UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Didaci Covarrvvias A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis ... Opera Omnia

Covarrubias y Leyva, Diego de

Antverpiae, 1610

Explicatvr Clement. si furiosus. de Homicid. & Irregulariter.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96556

Visual Library

DIDACI COVARRVVIAS A LEYVA TOLETANI, REGII CONSILIARII, IN CLEMENTIS QVINTI CONSTITVTIONEM: SI FVRIOSVS, RVBRICA DE HOMICIDIO, RELECTIO.

PRIMAE PARTIS INITIVM.

De Irregularitate.

SVMMARIA.

1 Irregularitatis definitio, & vnde sic dicta fuerit.
2 Irregularitas iure tantum humano Pontificio statuta est.
3 Intellectus capitis qui de sentent. excommun. in 6. & cap. ad audientiam, de homicid.
4 Irregularitas mentalis, an possit contingere.
5 Corpore vitiatus, quando sit irregularis.
6 Eunuchi, an sint irregulares: & quid de his qui sibi virilia absciderunt.
7 Quis possit dispensare cum corpore vitiatis.
8 Bonoptic atus irregularis est, & quid de confirmationis sacramento.
9 Expositus, an sit promouendus ad sacros ordines,
10 Penitentia solennis efficit quem irregularem.

IRregularitas (hac enim dictione sæpissime vsuri sumus) varie à nostris definitur: frequentior tamen eius definitio hunc in modum exponitur: Irregularitas † est canonicum impedimentum ex facto seu defectu prouenies, quo quis prohibetur ad Ecclesiasticos ordines promoueri, & eiusdem ministrare. Hanc definitionem ex multis adnotauimus: præ cæteris ex Specul. *tit. de legato. §. iuxta.* Archidiac. Ioan. Andr. Doctor. *in c. 1. de re iud. in 6.* Hostien. *in c. 2. de cleric. excommun.* Gonsalo à Villadiego *de irregul. in princ.* Syluest. *in ver. irregularitas.* Nicolao Plouio *in tract. de irregular. in princ.* Alberto Trotio *de vero & perfecto cleric. lib. 2. cap. 20.* Multa quidem sunt iure canonico inducta impedimenta, quę ad irregularitatem non pertinent: quia minime impediunt ordinis ecclesiastici susceptionē, nec eius iam susceptī executionem. atque ideo loco generis in hac definitione, canonicum impedimentū traditur, cætera vero ad differentiam spectant: quæ apertissime constabit ex his, quæ longius sunt omnino pertractanda. Est tamen text. optimus *in cap. significasti. in 1. de homicid.* irregularitas siquidem impedit quem à susceptione ordinis ecclesiastici: & quandoque à iam susceptī vsu, sicuti euidentius deinde apparebit. Quamobrem posset ita definiri: Irregularitas vitium est, cuius causa iure humano Pontificio prohibetur quis ordinem Ecclesiasticum susciperē, & in susceptō ministrare. Nec tamen hinc sequitur, irregularitatem semper pœnam esse proprie: etenim cum propria pœna culpā præmittat, secundum Augustin. *lib. 1. retract. cap. 9.* Gersonem *lectione 1. de vita spirituali anima*, Thom. 1. 2. *quæst. 87. artic. 1. l. sanctimon. Cod. de pœnis. cap. 2. de constitut. cap. quæsuit. de his, quæ fiunt à maiori parte capit.* constat plane, sæpissime irregularitatem pœnam proprie non esse, nec dici posse: quia frequentissime contingit absque ipsius irregularis culpa, quod ex hac in relectione explicandis erit notissimum. Dicitur autem irregularitas ex eo, quod regulare illud dicatur, quod secundū regulam fit. *l. regulariter. ff. de petit hæredit.* Regula vero iuris Pontificij pertinens ad Ecclesiasticos ordines, omnes admittit, qui non fuerint speciali constitutione prohibiti. igitur qui prohibentur, extra regulam sunt, & irregulares appellantur, ipsumque impedimentum irregularitas. *cap. 1. de re iudic. cap. de sentent. excommun. in 6.* sicut regularis dicetur, qui secundum regulam in sortem ministrorum spiritualiū fuerit adsumptus. diuus Augustinus *l. 3. de ciuitate Dei. cap. 15.* Regularis, inquit, solis defectio non nisi lunæ fine contingit. Fuit etenim olim ab Apostolis, & sanctis Patribus regula constituta de his, qui admittendi erant ad sacrorum ministeria: & in ea specie quosdam ab eo ordine prohibuit, *1. ad Timoth. cap. 3.* & qui ex prohibitis admittebantur, dicebantur sacris initiari contra regulam, *cap. 44. distinct. ex cap. 2. Concilij Nicæni.* idem Gratianus probat *in c. vnum orariū. 25. distin.* Sic & Domin. Nanus in sua Polyanthea, irregularitatem Græce dici existimat. ἀκανονισίαν. Nam κανὼν *Regulam* Latine significat, *l. 2. ff. de legib.* gloss. *in rub. de reg. iur. in 6.* Isidor. *lib. 6. Etymolog. cap. 16.* Canon, inquit Græce, Latine *Regula* nuncupatur, *cap. 1. 3. distinct.* vnde canonici olim primum hi nuncupati sunt, qui in communi vitam agentes, intra domum publicam, aut Ecclesiam colligium ecclesiasticum diuini cultus gratia constituebant, communem habentes mensam, regulamque diui Augustini exactissime seruantes. Hic etenim vsus adhuc in aliquod ecclesijs sedem habentibus Episcopalem obtinet: in alijs vero Ecclesijs communem vitam omittentes, nomen simplex canonicorum retinent: atque ideo iure Pontificio, vt ab his priores distinguantur, dicuntur illi canonici regulares. *c. quod Dei timorem. c. in singulis. §. hoc ipsum. de statu monach.* & canonicorum regularium. Quo rationis discrimine minime perpenso Ludouic. Viues in adnotationibus ad diuum August. *in d. c. 15.* canonicos regulares nominis ambitiosi accusare videtur: quasi bis hoc vocari gaudeant nomine, nē non semel putentur regulares: cum idem canonici, & regulares significent: & tamen ac nota omnino liberi existimandi sunt: quia ius ipsum Pontificiū nomina hæc distincte induxerit. Canonicas fœminas apud diuum Chrysost. legimus in eo sermone, quo scribit & docet, non decere canonicas, id est, regulares, vt cum viris cohabitent.

Ex hac ipsa definitione constat, irregularitatem † iure ‡ tantum humano Pontificio statutam esse. Quod expressim adnotarunt Innocent. *col. 3.* Anton. *nu. 19.* & ibi Doctor. *in c. nisi cum pridem. de renunc.* Idem Innocent. *in c. ad audientiam de homicid.* vbi Docto. quorum *Opinionem Communem* esse fatentur eam sequuti Syluester *in verb. irregularitas, in fine:* Gonsalus à Vielladiego *de irregular. in princip.* eandem sequuntur Imol. & Doctor. *in hac clement. si furiosus.* Florent. *tertia. part. tit. 28. capit. 2. §. 6.* Palud. *in 4. sentent. distinct. 25. quæstio. 3. ad fin.* cui opinioni non oberunt plura, quæ in contrarium ex veteri testamento, & canonibus Apostolorum, atque ex eorum epistolis adduci poterant: siquidem Apostorum canones, & decreta, iuris humani sunt. Vetus vero lex per Christianam & Euangelicam legem fuit abrogata, qua ratione hoc sit constitutissimum, irregularitatē non esse iure diuino, sed humano institutam. idem probare in specie cuiuslibet irregularitatis diligenter conabimur: & probat Spec. *tit. de leg. §. iuxta.* quidquid ex aduerso disputet Marian. Soc. *in d. c. ad audientiam. q. 3. princ.*

Hinc & illud apertissimi iuris est, irregularitatem nullo in casu esse constituendam. nisi in iure Pontificio id fuerit expressum, textus celebris *in c. is qui. de sentent. excommun. in 6.* quem Doctor. ibi maxime cōmendarunt, præsertim † Francus, dicens eum *singularem* esse. idem Francus *in cap. dilectis. colu. 4. de appellat.* Bertrach *in tract. de Episcop. cap. vlt. num. 8.* Nam cum hoc vitium sit iure tantum humano Pontificio inductum: consequitur manifeste, nusquam id contingere nisi expressim sit eodem iure definitum.

Nihilominus aduersus illationem istam solet obiici responsio text. *in d. c. audientiam. de homicid.* vbi constat, in dubio an quis sit irregularis, iudicādum esse, ac censendum, quod irregularis sit: quia hoc sit iudicium tutius. text. ad idem optimus *in c. significasti. in 1.* & apertior *in c. significasti. in 2. vers. quod si discerni. eo tit.* igitur non ita certum est, non esse quem censēdum irregularem nisi casus is satis fuerit iure Pontificio decisus. Sed huic obiectioni Ioan. Andr. Card. Abb. Anania, & Soc. *numer. 46. in d. cap. ad audientiam.* respondere conantur,

distinguentes inter forum interius conscientiæ, & exterius iudiciale, vt in priori casu hoc in dubio teneatur quis à diuinis abstinere, & seipsum censere irregularem, *cap.illud. de clerie.excom.ministrant.* in posteriori vt iudex non possit ipsum irregularem per sententiam pronuntiare, nec definire. Sic etenim tex. *in d.c.ad audientiam.* & similes procedunt in conscientiæ iudicio, non in foro iudiciali. Hæc vero differẽtia nequaquam est admittenda: cum & decisio text. *in d.c.is qui.* in animæ & conscientiæ foro itidem obtineat. Et præterea quod responsum est *in d. c. ad audientiam. cum similib.* ad forum exterius & iudiciale pertinet: sicuti deducitur ex ipsis constitutionibus. Sed & Innoc. *in d. c. ad audientiam.* indistincte asseuerat, in dubio non esse quem censendum irregularẽ, quia iure humano est irregularitas inducta. quæ quidem ratio ita militat in foro conscientiæ, vt in iudiciali, imo fortius obtinet apud interiorem animæ iudicem, quamobrem communem differentiam eleganter improbat Martin. Azpil. *in c.si quis autem. de pœnit. distinct. 7. num.* 35. idcirco ipse aliter opinor posse intelligi text. *in d. c. is qui. & in d. c. ad audientiam.* Nam vbi sit dubium, an in aliqua specie sit inducta irregularitas iure Pontificio, tunc respondendum erit, non esse irregularitatem constituendam in eo casu, nisi expressum id fuerit iure Canonico. At vbi simus certi, iure irregularitatem induci certo in casu: & tamen ambiguum sit, an Sẽpronius irregularis sit ex illius causæ ratione, & an id vitiũ propter eam causam contraxerit, vt plane non de iure, sed de facto dubitemus, tutior erit in vtroque foro eligẽda via, eritque Sempronius irregularis cẽsendus & iudicandus ad hunc effectum, quod absque dispensatione minime diuinũ officium exequatur. hanc autem interpretationem deduci posse censeo à præcitatis responsis, nempe ex *d. c. ad audientiam. c. significasti. in 1. & c. significasti. in 2. de homic.* imo quoties ea contigerint, quę *in d. decretalib.* traduntur, erunt omnino seruandæ earum decisiones adhuc in iudiciali & exteriori foro: siue forum sit exterius simplex iudicio cepto per accusationem aut denunciationem, quod est vere contentiosum: siue mixtum exteriori absque accusatore & denunciatore: licet Felin. *in d. c. ad audientiam.* velit eam constitutionem: & similes in hoc vltimo tantum seruandas fore. Idcirco præfata Romanorum Pontificum responsa erunt ad vnguem memoriæ commendanda: ne quis falsa eorum interpretatione deceptus, ab optimis institutis temere discedat.

Rursus ab eadem definitione constat, qualiter accipiendum sit, quod plerunque in Apostolicis indulgentiarum literis continetur: scilicet, posse † priuilegiorum ratione
4 sacerdotem ad sacramentalem electum confessionem absoluere pœnitentem ab irregularitate mentali, & super ea dispensare. Ego plane fateor, me non satis percipere, quæ sit hæc mentis irregularitas aut deniq; mentalis. Scio equidem, nõ posse irregularitatem mente tantum contrahi absque actu exteriori: quod non semel in hac relectione probauimus: præsertim ea ratione quod lex humana, adhuc Pontificia, qualis est quæ irregularitatem induxit, minime afficiat actum pure interiorem mentis: quemadmodum ostendimus *in reg. peccatum. de reg. iur. in 6. 2. Relect. part. nu. 7.* Igitur qui mente homicida sit, quique animo deliberato alicuius occisionem conceperit, non erit irregularis censendus: cum lex Pontificia irregularitatem ex homicidio statuens non comprehendat actum homicidij, mentis equidem interiorem, sed exteriorem. Fit ergo non posse commode, aut proprie dari mentis, aut mentalem irregularitatem. Et inde consequitur, verba priuilegiorum, quæ de mentis irregularitate tractauẽre, accipienda esse de illa irregularitate, quæ licet ab actu exteriori procedat, occulta tamen est. De hac etenim inferius agemus an exigat necessario dispensationem.

Prima tandem irregularitas à corporis vitio, & labe deducenda est: siquidem corpore † vitiatus, iure Pontificio
5 censetur irregularis, ita vt non possit ad sacros promoueri ordines, nec promotus in eisdem ministrare. Nam & *Leuit. cap. 21.* dixit Dominus ad Moysen: *Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron Sacerdotis, non accedat offerre hostias Domino, nec panes Deo suo.* Et paulo ante dixerat: *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias suas qui habuerit maculam, non offeret Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel hernioſus.* Hactenus apud Leuit. Apud ethnos idem obseruabitur: siquidem authore Plin. *in 7. naturhistor. c. 28.* Sergius in prętura à sacris arcebatur, quod debilis esset. Senec. *lib. 4. Declamationum, declam. 2.* itidem præmittit apud Gentiles eam legem obtinuisse. Sacerdos integer sit, quasi dicens vbique gentium esse visum fuerit, quod sacerdotes, sacrorumque ministri corpore sint integri, nullam maculam habentes, quique nulla possint corporis labe notari, idque obtinuit olim apud Romanos ab ætate Romuli, qui sacerdotes elegit genere excellentes, simul & virtute præstantes, nec tamen inopes, aut corpore vlla ex parte trunco: vt testatur Dionys. *lib. 2. Roma. antiq.* idẽ & apud Persas vsu receptum fuisse tradit Alex. ab Alex. *lib. 6. dier. genia. cap. 14.* hac vero in re duas regulas constituendas esse censeo.

Prior regula corporis vitiũ impedit, quẽ sacris ordinibus donari, cũ id vel impedimentũ præstet ordinis executioni, vel insignẽ inducat deformitatẽ. tex. *in d. c. 21. Leuit.* Cuius reiẽ egregie morali quadã interpretatione prosequutus diuus Gregor. *c. 11. 1. part. Pastoralis. c. hinc. etenim. 49. dist.* probatur & isthæc regul: *in c. 2. & toto tit. de corpor. vitiatis. cap. 1.* & ibi Pan. *de cler. ægrot.* not. præter alios Albert. Trotius *de vero. & perfecto clerico l. 2. c. 16.* Host. *in sum. tit. de corpore vitia.* Richar. *in 4. sent. dist. 25. q. 5. art. 5.* & Palud. *ibi. q. 3. ad fin.* Gonsal. à Valladiego *in trac. de irregular. c. de corpore. vitiat.* Idem constat ex Innoc. Card. & Doct. *in c. 1. & 2. de corpore vitiat.* Henric. *in c. Thomas. eo tit.* Regia *25. t. 1. 6. par. 1.* qnę vero sit deformitas insignis, arbitrio Episcopi relinquitur: *c. 2.* & ibi Ant. Card. & *alij de corp. vitiat.* quod receptissimum est apud omnes, qui quæstionem istam tractauere. Est ad hanc regulam opt. tex. *in c. si euangelica. 55. dist.* aliquod tamen ad eius apertiorem intellectum exponam. Primum etenim hęc regula vera est, quo ad ordines suscipiendos: quia quoad iuceptos tantú inducitur irregularitas in illo actu ordinis, qui vel ob insignem deformitatem, vel defectum impeditur vitio corporis. quod colligitur ex tex. & ibi Abb. *in d. c. 2. de cleric. ægrot.* notant. Maria. Soc. *in tract. ad audientiã. n. 21.* Gonsal. à Villadiegio. *in d. tract. de irregular. de corpore vitia.* qua ratione qui patitur vitium corporis celebrationem impediens, nempe in his digitis, qui ad consecrationem & eleuationẽ Hostiæ sunt maximè necessarij, solũ abstinebit à celebratione Missarum, non autem à diaconatus vel subdiaconatus ministerio. item & is, qui ob deformitatem insignem ab altari arcendus est, non impeditur absolutionis sacramentum ministrare: qua in re video fere omnes conuenire in præcitatis locis.

Secundò illud est notandũ, quod si contingat aliquẽ inutilem esse membrò, quod non constituat eum irregularẽ eius defectu, minime tenetur illud membrũ abscisum, nec eius partẽ secũ deferre: id enim necessariũ non est, nec quidquam prodesset, si ex illius membri abscissione contigisset irregularitas. gl. *in c. eunuchus. 55. dist.* Pan. *in c. 2.* Henric. *in c. vlt. de corpore vitiat.* Gonsal. à Villadiego *in d. cap. de corpore vitiat.* Alber. Trotius *in d. c. 16. n. 8.*

Posterior erit regula: Si quis membrum sibi culpa pro-
6 pria absciderit, irregularis est, etiam † si ea abscissio nec impediat ministerium ordinis, nec insignem deformitatem inducat. hæc conclusio ad eos præcipue pertinet, qui propria voluntate pudenda vltro sibi execuerunt. *c. pœnitentes. 95. d. c. si quis. abscideritet cap. qui partem. cap dist. nõ.* ex canonibus Apost. *c. 22. c. maritum. 33. d. c. vlt. 87. distin.* Est autem deductum, quod *in d. cap. maritum.* Gratian. refert. ex August. *in lib. de dogmatib. eccles. c. 72. c. ex parte & cap. significauit de corpor. vitiat.* Reg. *l. 25. tit. 6. part. 1.* item & hi sub hac regula continentur, qui ab alijs passi sunt abscissionem istam, culpa tamen sua, ex eo nempé, quod ob adulterium adulteræ maritus vleiscens grauem iniuriam, virilia eis amputauerit: secundum Ioan. Andr. & Hosti. *in d. c. ex parte.* Gonsal. à Villadiego *in d. t. de corpore vitiat. colum. 2.* Anno etenim 1537. prope Princiam filius viduæ cuiusdam, & duo mariti in tres sacerdotes iniuerunt de inimicis membris se vindicantes: quod & nos audiuimus, & acta super his confecta vidisse testis est integerrimus Ioan. Bernard. Præsul Calagurienſis *in præt. criminali. cap. 79.* sed & regulam istam omnes hi Doctor. probant, & veram esse censent, qui ad priorẽ fuêre citati: nec dubium est, eam communi omnium consensu receptam esse. Attamen Host. Card. & Anton. *in d. c. vlt.* quos sequitur Gonsal. *in d. c. de corpore vitiat.* censent eam esse intelligendam quoties culpę ipsius sacris ordinibus donandi notoria est:

quasi

quasi aliud dicendum sit vbi culpa eius in abscissione alicuius membri non sit notoria, vt tunc possit ad ordines promoueri, & in susceptis ministrare: quam sententiam & *Opinionem Communem* esse fatetur Gonsa. *in d. c. de corpore vitiat* de ea sane dubius: nec ipse eam admitterem, nisi saltem Episcopi dispensatio accesserit, vbi contigerit totius membri abscissio: nam si partem membri quis sibi amputauerit, tunc locus erit opinioni Host. qui plane hac in specie loquitur: sicuti constat ex eodem, & Ant. Card. & Ægid. à Bellamer. *in d. c. vlt. eodem.* Ægid. *in c. ex parte in 1. eod. tit. col. vlt.* Quod si quis non sua sponte, sed vel à medicis, casu, aut per vim & insidias hostium, vel puer in cunabulis sectus fuerit, & virilia, aliudve membrum amiserit, promoueri poterit, & promotus iam, cum is casus acciderit, in ordinibus susceptis ministrare. *c. ex parte 1. c. significauit. c. ex parte 2. de corpore vitiat. c. eunuchus.* 55. *d. c.* 21. ex canonibus Apostolorum. *c. si. quis pro agritudine. cap. si quis in infirmitate. c. lator.* 55. *dist.* & licet Gratianus Martino Papæ tribuat text. *in d. c. si quis pro agritudine.* iam nos non semel admonuimus eam inscriptionem, & similes falsas esse, cum referendæ sint ad Martin. Bracharensem Episcopū ex Synodis Oriental. est & ad hoc ipsum text. ex concilio Nicæno *c. 1. in c. si quis á medicis* 55. *dist.*

Quod autem aduersus posteriorē istam regulam obiecit glo. *in d. c. si quis abscinderit.* de Origine, qui authore Eusebio *lib. 5. Eccles. histor. cap. 6.* cum docendi officio apud Alexandriam præesset, sibi virilia execuerit: existimans secundum historiam & literam esse intelligendum Dominicum verbum *Matth. cap. 19.* quia sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei: parum oberit huic opinioni, quam modo probauimus multis equidem rationibus. Potissimum, quod nulla ex causa, etiam castitatis, licuit vsquam, nec licet, etiam religionis ergo, sibiipsi quemquam manus injicere violentas ad occisionem, aut membri mutilationem, quemadmodum nos probauimus *lib. 1. variarum resolutionum, cap. 2. num. 8. & lib. 2. cap. 1. num. 11. cap. si non licet. 23. q. 5.* omnium latissime Andr. Tiraq. *in tract. de nobilitate. c. 31. nu. 475 & num. 520.* est ad hanc rem pulchra Aristotelis sententia *libr. 3. Ethicor. capit. 7.* Mortem, inquit, sibi conscisscere ob fugiendam paupertatem vel mœrorem, aliudve huius generis, non fortis est hominis, sed potius timidi. hoc ipsum & iurisconsulti reprehendunt *in l. qui rei. §. sic autem distinguendum ff. de bonis eorum, qui sibi mortem consciuerunt. l. si quis filio. §. eius qui. ff. de inoffic. testam.* quibus satis compertum est, illicitum esse sibi quemquam manus iniicere violentas: nec id fieri posse absque culpa, & plerumq; mortali, licet fiat prætextu religionis: cum sit grauis, & supina ignorantia, quod quis existimet se per eos actus obsequium præstare Deo, cuius leges, & præcepta manifeste transgreditur. Secundo in specie probatur, hanc abscissionem grauissimum esse crimen, ex eo quod & leges ciuiles homicidij pœna censeant puniendū esse eum, qui alteri virilia amputauerit. *l. 3. §. qui hominem. & l. 4. §. idem iuris. de sicar. l. 1. & 2. C. de eunuchis. l. 13. titul. 8. part. 7.* eademque pœna afficitur qui se castrandum præbuerit, aut consensum huic abscissioni præstiterit. *d. l. 4. ad fin.* Igitur non potuit, nec potest actus is adeo reprobus licere, etiā castitatis, aut religionis causa. Tertio vlterius idem euidentius fit ex canonibus Apostolorū. *capit. 22. capit. si quis abscinderit.* 55. *distinct.* Quo in loco qui sibi virilia abscinderit appellatur suuipsius homicida, saltem vel ea ratione, quia maximum mortis periculum immineat, quod & Iustinian. asseuerat constitutione *Nouel. 142. titul. de his, qui eunuchos faciunt.* qua ratione fit, vt non possit actus iste religionis causa licitus esse. Quarto, hoc ipsum apparet, quia minime pertinet ad veram & propriam castitatem quod quis sibi abscinderit virilia: imo id est, etsi ea causa fiat, improbandum, authoritate Concilij Arelatensis secundi, *cap. 7. & c. hi qui se carnali.* 55. *distinct.* quo in loco vt ignaui, & nescientes carnis tentationi resistere, reprehenduntur hi, qui seipsos abscinderint. Quinto veritas Euangelica eum sensum habet, vt plane potius hęc abscissiō vitio quam virtuti tribuatur. Est etenim locus ille intelligendus in hunc sensum, quod hi dicantur seipsos castrare propter regnum cœlorum, qui pio proposito ab vxore ducenda se continuerint: ita quidē eunuchi, quos Euangelium laudat, non sunt hi, qui natura spadones sunt, nec ab hominibus execti, nec illi qui amputato corporis membro seipsos execuerint. Nam hi plerūque eo proposito sunt vt, coniuges, si possent, haberēt: sed vere illi censentur, qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum deuicto affectu rei vxorię, quasi illi, qui à coniugio abstinuerint, vt deuitent præsentem necessitatem molestiarum coniugalium, in regno cælorum non sint amplius quidquam cęteris habituri: sicuti eleganter Euangelij locum explicarunt D. August. *lib. vnico, de sancta virginitate. c. 23. & 24.* & Basilius Magnus *in lib. vnic. de virginitate*, qui cęteris longius huius Euangelici verbi interpretationē exponit. eius aliquot hic subijciam verba: *Sunt enim eunuchi*, inquit, *qui ex vtero matris sic nati sunt, qui naturæ prærogatiua, eo quod ad coitum irritat, execti nuptias contemnunt.* Et sunt eunuchi, qui eunuchi facti sunt ab hominibus per doctrinam & obseruationem virginitatem exercere persuasi: quemadmodum sane & virgo, quę à patre seruatur: de quo dictum est: Qui vero decreuit in corde suo; vt seruet virginitatem suam, bene facit. Et sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum: qui etiam præstantiores alijs existunt, propterea quod nec ex natura viaticum & occasionem ad temperantiam habentes, nec ab hominibus seruati, ac detenti, ipsi seipsos propter regnum cœlorum ad virginitatē exercent, nuptias quidem, & vitam propter has contemnentes: in totum vero de regno cum gladiatorio sudore pendentes. nam qui ex vtero matris eunuchus est, natura castus existens, nullum proprium opus in virginitatis pulchritudine ostendere potest, naturę, veluti dixi, prærogatiua, & non affectu erga virginitatem nuptias auersatus: quemadmodū sane, & qui ab hominibus eunuchus factus est, obseruatione virginitatem exercere coactus, non proprium recte factum ipsam virginitatis integritatem ostendit, sed eorum, qui ipsum custodiunt ac seruant: qui vero seipsum castrauit, præcipuum opus per continentiam, & ad omnia exercitationem, virginitatis pulchritudinem facies, proprijs, & non alienis virtutibus ob regnum se iactat. Hęc Basilius, qui paulo inferius Euangelicam castrationem mysticam esse asseuerans scribit: Qui vero non intellexerunt hoc, vt sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, absurde seipsos mutilarunt ipso facto petulantiam suam eminus accusantes. qui enim carnalis amoris instrumentum, vt ne dum præsens est operetur, abiecerunt, manifestos seipsos faciunt, quod gliscunt quidem ad coitum: verum cum seipsos exarmarunt, non quod velint, sed quod non possint, virginitatem agunt. At diuina lex nō actionem, sed cognitionem iudicat. Hęc diui Basilij verba manifeste ostendunt, nec lege naturali, nec diuina vnquam licuisse quemquam seipsum mutilare, etiam castitatis causa. Idcirco vlterius deducitur, iustissime sacris canonibus institutum esse, vt is à sacris repellatur ordinib. Hæc ipsa virilium abscissio à seipso illata turpis apud Gentiles censebatur: siquidem author est Valer. Max. *lib. 6. cap. 7.* Mamercum Æmylium consulem, Genutium quendam hæreditatis possessionem ex testamento petentem à tribunali abiecisse, eique bonorum possessionem secundum tabulas petitam negasse, quod ipse Genutius, vt esset Gallus Matris magnæ, amputatis sui ipsius sponte genitalibus corporis partibus, neque virorum nec mulierum numero haberi deberet. Olim tamen aliquot eunuchi strenue pro Republ. operam impendentes, magnis & insignib. dignitatib. ornati fuēre. Narses enim Iustiniani dux spado fuit, & is Gothos Italia expulit. Eutherius item, teste Ammi. Marcel. *l. 16.* cubiculo Constantij Cęsaris prępositus inter alios spadones, vt rosa inter vepres, maximi exempli fuit. & est aliorū mentio apud Andr. Alciat. *in l. spadonum. ff. de verbor. signific.* cui adde *l. qui cum vno. in princip. ff. de re milit. l. Pomponius. & l. seq. ff. de edil. edict. l. 2. ff. de adopt.* Constantinum Harmenop. *lib. 2. epitom. tit. 8.* eundem Alciat. *lib. 7. Parerg. cap. 32.* Ludouic. Cœlium *lib. 2. lect. antiq. cap. 37.* Anton. August. *lib. 3. emendatio. cap. 5.* penes quos multa de eunuchis lector comperies. ex quibus illud erit satis, quod iuxta canonicas sanctiones qui seipsum castrauerit, irregularis est, nec poterit promoueri, nec promotus ad sacros ordines ministrare.

Sed & olim Moyses *Deuteron. cap. 23.* iussit, vt eunuchus, & cui sunt execta virilia, non ingrederetur Ecclesiam, quasi hic, vt interpretatur Clemens Alexand. in hortatorio ad gentes, moribus impius censeretur, diuina virtute, & genitali priuatus. His adde & quæ Philon Hebręus hac de re *in lib. de migratione Abraham.* scribit. tradit vero Socrates Eccles. histo. author, *lib. 4. capit. 23.* Ammonium monachum in Episcopum electum, vt id munus recusaret, corporis deformitate, dexteram sibi auriculam abscidisse: cumque Euagrius vir sanctitate, & doctrina insignis à Theophylo

Alexandriæ Episcopo electus in Episcopum, nullā sui corporis partem abscindens itidē Episcopatum effugisset, ac ioco Ammonio exprobaret voluntariam auriculæ abscisionem: quasi crimini apud Deum foret obnoxius: Ammonium ei respondisse commemorat, tu verò Euagri ignoras, te pœnam apud Deum daturum, quod linguam tibi abscideris propter tui amorem, gratia tibi data minime vsurus. Hæc Socrates, & ex eo Cassiodor. *lib.8. tripartita.c.1.*

7 Super hac vero irregularitate impetranda † est regulariter dispensatio ab ipso Roman. Pontific. non ab alio: secundum Innocen. *in cap. significauit. de corp. vitiat.* Cuius opinio communis est, vt inibi asserit Card. & Gonsal. à Villadieg. *de irregular. cap. vlt.* licet contrarium sentiat gloss. *in d. cap. significauit.* eiusdem capitis authoritate: quæ minime obstat. est etenim intelligenda ea decisio de dispensatione Episcopi authoritate Apostolica præstita, ac sibi delegata: vt Panor. & alii communiter inibi tradidêre. quo fit vt ea sit iuris regula, inferiorem prelatum non posse dispensare sūper hoc corporis vitio, nec super irregularitate contracta à corpore vitiatis. Imo scribit Ioan. Staphil. *de lit. grat. & iusti. 2. part. fol. 193.* non consueuisse Roma. Pontif. dispensare circa vitium corporis, & eius irregularitatem, quoties deformitas tanta est, quæ scandalum maximū generet apud Christianam plebem: quod est semper considerandum in huiusmodi dispensationibus.

8 Secundā constituitur irregularitas ex eo, † quod quis bis, vel ter sacrum baptisma susceperit. Catholica siquidem ecclesia non semel definiuit sacramentum Baptismi non esse repetendum, nec iterandum: quemadmodum D. Augustin. docet *in lib. de vnico Baptism. & aduers. Donatist.* Concilium item Carthag. *1.c.1.* vbi Gratus Episcopus Carthaginensis asserit rebaptizationem illicitam esse: omnesque Episcopi in eod. Concilio itidem decreuerunt, satis esse alienam à syncera fide, & Catholica disciplina rebaptizari. tradit & Alfons. à Cast. *lib. 2. de hæresib. c. de baptismo. 5. hæresi.* S. Thom. eleganter *in 3. part. q. 66. artic. 9.* idem alij Doct. Theologi, *in 4 sentent. dist. 6.* Ioan. Faber & Catholici viri, qui nostra ætate aduersus Anabaptistas Germanos scripsere, hæresim eorum magnis authoritatibus improbantes. Paul. sane *ad Ephes. capit. 4.* inquit, vna fides, vnum baptisma. Rursus *ad. Hebr. capit. 6.* contra quosdā rebaptizari volentes ait, rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei. Sic maximis pœnis iure Pontificio, & Cæsareo puniuntur qui rebaptizant, & rebaptizantur. *cap. 2. de apostat. cap. ostenditur de consec. distinct. 4. cap. miramur. § his authoritatib. 24. quæstio. 1. l. 2. & 3. ne sanctum baptisma reit.* in specie autem constitutum est, quod rebaptizati minime admittantur ad sacros ordines. *cap. qui bis. & cap. seq. de consec. distinct. 4. cap. confirmandum est 50. distinct.* ex Concil. Cartha. *5. cap. 11.* quibus authoritatibus hoc satis receptum est, saltem in eo, qui scienter fuerit rebaptizatus: quasi ob scientiam istam puniri iuste debeat hac irregularitatis pœna, & alijs: & idem erit in eo, qui ministrauerit hoc baptismi sacramentum, sciens iterum illud repetens. *dict. cap. 2. de apostat. dict. l. 1. & 2. C. de sanct. baptis. reite.* His accedit *canon* 47. ex Concil. Lug. apud Burchar. *lib. 4. decret. c. 56* Episcopus inquit, aut presbyter si eum, qui secundum veritatem habuerit baptisma, denuo baptizauerit, aut si pollutum ab impijs, & non recte baptizatum non baptizauerit, deponatur tanquam deridens crucem, & mortem Domini, nec sacerdotes veros à falsis sacerdotibus iure discernens. At dubium est de eo qui ignorans fuerit rebaptizatus an is sit irregularis? Et profecto constat euidenter *in dict. c. qui bis.* eum irregularem esse, qui etiam insçius & ignorans fuerit rebaptizatus. Sic sane ex pœnitentiali Theodori Iuo Carnotensis *lib. 1. decret.* retulit, & ab eo Gratianus deduxit text. *in d. c. qui bis.* quo in loco Card. à Turre Crem. *numer. 7.* probat, rebaptizantem, aut baptizatum ex ignorantia iusta, quæ inuincibilis sit, non esse irregularem. idem tenet Scotus *in 4. sentent. distinct. 6.* ne pœnam istā constituamus absque aliqua ipsius rebaptizantis, aut rebaptizati culpa. Et vere hæc opinio probabilior est, authoritate text. *in dict. cap. 2. de apostat.* quamuis irregularitas sæpissime contrahatur absque culpa sicuti iure manifestum est. Conueniunt omnes in hoc, quod baptizans iam baptizatum ex ignorantia iusta, non fit irregularis. de eo vero, qui rebaptizatur etiam iusta ignorantia, eum esse irregularem tenent Palud. *in 4. sentent. distinct. 9. q. 4. conclus. 2.* & Florent. *part. 3. titul. 14. cap. 13. §. 12.* qui fatentur posse Episcopum magna ex causa in hac specie dispensare propter iustam ignorantiam. Nihilominus probarem ipse Scoti sententiam, cui non obstat text. *in d. cap. qui bis.* Ea enim responsio nec est Rom. Pont. nec concilij generalis, nec adhuc prouincialis, nec alicuius, qui habuerit authoritatem legis condendæ. Nam etsi Theodor. referat veteribus canonibus ita statutum fuisse, erit eius testimonium referendum ad canones, qui prohibent rebaptizatum ad sacros ordines promoueri: qui tamen intelligendi sunt de rebaptizatis scienter: non de his, qui iusta ignorantia rebaptizantur. aut ita accipiendum est Theodori responsum, vt procedat in eo, qui ex ignorantia culpabili, supina & crassa fuerit rebaptizatus. Is enim non est admittendus ad ordines sacros: tametsi non puniatur ea pœna, nec sufficiendus ea pœnitentia, qua afficeretur qui ex certa scientia rebaptizaretur. Poterit quidem & illud responsum intelligi, vbi rebaptizatus ignoranter, post scientiam ratam habet huius sacramenti repetitionem: quod sensit Florent. *part. 3. tit. 28. c. 6. §. 3.* Tandem Albert. Trotius *de vero & perfecti. lib. 2. c. 9.* post Archid. *in d. c. quibus.* existimat tutius esse, quod rebaptizatus iusta ignorantia obtineat, & impetret ab Episcopo dispensationem. Henr. vero *in d. c. 2. de apost.* magis probat priorem opinionem, quam ex Scoto retulimus. Facit ad hæc optimus text. *in c. eos. de consec. dist. 4.* ex Fœlice Papa III. iuncta gloss. vbi probatur, eos irregulares esse, qui sua sponte aut metu conditionali, non præciso fuerint rebaptizati. Ergo qui ignorantia probabili, & iusta fuerit rebaptizatus, irregularis non erit: quod sensit Huguitio *in dictum. de consec. dist. 5.*

Sed & illud quæritur, quid dicendum sit de *Confirmatione sacramento?* & Alber. Trotius pariter de hoc, vt de baptismo, respondit in hac specie irregularitatis. idem tenet Archid. *in c. 1. 68. dist.* & Richar. *in 4. sent. dist. 7. q. pen.* Scotus tamen ibi *q. 5.* tenet contrariam sententiam, defendens non esse irregularem eum, qui bis confirmationis sacramentum etiam scienter susceperit aut contulerit. quia expressum iure Pontif. id non est: & irregularitas non datur, nisi in casibus iure Pontificio expressis. *cap. si qui. de sent. excom. in 6.* eandem Scoti opinionem sequuntur Palud. ibi. *q. 2, colum. 1.* Florent. *3 par. tit. 14. c. 14. §. 4.* Card. à Turre Cremat. *in c. dictum. de consecr. dist. 5. ad fin.* Alfons. à Cast. *lib. 1. de potest. legis pœna. c. 7. documento 3. verb. ex ratione.* Nam cum nusquam inueniatur in iure Canonico pœna irregularitatis expressim statuta pro iteratione confirmationis, sicuti pro iteratione baptismi, inde euidenter colligitur, nullam talem pœnam incurri per confirmationis iterationem. Sed & priorem sententiam sequuntur. gloss. *in d. c. dictum.* & Io. Maior. *in d. 7. dist. ad fin.* qui censet, eam omnino probari *in d. c. dictum.* cuius ex Concilio Tarraconensi *cap. 6.* manifesta est decisio prohibens confirmationis sacramentum iterari, vt & baptismi pœnam iterantibus adijciens. Vnde cum ibidem pariter baptisma & confirmatio prohibeantur iterari, deducitur iuxta quorundam sententiam, irregularem esse bis confirmatum, quemadmodum & irregularis est bis rebaptizatus. Huic inductioni respondetur, non esse satis sufficientem argumentationem istam ad constituendam irregularitatis pœnam cum ea necessario requirat expressam iuris Pontificij constitutionem. Nec mirum est, quod confirmatio, sicut baptismus, prohibeatur iterari: & tamen non eadem pœna inflicta sit iteranti confirmationem, quæ iteranti baptimatis sacramentum: certum equidem est, fuisse olim, vt paulo ante commemorauimus, quorundam hominum hæreses, qui docebant baptismum ob diuersas causas iterandum esse: & item esse hoc nostro tempore Anabaptistarum dogma, quo tradidêre, paruulos semel baptizatos, iterum fore rebaptizandos, cum ad vsum rationis accesserint. Quæ quidem notanda sunt, licet Flor. *part. 3. tit. 28. c. 6. §. 3.* non tantum in baptismo & confirmatione, sed in sacramento ordinis priorem sententiam probauerit.

Tertio à quibusdam dubitatur, possitne ad ordines † sacros, aut ad minores promoueri is expositus, cuius parentes adeo latent, vt plane omnino sit incertum, an fuerit ex legitimis conceptus nuptijs. de quo dubius est Anch. *in. 1. de infantib. expos.* Ratio vero huius debitationis est: quia in dubio non præsumitur quis legitimus, nec natus ex legitimo matrimonio. tex. & ibi Angel. *in l. liberorum. ff. de his qui not. infamia.* Ias. *in l. nec professio. C. de testament.* Alciat. *in reg. 3. de præsumptum.* 12. nos itidem † notauimus in Epitome *ad 4. lib. Decretal. secunda. part. c. 8. §. tertio* illigitimus autem non potest sacris ordinibus insigniri: quod satis manifestum est atque

atque ideo constat, expositum, qui non præsumitur legitimus, non posse ad ordines promoueri. hoc ipsum comprobatur ex his, quæ in eadem Epitome tradita sunt. *part. 2. cap. 1. num. 5.* contrarium tamen, imo quod expositus possit donari ordinibus ecclesiasticis absque vlla dispensatione, tenent Anan. *in d. c. 1. de infantibus exposit. num. 11.* Felin. *in c. cum dilectus. de iudicijs. in fin.* & Bermondus Cocueronius *in commentat. ad tit. de concubi. in verb. qui etiam filios. num. 90 colum. 393.* & Gabriel Paleottus *in tract. de filijs nothis. cap. 63. num. 3.* qui scribit, hanc *Opinionem Communiter receptam esse*, qui ad huius conclusionis probationem aliquot adducunt authoritates, quæ minime conuincunt eam veram esse. Præsertim opinio prior magis adstruitur, cum hic coniecturis sit agendum, quod non solent filij legitimi, & nati ex legitimo matrimonio exponi: sed potius hi, qui nascuntur ex furtiuis, & fornicationis congressibus. Quomobrem ipse consulerem, expositos minime promouendos esse ad Ecclesiasticos ordines absque dispensatione saltem Episcopi. Quod si promoti fuerint, non eos prohiberem ordinum vsu, propter authoritatem Ananiæ & Felini.

Quarto est considerandum, à canonibus institutam fuisse irregularitatem † quandam ex pœnitentia solenni, cuius equidem ritum & distinctionem à publica explicuimus *lib. 2 Variar. resolut. cap. 10. num. 3.* is enim qui solennem egerit pœnitentiam irregularis est, & ideo minime ordinibus ecclesiasticis donare potest, nec ordinatus ministrare. *Iap. 68. Concil. 4. Carthaginens. cap. ex pœnitentibus. cap. in capite. cap. si quis post. cap. canones. cap. pœnitentes. 50. distinct.* notant S. Thom. *in 4. senten. distinct. 14. quæst. 1. artic. 5.* & ibi Palud. *quæst. 6.* Florent. *part. 3. tit. 14. cap. 17. §. vlt.* Ioan. *in sum. confes. lib. 3. tit. 15.* à quibus plures huius irregularitatis rationes traduntur: quarum etiam post alios meminit Alber. Trotius, *de vero & perfect. cler. lib. 2. c. 14.* Harum ea est potissima, quam Hormisda Papa in epistola ad Episcopos Hispaniæ exponit, & Gratian. retulit *in cap. non negamus. 61. distinct.* inquit enim: Sed nec de pœnitentibus quidem quisquam ad huiusmodi gradum profanus temerator aspiret † satis illi sit postulanti veniam concedi. qua conscientia absoluat reum, qui se peccata sua scit populo teste confessum? quis enim quem paulo ante iacentem viderat veneretur Antistitem? perferens memorandi criminis labem non habet lucidam sacerdotij dignitatem. Hactenus Hormisda summus ecclesiæ Catholicæ Præsul. Nec poterat solennis pœnitentia iniungi, nisi causa grauissimi, & admodum publici criminis. Nec clericis olim cum ea in vsu erat, iure potuit etiam ab Episcopo infligi: cuiusque reatus causa: quemadmodum in precitatis canonibus constat, maxime *in d. cap. in capite. & c. confirmandum. cap. illud. cap. alienum. 50. distinct.* sub qua in hanc rem oportet expendere text. *in cap. placuit.*

§. PRIMVS.

De suspensione ab officio.

SVMMARIA.

1 *Suspensus ab officio, per quem actum irregularis efficiatur, si in eo ministrauerit.*
2 *Suspensio facit ministrantem irregularem, quando à iure vel ab homine sit propter delictum quo ad se, & quo ad alios in foro exteriori.*
3 *Suspensio ob corporis vitium, etiam si celebret, non est irregularis.*
4 *Suspensus ex eo, quod ante legitimam etatem promotus fuerit, non est irregularis, etsi in officio ministret.*
5 *Publicus peccator, an sit irregularis, si celebret. & quid de notorio conscientiæ.*
6 *Sodomita an sit irregularis, si ante dispensationem celebrauerit.*
7 *Simoniæ crimen, an efficiat quem ipso iure suspensum, ita vt celebrans sit irregularis.*

QVinto loco ea est tractanda irregularitas, quæ à suspensione deducitur. Iuris sane Pontificij regula illud palã probat, quod suspensus † ab officio, si eius ministerium exequatur, aut in eo ministret, est irregularis. *c. 1. de re iudic. cap. 1. de sentent. excom. in 6.* quibus in locis adeo manifeste probatur hæc conclusio, vt nulla indigeat vlterius probatione. imo potius oporteat ipsam explicare aliquot propositis, quæ necessaria sunt ad eius intellectum: multa enim requiruntur, vt suspensus ab officio, in eodem ministrans irregularis efficiatur. Primum equidem exigitur, quod sit suspensus ab aliquo actu ordinis ecclesiastici, quem habet, sicuti constat *in c. ii qui de sentent. excommun. in 6.* ibi, *celebrat. & in c. ii cui. eod. tit.* ibi, *in suo officio.* atque ita specie notant. Innoc. *in d. c. 1. de senten. excom. lib. 6.* & alij plures, quorum nos mentionem fecimus *in c. alma mater. de senten. excom. part. 2. §. 2. num. 3.* is igitur qui aliquem actum ordinis ecclesiastici, à quo fuerit suspensus, egerit, irregularis est, nec ab alio quam Roma. Pontifi. poterit dispensationem obtinere. vnde multa in specie possunt adnotari.

Primum hinc constat, nec laicum, nec fœminam esse irregularem ex alicuius ecclesiastici officij actione, tametsi suspensio ab officio præmittatur. Fœmina enim capax non est ordinis ecclesiastici: laicus vero eodem omnino caret: & ideo vere non potest in hoc casu constitui irregularitas: quemadmodum ex prænotata conclusione deducitur.

Secundum colligitur ab eadem regula, quod Episcopus à Pontificialibus suspensus, licet cum eis celebret, non erit irregularis. Quia Pontificialia non pertinent ad substantiã alicuius ordinis Ecclesiastici. sic sane fere omnes fatentur, qui præmissam regulam admiserunt.

Tertio inde apparet, suspensum à collatione sacramẽtorum, non esse irregularem, si ea contulerit ea forma & solennitate, quibus laicus potuisset conferre: nempe si baptizaret aliquem secundum ritum, quo laici quandoque solẽt, & possunt baptizare: secundum Innocent. *in d. c. 1. de sentent. excom. in 6.* quasi secus sit eo casu, quo clericus suspensus à collatione sacramentorum, solenniter eo modo quo presbyteri solent baptizare, sacramentum baptismi contulerit: quod Henric. *in capit. vltim. de cleric. excomm. minist. ad fin.* & Nicolaus Plouius *de irregul. reg. 48.* adnotarunt.

Quarto ex præscripta reg. infertur, suspensum à perceptione sacramentorum, non esse irregularem, etiam si sacramenta percipiat. Perceptio enim sacramentorum non pertinet speciali iure ad aliquem actum ordinis ecclesiastici: siquidem & laicis competit: ideirco irregularitas minime contrahitur. Quod communi omnium sententia definitum extat.

Quinto deducitur vera ratio decisionis expressæ *in cap. si celebrat. de cler. excom. mini.* cuius parte prima responsum est: excõmunicatum minori excommunicatione, irregularẽ non esse, quamuis celebret missarum solennia, & sit suspensus à perceptione sacramentorum. Nam hæc passiua perceptio sacramentorum non pertinet ad aliquem ordinem ecclesiasticum: secundum Abb. *col. 1.* & Henric. *5. in d. cap. si celebrat.* Non enim diffiteor presbyterum minori excommunicatione affectum dum is suspensus est à perceptione sacramentorum, suspensum itidem esse à celebratione missarũ: cum is actus non possit fieri absque perceptione sacramentorum: atque ideoque grauiter peccat excommunicatus minori excommunicatione, si celebret: irregularis tamen non est: quia isthæc suspensio generalis est à perceptione sacramentorum: quatenus ea cõmunis est clericis & laicis. Non erit idẽ in eo, cui est interdictus Ecclesiæ ingressus: siquidem huic est interdictus actus pertinens ad ordinẽ Ecclesiasticũ, intra Ecclesiã tamen exercendus: qua ratione irregularis hic censetur, si intra ecclesiã celebrauerit aliaue officia diuina peregerit. *c. is cui. de sent. excom. in 6.* tametsi Inno. *in d. c. eod. ti.* asseuerauerit, in hoc casu nullam constitui irregularitatem, quod falsum est.

Secundo & illud est obseruandum; Quod vt suspensus efficiatur irregularis, per actionem, à qua suspenduntur, † non est satis sufficiens suspensio, quæ à solo Deo sit propter peccatum mortale. *cap. vlt. de vita & honest. cleric.* quia hæc suspensio fit quo ad ipsum suspensum: nec item sufficit suspensio, quæ fit à sacerdote confessario in animæ iudicio: quod Inno. tenet *in d. cap. si celebrat.* & Gonsal. à Villadieg. *de irregul. col. 8.* sed est necessarium, quod suspensio fuerit à iure vel ab homine iudice in exteriori foro propter delictũ quo ad se, & quo ad alios inflicta: sicuti idem Innoc. Io. Andr. & omnes expressim tenent *in d. cap. celebrat.* vbi Panor. prę cæteris, & Deci. *consil. 141. ad fin.* hæc autem conclusio apparebit euidentius ex his, quæ statim ab ea deducemus.

Primum probatur ex hoc suspensum ab officio, & actu ordinis ecclesiastici, etiam à iure † propter corporis vitium non ob crimen, minime effici irregularem, si celebret missarum solennia, nec contrahere nouam irregularitatem ob actionem istam: sed tantum eam, qua ob vitium corporis fuerat affectus: quod plurimum refert. notant in specie Panorm. *in d. cap. si celebrat.* & Gonsalus à Villadiego *de irregularit. cap. de suspensione. col. 2.* quo in loco idem scribit de eo,

qui

qui suspensus est ex eo, quod cum esset illegitime natus, ordines susceperit. Et hoc ipsum ipse deducit ab ea opinione, quam communiter post Innoc. probant Doct. *in d.c.si celebrat.* Igitur licet corpore vitiati, nec illegitimi nequaquam possint sacris ordinibus insigniri: tamen si nihilominus ad eos promoti ministrauerint in eisdem, nouam nō contrahunt irregularitatem. Idem notat Domin. *in c. apostolica. distinctione quinquagesima sexta*, & est *Communis Opinio* secundum Rauennā in Alphabeto Aureo, *folio centesimo octuagesimo sexto, columna secunda.*

Secundo hinc definiri poterit quæstio illa, qua solet disputari, an sacris ordinibus ante legitimam ætatem insignitus, irregularis efficiatur in eisdem ordinibus ministrans, eorumque vsum exercens? Cui quidem quæstioni præmittendum est, quod nemo potest sacros suscipere ordines ante legitimam ætatem iure Pontificio definitam, præsertim
4 *in Clem. generalem. de ætat. & qualit.* vbi gloss. *in verbo, obseruantiam.* asserit, promotum † ad sacros ordines ante legitimam ætatem, non posse ordines eosdem exercere, donec ætas legitima accesserit: qua quidem accedente, cessat impedimentum: & ideo poterit hic in ordinibus susceptis ministrare. Quod probatur *in c. vel non est compos. de tempor. ordina.* notat Ioa. de Imol. *in d. Clem. venerabilem num. 8.* Henric. *in c. consultationi. col. 4. de tempor. ordinat.* Archid. & Præpos. *in c. placuit. 77. distin.* & est communis opinio *in d.c. vel non est compos.* Nec tamen ordinatus ante legitimam ætatem est ipso iure suspensus, sed suspendendus: text. optimus *in d. cap. vel non est compos.* quem ita intellexerunt Archidiac. Cardinal. à Turre Cremata. & Præpos. *in d. cap. placuit.* Henric. *in d. cap. consultationi. colum. 4.* Albert. Trotius *de vero & perfect. cleric. lib. 2. cap. 17.* Florent. *part. 3. tit. 14. cap. 16. §. 15.* quorum opinio communis est, vt asserunt Card. *in d. cap. vel non est compos, ad finem.* Præpos. *in d. cap. placuit.* & Gonsalus à Villadiego *de irregularit. cap. de suspensione, colum. 2.* tametsi non desint, qui expressim tenuerint, hunc ita ad ordines promotum ipso iure suspensum esse, ante legitimam ætatem. Vtcunque tamen sit, si communem sequamur in hoc intellectum, constabit apertius, celebrantem ante legitimam ætatem, aut in ordinibus sacris ministrantem, non esse irregularem, cum hoc in casu minime contingat suspensio iuris, nec hominis. Quod si quis defendere maluerit, ante legitimam ætatem suspensum esse quem ipso iure: tunc adhuc iure probabilius est, celebrantem non esse irregularem. Quia hæc suspensio non ob crimen, sed ob defectum statuta est à iure. Sic sane tenuerunt Paulus & Cardin. *quæst. 5. & 6. in d. Clement. generalem.* Albertus Trotius *in d. cap. 17.* Cardin. *in d. cap. si celebrat.* Dominic. *in cap. eos. de tempor. ordin. in 6.* Gonsalus à Villadiego *in d. tract. de irregularit. cap. de suspensione. colum, 2.* & est *Communis Opinio*, vt asserit Florent. *part. 3. tit. 28. cap. 1. §. 1. colum. 2.* quam & ipse sequitur *eadem part. 3. tit. 14. capit. 16. §. 15.* Hodie tamen extat constitutio extrauagans Pij Secundi nondum typis excusa, qua cautum est, promotum ad sacros ordines ante legitimam ætatem, aut ab alienis episcopis absque literis dimissoriis, vel extra tempora ipso iure suspensum esse: &, si in eisdem ordinibus ministrauerit, irregularem: cum quo solus Papa dispensare valeat. Huius constitutionis meminēre Gonsalus *in d. cap. de suspensione. colum. 3.* Sylvest. *in verb. irregularitas. §. 10. regul. cancella. Clementis Septimi 22.* Ioan. Bernard. *in practica criminal. cap. 22.* & eam transcribit Petrus Rebuffus *in tractat. de beneficiis. part. 2. titul. de clericis ad sacros ordines male promotis. gloss. 4.* quamobrem cauere debent, qui ante legitimam ætatem, aut extra tempora iure statuta fuerint sacris ordinibus donati, ne in eisdem absque dispensatione ministrent. Is vero qui bona fide celebraret, putans id sibi licere, fortassis non foret censendus irregularis: sicuti optime tradit egregius vir Martinus. Azpilcueta *in repetit. capit. accepta. de restitut. spoliat. oppos. 8. num. 34.* hoc ipsum intelligens quo ad forum interius, & exterius, modo id factum fuerit probabili ignorantia: atque ita ipse præcitatam extrauagantem constitutionem interpretatur ex his quæ in simili voluerunt gloss. *in cap. solet. de sentent. excom. in 6. gloss. penult.* & Card. *in Clem. 1. de priuileg. q. 38.*

Tertio ab eadem ratione deducitur, non esse irregularem, publicum, aut manifestum peccatorem, † etiam si ante
5 pœnitentiam publice in sacris ordinibus ministrauerit. Is enim est suspensus quo ad se, non quo ad alios: quod notant præter alios Henric. *colum. 6.* & Cardinal. *colum. 2. in dict. cap. si celebrat. de cleric. excommun. ministr.* Socinus *in cap. ad audientiam. de homicid. num. 23.* qui & ibi probat primam huius quæstionis illationem, sic etenim est intelligendus text. *in cap. vlt. de tempor. ordin.* sunt tamen qui ab hac tertia illatione excipiant notorium concubinarium, ita eo vitio oppressum, vt nulla valeat excusatione ipsum crimen celare: quasi hic sit ipso iure ante pœnitentiam suspensus quo ad se, & quo alios, text. *in cap. si qui sum. 85. dist. & cap. prater. 32. distinct.* Eaque ratione si ante pœnitentiam hic celebrauerit missarum solennia, nouam contrahit irregularitatem à solo Papa delebilem. Huius sententiæ auctores sunt Panormitanus *in cap. vestra, colum. 4. de cohabitatione clericorum & mulierum.* Chosmas *in Pragmatica sanctione, titul. de concubinariis in verbo, inhabiles.* Aluarus Pelagius *de planctu Ecclesiæ, folio. 27. colum. 4.* & Sylvester *in summa, in verbo, concubinarius. §. 4.* Gonsalus à Villadiego, *de irregularitate, capit. de suspens. colum. 3.* Abulensis Episcopus *in tractat. de concubinariis clericis, conclus. 7.* & Petrus Rebuffus *in concord. titul. de publicis concubinariis. in prolog.* Guido Papæ *quæstionib. 558.* Florentinus *in 3. part. titul. 27. cap. 3.* Ioannes Bernard. Diaz. de Luco, Episcopus Callagurritanus *in practica criminali canonica, cap. 73.* Paludanus *in 4. sentent. distinct. 27. quæstionib. 4. colum. 2.* Hostiensis *in dict. capit. si celebrat.* & Bermondus *in tractat. de concubinariis. pag. 270.* qui asseuerat, hanc *Opinionem Communem* esse. Quibus suffragatur textus *in capitul. vltim. de cohabitione clericorum & mulierum.* quo manifeste constat, hunc notorium fornicatorem suspensum esse ipso iure, quo ad se, & quo ad alios. Fit igitur, eum irregularem esse, si ea suspensione extante diuinis officijs operam dederit. His accedit Gratiani sententia *in d. cap. prater. §. prohibentur.* qua probatur, clericum notoriæ concubinarium suspensum esse, & censeri ipso iure quo ad se, & quo ad alios. Vnde & irregularis erit. Nam & Hostiensis *in cap. tanta. de simonia.* scribit, clericum propter aliquod crimen suspensum quo ad se, & quo ad alios, irregularem esse, si nondum ea suspensione sublata proprio fuerit vsus officio. Idem tenet Archidiac. *in cap. 1. de re iudic. lib. 6.* Idem notat Henric. *in d. cap. si celebrat. colum. penultim.* Ionan. *in Summa confess. lib. 3. titul. 29. quæstio. 5.* contrariam equidem opinionem iure veriorem esse censent Innocent. & Ioan. Andr. *in d. cap. si celebrat.* Cardin. *in capit. vestra. & cap. quæsitum. de cohabit. clericorum & mulierum.* Speculat. *titul. de dispensatione. §. iuxta propositionis. num. 20.* Ioan. de Imol. *in cap. 1. colum. 4. de iudic.* Nicolaus Plotius *de irregularitate. regul. 41.* Archid. *in cap. prater §. ad hæc vero. 32. distinct.* Martinus Azpilcueta *in cap. si quando. de rescriptis. colum. 53.* Qui tamen fatetur præcedentem, ac priorem sententiam communem esse. Sed & opinio Innocentij ex eo quibusdam placet, quod irregularitas minime contrahatur, nisi in casibus iure expressis, quod non semel probauimus: nullibi autem in iure decisum est, publicum fornicatorem irregularem esse, si diuina officia celebrauerit. Dices statim, rationem istam tolli, quia fornicator notorius suspensus est ipso iure quo ad se, & quoad alios: suspensum autem irregularem esse, si suspensionis tempore celebrauerit. *cap. 1. de re iudic. in 6. & cap. 1. de sentent. excommun. eodem libro.* tunc hæc respondetur, hoc verum esse de suspensione, quæ directe à iure indicta est propter delictum & eius pœnam, non de ea, quæ ratione cuiusdam honestatis ab ipso canone potius ob decorē, quam in pœnam directam criminis, & ipsis delinquentis: sicuti paulo ante diximus de corpore vitiatis, & illegitimis. Ego quidem, etsi videam priorem opinionem pluribus placuisse: nam & eam tenent Anan. *colum. 1.* & Felin. *2. in capit. cum dilectus. de accusat.* & Anton. *numer. 32. in cap. 1. de iudic.* atque eam fore intelligendam, vbi publicus concubinarius diuinis se immiscuerit eo tempore, quo publice in eodem versatur vitio, non alias: quemadmodum intellexēre Calde. *in d. cap. si celebrat.* & Præpos. *in d. cap. prater. §. ad hoc. nu. 15. 32. distinct.* idemque à plerisque eiusdem assertionis auctoribus deducitur. quidquid alij senserint, adhuc censeo duram esse nimis hanc communem conclusionem nec auderem secundum eam iudicare quemquam irregularem esse: tametsi consulerem, vt absolutio aut dispensatio impetraretur à Romano Pontifice. Illud tamen fateor, dispensum ab homine, vel à iure in pœnam directam & propriam: etiam ad tempus certum, vel donec pœniteat, irregularem esse, si tempore suspensionis diuinis rebus operā dederit: quod visum est Innocentio, Ioan. Andr. Hostiens. Henric. *colum. 4. & aliis in dict. l. si celebrat.* Specular. *in d. §. circa propositionis. numer. 21. versic. crassa autem.* ac Socin. *in dict. capit. ad audientiam. de homicid. numer. 25.* quorum Opinio, ni fallor, magis Communis est licet quidam contrarium probare conentur.

Sunt

Sunt vero & aliquot crimina, quorum authores iure Pontificio etiam peracta pœnitentia, etiam occulti, suspensi sunt ab executione officij & ordinis ecclesiastici, in quibus plane seruanda est regula tex. *in cap. 1. de re iudic. & capit. 1. de sentent. excommun. in 6.* de his enim traditur *in cap. vltim. de tempor. ordin. & in cap. nisi cum pridem. de renunciat.*

6 Solet denique controuerti de sodomita † nefandi criminis reo, an is si tipso iure suspensus ab ordinis ecclesiastici executione, adeo vt interim in eodē ordine ministrans sit irregularis: iuxta *cap. 1. de re iudic. in 6.* & profecto receptū est, sodomitam adhuc occultum, etiam peracta pœnitentia suspensum esse ab executione ordinis, & ideo interim celebrantem irregularem esse, ea quidem irregularitate, quæ à solo Papa delebilis sit: quemadmodum Anto. & alij notarunt ex *cap. nisi cum pridem. §. 1. de renunc. & in cap. vlt. de temp. ord.* in specie Bellenzinus *in apostil. ad Panor. in cleric. de excess. prælat.* Specul. *in d. §. iuxta propositionis. n.* 17. Host. & Ioa. Andr. *in d. cap. nisi cum pridem. §. 1.* Archid. & Præp. *in cap. de his. in 2. dist.* 50. Marian. Socin. *in d. c. ad audientiam. nu.* 27. quam *Opinionem* asseuerans *communem* esse defendit Cęsar Lamberti. *in tract. de iure patron. 1. part. 2. lib. q. 9. art. 18. n. 4.* & licet Aret. *in cap. cum non ab homine. de iudic. num.* 90. contrarium probare conetur, nec possit omnino ex iuris rigore defendi communis sententiam: cum nullus sit iuris Pontificij locus, qui hanc irregularitatem induxerit, attamen propter tanti criminis grauitatem tuenda opinio, quę tot doctissimorum virorum authoritatem habet, Nam & eam sequitur Bertachin. *in tract. de episcop. 1. part. 2. lib.* 3 o. 4. idcirco Rebuff. *in tract. de pacific. poss. num.* 208. censet, sodomitam non posse eligi ad ecclesiasticū beneficiū, nec validam esse collationem beneficij eidem factam: quod & Lambert. *in d. art.* 18. latius probare conatus est, quibus multa patrocinantur, quæ de huius nefandi criminis grauitate traduntur, præsertim à S. Thom. 2. 2. q. 154. *art. 11. c. vsu. c. adulterij. 32. q. 7. l. cum vir nubit in fœminam, viros parituram: quid cupiatur? C. de adult. cap. infames. 3. q. 7. l. 1. §. remouet. ff. de postul. auth. vt non luxurientur contra naturam. collat. 6. §. 2. Institut. de pub. iud. cap. in Archiepiscopatu. de raptoribus. cap. vt clericorum. de vita & honest. cler. l. 2. tit. 21. part. 7. l. 2. tit. 9. lib. 4. Fori.* pragmatica regum Catholicorum Ferdinandi & Elysabeth. *l.* 85. Lamber. *multa vide in d. art:* 18. & Matth. Afflict. *in constit. Neapol. lib. 3. rubr. 42.* nos. 10. nos item aliquot adduximus in Epitome *ad 4. decret. 2. part. c. 7. §* 5. *n.* 6. Paul. Paris. *cons.* 103. *lib.* 4. Lucas de Penna *in l. 3. col. 3. C. de exactor. & except. lib. 12.* tex. opti. *in d. c. clerici. de excess. prælat.* ad hęc & Valer. Max. *l. 6. cap. 1. de pudicitia*, quædam veterum exempla commemorat de huius sceleris punitione. Maxime laudat C. Marij Imperatoris disciplinam: cuius & Quintilianus meminit in declamatione, cui titulum fecit, Miles Marianus: & Plutar. in Mario, alia itidē refert Aymarus Rufallius *lib. 3. histor. iuris ciuilis. cap. de lege Scatinia.* quæ lata fuit in huius sceleris reos: cuius meminit & Tertull. *in lib. de monogamia.* Huius criminis authorem non facere testamentum, etiam ante accusationem & condemnationem probare conantur Anastasius Platus inter consil. in Barb. *consil. vlt. lib. 1.* Guliel. Benedict. *in c. Raynutius. de testam. ver. mortuo itaque testatore. in 1. num.* 134. Deci. *in l. 1. C. de secun. nup. n.* 8. Ac Specul. *tit. de instrumen. edit. §. compendiose. vers.* 13. asseuerat, sodomitam huius criminis damnatum testari non posse: quasi velit, hūc ante damnationem testari non posse, sed prior opinio ex eo probatur, quod sodomita sit ipso iure infamis. *d. l. cum vir. vbi gl. l. 1. §. remouet. & ibi gl. ff. de postul. c. infames. 3. q. 6.* infamis autem ipso iure testari prohibetur. *l. is cuius. §. vlt. ff. de testam.* & præterea huius criminis author ipso iure dominio bonorum priuatur: quod gl. notat *in cap. cum secundum leges de haret. in 6. in verb. naturæ. contrarias.* quæ confirmatur authoritate Regię pragmaticæ sanctionis. *in d. l.* 85. qui vere omnium bonorum præsentium, & futurorum dominio ipso iure priuatus est, testari minime potest: vt explicat Bald. *in auth. incestū nup.* quibus tandem rationibus persuaderi poterit ea sententia, quæ dictat, sodomitam etiam ante condemnationem, testari non posse. Sed & de poena ignis extat ante Iulianum elegans constitutio, *lib. 9. codicis Theodos. tit. 7.* in hunc modum, *Imperatores Valenti. Theodos. & Arcad. A. A. A. Orontio vicario vrbis Rom.* Omnes, quibus flagitij vsus est, virile corpus muliebriter constitutum, alieni sexus damnare patientia: nihil enim discretum videtur habere cum fœminis. huiusmodi scelus spectante populo flammæ vindices exurabunt. PP. in foro Traiani octauo Idus August. Valentiniano A. IIII. & Neotherio Con. SS.

De illo autem, qui simoniæ crimen commiserit † itidem 7
dubitatur, an sit ipso iure ab officio suspensus ea suspensione, quæ ipsum efficiat irregularem, si diuinis se immiscuerit, & vbi simonia fuerit in ordine commissa quo ad ipsum, & quo ad alios, ipse simoniacus est suspensus ab ordine per simoniam suscepto, & ab alijs ordinibus. tex *in c. præter. §. verum. 32. dist. c. reperiuntur. q. 1. c. eos.* 81 *dist.* Innoc. & Dd. *in c. tanta.* Abb. *in cap. per tuas, in 2. num. 5. & c. de simonia.* tex. *in c. si quis.* & ibi Panor. *de simon* Sylvest. *verb. suspensio. q.* 7. Host. *in Summa, tit. de simonia. §. qua pœna.* quoniam *Opinio communis* est: nec poterit iure negari: quia in præcitatis locis probatur, atque ideo irregularis erit simoniacus, qui eo tempore nondum sublata suspensione in ordinibus ministrauerit, etiam post pœnitentiam. Quod si commissa fuerit simonia in beneficio ecclesiastico acquirendo, idque crimen fuerit notorium & publicum, est simoniacus quo ad seipsum, & quo ad alios ipso iure suspensus: secundum Innocent. *in dict. capit. tanta.* & Panorm. *in c. accusatam. de simonia.* idcirco irregularitas ab eo contrahitur per solum Romanum Pontificem delenda, si celebrauerit ante huius criminis peractam pœnitentiam: quod ita visum est Gonsalo à Villadiego *de irregularit. c. de simoniaco.* & plerisque alijs, quorum opinio licet dubia olim potuerit esse, hodie tamen constat per *extrauag. constitutionem.* Paul. Vene. *de simonia.* qua inflicta est ipso iure excommunicatio aduersus simoniacum in beneficio acquirendo. cuius constitutionis ipse memini *in reg. peccatum. 2. par. §. 8. num. 7. de reg. iur. in 6.* fit igitur, vt simoniacus in acquirendo beneficio, cum excommunicatus sit ipso iure irregularis omnino si, sit in ordinibus ante absolutionem ministrauerit: eaque irregularitas à solo Papa delebilis est. *c. 1. de re iudic. & cap. 1. de sentent. excommun. in 6.* sic etenim sunt intelligenda quæ hoc in dubio solent per Doctor. adduci ad quæstionis decisionem. Nec mirum hoc cuiquam videri debet: cum istud crimen grauissimum sit, & in Christiana Republica pernicioſum valde.

§. SECVNDVS.

De bigamis & Neophytis.

SVMMARIA.

1 *Bigamia quid sit, & vnde originem hæc irregularitas deduxerit.*
2 *Bigamus quis dicatur, & quot modis vitium hoc contrahatur.*
3 *Bigamus non est qui à seipso vitiatam vxorem duxerit.*
4 *Romanus Pontifex potest cum bigamo dispensare, non episcopus.*
5 *Baptismus an tollat irregularitatem ex bigamia vel homicidio ante contractam.*
6 *Religionis professio bigamiam non tollit.*
7 *Neophyti, an sint ad ordinis sacramentum admittendi. & ad beneficia ecclesiastica eligendi*
8 *Neophytus, an sit recipiendus ad officia secularia, & quid de his, qui genus ac nomen à Iudæorum gente deducunt.*

EST & inter alias irregularitates non postremus bigamię locus, cum & ea vetustissimis decretis & institutis iure Pontificio fuerit statuta. Ea vero sic definitur: Bigamia † est 1
irregularitas ex defectu sacramenti procedens: quemadmodum Hostien. *in Summa* definiuit, quem alij sequuti sunt, præsertim Ioannes Montaigna *in tractat. de irregularit. Bigamia, in princ.* & probatur multis, quæ statim tradentur. Sacramenti autem, cuius hic defectus consideratur, notissima est significatio: siquidem id matrimonium est, de quo nos olim Salmanticæ epitomen in 4. Decretalium concinnauimus: eiusque 2. *part. c.* 1. ad finem explicuimus, quid matrimonij sacramentum significet perfecta eius significatione. Hæc sane irregularitas originem ducit à veteris testamenti legibus. Leuit. enim *cap.* 12. scriptum est de sacerdote: scortum & vile prostibulum non ducet vxorem, nec eam, quæ repudiata est à marito. Apud Ethnicos, authore Aulo Gellio, *lib. Noctium Atticar. capit.* 15. flamen si vxorem amisit, Flaminio decedebat, eo quo dnon poterat secundum vxorem accipere. Septimius item Tertullian. *in lib. de exhortatione ad castitatem*, inquit: monogamia apud Ethnicos in summo honore est, vt & virginibus legitime nubētibus vniuira pronuba adhibeatur, etsi auspicij initium est itidem in quibusdam solennibus, & auspicijs, vt prior sit vniuiræ locus. certe Flaminia non nisi vniuira est. quæ Flaminia lex est. Nam duo ipsi Pontifici maximo iterare matrimonia non licet, quod monogamię gloria est. hæc Tertullianus, quidem repetit *in lib. 1. ad vxorem, & in lib.*

lib. de monogamia, ad fin. & in lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos. idem & D. Hieronym. *in epist. ad Gerontiam de monogamia*, ita scribit : flamen vnius vxoris ad sacerdotium admittitur: Flaminia quoque vnius mariti eligitur vxor ad tauri Ægiptij sacra. semel maritus adsumitur, hæc Hieronymus. cuius ex nouioribus meminit Ludou. Cœlius *lib. lectio. antiquar. 15. cap. 22.* primus autem bigamus Lamech videtur fuisse, *Genes. cap. 4.* quo in loco id adnotauit Nicolaus à Lyra. hoc ipsum testatur Tertulianus *in lib. de exhortatione ad castitatem.* Pausanias itidem commemorat, Gorgophonem Persei filiã omnium primam mortuo priore coniuge Oebalo nupsisse, atque initium dedisse secundis nuptiis. sed & post legẽ Euangelicam statim bigamia ab Apostolis instituta fuit, quod sacris ordinibus, & officijs esset impedimento. Nã *ad Timoth.* Paul. *cap. 3.* inquit, oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse : vnius vxoris virum. Idem & in canonibus Apostolorum probatur, *capit. 17.* multis autem modis bigamia contrahitur: quorum mentionẽ hic subijciemus, exponentes quid in eorum quolibet considerandum sit, de quibus & Regia lex tractat, *l. 13. tit. 8. par. 7.*

Primo is est vere bigamus, † qui secundas contraxit [2] nuptias: cæteri autem improprie, & ad similitudinẽ quandam bigami censentur. gloss. communiter recepta *in c. 2. de bigamis. probatur. in c. 1. & in c. debitum. de bigam. c. vnius. acutius. c. deinde. 26. distinct.* atque idem erit siue quis duas vxores legitimas diuersis temporibus habuerit: siue illegitimam earũ alteram eodem tempore. *c. nuper. de biga.* quo in loco communis omnium sententia hoc ipsum asserit: est tamen necessarium ad contrahendum hoc bigamię vitium in vniuersum, quod carnalis commistio intercedat. text. opt. *in d. c. nuper.* gl. Communis *in c. vnico. de cler. coniug. in 6.* & Doct. *in 3. sent. distinct. 27.*

Secundo bigamus item censetur qui viduam in vxorem adhuc primam acceperit, & cognouerit carnali commistione. tex. *in c. si quis viduam. 50. dist.* ex synodis orientialibus, quas Martinus Bracharensis Episcopus compilauit tempore Honorij Papæ primi, easque Lucensi Episcopo nuncupauit: earum enim *cap. 26.* continetur quod à Gratiano *in c. si quis viduam.* exponitur. Idem tradit & respondet Innoc. Papa I. *in epist. 2.* ad Victritium Rothomagensem Episcopũ. *c. 5. c. si quis viduam. in 1. dist. 34.* cuius pars prior deducitur ex *d. c. 5.* posterior autem ex *c. 6. eiusdem epist.* est & ad hoc canon decimus octauus Apostolorum. à quo Granatianus adiumpsit *c. si quis viduam. in 2. dist. 34.* vbi idem traditur de eo qui fœminam ab alio repudiatã vxorẽ duxerit, quod & Hieronymus probat ad Fabiolam de veste sacerdotali. *ea. vidua. dist. 34.* Nec refert quo ad irregularitatem ex bigamia contrahendã, quod matrimonium sit iurẽ validũ, vel nullũ. satis equidẽ est ipse coniugalis affectus, quemadmodum probatur *in c. vlt. & in c. nuper. de bigamis.* ex quibus Doct. *ibi, & in dist. 27. 4. sentent.* ita plane frequentissimo omnium consensu adnotarunt, idem probatur ex *cano. 19. Apostol.* si eius ratio consideretur. Illud tamen exigitur, quod hæc vidua, aut repudiata cognita fuerit à priori viro, secundum communem sententiã eorum, quos modo citaui, & statim in hoc tractatu quo ad bigamię vitiũ citabo. vnde infertur verus intellectus ad text. *in cap. quotquot. 27. q. 1. ex synodo Anchiritana. cap. 18.* ex quo notauit Specul. *titul. de dispensatione. §. iuxta. verficul. contrahitur.* bigamũ esse clericum vel monachum, qui cum virgine matrimonium impediente sacro ordine, aut professione nullũ contraxerit. Etenim, licet hic vt bigamus puniatur, minime tamen bigamus est nec verus, nec fictus, aut interpretatiuus. text. opt. *in cap. sane. in 2. de cleric. coniug.* qua ratione quãuis solus Papa dispenset circa bigamiæ irregularitatem: tamen in hac specie Episcopus dispensabit, etiam quoad maiores ordines suscipiendos. not. Syluest: *in verb. bigamus. §. 7.* & sensit Montaigna *in tractat. bigamis. q. 4.* idem docet Panorm. *in cap. 1. & 2. ne cleric. vel vouent.* & tamen cum dispensatio necessaria sit: vt probatur *in d. cap. 1.* visum fuit quibusdam, hunc bigamum esse saltem quadam similitudine. quod explicat Palud. *in 4. sent. dist. 16. q. 4. col. 4.*

Tertio is bigamus est, qui etiam vnicam vxorem habuerit, corruptam tamen : non viginem. *cap. debitum.* vbi Card. & Dd. *de biga. c. 1. de clericis coniug. in 6. c. curandum. x. si quis de laicis. 34. distinct.* quod adeo verum est, vt idem vitium locum habeat si quis inscius, & ignorans corruptam vxorem duxerit : sicuti probatur *in dict. c. curandum.* & est communis opinio, quam sequuntur Card. *in clem. cum ex eo. col. 1. de sent. excom.* & Henr. *in c. 1. col. 3. de bigam.* text. *in c. quilin aliqua. 51. dist.* idem erit si quis matrimonium, quod nullum est, cum fœmina corrupta contraxerit: adhuc enim bigamus censetur. text. *in d. cap. vlt. de bigamis.* vbi *Communis omnium sententia* hoc ipsum probat. Quid autem de eo qui † fœminam corruptam ab eodem tamen stupro, vitiatam in vxorem duxerit? sunt enim qui censent, & hunc bigamum esse, huius sententiæ authores sunt Host. Ioan. And. Anch. Ant. Imol. *in c. sane. de cleric. coniug.* quorum opinio profecto falsa est. Nec enim hæc fœmina diuisit carnem suam in plures, cum ab vno tantum fuerit cognita. *c. debitum.* idcirco virginem dicitur accepisse in vxorem, qui à seipso corruptam, & stupro vitiatam vxorem duxit: siquidem per matrimonium subsequens, præcedens vitium omnino purgatur. *c. tanta. qui filij sint legit.* atque ita in hac quæst. opinionem istam tenent gl. *in c. quala. 30. q. 5. & in c. sane. in 1. de cleric. coniug. & c. vnico, de cleric. coniug. in 6.* gloss. & communis *in d. c. debitum.* Abb. *in d. c. sane.* Anton. & Anchar. *sibi contrary. in d. c. tanta.* Ioan. And. Domi. & Franc. *in d. c. vnico.* S. Thomas *in 4. sentent. distinct. 27. q. 3.* Floren. *part. 3. tit. 28. cap. 3.* Syluest. *in verb. bigamus. in princip.* Angel. *q. 5.* Capella Tholos. 290. & 254. & vtrobique Aufrer. Archid. *in c. nomo dist. 32.* vbi Domin. fatetur, hanc *Opinionem esse Communem* : idem asseuerant Card. *in d. c. sane.* Henr. *in c. 1. de biga. col. 4.* Imol. *in d. cap. sane.* Gonsal. à Villadieg. *in tract. de irregular. q. de bigamia.* Io. Montaig. *in tract. de bigamia. q. 6.* & Albert. Trot. *lib. 2. de vero & pers. cler. c. 9. num. 3.* Ioan. *in summa confes. lib. 3. tit. 3. q. 5.* paobaturque veritas hũius sententiæ ex his, quæ statim explicabimus ad rationem huius irregularitatis.

Quarto, bigamiæ vitium contrahitur ab eo qui etsi vnicam, & virginem vxorem habuerit, eam tamen post adulterium ab ea commissum carnali coniunctione cognouerit, etiam adulterij ignorans. *cap. si cuius vxorem. 34. dist. & cap. seq.* notant Abb. Ana. & Dd. *in cap. 3. de adult.* quorum *Opinio communis* est, & obtinet etiam si ex præcepto ecclesiæ adulteram vxorem inuitus cognouerit. Hostiens. *in summa. de bigamis. §. 8.* Thom Palud. & alij *in 4. sent. dist. 27. q. 4.* Florent. *in d. c. 3.* gloss. *in d. c. si cuius vxorem.* & ibi Dd. Capella Tholos. 255. Aufrer. *in clem. 1. de offic. ord. reg. 1. fallen. 8.* horum opinio tutior est secundum Henric. *in d. c. 1. de biga. col. 4.* & magis communis, vt asserunt Albert. Trotius *in d. c. 11. num. 2.* & Syluest. *in verb. bigamia. q. 1.* licet contrariam tenuerit Innoc. *in c. inquisitioni. de sent. excom.* & quidam alij, quorum sententiam vltimo loco retulit Ioan. *in Summa confes. lib. 3. tit. 3. c. 9.* imo & irregularis est qui adulteram post pœnitentiam sibi reconciliatam cognouerit. Anan. *in c. 3. de adult.* Fel. *in c. ius gentale. col. 6. de fi. 1.* idem sentit. Anch. *cons. 124.* & sentiunt omnes, qui proximam opinionem probarunt.

Huius vero irregularitatis plures traduntur rationes, præsertim à gl. *in summa. 26. dist.* etenim licet matrimonium contractum cum corrupta verum sit sacramentum, repræsentans per mutuum consensum coniunctionem Christi & animæ iustæ: non est tamen quo ad signi ficationem omino perfectum sacramentum : siquidem minime significat coniunctionem Christi cum vnica & immaculata sponsa ecclesia. *cap. acutius. 26. dist. c. debitum. de bigamis.* vnde bigamus cum patiatur defectum quo ad significationem in sacramento matrimonij, prohibetur item sacramento ordinis deinde pati non debet defectum in sacramento qui sacramenta ministraturus est. quibus & alij rationibus iure Pontificio hęc fuit irregularitas instituta : quas equidem rationes tradidêre Thom. & reliqui Theologi *in 3. sent. dist. 27. loll. in summa. confes. d. tit. 3. q. 2.* Hosti. & alij Canonistæ paulo ante nominatim citati.

Hinc deducitur & illud dubium, quo quæri solet, quæ sit ratio cur vxor corrupta efficiat maritum bigamum : non sic debetur bigamia ex ipsius mariti corruptione, ita quidem, vt licet ipse vir non sit virginitati laurea tempore matrimonij præditus, non ex hoc efficiatur irregularis, si virginem vxorem acceperit. & gloss. *in d. cap. debitum. de bigamis.* tres vel quator rationes exponit, quas improbat eleganter S. Thomas *in 3. sentent. distin. 27. q. 3.* scribens eam esse veram rationem : quia actus contrahendi, & contrahentis matrimonium non cadit super seipsum, sed super alterum coniugem : atque ideo vitium corruptionis nullum efficit defectum quo ad corruptum, sed quoad alterum. eandem rationem sequuntur Ant. *in d. c. debitum. nu. 9.* Henr. *in c. de bigamis. col 4.* & Syluest. *in verb. bigamus. q. 5.* quę quidem ratio communi omnium consensu probata videtur.

Pater

Patet deinde ex prænotatis, manifestam esse quorundã hæreticorum calumniam, qui Pauli Apostoli verba ita acceperunt, vt dicerent ex Pauli testimonio eum esse bigamum, & rebellẽ, qui eodem tẽpore duas vxores haberet: non autẽ eum, qui successiuo tempore secundam vxorem legitime accepit: quasi hic non sit irregularis ex bigamiæ causa. horum impudens error iuris Pontificij manifesta interpretatione, & ipsius Pauli vero sensu refellitur: quod & præter canones à me superius citatos ostendit Albertus Pighius *in controuers.* 15. *vers. impudens vero calumnia.*

Ex his etiam consequitur, Romanum Pontificem † posse dispẽsare, vt bigamus in susceptis ministret, & ad superiores ordines accedat: cum hoc vitium, aut impedimentum à iure humano Pontificio inductum fuerit: tametsi originem habeat hæc institutio à lege Diuina veteri, & à gentium ritu. Quam sententiã plane omnium consensus admittit: præsertim. Sanct. Tho. *in 4. sent. dist.* 27. *q.* 3. & inibi alij D. Florent. 3. *part. tit.* 18. *c.* 3. gloss. & Canonistæ *in c. super ea. de bigamis.* imò esse *Opinionem communem* fatetur Ioan. Montaigna *in tract. de bigamia. q.* 7. quæ itidem obtinet adhuc de potestate ordinaria: quia per legem ipsam naturalem, diuinam, humanam, principi legislatori summo licet per dispensationem humanis constitutionibus derogare. idcirco hæc potestas ordinaria est: cum lege sit data & constituta: non autem absoluta: siquidem in humano principe potestas absoluta tyrannidi potius, quam legitimæ potestati tribuenda est. quod nos alioqui adnotauimus *lib.* 3. *variarum resolut. ca.* 6. & Qua ratione mihi non placet hac in cõtrouersia, quod quidam adnotauerunt, maxime Henric. *in c.* 1. *de bigamis. col.* 5. & Ioan. Staphil. *de liter. grat. & iustit. col. vltim.* asserentes, posse summum Pontificem cum bigamo dispensare ex potestate absoluta: non autem ex potestate ordinaria. Nam vt modo explicuimus, poterit Papa hac vti dispensatione potestate ordinaria. Non enim est de necessitate præcisa diuino, quo ad sacramentum ordinis, vt sacramentum sit characteremque imprimat, quod ordines susceperus bigamus non sit. Is etenim bigamus etsi non sit ad ordines promouendus, si promotus fuerit, characterem recipit, & ordinis sacramentum. *c. quicunque. in* 2. *dist.* 50. *& c pœnitens.* notant, omnes, præsertim Hostiens. *in summa tit. de bigamis. §. vlt.* Anton. *in 2. debicum. de bigam.* Albertus Trotius *in dict. c.* 11. *nu.* 6. quorum opinio communis est Theologorum & Canonistarum: quã & Ioan. Arboræus probat *lib.* 2. *Theosophiæ. cap.* 16. solus autem Romanus Pontifex dispensat super hac irregularitate secundum Innocent. & *Communem in d. c. super eo.* quibus ea ratio suffragatur, quod bigamiæ irregularitas ab Apostolis, & à veteribus vniuersalis Ecclesiæ conciliis inducta fuit: & in his non est dispensatio expressim permissa: atque ideo Episcopus minime poterit dispensare iuxta communẽ resolutionem traditam *in c. at si clerici. §. vltim. de iudic.* & maximis rationibus cõprobatam ab eruditissimo prudentia & moribus admodum illustri D. Didaco ab Alaua, Episcopo Abulẽsi, curiæ Granatensis præside integerrimo *in l.* 1. *de concil. c.* 2. *nu.* 2. sane non posse Episcopum dispensare in hac specie & irregularitate asserunt omnes paulo ante citati, quorum opinionem communem esse fatetur Præpos. *in d. doctor.* 50. *dist.* eandem tenent Angel. *in verb. bigamus.* Gonsalus à Villadiego *de irregul. q. vltim.* Ioan. Montaigna *in d. tract. de bigam. qu.* 7. qui & hanc esse *Communem* asseuerat. sed Card. à Turre Cremat. *in d. cap. doctor.* post Tho. *in d. quæst.* 3. & Syluest. *in verb. bigamus. quæst.* 7. probare conantur, posse Episcopum dispensare cum bigamo in minoribus ordinibus. Quę quidem opinio poterit admitti, quoties maxima subsit dispensandi causa: quemadmodum Ludouic. Goniez. opinatur *in tract. arenium. num.* 20. aut sane vbi qui bigamiam contraxit, eo tẽpore merus erat laicus: hæc etenim irregularitas quo ad minores ordines tolli poterit episcopi dispensatione, secundum Henric. *in cap.* 1. *de bigam. in fin.* Quasi eo authore sit secus dicendum in eo, qui post clericatum bigamiæ vitiũ contraxerit, vt cum hoc nec in minoribus possit episcopus dispensare: hic enim ex hoc amisit omnino clerici & ecclesiastici ordinis priuilegium ipso iure *cap. vnico. de bigam. in* 6. ideo non potest idem ex episcopi dispensatione recipere. Non inficior hanc opinionem Henrici probabilem esse: eam tamen dubiam nimis esse censeo: illud certo sciens, etiam summum Pontificem maxima cum difficultate in hoc bigamiæ vitio dispensare. Quod & post alios Ioã. Staphil. fatetur *in d. tract. de lit. grat. & iust. ad fin.*

Verum in hoc de bigamia tractatu est considerandum, homicidium † cõmissum ante baptismũ minime efficere quem irregularem, *cap. si quis viduam. distinct.* 59. idque omnes fatentur. At bigamia contracta ante baptismum, dubiam efficit disputationem, an ex ea detur irregularitas: aut semel data per baptismum tollatur. Nam diuus Hieronymus in epistola ad Oceanum in ea est sententia, vt existimet, bigamiam ante baptismum contingentem minime irregularem quem constituere. Huius opinionem Gratianus retulit, *in cap.* 1. *distinct.* 26. eandem tuetur rursus idem Hieronymus super epistolam ad Titum, *cap.* 1. *gloss. ord.* & Nicol. Lyranus 1. *ad Timoth. cap.* 3. hoc ipsum probat text. *in cap.* 1. 33. *distinct.* ex canonibus Apostolorum *cap.* 17. & defendunt Io. Maior *in 4. sentent. distinct.* 27. *quæst.* 6. *versic. dubitatur.* & Iacob. Almain *distinct.* 25. *quæst.* 1. & Henric, à Gandauo ab eodẽ, & aliis citatus. Huius opinionis ea est ratio, quod bigamiæ irregularitas iure humano Pontificio statuta sit: & hoc non ligauerit infideles: igitur irregularis non est, qui ante baptismum bigamiam contraxerit. deinde Paulus Apostolus cum scripsit, episcopum debere esse vnius vxoris virum, dubio procul de fidelibus iam baptizatis intellexerit. idcirco de irregularitate à baptizato contracta Apostolus tractat, non de ea quæ infideli ante baptismum aptari nequit: & præterea constat per baptismum omnia peccata, etiam moralia & actualia tolli, ac dimitti. *cap. gaudemus. de diuor. cap. deinde.* 26. *distinct.* notat S. Thom. 3. *part. quæst.* 68. *artic.* 3. *& 4. art.* 6. ergo & irregularitas etsi contracta fuerit, cum sapissimè absque labe & crimine cõtingat, per baptismum tollitur. in contrariam sententiam itum est à diuo Augustino, qui *in libro de bono coniugali. cap.* 18. opinatur, irregularem esse eum, qui ante baptismum vnam vxorem habuerit, & ea mortua, aliam post baptismum acceperit. Idem Gratianus refert *in cap. acutius.* 26. *distinct.* quo in loco ad eandem opinionẽ citat Innocentium primum in epistola ad Ruffum & Eusebium Macedoniæ episcopos. *cap. deinde. & in cap. penult.* diuum Ambrosium, qui *libr.* 1. *de offic. cap. vltim.* eandem sententiam probat, quam S. Thom. & alij sequuntur *in 4. sentent. distinct.* 27. *quæst.* 3. Canonistæ *in d. cap. gaudemus.* Ioan. Arboreus *lib.* 2. *Theosophiæ cap.* 16. & Iacob, Almain. *in 4. sentent. distinct.* 33. *quæst.* 2 rursus est & ad hoc text. *in cap. acutius.* 29. *qu.* 3. (multa tradit Claudius Spencæus *libr.* 2. *de continentia. cap.* 3. *& sequent.*) ex diuo August. *in d. cap.* 18. *libr. de bono coniugali.* cuius *Sententia recepta* est omnium fere consensu, aduersus Hieronym. cuius rationibus sic respondendum est. duabus equidẽ prioribus in hunc modum, quod licet lex Pontificia non afficiat eius vinculo infideles, dum infideles sunt, tamen si ipsi ad Catholicam fidem transierint, & velint sacris ordinibus insigniri, non sunt ad eos admittendi, si habuerint ea vitia, & defectus, qui iure canonico impedimentum præstant. Cuius rei exemplum sit in corpore vitiatis: maxime quia in specie, quam Hieronym. tractat, bigamia contracta fuit post baptismum: cum iam baptizatus secundas contraxerit nuptias. sic sane diuus Paulus *de baptizatis* agit: hi enim qui nondum Christi fidem susceperunt, non promouentur ad ordines sacros: & tamen baptisatus potest bigamus esse ob matrimonia contracta ante baptismum. postremæ autem rationi ex eo satisfaciendum est, quod per baptismum tolluntur peccata omnia vi sacramenti, & interiori confessione, saltem Deo facta cum peccatorum pœnitentia, quo ad culpam, & satisfactionem offensæ diuinæ: secũdum Thom. *in d. quæst.* 68. *art.* 3. & 4. non tamen quo ad forũ exterius, nec quo ad iudicialem punitionem: quemadmodum ipse tradidi *in lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 10. *numer.* 4. nec item tolluntur per baptismum defectus sacramenti, quos ipse infidelis patiebatur: nempe in contractu coniugali, cuius causa carnem suam in plures diuiserit. Nam & apud infideles matrimonium est legitimum consensu quidem: imo & id dici poterit sacramentum habitu, licet non actu: cum absque fide sacramentum ratum contingere non possit, *ca. quanto. & d. cap. gaudemus. de diuort.* quorum intellectum & nos explicuimus in Epitome *ad 4. decret.* 2. *part. ca.* 1. *§. vnico. num.* 4. Nec opinioni August. obstat. text. *in d. c. si quis viduam. & cap.* 1. 33. *distinct.* siquidem inibi probatur, bigamiam post baptismum contingentem efficere quem irregularem. non tamen negatur, quod idẽ nõ sit. si ante baptismũ ea cõtigerit, quamuis huic solutioni satis refragatur Zonaras scholiis *c.* 17. Quibus tandem fit, opinionẽ August. magis receptam esse, & Innoc. Papæ authoritate probatam fuisse.

Supereſt tamen adhuc ſcrupulus quidam, qui male iuris vtriuſque Doct. torquet. Horum etenim quidam cenſet, irregularitatem ex homicidio ante baptiſmum procedentem, tunc per baptiſmum tolli, cum homicidiū acciderit cum peccato: quaſi in hac ſpecie irregularitas tollatur, vt conſequens peccato, quod tollitur per baptiſmū: ſecus autem dicendum ſit, vbi homicidium contigerit abſque peccato, vt in iudice: eo ſiquidem caſu irregularitas non tollitur per baptiſmum, quemadmodum probāt gloſſ. *in d. c. ſi quis viduam. 50 diſt.* vbi Archid. Domin. & Præpoſ. gloſſ. Archid. & Præpoſ. poſt alios *in d. c. deinde. 26. diſtin.* Hoſt. Ioan, And. Ant. & Anch. *in d. c. gaudemus.* Gōſal. à Villadieg. *de irreg. c. vlt.* regia. *l. 17. tit. 6. part. 1.* contrariā ſententiam defendere conantur Cald. Abb. Card. & Præp. *in d. ca. gaudemus.* Inno. *in c. presbyterum. de homic.* Henr. *in d. ca. gaudemus.* Palu. *in 4. ſen. diſt. 4. q 1.* Io. Maior. *diſt. 27. q. 6.* & Iac. Alm. *diſt. 25. q. 1. & diſt. 33 q. 2.* Hoſt. *in ſum. in tit. de homic. §. qua pœna. verſic. & hoc.* Sylueſt. *in verb. irregularitas. q. 28.* quorum opinio verior eſt, & eā ratione habet, quod irregularitas procedens ab homicidio ſolū oritur ex horrore illo, quo afficitur is qui iniuſte, aut inique alium occiderit. hic vero horror per baptiſmum aboletur: & ideo irregularitas ratione homicidij contingens ſiue homicidium ſit peccatum, ſiue non, per baptiſmum aboletur. Non ſic in bigamia reſpondendum erit: nam is defectus minime per baptiſmi lacrā ſectū ſuppletur. Quemadmodum poſterior ſententia magis applaudet: quam fatetur communem eſſe Sylueſt. *in d. q. 28.*

6 Ingreſſus autem religionis † eam irregularitatem tollit, quæ non procedit à culpa, vel actu ipſius monachi: nempe natalium defectū: non tamen ea, quæ ab actu proprio deducitur: ſecundum gl. *in c. 2. de apoſtat.* quæ probari videtur authoritate tex. *in auth. de ſanctiſ. epiſc. §. nullam. & cap. vlt. 19. q. 3.* quibus cōſtat ingratitudinis cauſam, quo ad exhæredationem filiorum tolli per ingreſſum religionis. Qua de re nos aliquot nouiter adnotamus *in c. Raynutius. de teſt. in prin. nu. 20.* Quidquid tamen ſit de ingratorum filiorum iure, & cauſis quo ad præſentem quæſt. illud potius obtinet, quod quæcunque irregularitas minime tollatur per religionis profeſſionem, niſi in caſibus iure expreſſim ſtatutis, tametſi religionis fauore facilior fit diſpēſatio. quod notat Abb. & Ant. *in d. c. 2.* Gōſal. *in d. q. vlt.* & Sylueſt. *in d. q. 28.* tradit Soc. *in c. ad audientiam. col. vlt. de homicid.*

De Neophytis potiſſime controuertitur, an hi ſint ad ſacros ordines, & altaris miniſterium admittendi. De clinicis etenim Euſeb. ſcribit. *lib. 6. Hiſt. eccleſ. ca. 23.* olim non licuiſſe clericum fieri, eum qui in neceſſitate conſtitutus, morboque grauatus in lecto baptizatus fuiſſet: qui vulgo *Clinicus* dicebatur. id vero ea ex cauſa prohibitum fuit, vt idem Euſebius ſenſit, quod nondum reliqua, quæ baptiſmum ſubſequi ſolent, eſſent in hoc ſolenniter adimpleta, nec clinicus hic foret chriſmatis ſignaculo conſummatus. extat vero de his clinicis elegans diui Cypriani epiſto-

7 la, quæ ſeptima eſt *lib. 4.* Neophytum † autem appello nouiter in Chriſtiana religione plantatum: qui equidem multis authoritatibus excluditur ab huius ſacramenti ordinis ſuſceptione. Nam & Paul. Apoſt. *1, ad Timoth. c. 3.* inquit. non Neophytum, ne forte elatus in ſuperbiam in iudicium incidat, & in laqueum diaboli, hoc eſt in arrogantiam, quæ eſt diaboli ruina: ſecundum Gratianum *in ſum. diſt. 48.* Huc pertinet quod ſcripſit Inno. Papa primus *epiſt. 10. ad Aureliū.* Miſerum eſt, inquit, eum fieri magiſtrum, qui necdum didicit eſſe diſcipulus. Nicena item ſynodus *canon. 2.* in ſpecie vetuit, Neophytum ad Epiſcopatum vel presbyterium admitti. *c. quoniam. 48. diſt.* Item diuus Grego. *lib. 7. epiſt. 111. ad Siagrium epiſcopum. c. vlt. 2. ad. diſt.* inquit. Sicut Neophytus dicebatur, qui in initio ſanctæ fidei erat eruditione plantatus, ſic modo Neophytus habendus eſt, qui repente in religionis habitu plantatus ad ambiendos ſacros ordines irrepſerit. idem Gregor. *lib. epiſt. 23.* ad Fortun. Neapolit. Epiſc. ſcribit, neminem ad religionem conuerſum ante biennium debere tonſurari. *c. monaſt. 19. q. 3.* ſed & de Neophytis concilium Aralatenſe ſecundum, ſub Sylueſtro Papa primo celebratū ſtatuit, eos nō eſſe ad diaconatus, vel ſacerdotij officium ordinandos, quod in eiuſdem ſynodi *canon. 1.* continetur. Idem prohibuit concilium Laodicenſe, celebratum ſub Liberio Papa *c. 3.* apud Laodiceam, Phrygiæ vrbē, prouinciale, quidem, ſed cōprobatū in ſexta ſynodo generali. Siritius Papa huius nominis primus hoc ipſum prohibet *in epiſt. 3.* ad vniuerſos orthodoxos, docēs, vt Neophyti ſacerdotes nō fiant. ſic & in Neocæſarienſi cōcil. 12. ſtatutū eſt quod in ægritudine baptizatus ad ſacerdotiū nō admittatur: nulla quidē alia ex cauſa, quā quod nōdum ſit ſatis in fide cōfirmatus. *cap. 157. diſt.* cuius inter eius ſingularia meminit Ludo. Rom. *ſing. 416.* & eſt opt. tex. *in ca. ſi officio. 59. diſt.* ex Vrban. Papa, qui reſpōdit, officia eccleſiaſt. gradatim dāda eſſe inſtructis iā admodum in Chriſtianæ religionis documentis, quēadmodū & ſæcularia. Officia vero & munera publica reipublicæ ſæcularis nō eſſe dāda Neophytis, probat tex. iuxta intellectum gl. inibi *in c. conſtit. 17. q. 4. ex concil. Tolet. 4. c. 63,* de Iudæis etenim id ſcripſit Greg. Nonus *in cap. pen. de Iudæis* idē ſtatutum fuerat *in c. cum ſit. eod. tit. c. nulla. 54. diſt.* ex concil. Tolet. 3. c. 14. quod & *in d. c. conſti.* expreſſim traditur: quo in loco idē adiicitur de his, qui ex Iudæis ſunt, vt hi apud Chriſtianos officia publica minime obtineant. Hoſt. gloſ. intellexit eſſe neophytos: quem ſenſum ſecuti ſunt Roman. *in ſing. 972.* Ial. *in rubr. ff. de iuſtit. & iure. col. 1.* qua de re late diſputat Montal. *in l. 2. tit 3. lib. 4. Fori.* contendens non eſſe Toletan. concil. intelligendum de his, qui ex gēte Iudæorum Chriſti fidem ſuſceperint. quos admitti ad officia ſecularia nō eſt vetitum: ſed de ipſiſmet Iudæis, & his, qui ſunt ſub eorum familiā. hi etenim nō ſunt apud Chriſtianos ad munera publica eligendi, ne Chriſtianis præſint: regia *l. 3. tit. 24. par. 7. l. 4. tit. 3 lib. 8. ord. tex. elegans in l. vlt. C. de Iud.* quæ procedit non tantum iure ordinario ſed & de legationis ratione, vt nec ex commiſſione tanquam delegatus alterius poſſit Iudæus apud Chriſtianos officia publica exercere; ſicut docet Iacob. de Nigris *in rub. de offic. eius cui eſt mand. iuriſd. col. 6.* cōtra Martin. Lauden. ibi. [Idē adiecta graui pœna olim erat lege Gothorū ſancitū. *lib. 12. fori iudi. ti. 3. l. 17.*] Priuatā vero dignitatem poterit Iudæus obtinere, nempe primogeniū familiæ, vt probat Andr. Tiraqu. *de primogenitis. q. 66. nu. 40. & ſeq.* Nec oberit text. *in l. 3. §. vlt. ff. de decurionib.* ex quo conſtat. Iudæos poſſe eſſe decuriones. Nam vel lex illa eſt correcta, vel tractat de Chriſtianis, quod paulo poſt examinabitur, aut tandem obtinuit in municipio, quod Iudeos incolas, vel gentiles habet, non de eo, quod Chriſtianorū legem obſeruat, & eorū iuriſdictioni, ac regimini ſubditur, & Chriſti fidē ſuſcepit. Sed quæritur an Iudæus poſſit eſſe Chriſtiani tutor? & Fulgoſ. ac Marti. Lauden. *ſin rubr. ff. de iuſtit. & iure.* tenent id fieri poſſe. text. opt. *in l. ſpadonem. §. iā autem. ff. de excuſat. tuto.* iā autem Iudæi quoque non Iudæorū tutores erunt, quemadmodum cætera munera ſubeunt. Namque eos conſtitutiones ſolutos eſſe volunt ſolis illis rebus, per quas ſuperſtitio eorum polluiuideatur. hactenus Modeſtinus ex Latina Antonij Auguſtini traductione. Et, tamen verius eſt, quod Iudæus tutor Chriſtiani eſſe non poſſit, ne prauis moribus pupillum, & Iudaicis ſuperſtitionibus erudiat, atque ita, licet variis rationibus, tenet Bart. & Iaſon *in rub. ff. de iuſt. & iure.* Roman. *in l. pactum. C. de collat. nu. 11.* Anania *in rubr. de Iudæis nu. 7.* Angel. Aretin. *in §. præterea. col. 25. de except.* Felin. *in c. cum ſit. col. 1. de Iudæis.* Socin. *conſ. 70. lib. 1. col. vltim.* & Bertach. *de gabellis. 3. part. quæſt. 8.* qui, & Iaſon *in rubric. ff. de iuſtitia & iure.* intellexēre *dict. leg. 3. §. vltim.* ſecundū primū & vltimū intellectū, quos paulo anteipſe tradidi. Nō me latet hac in cōtrouerſia plura poſſe tradi, quæ de Neophytis diſcernēdis à veteribus, ſeu veteranis Chriſti militibus paſſim obuia ſunt: nos tamen aliquot proponemus concluſiones ad quorundam canonum intellectū.

Prima concluſio: Neophytus is proprie dicitur qui ex Iudaica lege aut Mahometica, vel Ethnica nuper legem Chriſti profeſſus fuerit, non is, qui ipſa natiuitate iam Chriſti nomen acceperit, genus tamen à Iudæorum gente deducens, hoc probatur ab ipſius dictionis propria ſignificatione, & eſt communis omnium, quos in hoc tractatu ipſe legerim, obſeruatio: ita etenim omnes iuris vtriuſque Doctores dictionem iſtam acceperunt, vel ipſius Pauli teſtimonio, qui non appellat Neophytum eum, qui è gente Iudæorum, iam olim, iam diu legem Chriſti fuerit profeſſus: alioqui & ipſe Paulus Neophytus diceretur, eodemq; nomine reliqui Apoſtoli cenſeri recte poſſent.

Secunda concluſio: Neophytus nō eſt ad ordines ſacros, nec adhuc ad minores prouehendus. Probatur hæc concluſio in præcitatis authoritatibus diui Pauli, Conciliorum & ſanctorum Doctorum: quibus ſatis conſtat hanc concluſionem veram eſſe, nam præter alios eam tradidit,

Ioan-

Ioan. *in sum. conf. lib. 3. tit. 14.* & Canonistę in dictis locis pauloante pre me nominatim adductis. fuit vero olim, & nunc est maxime vtilis hęc prohibitio multis sane de causis, quæ eam iustissimam efficiunt.

Tertia conclusio: Neophytus quacunque ex lege Christianam legem professus, tunc demum poterit ad sacros ordines, & ecclesiastica beneficia promoueri, cum Episcopo visum fuerit, eum iam moribus, & Christiani disciplina satis instructum esse: ita quidem, vt iam veteranus Christi miles censeri iuste possit. text. optim. *in c. 1. distinct. 75.* ex quo Roman. id notauit *in sing. 416.* Felin *in c. cum sit. de Iude. Dec. colum. 3. in cap. eam te. de rescript.* vbi est text. secundum hanc conclusionem intelligendus. Nam ibidem Felin. & Ripa: *num. 31.* fatentur, posse ad ordines & ecclesiastica beneficia admitti eum, qui non nuper, sed iam diu relicta gentilium, aut Iudæorũ lege, Christianam & Euangelicam fuerit professus. Sic denique multi fuêre olim ad ordines sacros, & ecclesiasticas dignitates admissi, qui è Iudaica, vel gentilium lege fidem Christi susceperint, & tamen ob vitæ, & morũ probitatem, atque ideo quia iam diu Catholicæ religionis instituti fuerant edocti, nomen Neophytorum amiserãt. Is siquidem Neophytus non est, qui iam diu Christianam religionẽ profitetur. vnde non est, nisi fallor, hæc irregularitas quæ ad Neophytos pertinet, alij omnino similis, cum non sit expectanda Romani Pontificis dispensatio, sed tantum sit arbitrio Episcopi considerandum, an sit nouiter conuersus ad fidem, iam dicendus veteranus miles Christianæ religionis, vel ex morum probitate, integra legis Euangelicæ instructione, vel ex antiqua, & veteri Christianæ legis professione, quod caute discernendum erit.

Quarta conclusio: Neophytus † paulo ante Christianam religionem sacro baptismate professus, non est nec ad secularia officia eligendus. hanc assertionem probat concilium Toleta. *in d. cap. constitui. 17. quæst. 4.* & ibi gloss. & Archid. post eos Annania & Felin. *in c. cum sit. colu. 1. de Iude.* Iaf. *in rub. ff. de iust. & iure. colum. 1.* Roman. *in sing. 572.* quibus & ea ratio admodum accedit, quod indecorum sit, Veteranis Christi militibus munere publico præfici cũ eo, qui paulo ante Christianã religionem, vel idolorũ cultu, aut Iudaicis cęremoniis, & superstitionibus infectabatur. Potissime hæc ipsa conclusio est admittenda, ne in superbiam Neophytus elatus in præcipitium ruat, & diabolica suggestione peior fiat, atque à noua, & vera religione, quæ humilitatem docet, prorsus abstineat. quinimo & ipse Felin. *in d. cap. cum sit. & in cap. Iudæi* asseuerat, hũc Neophytum non esse testem idoneum, nec ad testimonium admittendum contra Christianum. citat ad hoc tex. *in c. non potest. 2. quæst. 7.* ex cõcilio Tolerano *4. c. 62.* ibi id minime probatur. Concilium etenim de eò tractat, qui cum Iudæus esset, Christianus effectus fuit, & tandem post in legem Christi est prævaricatus: non autem de eo Neophyto, qui nouã religionẽ Catholicæ contrariã obseruat. vnde mihi non omnino placet hæc Felina sententia: licet eam sequatur Frãcisã Ripa *in d. c. eam te. n. 30.* libenterq; admonitos esse velim iudices. vt in hac opinione ad praxim recipiẽda cautissime proprio, ac discreti viri arbitrio vtãtur. [Nam & inter Gothorum leges, quas in Hipania tulerunt extant *in lib. Tori 12. titul. 2.* duæ leges, nona & decima, vtraque hac de re: sed posterior opinioni Felini potissimum suffragatur, nisi ex eius proœmio, & præcedentis legis decisione, sit iuxta decretum Toletanum intelligenda: eo etenim tempore lata fuit.]

Quinta conclusio: Qui iam diu Catholicam fidem, relicta falsa religione suscepit, & miles est veteranus militiæ Christianę, nulla lege prohibetur ad secularia officia eligi & admitti: imo regia constitutione expressim admittitur. text. celebris *id l. 6. tit. 24. part. 7.* cuius meminit late hãc cõclusionem probans Montaluus *in d. l. 2. titul. 3. lib. 4. Fori.* hoc idem notant Felin. & Ripa *in cap. eam te num. 31.* Felin. *in d. c. fin. de Iud.* & licet Regia lex indistincte admittendos esse censeat ad publica munera eos, qui relicta Iudæorum aut Mauorũ lege Christo nomen dederũt: ipse tamen cẽseo eam legem esse intelligendã secundũ hãc quintam conclusionẽ, in hoc qui iam diu legem Christi veteranus profitetur. alioqui indecorũ est, quod apud Christianos præficiantur is in muneribus publicis, qui nuper falsam religionem mordicus, & animo contumaci obseruauerat.

Sexta cõclusio: Satis iure cõmuni constat, nec à beneficijs ecclesiasticis, nec à dignitatibus, nec à sacris ordinibus nec ab officijs publicis, & secularibus prohiberi eũ, qui è tempore natiuitatis, ab ipsa quidem infantiæ ætate Christianus est, tametsi patrem, auũ, aut proauũ Iudæum vel Saracenum habuerit. Hic etenim dubio procul Neophytus nõ est dicendus, secundũ propriam huius dictionis significationẽ: licet vulgo apud Hispanos appelletur *Conuersus*, aut Marranus. Hinc sane apparet qualiter sit intelligendũ, quod scripsit Ioan. Staphil. *de litteris gratiæ, & iust. col. vlt.* ita enim inquit: cum Neophytis, qui vulgo dicuntur Marani, dispensatur ad omnes, & beneficia: dummodo ipsi semper vixerint vt Catholici. Nam dispensatio ista necessaria nõ est in his, de quibus tractat hęc sexta cõclusio, vt ipse opinor. Ipsi vero Iudæi, quod paulo ante notauimus, apud Christianos magistratus, & publica munera nequeunt obtinere, præsertim ea quæ in infamibus cõmitti non possunt. Nam Bart. per text. *in d. vlt. C. de post.* Aanan. *in rub. de Iudæis. col. 2.* Ias *in rubr. ff. de iust. & iur. col. 1.* & And. Tiraq. *in tract. de nobili. c. 29. n. 12.* existimant. Iudæum non posse aduocatũ esse, cum infames hoc officiũ minime valeant exercere. *l. 1. §. ait prætor. in 2. de post. c. infames. 3. quæst. 7.* sic & diuus Augustin. *l. vno adnotationũ in Iob. c. 30.* appellat Iudæorũ gentem ignobilem propter Christi occisionem. Quintilianus item hoc ipsum testatur *l. 3. c. 9.* Est, inquit, & conditoribus vrbiũ infame, cõtraxisse aliquam perniciosa cæteris gentem: qualis est primus Iudaicæ superstitionis author. His equidem verbis Quintilianus, etsi impie incusauerit Mosen, & eius leges, quæ ad Christi vsque passionẽ sanctissimæ fuerunt, gentem tamen Iudæorũ infamẽ apud Romanos fuisse insinuat. Obiter enim illud est animaduertendũ, Iudaicam superstitionem apud Quintilianũ intelligendam esse Iudæorum legem quæ *Superstitio Iudaica* appellatur *in l. quoniam multi. C. de hæret. c. Iudæi. 28. quæst. 1. c. augustiis 26. cap. quæst. 5. lib. 3. §. vlt. ff. de decurionibus.* & licet Alciat. *l. 3. distinctio. 8. & l. 10. C.* locũ Quintiliani intellexerit, vt Christianam religionem à Quintiliano appellari Iudaicam contendat: minime congruit ea interpretatio ipsi Quintiliano, qui de Christo Iesu nequaquam egerit: cum is nullam terrenam vrbẽ condiderit. Quod aduersus Alciat. adnotarũt Anton. August. *de excusat. tutor. pag. 367.* & Aemilius Ferretus in præfatione ad Cornelium Tacitum. Nec inficior quandoque ab ethnicis Christianam religionem dictam fuisse superstitionem Iudaicam. Quod satis constat ex Arriano *de dictis Epicteti, c. 9.* Non tamen ita dicta est à Quintiliano, nec ab Vlpiano, *in d. l. 3. vlt.* vt constat ex *l. spadones. §. iam autem & Iudæi. ff. de excusat. tut.* quo in loco relatio fit ad Vlpiani responsum *in d. §. vlt* licet Accurs. id non satis perceperit. vnde cõmunis est Bart. & omnium consensus. *d. l. 3. §. vlt.* abrogatam esse per *l. vlt. C. de Iudæis.*

Hæc vero sint satis pro prima huius operis parte, quæ hactenus de irregularitate in genere, & de quibusdã eius speciebus tractauerit: atq; ideo secunda subsequitur pars.

SECVNDAE RELECTIONIS Partis initium.

De delictis & conatibus.

SVMMARIA.

1 *Homicidium quid sit. & de homicidio voluntario.*
2 *Voluntate distingui delicta, qualiter sit aliter intelligendum, & inibi de maleficiis & peculis amatorijs.*
3 *Maleficia, quo in sensu, fine, & proposito distinguantur.*
4 *Delictum, ex quo fuerit secuta publica vtilitas, an sit puniendum?*
5 *Irregularitas ex voluntate occidendi etiam perfectissima, non contrahitur. Ibique de interioribus actibus quo ad humanam legem agitur.*
6 *Conatus qualiter in atrocioribus sit puniendus.*
7 *Intellectus ad l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest.*
8 *Intellectus ad l. unicam C. de rap. virginũ. & inibi de raptu monacharum.*
9 *Intellectus ad cap. 1. de homicid. in 6. vbi de Assassinis tractatur.*
10 *Interpretatio text. in l. is qui cum telo. C. de sicar.*
11 *Veneni præparatio, aut ipsius propinatio animo occidendi contingens. an sit puniendа, morte non secuta.*
12 *Parricidij crimen & pœna expenditur latissime: & lex Pompeia de parricidijs explicatur.*

TAndem hic locus exigit, vt latius eam explicemus irregularitatem, quæ ab homicidio procedit: siquidem hac in praxi sæpissime contingit. Duas vero partes habet; Prior de homicidio voluntario, posterior de causali tractabit. Nã de necessario agimus in specie statim tertia huius tractatus parte: vtriusque sane examen requi-

ret, quod generice aliqua de homicidio præmittamus. Est igitur homicidium, corporis peremptio, authore Augustino. *lib. 19. contra Faustum. c. 23. c. homicid. de pœni. dist.* 1. corpus autem hic humanum intelligo, & animatum, cum alioqui peremptio non conueniat corpori inanimato, & de hominis occisione tractetur. Idem Augustinus *lib. 1. de libero arbit. ca. si homicid.* 23. *q.* 5. scribit, homicidium esse hominis occisionem. Homo autem constat ex anima rationali, & carne, aut corpore: idcirco percutiens hominem mortuũ, aut corpori inanimato caput abscindens, non potest accusari homicidij. notat Bald. per tex. ibi *in l. 1. nu. 19. C. qui accus. non poss.* idem *in l. sororẽ. C. de his quib. vt indig.* & *in l. ex hoc iure. nu.* 10. *ff. de iust.* & *iur.* atq; eadem ratione cõstat, nõ esse irregularem qui corpori mortui, & vita functi membrũ abscinderit, animo illum hominẽ occidendi, si eũ viuum cõperisset: quod notat Archid. *in c. periculose. de pœni. dist.* 1. idẽ *in c. vlt.* 15. *q.* 1. Doct. *in c. si aliquis. de homic.* & Fel. *in c. sicut dignũ. eo tit. col.* 4. Anan. *in c. sicut ex literarũ. de homic. col. vlt.* Hippol. *in l. vlt. n.* 38 *ff. de q.* Alb. Trot. *de vero & perfecto cler. lib.* 2. *c.* 29. *nu.* Lud. Carre. *in pract. crim. ti. de homicid. §.* 1. *nu.* 31. & 32. qui tradit hunc puniendũ esse de iniuria mortuo illata, iuxta illius iustã æstimationẽ & æquissimã pœnã, argumento deducto ex *l. qui sepulchra. C. de sepul. viol. l.* 2. *§. aduersus. ff. eo tit. not.* Matt. de Afflict. *const. Neap. in lib.* 3. *rubr.* 56. præter ea quæ de sepulchro violato traduntur iure regio *in l.* 1 2. *tit.* 9. *par.* 7. *l.* 3. *tit.* 13. *par.* 1. *l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 4. *Fori.*

Voluntarium homicidium est, quod dolo malo animo occidendi committitur, *l.* 1. *in princ. & l. diuus. ff. de sicariis. l. in lege Cornel. ff. eo. tit. c.* 1. *§. si quis hominẽ. de pace tenen. ca. sicut dignum. de homicid.* docet Ang. *in tract. de malef. §. scienter, & dolose.* ex hoc autem voluntario homicidio dubio procul contrahitur irregularitas: modo animum occidendi sequatur actus occisionis. Nã & irregularitas actum exteriorem requirit: tex. elegãs *in c. vlt. q.* 15. & probatur ea ratione, quã superius exposuimus, *in huius operis. part.* 1. *nu.* 4. Hoc vero in loco voluntarium intelligo non solum, cum occidens explicite tendit ad occisionem, & occidere vult: sed & quoties eius voluntas tẽdit in eum actũ, ex quo per se, ac immediate mors sequitur, non per accidens: siquidem voluntas peccantis, & agentis malum fertur in id quod fit, & in omne illud, quod per se, non per accidens sequitur ex illo. Cuius assertionis sit exemplum in eo, qui Sempronium percusserit prauo animo, volens ei iniuriã irrogare, eiusque faciem cicatrice signare, non occidere: nec tamen potuit manum ita temperare, quin grauiter percusserit: ex eaq; percussione mors fuit secuta, profecto hic erit homicida voluntarius: voluntas enim percutientis fertur in percussionem, & in omne id, quod immediate, & per accidens ex eo fuerit sequutum, & sic in homicidium ex percussione per se, & immediate sequutum. Id manifeste sensit. S. Tho. 1. 2. *qu.* 20. *ar.* 5. qui docet, peccata aggrauari ex euẽtibus qui postea succedunt, nõ solum quãdo illi sunt præcogitati: sed etiã, quando præter intentionem, successerunt, si illi euentus per se, & necessario sequuntur ex priori opere, aut saltem vt in pluribus ita illa eueniunt. probat hoc ipsum text. *in c. vlt. de homicid. in 6. & l. quoniam multa. C. ad leg. Iul. de vi. l.* 1. *§. ex incendio. ff. de incen. ruina. & naufrag.* notat Caiet. *in* 2. 2. *q.* 64. *ar.* 8. sed quia multa lector passim cõperiet, quæ huic nostræ propositioni videantur aduersari: præsertim quod voluntate, & proposito delicta distinguuntur. *c. cum volũtate. de sentẽ. excom.* oportet rem istam longius repetere aliquot prænotando, quæ dubitationem istam radicitus explicent.

Primum enim illud constitutissimum sit, delictum, aut peccatum committi non posse absq; voluntate, malitia enim cuiusq; actus praui à volũtate procedit, quæ præcipua est in omni peccato: cum prima causa peccati sit in voluntate, quæ imperat omnes actus humanos: peccatum autem nihil aliud est, quam actus humanus malus: quemadmodũ probatur *in c.* 1. 15. *q.* 1. ex Augu. *lib. 1. retract.* 15. qui asseuerat, peccatum non posse esse, nisi voluntarium. idem docet Arist. 3. *Ethic. c.* 1. S. Tho. *in* 1. 2. *q.* 71. omnibus eius quæstionis articulis. quo fit, vt qua ex parte in actu humano contigerit inuoluntarium, ex ea quidem malitia absit, & omnino peccatum, quod & nos de ignorantia disputantes explicuimus *in c. alma mater.* 2. *par. §.* 10. *nu.* 7.

Secundo ex proxime dictis constat, maleficia, crimina & delicta voluntate distingui in hunc equidem sensum: vt voluntarium constituat delictum: inuoluntarium autẽ ab eo excuset, & liberet, cũ propter inuolũtariũ malitia cesset: ea vero ex voluntate procedat. igitur voluntas distinguit delictum à non delicto, & peccatũ à non peccato discernit. *c. cũ volũtate. de sen. excom. l. qui iniurie. ff. de furtis. l. verũ in prin. ff. eod. tit. l. quod reipublicæ. ff. de iniur.* sunt & ad hæc plures authoritates, quibus passim hoc ipsum confirmatur. delictum siquidem, aut peccatum nequaquam potest accidere, nec cõstitui absque malitia illud committentis: quæ quidem malitia minime datur ex inuoluntario.

Tertio considerandũ est, voluntatem ferri quandoq; in actum homicidij directe, & per se: quandoq; indirecte & per accidens. Directe quidem fertur voluntas in homicidium, quãdo quis animum habet occidendi: & hæc est perfecta, propriaque homicidij malitia. *l.* 1. *C. de sicar. l.* 1. *§. diuus. ff. eod. tit.* Indirecte autẽ, & per accidens fertur voluntas in homicidiũ, quoties fertur in id, ex quo immediate, & per se, nõ per accidens homicidiũ sequitur. Nã in id, quod per accidẽs sequitur, nullo modo fertur voluntas, nec directe, nec indirecte: erit sane huius assertionis exemplum, quod S. Tho. exponit *in* 1. 2. *q.* 76. *art.* 4. dicens, quod causa peccati non est directe voluntaria, sed indirecte, & per accidens, quando quis vult bibere vinum immoderate, fertur quidem tunc voluntas directe in potum immoderatum: indirecte autẽ, & per accidens in ebrietatẽ, quæ fuit secuta directe, & immediate ex potione immoderata. Hæc dens. Tho. Cui adiiciam libenter Palu. *in 4. sent. distin. 32. qu.* 1. *art.* 3. *col.* 5. & Panor. *in c. quia diuersitatem de consecr. præb. nu.* 3. *iuncta. quæ in verb. suspens. & nu.* 11. ex quibus ipse colligo, vt voluntatem huius bibentis vinum immoderate minime ferri nec directe, nec per accidens in id, quod ex ebrietate fuerit per accidens secutum præter spem. Dicitur autem magis, vel minus indirecta voluntas in homicidium: quoties actus per se volitus, aut voluntate comprehensus, magis vel minus tendit ad ipsius homicidij periculum: sicut deducitur ex diuo Tho. 2. 2. *q.* 64. *art.* 7. *ad.* 2. & ibi Caie. præsertim in responsione *ad* 3. *& in vers. confirmatur authoritate Augustini.* idẽ apparet ex eodem Tho. 1. 2. *q.* 20. *ar.* 5. cuius paulo ante mentionem fecimus. Huic vero propositioni & alia conueniunt, quæ tradentur *in* 3. *huius oper. parte, q. de ebrio:* & in illationibus statim examinandis.

Interim tamen in hac cõtrouersia expendere conabor duo Iurisconsultorum responsa, quæ mihi videntur pari fere ratione proposita, difficillima censeri. Extat enim apud Vlpian. *in l.* 3. *ff. ad l. Corne. de sicar.* hoc cuiusdã Senatus cõsulti testimonium. Sed ex Senatusconsulto relegari iussi fuerit ea, quæ nõ quidẽ malo animo, sed malo exẽplo Medicamentum ad conceptionẽ dedit, ex quo ea, quæ acceperat, decesserit. Paulus vero *in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis.* ita inquit. *Qui abortionis, aut amatoribus poculum dant, etsi dolo non faciunt, tamen quia mali exempli res est, humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulã, amissa parte bonorũ relegantur, quod si eo mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficiuntur.* Hæc Iurisconsultus. Vnde cum in vtroque responso probetur dolum abesse, & excludi: proponatur tamen res mali exempli: mirum fortasse videbitur, cur morte secuta in vnò casu delinquens relegatione, in altero vltimo supplicio puniatur. His accedit, quo Aristot. *in libris de moribus*, quæ *magna Moralia* vocantur, narrat, cum fœmina poculum amatorium dederat amatori, & eum interemerat illa potione, in iudicium que Areopagi vocata esset, elapsam illam fuisse seueritatẽ iudicum, nulla alia de causa, nisi quod planum factum esset, ipsam eo maleficio ex consulto & dolo non vsam. Dederat enim phyltrum amoris causa, quamuis fine suo excidisset. Vnde intelligi poterat, non esse id sponte factum: nec enim obesse voluit, sed prodesse. Hyllus etiam frumenti Herculem patri apud Sophoclem in Trachinis aperte rem exponit, dicens Deianiram, cum putasset corpori ipsius iniecturam quod conciliandi amorem vim haberet, reuocandique abalienatum ipsius animum, peccasse errore quodam, nõ voluntate. Cicero itẽ *in lib.* 3. *de natura Deorũ.* Nec enim, inquit, malũ Herculi Deianira voluit, cũ ei tunicã sanguine Centauri tinctam dedit. Sed ad Iurisconsultorum responsa regressus illud asseuerare cõstanter non verebor. ideo apud Paulum vltimo supplicio delictũ puniri, quod ille actus ex propria vi, ac natura maxime tẽdat in periculu mortis aut grauissimę lesionis: siquidẽ abortio ipsa ob corporis dissolutionẽ valde periculosa est: poculaque amatoria in hoc propinantur, vt iudicium amatoris perturbent, mutent, & euertant, quo fit, vt licet dolus absit, nec is actus animo occidẽ-

occidendi, & ideo per se, & directe non possit dici homicidium voluntarium: indirecte tamen, & per accidens dicatur ea occisio volutaria magis: qui actus per se volitus, aut voluntate comprehensus magis tendat ad ipsius homicidij periculum. Vlpianus vero eum casum exposuit, in quo poculum datur ad cõceptionem, quod non est ita periculosum, quippe quod confici soleat ex his, quæ vires corporis augent, hominesque, & fœminas natura debiles, medicamine ipso fortioris ad generationẽ reddit, qua ratione non ita tendit in hic voluntate comprehensus actus periculum mortis, vt tendit ille, quo abortionis, vel amoris causa pocula ministrantur.

Quarto proxime adnotandum erit, tunc vere dolũ homicidio voluntario perfectum adesse, quoties voluntas occidentis directe, & per se in actum homicidij fertur: & sic habet homicida occidendi animum. *d. leg. 1. §. diuus. in lege Cornel. ff. de sicariis.*

Quinto illud est omnino animaduertendum, quod ad punitionem ordinariã homicidij, præcipue attenditur verus animus occidendi, perfectus in quam dolus, & tandem voluntas directa in ipsum homicidij actũ, in ipsamq; hominis occisionem: ita quidẽ, vt quoties homicidium volũtarium sit, voluntate tamen indirecta, & per accidens cõtingenti, tunc pœna ordinaria remittatur, in aliamq; commutetur: quasi minuatur peccatũ pro ratione indirectę voluntatis, & ob imperfectionẽ voluntarij. Nam authore S. Tho. 1, 2. q. 76. *art.* 4. voluntas per accidens tendens in peccatum minuit culpã peccati. Idem probat text. celebris *in d. l. in lege Cornelia.* cuius mentionem agemus inferius ad apertiorem huius quæstionis resolutionem, & deinde ad intellectum *ca. vltima, de homicid. in 6.*

Sexto hoc in loco non incongrue proponitur, † peccata & maleficia quo ad exteriorem actum, saltem materialiter, vt ita loquar, minime distingui ex proposito fine: quẽadmodum docet S. Tho. 1. 2. q. 18. *art.* 6. cuius hæc sunt verba: Aliqui actus dicuntur humani, in quantum sunt volũtarij, sicut supra dictum est. in actu autem voluntario inuenitur duplex actus: scilicet actus interior voluntatis, & actus exterior: & vterque horum actuum habet suum obiectum, finis autem proprie est obiectum interioris actus voluntarij: id autem, circa quod est actio exterior, est obiectum eius. sicut igitur actus exterior accipit speciem ab obiecto, circa quod est, ita actus interior voluntatis accipit speciem à fine, sicut à proprio obiecto: id autem, quod est ex parte voluntatis, se habet vt formale ad id, quod est ex parte exterioris actus, quia voluntas vtitur membris ad agendũ sicut instrumentis. Neq; actus exteriores habẽt rationem mortalitatis, nisi in quãtum sunt volũtarij, & ideo actus humani species formaliter cõsideratur secundũ finem, materialiter autem secũdũ obiectũ exterioris actus. Vnde Philosophus dicit *in* 5. *Ethicor.* quod ille, qui furatur, vt cõmittat adulteriũ, est per se loquendo magis adulter, quam fur. Hactenus diuus Tho. qui *& in eadem* 1. 2. q. 70. 2. *ar.* 2 ascribit, peccata distingui, & differre secundũ obiecta: & idem esse distingui secundum obiecta, & secundũ finem. quia omnis actus quatenus à volũtate procedit, formalem habet speciem à fine, & sic ab eius obiecto. hic autem finis semper est ad rationem boni existentis, vt apparentis: siquidem malũ est præter voluntatem, & volũtas quo ad finem semper habet rationem boni, quemadmodum idem Tho explicat 1. 2. q. 8. *ar.* 1. ex Dionys. *ca. de diuinis nominibus.* & & Aristot. 2. *physicorum.* actus autem voluntarius semper cõsideratur ad distinctionem peccatorum: & sit hæc distinctio proprie per se secundum eundem Tho. 1. 2. q. 72. *art.* 1. interior vero actus semper distinguitur secundum finem: exterior autem materialiter secundum obiectum, in quo exercetur, idcirco maleficia ex proposito fine non sunt distinguenda, nec incõmode distinguuntur. idem vlterius constat, si actuum humanorum distinctionem exposuerimus, ex Aristot. 2. *Ethicorum, c.* 7. Diuo Augustino *lib. contra mẽdacium. c.* 7. S. Tho 1. 2. q. 18. maxime *art.* 8. *c. venerabilibus. §. penul. de sent. excommun. in* 6. sunt enim actus quidam ex propria natura adeo mali, quod non possunt aliqua ex ea causa licere, nec ex aliqua circumstantia esse boni: vt adulterium, incestus, stuprum. & in his actibus plane constat, verum esse, quod ex fine non possint licite censeri, nec iustificari. sicuti obiter notaui in Epitome *ad* 4. *decret. part.* 2. *c.* 3. §. 4. *nu.* 5. & *in reg. peccatum. par.* 2. §. 1. *nu.* 5. sunt & quidam actus suapte natura mali, qui tamen aliqua ex causa licere possunt, & permittuntur: vt homicidium: quod licet ex se malũ sit, permittitur tamen ad defensionem. in hac actuum specie dictat iuris diuini & humani ratio, quod in dubio delictum, & prauum agentis animum præsumamus, donec veritas constet. *cap.* 1. *de præsumptionibus.* Alij actus sunt ex propria eorum natura boni, qui etsi possint contingere mali ob aliquem malum finem, & ob prauam circumstantiam: attamen in dubio præsumendus est bonus agentis animus. Sũt denique & alij actus indifferentes, qui possunt esse mali, vel boni ex fine, & propter circumstantiam aliquam: vt risus, deambulatio, & his similes. in his equidem obseruandum est, quod erit in dubio adsumenda in meliorem partem, & sic in bonum interpretatio. *l. merito. ff. pro socio. cap. esto misericordes. de regul. iur. l. vltim. titul.* 10. p*ar.* 5. de quo late tractauerunt è iunioribus Hippolyt. *in rubric. ff. de fideiuss. num.* 46. Franciscus Niconitius *in repetit. rubric. ff. de noui operis nunciat.* Andreas Alciat. *in tractat. de præsumptio. regul.* 3. *præsumt.* 1. Abbas, Anania, & Felin. *in capit. cum dilecti. de accusation.* per text. ibi. qua ratione Bartol. eleganter scribit *in l. quoties. §.* 2. *ff. de hared. institut.* quod si probetur, aliter dictum à contrahentibus: vel testibus, quam scriptum fuerit à tabellione, præsumendum erit, id errore potius quam dolo scriptum fuisse. Quam sententiam probarunt Andr. Alciat. *de præsumt. regul.* 3. *præsumpt.* 13. *num.* 10. & Hippolyt. *in d. rubric. de fideiuss. num.* 66. Ego vero perpensa hominum malitia, & præsertim his cõsideratis, quæ frequenter solent à rebellionibus dolo & fraude committi: non facile admitterem hanc opinionem, nisi apud me probatissima foret ipsius tabellionis rectitudo. Igitur actus exteriores boni per se, aut indifferẽtes omnes sunt præsumendi boni, nisi ex inordinata voluntate, aut malo fine mali iudicentur: imò simpliciter hi actus boni dicuntur: moraliter autem boni, vel mali ex recta, vel inordinata voluntate, ex bono vel malo fine praui, aut boni censendi sunt: actus vero ex sua natura mali, & sic peccata, non possunt esse boni, nec distingui ex fine, aut bona intentione: secundum magistrum sententiarum *in* 2. *distin.* 40. post Augustinum super Psalmum 31. *& in homilia* 7. *lib.* 50. *homiliarum. c. forte,* 14. *q.* 5. quo fit, vt delicta voluntate distinguantur. id est, ex ratione voluntarij, & inuoluntarij vt paulo ante ostendimus, proposito autem, & fine minime distinguantur, nisi qua ex parte finis refertur per rationem propriam ad actum voluntatis: & ideo quia finis refertur ad actum voluntatis interiorem, cuius obiectũ est: actus autem exterior habet pro obiecto id, in quo ipse omnino exercetur, & voluntas fertur in obiectum peccati, secundum quod ipsum peccatum distinguitur: ideo idem est id, quod peccata distinguantur secundum obiecta, & secũdum fines: authore Thoma *in d. quæst.* 72. *art.* 1. *ad primam.* Ergo proposita maleficia distinguuntur quatenus propositũ ad voluntatis actum spectat: & sic idem est voluntate, & proposito distingui delicta, *d. cap. cum voluntate. l. qui iniuriæ. ff. de furtis. cum similibus paulo ante citatis.* in quo late Hippolyt. *in l.* 1. *§. diuus ad fin. ff. de sicariis. & in singulari* 176. post alios, quos ipse refert.

Hinc sane poterit expẽdi quæstio elegãs, qua solet controuerti, an delinquens † puniendus sit, si sequatur ex delicto publica vtilitas. Etenim ex crimine per se nihil bonũ sequi potest: per accidẽs autẽ poterit bonũ aliquod ex malo procedere & deduci. sic sane fur surripiens alteri proprias res, & eas sibi rapiens inter aliena supellectilia literas proditionis reipublicę inuenit, quo factũ est, vt detecta proditione salua fuerit respublica: vtrũ hic sit furti puniẽdus, in declamationibus Seneca disputauit. *lib.* 10. *declamat. q. vlti.* nec Anchar. ausus est definire *in c. canon. statuta. de consti. fol.* 19. *col.* 3. est tamen hęc dubitatio ita definienda, vt si quis alienas res surripuerit animo furãdi, & voluntate in furtũ directa, & sic in rem illicitã, peccet peccato furti in cuius obiectum voluntas huius furãtis fertur, & omnino puniendus sit. licet ex accidenti proditionis literas inter furtiuas res inueniens, maximũ reipublicæ periculum detecta proditione impedierit, & vtiauerit. probat text. *in cap. relegantes.* 23. *q.* 5. cuius meminit ad hanc fere quæstionem Panor. *in c. nouit. de iudic. num.* 29. quod si quis res alienas surripuerit non vt eas furto sibi habeat, & adquirat, sed vt proditionis literas intercipiat in maximum reipublicæ obsequium, suspitione ductus, quod proditio à domino rerum tractabatur, vel quod apud eum erant proditionis literæ, hic

maxime laudandus est, non puniendus, nec furti peccatū habet: quippe qui non animo furandi, nec contrectādi res alienas domino inuito hoc admiserit facinus, sed vt interciperet proditionis literas, quod licitum eidem erat. Deducitur hoc ex *c. dixit Sara. ad finē. 32. q. 3. ex l. 2. §. postea cum Appius. ff. de origine iuris.* quem. tex. mirabilem esse asserit Barbat. *in cantelexim. de iudic. col. 3.* cōmendat Roman. *cons. 301.* notāt in specie hanc distinctionem Fel. *c. 6. 1. col. vlt. de præsumpt.* & Hieronym. Cagnol. *in d. l. 2. §. his legibus latis. col. 3. ff. de orig. iur.* Nec tamen est simile quod Iurisconsultus scribit *in l. 3. §. in bello. ff. de ve milit. tex. in c. vlt. ad finem. 20. qu. 2. ex c. 24. primi Regum.* quibus probatur, puniendum fore eum, qui aduersus præceptum ducis belli quidquā egerit. etiam si id in victoriam fœlicem cesserit reipublicæ. commendat Cremensis *in singul. 150.* hoc ipsum intelligens, nisi aliquid noui post ducis præceptum acciderit, quod suadeat fieri, nec possit cōmode ipse belli dux consuli: idem Rochus Curtius *in c. vltim. de consuetud. folio paruo. col. 2.* est etenim hæc militaris disciplinæ lex iustissima, vel ea ratione, quod in bello obedientia sit admodum vtilis reipublicæ, & trangressio imperij valde pernicioſa: quippe quæ cum maximo reipublicæ periculo plerunque exerceatur, sicuti tradit Felin. *in c. causam. col. pen. de iudic.* idem Felin. *in c. illud. de maior. & obedien:* Accedunt iuri memorabilia maiorū exempla. Posthumius Tiburtius filiū fortissimum adolescentē Aulū Posthumiū, quod sua spōte iniussu patris egressus hostes fudisset, capite plecti, & securi percuti iussit, authore Valerio Maximo *lib. 2. ca. 1. de disciplina militari.* quod facinus graui vsus argumento Titus Liuius *lib. 4. decadis* 1. non Posthumio, sed L. Manlio Torquato tribuendū esse censet. is enim L. Manlius, aut T. Manlius Torquatus filium T. Manliū securi coram omni exercitu percuti fecit, quod inscio, & ignorante patre cum hoste Gemino Metio duce Tusculanorum prouocatus pugnauerat, & prouocatorem hasta confodisset. quod & Valerius Maximus refert *lib. 9. c. de ira.* ex iunioribus hæc & alia tradidēre Erasmus in prouerb. Manliana imperia. & Claudius Cottareus de *de iure milit. lib. 3. cap. 7.* Plutarchus ex veteribus in Parallelis *c.* 15. quid idem de Epaminonda, & eius filio Stesibrodo, scribit.

His profecto vtcunque melius vt potuimus prænotatis circa voluntarium homicidium: quo ad irregularitatem, & quo ad huius criminis punitionem multa in specie deducemus, ex quibus possit commode percipi, quid in hoc tractatu respondendum sit, præsertim ad intellectum, veramque iuris Pontificij, & Cæsarei decisionū interpretationem, quæ in hac re passim commemorantur.

Primo constat ex his, neminem irregularem constitui, nec decerni ex deliberata valde occidendi hominem voluntate, etiam si ea ex causa cum telo armatus insidias alteri intenderit: modo ipsum nec occiderit, nec ei † membrum amputauerit. quod probatur *in c. vlt. 15. q. 1. c. sicut. 32. q. 2.* tex. optimus *in c. cogitationis. de pœn. colū. 1. l. cogitationis. ff. de pœnis.* tenet in specie glos. *in c. si aliquis. de homicid.* vbi eā sequun- Dd. *Communiter* sicuti asserit Albertus Trotius *de vero & perfecto cler. lib. 2. c. 20. nu. 5.* idem tenent Felin. *in c. sicut dignum. col. 4. versicul. tertio fallit. de homicid.* Hippolyt. *in l. is qui cum telo. col. vlt. C. de sicariis.* idem Felin. *in tract. quando conatus. versi. sexto fallit.* est ad hoc gloss. singul. *in c. periculose, de pœniten. distinct. 1.* etenim licet Anani *in d. c. si aliquis.* Trotius, Felin. & Hippol. ex. *d. gloss.* cōtrariū adnotauerint, vere iuxta eius integrā literā, quæ in aliquot codicibus cōsideratur, cōmunē opinionem probat. ita equidē legitur. Sed nūquid dices irregularē clericū, qui homicidiū voluit facere, nec fecit, quia non potuit? nō credo, quod sit irregularis tāquam de homicidio: licet sit volūtarius homicida, quia lex promotionis potius opus cōsiderat, quam voluntatem. 15. *q. 1. c. si quis non iratus. 32. q. 2. cap. sicut.* licet sit homicida quo ad Deum: infra *eod. c. si cui.* vbi tamen factum sequitur, grauius est peccatum. hactenus glo. quæ manifestā facit pro cōmuni opinione authoritatem.

Obijcitur tamen huic opinioni. text. *in c. si cui, de pœnit. dist. 1. c. si propterea. ead. dist.* & deinde præceptum illud: *Non concupisces.* quo inordinatus mentis, etiam solius appetitus, eique præstitus consensus palam prohibetur. tex. ad idem celebris *in l. si quis cum telo. de sicar.* vbi punitur solus occidendi animus cum exterioris actus conatu. probatur idem *in l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cler.* & aliis plerisque authoritatibus: quibus constat, conatum puniri vtroque iure. His accedit quod secundum sanctum Tho. *in 1. 2. qu. 10. art. 4.* & Card. Caiet. *ibi:* Card. item à Turre Cremata *in c. si quis non dicam rapere. de pœniten. dist. 1.* actus exterior non addit in bonitate, & malitia, ex fine actus interioris: tametsi finis consecutus addat in bonitate, & malitia volūtati bonæ vel malæ ex fine. non enim actus exterior addit aliam malitiam, aut bonitatem actui interiori ex parte finis per se: eandem tamen malitiam, vel bonitatem intendit variis quidoque modis: imo secundū materiā, & circūstantias, actus exterior, vt terminus actus interioris, addit aliquid bonitati, vel malitiæ ipsius actus exterioris. text. ad idem *in c. sed pensandum. dist. 6. gloss. in cap. 1. de eo qui mittitur in poss. cauſ. rei seruan.* Ergo actus interior mentis præsertim cum exteriori conatu puniendus est, & puniri poterit.

Sed & his rationibus respondēdum erit, lege diuina interiorē actum vtpote eius legislatori cognitum puniri, vel præmio affici: nō ita lege humana, quæ in actum interiorē potestatē non habet, quod alibi latius adnotauimus. Quod si actus interior in exteriorem conatum erumpat, is optime legi humanę subiicitur. Deinde illud est adnotandum, voluntatem non esse vel in malis, vel in bonis perfectam, nisi sit talis, quæ opportunitate data operetur. Etenim si desit facultas voluntate existente perfecta, vt operaretur quis, si posset: defectus perfectionis, quæ est ex actu exteriori, est simpliciter quid inuoluntarij. Inuoluntarium autē, sicut non meretur pœnā, vel præmium in operādo bonum aut malum, ita non tollit aliquid de præmio, vel de pœna, si homo inuoluntarie simpliciter deficiat ad faciendum bonum, vel malum: authore Tho. *in d. art. 4.* quod Caietanus ibi intellexerit accipiendo bonum, vel malū moraliter: non tamen secundum hanc vel illam humanā legem, quæ actus interioris executionē exigit per exteriorem operationem.

Hinc deducitur, quo ad pœnam irregularitatis, non esse animum, voluntatem, nec actum interiorem considerandum: imo nec conatum ipsum. Quod modo explicamus. Cum lex pontificia quantum ad hoc verum actum homicidij, aut mutilationis, exigat: quod & Henric. post alios docet *in c. 1. de eo. qui mittitur in possess.* & ibi Card. Secundo inde apparet, idem esse quo ad excommunicationis, & censuras ecclesiasticæ pœnas. Quibus minime afficietur qui deliberatissimum animum habuerit, omnig; conatu curauerit agere id, cuius causa excommunicatio est. gloss. elegans *in c. audientia. de sent. excom.* cōmuniter inibi recepta. Card. *in Clem. 1. q. 3. de vsuris.* Fel. *in d. tract. quando conatus. vers. sexto fallit.* de quo & ipse aliqua scripsi *in repet. c. alma mater. de sent. excom. in 6. par. 1. §. 5. num. 15.*

Tertio infertur, *in d. l. si quis non dicam rapere.* non † puniri legе humana interiorem tantum actum mentis, sed exteriorem: nempe ipsum conatum, qui per exteriorem operationem processit. Nam in atrocioribus criminibus conatus ipse puniendus est: secundum Bald. per tex. ibi *in d. l. si quis non dicam.* glo. *in verbo, putamus. ibi communiter probata in l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quisque iuris.* vbi Romanus. Regia *d. 2. tit. 31. par. 7.* & est *Omnium Communis sent.* post Cyn. *in d. l. si quis.* probat idem text. elegans *in c. 1. de homicid. in 6. l. qui si quis. C. ad leg. Iul. maiest.* gloss. *in l. præsenti. C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt.* quam dixit esse peregrinam. Felin. *in tractat. quando conatus. vers. sexto fallit quinto.* Nam si homo magnum aliquod scelus, aut enormitatem patrare crimina, in quibus magna calamitas, aut graue admodum exitium futurum est, proculdubio leges humanæ inceptum facinus ac si consummatum esset, puniri voluerunt. Non enim secus censuēre eum, qui tam atrox durumve facinus moliri ausus fuit, quippe ad tam exitiale scelus animum induxit, pœnis affici oportere, ac si illud opere consummasset: quod in leuioris noxæ criminibus, & vbi non est tanta sceleris magnitudo, locum non obtinet. Huc pertinet quod Cicero in eleganti pro Milone oratione ad exaggerandam inuidiam, ad improbandum grauissimum scelus, tentatum equidem causa occidendi Pompeium illum Magnum, in quo totius Reipublicæ salus, & maiestas periclitabatur, incensus Clodij seruum in æde Castoris cum sica, vt Pompeium trucidaret, deprehensum fuisse, in hunc modum loquitur: Nisi quia res perfecta non est, ideo punienda non fuit, quasi exitus rerum, non hominum consilia legibus vindicentur. Minus dolendum fuit re non perfecta, sed tamen puniendum certe nihilominus. Hæc Cicero, cuius ad hanc distinctionem meminit Alexand. ab Alex. *dierum genialium. lib. 2. c. 16.* ad idē facit quod

notauit

notant Bart. *in l. 1. C. ad leg. Pompei. de parricidiis.* & Salyc. *in l. 1. C. de maleficiis.* quod si & in his atrocioribus affectus fuerit intra animũ retentus, nec ad opus aliquod exterius eruperit, nulla pœna humanæ legis huic affectui nocet, nec pro eo constituenda est: quemadmodũ regia lex præcitata, & aliæ, quas ex iuris ciuilis respõsis adduximus. probãt siquidẽ, vt inquit Cato, volũtates, nec legibus, nec pœnis fiũt obnoxiæ.

Verũ circa illationem istam non leuis est controuersia: an conatus in atrocioribus criminibus sit ordinaria pœna delicti perfecti & cõsummati puniendus. Sunt etenim qui censent, conatũ in his criminibus, etiam deductũ ad proximum ipsius consummati sceleris actum, etiam si non stetit per conantem, quin illud peregerit, sed aliquo exteriori impedimento fuerit impeditus, eadem lege, non tamẽ eadem pœna puniendum. Hanc opinionem probant ex textu *in c. sicut dignum. §. illi autem. de homicid.* cui respondere possumus, in eo casu conatum non fuisse deductum ad proximum ipsius perfecti criminis actum: nec conantem fecisse, quidquid agere ad actus perfectionem potuisset. Et nihilominus eandem sententiam tenẽt Cynus *in d.l. si quis non dicam rapere. col. 2.* & ibi Salic. Angel. *de maleficiis. in glos. Semproniam mandatorem, col. 2.* Tho. Grammat. *voto 20. & decisione 74. nu. 12.* Cæpolla. *in cons. 1. col. pen.* Andr. de Isern. *in cap. 1. §. si vero. de rapt. qui curiam vendi.* Felin. *in tract. quando conatus. col. vlt.* quamuis ipse non ita in specie hoc asseuerauerit: sed & Cyni opinionem probant Tho. Grammat. *decis. 2. num. 22.* Ioan. Bernard. *in tract. c. 91.* & est *Communis Opinio* secundum Hippolit. *in cons. 105. col. 1.* tradit *in d.l. is qui cum telo. C. de sicar.* eandem opinionem fatetur communem Thomas Grammat. *in voto 8. col. vlt.* & Ludou. Carrer. *in pract. crimin. rub. de homicid. §. 2. num. 19.* qui & Hippol. plures authores ad id citarunt.

Contrariam tamen sententiam, quod in atrocioribus criminibus puniatur pœna ordinaria conatus ipse ad aliquem proximum actũ deductus: ita vt per ipsum conantẽ non steterit, quin fuerit scelus omnino consummatũ: probat text. elegans *in c. 1. de homicid. in 6.* cui accedit text. *in l. si quis non dicam rapere. in dict. l. si is qui cum telo.* Nec tamen hic agẽdum erit de eo puniendo, qui sponte pœnituerit, & criminis committendi conatu cessauerit: cui parcendũ est. *l. qui falsum. ff. de falsis.* sed tantum tractabimus de puniendo eo, qui mentis interiorẽ cogitationẽ ad exteriorem actũ deduxerit, ita, vt per eum nõ steterit, quin crimẽ ipsum perageret. qua in re video multa à iuris vtriusq; Doctoribus frequenter tradi adeo perplexe, vt maximo labore opus sit ad discernendum ea, quæ sint ad praxim congrua, & recipienda. quamobrem ipse conabor iudices admonere, quid mihi visum fuerit iã sæpissime hac in controuersia dubitanti.

Primum admonendum est, quoties de puniendo conatu in atrocioribus criminibus actũ fuerit, non omnia crimina, quæ grauissima existimantur, pari iudicio censenda fore ex his etenim vnũ erit grauius, & atrocius altero: *c. consideret. de pœnitent. distin. 5. l. aut facta. ff. de pœn. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notant. infamia. c. aut facta. de pœni. dist. 1.* Nam licet Cicero *in Parad. cap. 3.* Iouinianus hæreticus probare conati fuerint, omnia peccata esse æqualia: id tamen falsum est, etroneum, & hæreticum: quemadmodum docent S. Th. 1. 2. q. 73. Castro *de hæresib. in verb. peccatum.* Ioan. Arbore. *libr. 14. Theosophia. c. 9.* igitur quo ad punitionẽ conatus in criminibus atrocibus, quo ad pœnã ordinariã, vel extraordinariã, iudex perpendere debet ipsius criminis qualitatem, ne vna, & eadem mensura omnia metiri conetur.

Secundo, præter ipsius criminis grauitatem considerandi sunt actus ipsi, ad quos fuerit conatus ipse deductus, vt ex his, & simul delicti qualitate iudex perpendat, qua pœna conatus puniendus sit. Sunt etenim actus quidam qui proximi censentur ipsius criminis executioni: non tamen illiciunt hi, vt ex parte conantis delictum perfectum sit: cum & aliud ad perfectionem eius supersit ab ipso criminis authore agendum. Cuius rei sit exemplũ in eo, qui cogitauit ac decreuit patrem occidere, & hoc animo patrem aggressus est: pater autem seipsum defendit: aut aliunde impedita fuit parentis occisio. Sunt alij actus ita proprie ad criminis perfectionem pertinentes, vt nihil his peractis superfit addendum ex parte delinquentis ad criminis perfectionẽ: licet mors secuta non fuerit ex eo quod adhibitũ sit aliquod medicamentum, quo fuerit impedita. Erit sane exemplum in propinante alteri venenum causa homicidij: quod quidem venenum minime nocuerit ad mortem: quia medicamentis sit eius vis extincta. Horum equidem actuum distinctionem præ oculis habere debent iudices, vt in atrocioribus criminibus pœnam ordinariam, vel extraordinariam conantibus inferant. Nam in aliquot criminibus adeo erit consideranda eorum grauitas, vt sufficiat conatum deductum fuisse ad priores actus: in aliis vero hoc non erit satis, sed erunt necessarij posteriores: quandoque nec hi sufficient ad ordinariam pœnam.

Tertio, est omnino considerandum in delictis, quę atrociora non sunt, conatum puniendum fore pœna extraordinaria iuxta ipsius conatus qualitatem: non tamen ordinaria: & hoc quidem eo casu, quo conatus est ad exteriorẽ actum deductus, nec stetit per conantem, quin delictũ cõsummaretur. Etenim arbitror, non debere hunc conatum manere, nec dimitti impunitum: imo puniendum fore iudicis arbitrio, non pœna ordinaria. Hanc conclusionẽ ipse deduxi ex mente omnium, qui de conatu hactenus scripsere: præsertim Salic. *in d.l. is qui cum telo. col. 2.* sensit eandem opinionem regia *l. 2.* statim citanda. & *l. secularis. ff. de variis crimin.* cuius meminit Bal. *in d.l. si quis non dicam rapere. col. 2.* & Chassanæ. *in consuetu. Burgun. Rub. 1. §. 5. vers. Archidiaconus nu. 123.* eandemq; rationem ipse probauerim. Nam hic conatus ad exteriorem operationem deductus, licet criminis specie, in quam voluntas ferebatur, non perfecerit, dubio procul delictum est, & ad sceleris audaciam pertinet, quæ Reipub. est perniciosa. & ideo expedit, actum istum non dimitti impunitum. quod Plato *li. 9. de legib.* elegantissime docet, eadem sententia probatur authoritate, præsertim ex *l. Imperator Seuerus. ff. de iure fisci. l. generaliter.* vbi gloss. & Bar. *ff. de calum. l. 1. in princ. & ad fin. ff. de extraord. crimin.* vnde fit, vt consuetudo totius Christiani orbis, qua obtentum est leges punientes conatum abrogatas esse, sit plane intelligenda quo ad pœnam ordinariam. etenim extra ordinem arbitrio iudicantis puniendus est conatus ipse ad exteriorem actum deductus: tametsi huius consuetudinis plures meminerint: maxime Specu. *tit. de accusat. §. 1.* Iason post Ange. *in l. 1. §. vlt. ff. quod quisque iuris.* Bald. *in l. 3. C. de seruis fugiti.* Hippol. *in l. eiusdem. ff. de sicar. & in d.l. is qui cum telo. nu. 12. C. eod. tit.* Alexand. & ibi Carolus *in consil. 15. lib. 1.* & plerique alij, quorũ iuniores meminêre. & Hippol. *in d. consil. 105.* nulla autem pœna conatus puniendus erit in his communibus criminibus, quoties sua sponte qui conatur, pœnituerit, & ab opere cessauerat: *l. qui ea mente. & ibi gloss. ff. de furt. l. qui falsum. ff. de falsis.* regia *l. 2. tit. 31. part. 7.* fatentur omnes, & docet Felin. *in tract. quando conatus. col. 1.* qui eiusdẽ operis *col. vlt.* scribit, posse iudicẽ, non teneatur, mitigare licet pœnã à lege statutam, quoties lex conatum punierit. tex. optimus *in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis.* notat Salicet. Bald. referens *in d.l. is qui cum telo. nu. 6.* quod est intelligendum ita, vt discretus iudex pœnam moderetur secundum actuum, & criminum distinctionem, quam paulo ante tradidimus, & quæ potest colligi ex Saly. *in dict. leg. is qui cum telo. colum. 2.* quæ omnia ad varias species deduci possunt: quarum aliquot speciatim subiiciam, vt inde possit aliquid certum hac in quæstione proponi.

Primo infertur † intellectus ad text. *in l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiestat.* vbi probatur, in eo crimine, quod atrocissimum est, conatum puniri pœna quidem ordinaria, oportet enim hic perpendere criminis prauitatem, eiusque cõditionem cuius proprium est, vt conatus ad actum exteriorem deductus, nempe ad tractatum, & cõsilium initum cum aliis circa proditionem, vel his equidem simillimum, ad speciẽ criminis læsæ maiestatis perfecti pertineat: cum is proditor sit, & huius criminis auctor. qui aduersus Rempublicam, aut principem fuerit aliquid machinatus per actus exteriores: quorum mentio fit *in l. 1. & 2. ff. ad legem Iul. maiest. l. 1. tit. 2. part. 7.* est in specie regia *l. 2. tit. 31. part. 7.* vt plane in hac specie conatus ad actum exteriorem, qui proximus sit, deductus, efficiat eius authorem criminis huius reũ. Quod *Communi Omnium sentent. receptum* videtur: vt tradit Ludouicus Carreri. *in pract. Rubr. de homicid. §. homicidij. nu 15.* Angel. *in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iur.* Hippolyt. *in l. 3. ff. de sicariis. colum. 4.* imo magistratus omnes animaduertere debent in hoc crimine puniendo, quantum periculum toti Reipublicæ ex eo immineat. Multa enim sunt huic atroci delicto specialia, quæ commemorat Ioannes Igneus *in qu. An Rex Francia recognoscat superiorem, nu. 108.* Nam & vbi conatus ipse ad exteriorem actum deductus, etiam absque criminis consummatione delicti specialis nomen habet: tunc illius crimi- 7

nis pœna ordinaria puniendus est: quod probatur *in l. 1. ff. de effracto l. vulgaris § qui furti. ff. de furtis.* notãt in specie Salicet. *in d. l. is qui cum telo. col. 2.* & Henr. *in c. 1. de eo, qui mittit in possess. col. 5.* exemplũ est satis obuiũ in eo, qui alterius portas fregerit causa furti, quod minime potuit peragere: profecto hic punietur pœna ordinaria, nõ furti, sed effractoris. de quo crimine legito Chassanæũ in consuet. Burgundiæ, *Rubr. 1. § videndum, num. 51. & l. hi qui ff. ad legem Iul. de vi publica. & l. 18. tit. 14. part. 7. l. 6. tit. 5 lib. 4. fori. & l. 74. ffyli.*

8 Secũdo infertur † interpretatio ad *l. vnic. C. de raptu virgin.* & ei similem Regiã *l. 3. tit. 20. par. 7.* est enim illud crimen grauissimũ: idcirco oportet explicare, sitne illius constitutionis pœna admittẽda a contra eum, qui raptum minime consummauerit, tametsi conatus fuerit id agere per actus exteriores, & perfectioni huius criminis proximos. Et Angel. ibi censet, rapientem virginem, si eam stupro non afecerit, nec cognouerit, non esse puniendum illius constitutionis pœna, sed alia mitiori: quasi illa cõstitutio exigat raptum cum stupro. Idem tenent Anania *in cap. penult. de raptori. col. penult.* Deci *in consil. 234. col. vlt.* Hippoly. *in cons. 105. col. 2.* Cæpola *in cons. 57.* Ludou. Carrer. *in pract. crimin. tit. de homicidio. § circa. num. 285.* idem habet *Communis Opinio* secundum Boerium *decis. 316. col. 2.* quibus adstipulatur. *l. 1. titu. 10. lib 4. fori.* contrarium tamen deducitur ex *l. si. quis non dicam rapere. C. de episc. & cleric.* & idẽ tenent Andreas de Isernia, & Matthæus de Afflictis *in constitutionibus Neapolitanis li. 1. Rubr. 19. q. 2.* lex enim, quæ punit raptum virginum libidinis causa factum, considerat pro huius punitionis ratione stuprum, & virginitatis vitium, quod frequẽtissime ex raptu sequi solet. Hæc vero lex rationem habet continuam, finem communem. & vniuersalẽ, nõ particularem. & ideo licet eius ratio cesset in aliquo casu, modo non deficiat in cõmuni, lex nõ cessat, nec cessare debet: sicuti adnotauimus & nos *in 4. Decret. 2. par. c. 6. §. 9. nu.* 8. quãobrem dubia est hæc Angeli & Ananiæ opinio. ipse vero in raptu cuiusq; virginis, simpliciter admitterem sententiã Angeli & Ananiæ: vbi rapiens, qui poterat à nemine impeditus virginẽ raptam stuprare, sponte sua noluit id agere, imo eam illibatã, & integrã ad honestũ locum duxit. Etenim per eum stetit quin crimen omnino cõsummaret. Quo casu video Ananiã & alios loquutos fuisse saltẽ in exemplis: censeo tamẽ esse adhuc raptorem istũ grauissima pœna puniendum. Si quidẽ quo ad speciem raptus crimen istud perfectũ mihi videtur, etiam absque copula, si iuris vtriusque mentem cõsideremus, cum propter iniuriã parentibus illatã, tum ob ipsius virginis infamiã. Nec enim potest eiusdẽ virginis opinio vnquam integre restitui: tametsi mille testibus probatum fuerit, eam nondũ corruptam fuisse à raptore. Quis enim credet hoc iuxta illud Oenonis ad Paridem apud Ouidium de rapta Helena à Theseo.

A iuuene, & cupido credatur reddita virgo?

Quod si raptor minime raptam vitiauerit, non propria pœnitentia ductus: sed quia id agere non potuit, nec per eum stetit, quin eam stuprauerit: tũc sane pœna ordinaria eum puniendum esse opinor iuxta *d. l. vnicam.* vbi Hippol. *n. 254.* & Ludoui. Carrer. *in d. num. 285.* ita expressim tenuerunt. Quibus adstipulatur Regia *l. 2. tit. 31. part. 7.* & authoritas Iserniæ, ac Matthæi de Afflict. & denique ipsius Ananiæ mens & exemplum.

* Sed in raptu alicuius monialis arbitror non esse admittendã distinctionẽ istã: imo raptor pœna mortis puniẽdus est, & deniq; ordinaria, si verè rapuerit libidinis causa, & exmonasterio abduxerit: tametsi eã nõ stuprauerit, cum id potuisset agere. Hoc enim crimen grauissimũ est. & maius quam simplicis virginis raptus: cum in eo non tantũ ipse raptus monialiũ, sed & conatus sit omnino puniẽdus, *d. l. si quis non dicã rapere.* vbi Bal. Paul. & alij hoc tenẽt, And. Isern. ac Matthæ. de Afflict. *in d. consti. Neapol.* opt. tex. *in l. 4. tit. 10. l. 4. fori.* licet existimem, conatum ad rapiendam monialem, si rapta non fuerit, nec abducta è monasterio, grauissime puniendũ fore: non tamẽ pœna ordinaria. Ad hæc optime conducit, quod coitus cum moniali sapit incestum, & eius quædam species esse quibusdã, tametsi impropria videtur. glo. *in c. virgin. 27. q. 1. l. 5. tit. 15. l. 8. ord. l. 2. tit. 17. part. 4. l. 13. tit. 2. ead. part.* mortisque pœna punitur. *Authen. de sanct. episc. § pen. c. si quis rapuerit. 27. q. 1.* not. Panorm. *id c. monast. de vita & honesta. cleric.* Paul. Grillandus *in tract. de pœnis omnisar. coitus. l. 3, q. 1. nu. 18.* clericus vero (nam de laicis hæc sunt intelligẽda) cum moniali carnale commerciũ habens, officio, & beneficio priuatus in arctum monasterium ad perpetuam pœnitentiam detruditur. *cap. si quis episcopus & c. si qua 27. qu. 1.* etiam si hæc fornicatio non fuerit publica, nec scandalũ dederit. quod not. Anania *cons. 1.* & Ioan. Bern. *in pract. crim. cap. 97.* Hinc poterit lector perpendere *l. 2. tit. 19. par. 7.* quæ simplicem coitum cum moniali, non pœna mortis sed pœna simplicis stupri puniendum esse respondit.

Tertio deducitur ex his † intellectus ad text. *in d. c. 1. de homicid. in 6.* ex quo probauimus superius, conatum pœna ordinaria delicti puniendum fore, etiam si nõ sequatur effectus, modo per conantem non steterit, quin delictum cõsumaretur, modo crimen sit grauissimum, vtpote Assinium, de quo ea cõstitutio tractat. Etenim hãc opinionem probãt in Assasinio communi: id est, vbi quis pactionem cum altero fecerit pecunia promissa, vel data, vt occideret Titium: Angel. *consil. 14.* & Chassa. *in consuet. Burgund. rubr. 1. § videndum. nu. 7.* asseuerans, se ita vidisse Mediolani facti. Ie tamen contrarium quo ad pœnam ordinariã, licet punitionem extraordinariã admittant, conantur tenere Hipp. *in d. cons. 105.* & *in d. l. as qui cum telo. C. de sicar. ad fine.* & alij paulo ante citati in hoc cap. vers. verum circa illationem istam quasi punitio constituta *in d. c. 1.* extraordinaria sit, non ordinaria: quod mihi non satis applaudit. Nam pœnæ *in d. c.* statutæ, graues profecto sunt, & iure põtificio ordinariæ. nec id negari vere potest: qua ratione in hac difficili quæstione cõstituerẽ ipse aliquot casus iuxta ea, quæ præmisimus ad propriam huius materiæ de conatu cognitionem.

Primus casus exponitur in proprio crimine Assasinij scilicet, cũ de tractatur pecunia data, aut promissa de occidendo homine Christiano per ministeriũ alicuius infidelis et gẽte Assasinorũ, quemadmodum ipse adnotaui *l. 2. variar. resolu. c. 26. n. 10.* Nam in hac specie ob tanti criminis immanitatẽ opinor omnino seruandã prædictam constitutionẽ vt illius pœnis, & aliis ordinariis puniatur ipsum mandatũ, etiã non secuto homicidio, si per ipsum mandantẽ non steterit, quin homicidiũ fuerit secutum, quod mihi manifestũ fit ex *d. c. 1.* vbi Philip Franc. post Ioan. Andr. *in reg. in pœnis. de reg. iur. in. 6.* scribit, in ea cõstitutione mãdatũ tantũ puniri vt delictũ quidẽ speciale: atque ideo ad pœnas inibi statutas, mandatum ipsum sufficere: nec tunc probatur, conatũ in hoc casu pœna ordinaria puniri: siquidem non conatus, sed crimen consummatum punitur.

Secundus subiicitur casus secundũ cõmunem Assasinij significationẽ in eo, qui cum quolibet Christiano, aut infideli pecunia data, vel promissa pactionẽ inierit de homine Christiano occidendo. & sane in ipso mandatario, si ad actum proximũ processerit, & conatum ipsum deduxerit, vt per eum minime steterit, quin scelus peregerit: notant puniendũ fore poena ordinaria, Ang. *in d. cons. 4.* & Chassa *in d. nu. 7.* Matth. de Afflict. *in constit. Neapol. lib. 1. rubr. 12. nu. 18. in reg. in pœnit. de reg. iur. in 6.* Thom. Grammat. *in voto 9.* asseuerans, ita pronunciatum fuisse in senatu Neapolitano. eandem opinionem sequitur Lud. Carrer. *in pract. criminũ, lud. de homicid. § 2. num. 12. & in § 5. num. 8. & nu. 100.* Bald. & Ange. *in l. 1. § hæc verba. ff. quod quisque iuris.* & licet Angel. *in d. cons. 14. & in l. item apud Labeonem. § si curauerit. ff. de iniu.* existimet, puniendum esse, quod iudex poenam mortis in hoc casu ordinariam, in mitiorem, & extraordinariam cõmutet, ego arbitror locum fore ordinariæ poenæ, nec eam minuendam esse si conatus fuerit deductus ad actum admodum proximum ipsius criminis cõsummationi; secundum ea, quæ ad hanc controuersiam præmisimus. facit ad hæc, quod cõstituto *in d. c. 1.* à summo pontifice statuta, nõ tantum in mandante locum habet, sed & in ipso mandatario: sicuti nos explicuimus *in d. lib. 2. variar. resol. c. 20. nu. 10. vers. 4.*

Tertio proponitur, quid dicendũ sit de ipso mandatore in hac specie. Nam iuri conueniens satis est, quod hic puniatur eadem poena, qua & mandatarius. Quo fit, vt si mandatarius ad actum processerit ita proximum perfectioni criminis, quod poena mortis sit dignus: eadẽ erit ipse mãdator plectendus. Quã opinionem ipse colligo ex text. *in c. 1.* secundũ eius Cõmunem intellectum. Etenim illa constitutio in ipso mandãte loquitur vere. & ad mandatarium per Doctores extenditur. Huius etiam sententiæ auctores sunt omnes hi, qui in crimen Assasinij censent, conatum deductum ad actum proximum ipsi sceleri esse ordinariã poena puniendũ. sic sane Ludo. Carrer. *in d. § 5. nu. 8. hanc*

casum ex alijs per eum citatis definiuit. Nec potest congrue iure probari differẽtia, quã inter hunc casum, & præcedentem constituit Th. Gram. *voto 8 & 9. ad fin.* siquidem actus hic proximus ipsius sceleris consummationi, erit sufficiens ad puniẽdum ordinaria pœna mandatorem: cum & sit satis ad puniendum ipsum mandatarium, qui crimen iussu, ac mandato alterius commisit. Maxime huic opinioni locus erit ex eo, quod *frequentissimo omniũ consensu receptum* est, *in d.c.* 1. conatũ puniri, etiam si non sequatur effectus: & tamen ea constitutio mãdatorem potius quam mandatarium pœnis inibi expressis persequitur: quæ quidem persequutio ad hunc casum potissime pertinet: cum de mandato puniendo tractauerit: quemadmodum Fran. & Doct. ibi annotarunt.

Quarto, si quis pecunia data, vel promissa mandauerit alterum occidi, & mandatarius ad exteriorem conatus actum non processerit, ipse mandans non est ordinaria, sed extraordinaria tantum pœna puniendus: cum alioqui in alijs crimibus nõ ita atrocibus nulla foret pœna in hoc casu mãdati infligenda. quod not. Bart. *in l. non solum. § si mand. ff. de iniur.* nu. 3. Ang. *de maleficiis. in glo. Sempronium mandator. col.* 2. atque in hac specie loquuntur Hipp. *in dict. consi.* 105. *& in d. l. is qui cum telo* Tho. Gram. *in d. voto* 8. *& in decis.* 2. *n.* 25. *& rursus voto* 20. Ludo. Carrer. *in d. §. n.* 8. Dynus, & Ang. *in d. l. item apud Labeonem. §. si quis.* Bart. *in l. si mandauerit.* cui opinioni facillime subscribẽt omnes, qui probare conati sunt adhuc in atrocibus criminibus conatu nõ esse puniendum poena ordinaria. quorum opinio tunc obtinebit, cum ipse conatus non processerit ad actum exteriorem, saltem eum qui sit admodum proximus, & directus in delicti consummationem.

Quinto, ex his facilior erit decisio eius quæstionis quam tradit gloss. *in d. cap. 1. de homic. in 6. verbo, mandauerit.* vbi asserit in hoc crimine Assasinij non esse satis ad effugiendam poenã illius constitutionis, quod mandator reuocauerit mandatũ ante eius executionem: quam glos. sequuntur ibi Domi. & Francus. & profecto vera est, quoties reuocatio mãdati minime nota fit mandatario, atque ideo ipse vel mandatũ exequitur, vel ad actum proximum ipsi crimini processerit. Etenim in hoc casu non excusat mandatorem reuocatio mandati: quæ, vt eum excuset, debet nota fieri ipsi mandatario re integra, gloss. *in c. cum quis.* vbi Docto. *de sent. excommu. in 6.* quæ est ordinaria secundum Felin. *in c. ex parte decani. nu. 6. de refeript.* & nota secundum Alexand. *in l. si pecuniam. §. 1. ff. ad. cauſ. dat.* vbi Bartol. idem probat: Felin. *in c. sicut dignum. de homicid. nu.* 14. optima gloss. & ibi Doct. *in c. mulieres. §. vltim. de sent. excomm.* quam sequitur, & explicat Syl. *in verb. excommu. 6. notabil.* & Autr. *in Clementi. 1. de offic. ordin. regul. 3. nu. 6.* quod si mandatum fuerit reuocatũ, nec aliquis effectus sit sequutus, quia mandatarius fuit certus de reuocatione, tunc non est locus, etiam in atrocioribus, pœnæ ordinariæ, licet extraordinem vterq; sit arbitrio iudicis puniẽdus: quod notat Hippolyt. *in dict. consil.* 105. *& in dict. leg. is qui cum telo. col. penul.* Ludouic. Carrer. *in dict. §. circa. nu.* 78. & idem ipse dixerat *nu.* 8. constatq; ex proxime adnotatis. sed si mandatarius non obstante reuocatione ad mandati executionem processerit, videtur sane, non esse mandatorẽ pœna ordinaria puniendum adhuc in his atrocioribus criminibus: sicuti apparet ex glos. *in dict. cap. cum quis.* & his, qui eam sequuti sunt. Ipse tamen in hac specie grauiori pœna, quam in præcedẽti, punirem ipsum mandatorem.

Sexto, hinc perpendi poterunt Bald verba *in l. non ideo minus. C. de accusat. n.* 16. ita enim scribit: Et si dicas, quod in istis atrocissimis punitur consilium solũ: ergo punitur tractatus, & ordinatio: & non est aliquod mandatũ, quin sit tractatus, & ordinatio. *l. & si amicis. ff. de adult.* Respon. quod solus tractatus, & sola ordinatio nõ punitur de iure, nisi sit processum ad alium actum ordinatum per se ad ipsum factum. *l. si quis non dicam rapere, Cod. de episcop. & cleric. & ff. de pœnis. l. cum a nobis.* Hactenus Bald. sentiens adhuc in grauissimis criminibus mandatum non puniri, nisi processum sit ad actũ ordinatum in ipsam mandati executionem. Hęc enim Baldi sententia est intelligenda quo ad pœnam ordinariam, vt mandatum ea puniendum non sit, etiam in his grauissimis delictis: nec tamen hinc sequitur, non esse extra ordinem mandatum puniendum, præsertim in Assasinio. cuius criminis pars est præcipua ipsum mandatum, & ipsa conuentio in id facta, vt pecunia conductus homo alium incautum occidat. quod sensêre Docto. *in dict. ca. 1. de homicid. in 6.* maxime Franc. ibi post Ioan. And. *in reg. in pœnis. de reg. iur. in 6.* idem erit in his criminibus, in quibus tractatus ipse maxime ad speciem criminis accedit: nempe in crimine læsæ maiestatis: in quo pœna forsan ordinaria erit mandati inijgenda. Potuit sane Bald. eum sensum habuisse, vt adhuc in grauissimis sceleribus mandatum solum nec pœna extraordinaria puniendum sit, vt in casu *l. si quis non dicam rapere.* Præterquã vbi mandatum ipsum potissime sceleris speciẽ constitueret: sicut de Assasiniorum crimine probauimus. sed Bart. *in dict. §. si mandato.* & Ang. *in dict. glossa, Sempronium mãdatorem. col.* 2. & plerique alij eum sequuti existimarunt, in delictis atrocioribus solum mandatum puniendum fore pœna extraordinaria. Quorum opinio mihi magis applaudit: quamuis Felin. *in tract. quando conatus. col.* sequatur Bald. sententiam: imo in quocunq; delicto æquum est, quod mãdatum ipsum saltem nondum re integra reuocatum pro modo & qualitate criminis, quod mandatum est, puniatur arbitrio discreti iudicis: quidquid Bart. dixerit.

Quarto infertur ex præmissis vera interpretatio text. *in d. l. is qui cum telo. C. de sicariis.* qua quidem constitutione cautũ est, pœna † homicidij ordinaria puniendum esse eum, qui cum telo hominis occidendi causa incesserit, tametsi non occidat. Etenim receptum est, consuetudine eam pœnam sublatam esse: quod paulo ante adnotauimus. Nihilominus vbi conatus quis fuerit proditorie hominem occidere, & ad actum exteriorem processerit illato vulnere, forsan erit locus pœnæ ordinariæ: quemadmodum ex lege regia deducitur. *l. 2. tit. 13. lib. 8. ordin.* Ea nempe ratione, quod homicidium proditorium grauissimum crimen sit. *c. 1. de homicid.* cuius intellectum nos tradidimus *lib. 2. variar. resolut. ca. vlt. nu.* 7. Quamobrẽ in hoc grauissimo crimine satis erit iuxta quorundam opinionem, quod ipse conatus ad actum omnino proximum cõsummationi delicti processerit, & quidem ad vltimum actum: qui à delinquente agendus est ad criminis perfectionem: licet non fuerit mors sequuta. Sũt etenim hi actus fere vltimi maxime cõsiderandi, vt iudex perpendere hinc valeat, an pœna sceleris consummati sit delinquens omnino puniendus, vel minori.

Quinto, non incongrue deducam ipse quæ modo distinximus ad definitionem illius quæstionis passim cõtrouersa: † An is, qui tentat alium occidere veneno, sit puniendus pœna mortis, quamuis mors sequuta non fuerit? Nam Iurisconsultus *in l. 3. in princ. ff. de sicar.* expressim asserit, hũc puniendum mortis pœna: nempe ipsius legis Corneliæ supplicio. Regia *l. 8. tit. 8. part.* 7. Sed quia communi totius orbis consuetudine derogatum est legibus, conatum absque vero effectu punientibus: contrariam sententiam, imo quod pœna extraordinaria puniendus sit, qui venenum causa mortis alteri propinauerit, si vel medicamẽtis, vel alia via mors sequuta non fuerit: tenent Bald. *consil. 443. lib. 3.* Cępol. *consil. vltim.* Angel. *in l. 1. §. fit iniuria. ff. de extraordin. crimen.* Florian. *in l. item si obstetrix. ff. ad leg. Aquil.* Hippol. *in d. l. 3.* Alexand. *ad Bartol. in l. 1. ff. ad legem Pompeiã. de parricid.* Parisius *in consi. 167. num. 13. lib. 4.* Matth. de Afflict. *in constitutio. Neapoletan. lib. 3. rubr. 41.* Augustin. Ariminensis *id additionibus ad Angel. de maleficiis, in verbo. & ex interuallo. ad finem.* Cremens. *in sing. 49.* Thom. Gram. *eleganter in decis. 2. Neapolit.* qui testatur, ita non semel in supremo Neapolitano prætorio decisum fuisse: & esse hanc *Opinionem Communem* asserit eam sequutus Ludouicus Carre. *in pract. tit. de homicidio. § homicidij. num. 19.* sensit Felin. *in tract. at quando conatus. col. 4.* notat iterum idem Tho. Grammatic. *decisio. 74. num. 16. & 17.*

Verum hac in quæstione obseruandum est, istud crimẽ esse grauissimum: quippe quod ad proditoriam occisionẽ pertineat, secundum Bald. *in l. nemo, col. 3. C. de summa Trinit.* Anani. & Felin. *in c. de homicid.* text. optimus *in l. 1. Cod. de malefic.* & Matth. Bald. & Salic. *in l. cum fratrem. C. de his, quib. vt indig.* Alexan. *in consil. 145. nu. 6. lib. 7.* Ludouic. Carrer. *in pract. crimen. §. homicidij. nu.* 98. [His multa suffragantur quæ tradit Philo, *libro de legib. specialib.* vbi agit de interpretatione legis quæ Exod. 22. lata fuit contra veneficos.] Item illud est omnino respiciendum in præmissa specie, vbi quis venenum causa mortis, & animo occidendi alteri dederit, & propinauit, actum istum esse adeo proximum consummationi criminis, vt denique is sit vltimis ab occidente agendus: nec enim ad mortem quicquam aliud supereſt ab eo agendum, vt plane constat: idcirco censeo veriorem esse contrariam opinionem, & arbitror, hunc pœna ordinaria puniendum: cui sente[illegible] suffragantur omnes, qui voluerunt, in his atro-

atrocioribus conatum ad proximum actum deductum ordinaria pœna dignum fore. His accedit regia lex in proxima illatione citata. deinde & *l. 50. tit. vlt. lib. 8. ordin.* qua constitutum est, mittentem sagittam in mortem alterius, morte plectendum, etiam si non percutiat. Maxime tandem si percussetit cum ea *l 5. tit. 13. lib. 8.* quæ quidem leges rationē habere potuerunt à glo. *in c. 1. in verb. ad mortem,* & ibi Bald. *de præsumptionib.* hanc itidem sententiā tenent Bartol. per text. ibi *in l 1. ff. ad leg. Pompe. de parricid.* Ioan, Faber *in §. alia. Instit. de publ. iudic.* Salyc. *in dicta l. 1. C. de malefic. & mathe.* Angel. *de malefic. in verb. & ex intervallo. col. vlt.* Ioan. Igneus *eleganter in crimine falsæ monetæ. & in l. 1. §. cum dominus nu. 23. ff. ad Syllania.* nempe in eo, qui falsam monetam in pecuniæ formam ita excuderet, vt statim expendi posset: licet ea vsus non fuerit. *l. si falsos. C. ad leg. Cornē. de falsis.* Postremo facit opinionē istam iustiorem, quod author Thoma Grammatic. *in d. 2. decisione,* per magnæ Curiæ iudices apud Neapolim fuerit nō semel per sententiam adprobata: licet in magno consilio, cuius iudices benigniores solent esse, aliud in contrarium sit definitum: Nec tamen probauerim, pœna mortis puniendum fore eum, qui animo alterum occidendi venenū emerit, & parauerit, nec dederit. Nam in hac specie totius orbis consuetudo est intelligenda: quæ leges hunc conatū punientes abrogauit. Etenim Bal. Floria. & Cremēsis paulo ante citati contendunt, non posse hunc conatum iuste puniri pœna ordinaria: sed extra ordinem puniendū fore, quidquid Bartol. Ioan. Faber, & Angel. *de maleficiis,* in cōtrarium responderint. nos equidem aduersus Cæpol. Angel. & alios asseuerauimus, tunc locum esse pœnæ ordinariæ, cum quis venenum animo occidēdi parauerit, & propinauerit alteri. & profecto idem in hoc casu voluerunt Bal. *in dict. consil.* 443. & Floria *in dicta lege item si obstetrix.* tametsi Tho. Grammatic. pro eius sententia hos auctores adduxerit. sensit & hanc distinctionem Salicet. *in dicta lege* 1. sic sane si quis falsam monetam cudere cœperit, nondum tamē forma ad eius vsum necessaria signauerit, puniendus non est pœna ordinaria, sed extraordinaria, secundum Ioann. Igneum *in dicto num.* 23. ex aliis, quæ ipse adducit: atque ideo iure optimo in hoc casu idem probat Thom. Grammatic. *in dicta decisione.* 74. dicens à summo Regio prætorio reuocatū mortis iudiciū pronunciatū à iudicibus magnę vicarię.

Potissimum est admittenda, ac probanda mortis cōdēnatio in eum, qui venenum parauerit animo occidēdi patrem, vel matrem, & propinauerit eisdem. Nam etsi *in d. l. 1. ff. ad legem Pompeiam. de parricid. & in l. 12. tit. 8. part. 7.* cautum sit, sufficere ad pœnam ordinariam, paratum fuisse venenum ad patris occisionem, & id forsan esset æquissimum, licet consuetudine sublatum: tamen vbi venenum propinatum sit, dubio procul conatus hic erit puniendus ordinaria pœna ob tanti criminis atrocitatem. De hoc etenim crimine legem non tulit Solon, quia non sperauit futurum parri-12 cidam: † teste Cicerone in oratione pro Roscio Amerino. idem de Romulo in eius vita Plutarchus retulit: scribens, Romulum homicidium omne vocasse parricidium: nec de eo, qui patrem occidisset, aliam tulisse legē, quod illud impium, & nefarium, hoc impossibile iudicauerit. Sic sane apud Romanos veteres omne homicidium parricidium vocatum est. siquidem auctore Festo *lib. 14.* Numa Pompilius hanc legem tulit. si quis hominē liberum sciens morti dederit, Parricida esto. Dicitur autem parricidium. id est, patris nēpe hominis occisio. aut denique quasi parenticidium per syncopen. Nam & Quintilianus *lib. 8. cap. 6.* existimat per abusionem parricidam dici matris, aut fratris interfectorem. vnde olim fuēre in Romana Republica Quæstores parricidij: id est, iudices, qui de homicidiorum quorumque causis cognoscebant. quorum meminit *l. 2. §. deinde. ff. de origine iur.* sed tandem anno sexcentesimo ab vrbe cōdita, L. Ostius primus omnium patre occiso parricidium commisit: auctore Plutarcho in eiusdem Romuli vita: & deinde eo tempore, quo Marius Cymbros vicit, P. Malleolus matre interempta insutus culeo in mare præcipitatus est. In huius vero criminis auctores statuta est olim poena quæ nondum satis sufficiens est ad tanti facinoris vltionē: cuius Marcus Cice. meminit in eadem oratione pro Roscio Amerino: qui cum Solonis meminisset, inquit, quanto maiores nostri sapientius? qui cum intelligerēt, nihil esse tam sanctum, quod nō aliquando violaretur audacia, supplicii in parricidas singulare excogitauerint: vt quos natura ipsa in officio retinere non potuisset, magnitudine pœnæ maleficio submoueretur, insui voluerunt in culeum viuos, atque in flumen deiici. *O singularem sapientiam iudicis!* Nonne videntur ex rerum natura hunc hominem sustulisse, & ereripuisse, cui repente cœlum, solem, aquam, terramque ademerunt? vt qui eum necasset, vnde ipse natus esset, careret his rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. Noluerunt feris corpus obicere, ne bestiis quoque, quæ tantum scelus attigissent, immanioribus vteremur. Nō denudos in flumen deiicere, ne cum delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cætera, quæ violata sunt, expiantur. Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cuius partē vllam reliquerint. Etenim quid est tam commune, quam spiritus vius? terra mortuis? mare fluctuantibus? littus iectis? ita viuunt dum possunt, vt ducere animam de cœlo non queant: ita moriūtur, vt eorum ossa terra non tangat ita iactantur fluctibus, vt nunquam abluantur: ita postremo eiiciuntur, ne ad saxa quidem mortui conquiescant. Hæc Cicero. Valerius item Maximus *lib. 1. cod. Tarquinius,* inquit, rex Marcum Tullium duumuirum, quod librum secreta ciuilium sacrorum continentem custodiæ suæ commissum corruptus Petronio Sabino describēdum dedisset, culeo insutum in mare abiici iussit: idque supplicij genus non multo post parricidis lege irrogatum est iustissime quidē: quia pari vindicta parentū ac deorum violatio expianda est. Sed & Dionysius Halicarna. *lib. 4.* idē cōmemorans, Marcum Attilium custodem librorum Sybillinorum hunc Duumuirum appellat. Qui autem olim parentes occiderint, commemorat Ludou. Cælius *lib. 6. lectu. antiqua. c. 38. & c. 43.* refert Diodorus Siculus *lib. 1. c. 3.* in Aegypto parricidas olim eo supplicio affectos, vt articulatem prærecutis calamis cædi iuberentur, deinde viuos supra spinarum aceruum cōburi. Extat de parricidij pœna pulchra Modestini lex *in l. pœna. ff. ad leg. Pompe. de Parricid. vnica. C. de his qui parent. occid. §. alia lex. Instit. de publ. iudic.* regia *l. 12. tit. 8. part. 7.* quam libet modo tantisper explicare, quando in tanti criminis memoriam incidimus. Igitur parricida primum virgis sanguineis verberatur, vt Modestinus *in dict. l. pœna,* tradit. in loco Accursius in priori glossemate inquit, has virgas sanguineas dictas proprio fruticis, aut arboris nomine. Cuius quidem fruticis meminit Plin. *lib. 16. c. 18. & idem lib. 24. cap. 10.* scribit: nec virga sanguinea felicior habetur. cortex eius interior cicatrices, quæ præsanauere, aperit. Deinde huius criminis reus insuitur culeo, quemadmodū Cice Valer. Max. Modest. & omnes hac de re constitutiones explicant. Erat autem culeus saccus ex vtre bubulo. interpretatur Theophilus *in d. §.* alia meminit & Iuuenalis Satyra octaua.

Libera si dentur populo suffragia: quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni?
Cuius supplicio non debuit vna parari,
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus.

Rursus idem Satyra 13.

Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Claditur aduersis innoxia Simia fatis.

Culeo autem insuitur cum gallo gallinaceo, cane, vipera, & simia: quoniam auctore Theophilo, hæ bestiæ similes mores parricidę habere videtur. Nam aliæ ex his parentes occidunt, aliæ non se continent, quin cū illis pugnēt. Horum autem animalium nec Cicero, nec Valerius meminere: sed Modestinus id moribus maiorum tribuens, & pœnam omnes leges, quarum mentionem modo fecimus *peram* Iuuenalis serpentem dixit: regia lex colubrum. Specialis autem ratio à quibusdam tradi solet horum animalium in huius criminis punitione. *Gallus* vero *gallinaceus* dictus est ex eo, quod latinæ linguæ auctores propter homonymiam huius dictionis gallus: & quia pluribus rebus eadem est appellatio secundum Quintil. *libr. 7.* gallum gallinaceum appellant huius nominis auem: & plerique dicere solent gallinaceum absq; adiectione galli, quod Budæus *in dict. leg pœna.* ex Plinio & Columella notauit. gallivero gallinacei pugnaces admodum secum sunt: quod præter alios Plinius tradit *lib. 10. cap. 20.* adijciens, Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publice edi ceu gladiatorii. idem & Athenis fieri solitum, auctor est Aelianus *lib. 2. de varia histor.* cuius meminit Ludouic. Cælius *lect. antiq. lib 9. cap. 23.* idem scribit Philon in eo libro, cui titulū fecit, *quod omnis probus liber.* & Lucianus in Anacharsi. *Galli* vero *Tanagræ*

Tanagra

Tanagra Bœotiæ vrbe, quod omnium censerentur pugnacissimi, locum fecere prouerbio, auctore Suida. Rhodios etiam Gallos laudem hac in re consequutos olim fuisse Plinius scribit *in dict. c. 2. c. 21.* idem de Tanagræis, Rhodiis, Chalcidicis, & Medicis, tradit Columella *lib. 8. ca. 2.* præcipue galli apud serpentes, & viperam pugnant: hoc etenim & ad huius pœnæ rationem adducit Stephanus Forcatulus in Necyomantia, *c. 34. Canis* sane huic pœnæ adhibetur, vt sceleratum ostendat hominem, & immundum, qui parentem occiderit. Nam Virgilius 1. *Georgicorum* canes immundos appellat, quam ratione Forcatulus excogitat. Nos & eam aptari posse opinamur, quod teste Plinio *lib. 8. c. 40.* canis sit fidelissimum homini animal. idcirco ad arguendam infidelitatem parricidæ statutum est, vt canis cum eo in culeum mitteretur. *Simia* equidem ea forsan ratione parricidij pœnæ conuenit, vt nulla sit tanti facinoris imitatio apud homines, quos nullum animal perfectius imitatur, quam simia: aut quia simiarum generi præcipua sit erga fœtum affectio: adeo, vt plerunque magna ex parte cõplectendo catulos ipsos occidant: vt testatur Plinius *lib. 8. c. 54.* Ex quibus poteris huius rei rationes aliquot coniicere. Aut ea erit optima, quod simiæ similes sint hominibus interim deformes, sicuti parricidæ, qui sub figura hominum immanitatem belluarum gerunt: atque isthæc ratio Forcatulo placuit, *Vipera* quidem culeo cum parricida infuitur, quippe quæ simili sit obnoxia delicto,, cum & ipsa ecto parentis vtero proruperit in lucem, parentemque ipsum occiderit: isto profecto irrogato supplicio: siquidẽ, vt enarrat Plinius *lib. 10. c. 62.* fœminam coeuntis maris prę dulcedine caput prærodere traditum extat. Hinc & Ortus Apollo scribit, apud AEgyptios viperam fuisse notã Hieroglyphicam, quæ filium matri insidiantẽ repræsentaret: cum viperã non nisi per parricidium in lucem veniat, vtero matris prærupto. Huius rationis meminere Forcatulus *in dicto c. 34.* & Ludouic. Cæl. *lib. antiq. lect. 3. cap. 27.* quo in loco disputat, sitne certum quod Plinius de conceptu, & partu viperæ scripsit. His deniq; sociatus animalibus parricida insutus culeo, ea ratione, quã Cicero refert, in mare proximum mittitur. Nã de mari hac in re meminere Modestinus *in dict. l. pœn.* & Valer. Maximus, non fluminis. Cicero vero de flumine ita loquitur, vt & ad mare eandem iactationem referat, quamobrem *in dict. §. alia. & in dict. leg. vnica*, promiscue maris, & fluminis mentio fit. Nec ratio abhorret, cum & eadem vbique sit: præsertim, quia mare significat quamcunque aquarum congregationem. glossi. *in dict. leg. pœna. Bartol. in tractat. de insula. in princip. & Ioannis c. 6.* lacus Tyberiadis mare appellatur: quasi peculiare sit Hebræis quamcunque aquarum congregationem mare appellare: quod constat ex Plinio *lib. 5. c. 15.* Iosepho, *lib. 18. antiqu. 4.* Hegesippo de excidio Hierosol. *lib. 4. c. 16.* à quibus *mare Tyberiadu* appellatur lacus Genesaræ, quem ipse Iordanis facit ad cuius occidentem in gratiam Tiberij Herodes Tetrarcha condidit vrbem, quam *Tyberiadem* dixit. idẽ ex Pausania Heliacorum primo adnotauit Ludouic. Cælius *lib. 14. lect. antiq. c. 14.* neque solis Heb. licuit lacus, & flumina maris nomine nobilitare: nam & Seruius *in 1. Aeneid.* super illis versibus:

Vnde per ora nouem vasto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arua sonanti.

Mare, inquit, id est, flumen, quod, vt Varro testatur, accole mare vocant. Loquitur etenim Virgilius de Timauo, quod est nomen fontis, & fluuij: secundum Melam *lib. 2. c. 4.* Philon item Iudæus de Essæis refert, in AEgypto stagnũ esse quod vocant Maria, sicut ex eo adnotauit Fortaculus: tametsi verius illud sit, Philonem non de mari, aut cõgregatione aquarum, quæ ab ipso mari dicantur Maria, sed de lacu Maria intellexisse. quod constat ex eodem Philone in libr. de vita contemplat. Euseb. *lib. 2. Hist. Eccl. c. 17.* Arriano de gestis Alexan. *lib. 3.* & Appiano Alexandrino *in præmia Roma. Hist.* qui quidem lacus & *Mareotis* dictus est ex Qu. Curtio *lib. 4.* Hierony. *in Esaiam c. 19.* Theodoreto *lib. 1. Eccles. Hist. c. 30.* meminit & Athenæus *lib. 1.* fontis, quæ in AEgypto apud Alexandriam dicta fuit *Maria*, à qua vinum insigne nomen accepisse tradit, vt dictum fuerit Mareoticũ. [Sed & lacus meminit Strabo *lib. 17.* scribens dictum fuisse Mariam & Mariotidem. AElianus *lib. 7. de animalibus*, ni fallor, eumdem lacus meminit, Myridem appellans. fortassis scribentium errore.] obtinuit tamen apud Hebræos prænotata locutio. Sic & mare Mortuum dicitur alter Iordanis lacus. Hæc sane de lege Pompeia de parricidis, ad cuius interpretationem addit Modestinus eos esse bestiis obijciẽdos, si non sit prope fluuius, nec mare, in quod iactentur. *d. l. pœna.* Paulus in receptis sententiis *lib. 5. ad leg. Pompeiam*, refert, pro regionis qualitate parricidas, vel bestiis obijci solitos, vel viuos exuri. Lege autẽ Põpeia occisores parentum, liberorum, & aliorum quorundã à latere cognatorũ, affiniumque eadem pœna plectebantur: nempe ea, quæ legis Corneliæ de sicariis fuit. *l. 1. ff. ad leg. Pompe.* hac tamen distinctione obseruata, vt occisores parentum, more maiorum speciali pœna culei puniretur: & alij vero legis Corneliæ de sicariis ordinaria quidem, cuius mentio fit *in l. 3. ad fin. ff. ad leg. Corn. de sica.* & hoc satis explicite traditur *in d. l. pœna* post ea equidem *in l. vnica. C. de bis, qui parent. occid. & in d. l. regia*, latior est culei pœna: cum ex pluribus aliis cognatis à latere, & affinibus inducitur: eaq; punitio per Iustinianum *in d. §. alia deinde lex.* legi Pompeiæ tribuitur: quasi ad eius extensionem pertineat: quod & ipse obiter adnotaui in epitome *ad 4. decre. 2. par. c. 7. §. 7. nu. 16.* Sed & Cyrenenses olim, nempe Mithridatis tempore, Leandrum quendam fratricidam, simul & tyrannicidam culeo insutum in mare proiecerunt, teste Plutarh. *lib. de claris mulieribus.* In hos vero parricidas, aut sane in eos, qui nouercam occiderant, extat *lib. 1.* Græcum & elegans Epigramma in hunc sensum:

No sepelias hoc cadauer: sit enim cibus, & rapina canibus.
Nam omnium mater terra non recipit matricidam.

Ex quo facillime intelliges, qua ratione parricidæ non sepeliantur, lege quidem hoc prohibente.

Scribit sane Sueton. in Augusto, *c. 33.* pœnam istam culei non solere inferri parricidis, nisi confessi fuissent hoc ipsum crimen. Multa præter hæc de parricidis tradit Lud. Carrer. *in pract. §. homicidij. nu. 128.* Platonis autem sententiam circa huius criminis punitionem si quis nosse cupit, legat ipsius *dialogum 9. de legibus.*

Hæc quidem obiter de lege Pompeia tradidimus ad conatus puniendi tractatum, cui finem ponimus, lectorem admonentes, vt Nicol. Boer. legat. *decis. 316.* disputantem, an *Conatus sit puniendus* in crimine grauissimo, quod luxurię causa cum brutis animalibus perpetratur: iuxta *c. mulier. 15. q. 1.* Matth. de Afflict. *in Constitutionib. Neapolitan. lib. 3. rub. 42. nu. 12.* idem fere tractantem de conatu Sodomiæ, cuius distinctio cõduxit maxime ad intellectum regiæ pragmaticæ de puniendis sodomitis. item Io. Igne. *in l. 1. §. cum dominus. ff. ad Syllania. nu. 21. & præceden.* late examinantem, an sint aliquot delicta, quæ ex animi tantum cogitatione quo ad forum exterius considerentur: saltem aliquot exterioribus signis contingentibus, & præmissis: nẽpe in vitio fugitiui. *l. si quis sit fugitiuus. §. item apud Iulianum. ff. de edilit. edict. d. l. si quis seruo. Cod. de furtis.* cum pluribus, quæ ad id citari, & adduci possunt: quæ tamen caute sunt intelligenda, iuxta not. per Bald. *consil. 259. nu. 8. lib. 1. & consil. 382. lib. 5 num. 9.*

§. PRIMVS.

De homicidio, mandato ad id, & ratihabitione.

SVMMARIA.

1 *Homicidium non punitur pœna ordinaria si defecerit animus ad occisionẽ, & inibi traditur, ex quibus hic animus colligatur.*
2 *Intellectus ad text. in c. vlt. de homicid. in 6. Sinibi de mandato homicidij,*
3 *Mandatum tacitum homicidij facit quem irregularem.*
4 *Ratihabitio in homicidij an efficiat quem irregularem?*
5 *Ratihabitio in delictis quid operetur, & qua pœna punienda sit?*
6 *Ratihabitio criminis non commissi nomine ratum habentis, an sit peccatum mortale, an venia ei?*

SEcundo principaliter hoc in tractatu infertur, homicidiũ voluntariũ esse & irregularẽ eius auctorẽ cõstituere, etiã si in id voluntas non feratur directe: sed indirecte: tametsi nõ debeat pœna ordinaria puniri. Prior pars huius illationis probatur ex his, quę diximus *in præcedenti cap. versic. tertio considerandum. sub num. 2. & num. 1. versic. voluntarium.* Posterior autem pars constat, † quia homicidium commissum 1 absque animo vero occidendi, & directa voluntate ipsum homicidij actum, non punitur ordinaria huius criminis. quod obiter attigimus *in dict. numero 2. ad fin. text. elegans in l. Cornel. l. 1. §. diuus. ff. de sicar. l. 1. & l. eum qui. C. de sicar. l. cum autem. versic. capitalem. ff. de ædilitio edict.* quem text. dixit esse meliorem iuris Iaf. *in l. non dubium. C. de legib. 7. colum* ad idem plurimum conducit *l. in actionibus. §. sed in his. & ibi Iaf. ff. de in litem iur.* textus optimus *in l. 5. titul. 8. part. 7. &*

7. & in l. 15 tit. 13. lib. 2. ordin. eandem conclusionem tenuerũt Bald. in l. 1. col. 5. C. de seruis fugit. & in l. data opera. col. 4. Cod. qui accusar. non poss. Bald. in c. 1. §. si quis hominem. de pace tenenda. Abb. in simili quæstione in c. olim. in 1. de restitut. spol. & plures, quorum statim mentionem agemus. Est etenim huius assertionis quo ad istam vltimam partem ea propria ratio, quod ille defectus voluntatis directe & deliberate in homicidium, culpam minuat, & ideo pœnam: quemadmodum ex Tho. in d. nu. 2. explicauimus. Hæc vero imperfectio voluntatis ex multis poterit præsumi: sed præcipue deducitur ex ipso instrumento, quo fuerit vulnus illatum: sicuti probatur in ca. significasti. in 2. de homicid. cuius præter Dd. ibi meminêre Bald. in l. solam. Cod. de test. col. 3. & alij statim citandi. text. similis in l. 1. §. sed si claua. ff. de sicar. l. eum qui. C. eo tit. l. 1. C. de emenda. serm. l. equos. & ibi Bart. C. de curs. public. lib. 12. tradũt multa Felin. nu. 11. & Anani. vltim. not. in dict. c. significasti. Aret. consil. 80. & consil. 147. Alcia. lib. 1. dispun. c. 17. Caro. Moli. in Alex. consil. 15. lib. 1. Dec. consil. 9. & cons. 134. Cæpol. cons. 33. cum tribus seq. Ang. de malef. gloss. scienter, & dolose. Hippol. in dict. l. 1. de sicar. nu. 2. & 32. & num. 9. idem in l. nihil interest. ff. de sicar. nu. 15. Ludouic. Carrer. in pract. crim. §. homicid. nu. 22. est & ad hæc opti. glo. in auth. de armis quæ penult. est, tradit Catel. Cott. in memorabil. dictione, armorum. igitur iudex quo ad remittendam pœnam ordinariã exacte perpendet actus ipsius qualitatem, vt hinc coniecturã habeat, quantum defuerit animo ad directam occidendi voluntatem: quo demique iuxta eam imperfectionem, & iuxta voluntarij defectum pœnam ipsam moderetur. volũtas enim directa ac perfecta fuit ad percutiendum, nõ tamen ad occidendum, tametsi ex percussione præter animum percutientis sequuta fuerit immediate occisio. qua ratione considerandum est ex ipso percutiendi modo, ex instrumento, quo illatum est vulnus, quam culpam percutiens in homicidio habuerit: nempe quantum fuerit indirecta aut minus directa voluntas ad occisionem, ex eo, quod vel instrumentum aptius erat, vel qualitas vulneris promptior ad homicidium. quod ex ipso vulnere immediate fuit sequutũ. Etenim ex hoc adsumitur præsumptio voluntatis, vel magis vel minus indirecte in ipsam occisionem. Nam cũ delicta non possunt absq; voluntate perfici, nec committi, operæpretium est omnibus recte pensitatis voluntatem istam coniectare, vt culpam delicti deprehendamus. Quod apparet in d. l. 1. §. diuus. vers. quod si claua. ff. de sicar. quo in loco Budæ. Claui, nõ Claua, legẽdũ censet. à quo discedit Steph. Forcat. dialo. 27. n. 4. in Necyomantia iuris: vbi & de Cucuma tradit: sensumq́ue comunem Iurisconsulti probat & sequitur.

Tertio deducitur vera ratio ad text. † c. vlt. de hom. in 6. cuius hæc sunt verba: *Is qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur vltatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur: si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat: cum mandando in culpa fuerit, & hoc euenire posse debuerit cogitare.* Hactenus prædicta constitutio, quæ videtur irregularem constituere quem ob homicidium, in quod eius voluntas minime directa: imo ab eo abhorrens: & nihilominus mandator in hac specie irregularis est ratione homicidij voluntarij, ac si ipsemet occisum percussiſſet fuste; nihil minus quam occisionem cogitans, & percussus fuerit ex eo vulnere mortuus. Fertur siquidem voluntas in id ex quo immediate mors fuit sequuta: atque ideo est indirecta voluntas ad homicidium propter illam culpam, quã habuit mãdator, non præcauendo quod ex his percussionibus, & actibus soleat immediate mors contingere. idcirco non omnino eius incauta incuria excusare debet eo prætextu, quod non habuerit animum occidendi. Nec enim excusandus foret, qui malo animo ense alterum percuteret in capite, nolens eum occidere, si ex vulnere foret sequuta mors. Hanc rationem occidendi ipse veram ac propriam esse cẽseo, ac demũ colligo ex ipsamet decisione. in d. c. vlt. & ex his, quæ adnotaui in princ. huius 2. par. nu. 1. & 2. illud maxime contendens, hoc homicidium non casuale, sed voluntarium esse, non directa, sed indirecta, occidendi voluntate commissum.

Quibus ita prænotatis, lectorem admonendum censeo, aliquot esse mente tenenda in prædicti Pontificij responsi adnotationem, & verum intellectum. præsertim cauendũ est, ne quis existimet, irregularitatem in ea specie constitui ex homicidio casuali, vere quidem, si quis potestatem haberet dispensandi circa irregularitatem ex casuali homicidio contractam, non posset, vt arbitr[or], eam tollere irregularitatem, quæ in casu præscripto contracta fuisset. est etenim homicidium voluntarium: tametsi non fuerit perpetratum directa voluntate ad occisionem, nec animo occidendi: imo fuerit voluntas ad homicidium indirecta. quod Bart. optime sensit in leg. diuus. ad sin. ff. de sicariis.

Deinde ob eandem rationem quidam vere censent, in eo casu mandatorem non esse puniendum mortis pœna, nec homicidij voluntarij ordinaria, sed extraordinaria tantum. huius opinionis auctores sunt Anto. de Rosellis, Fabricius de Capitibus Listæ, & Ang. à Cast. Paul. Castr. fil. apud Cæpol. consil. 35. 36. & 37. singulis ad hanc rem additis rebus omnium consensu solet colligi, & nos paulo ante deduximus pœnam ordinariam homicidij non esse admittendam, vbi homicidium commissum fuerit absque vero animo, & directa occidendi voluntate. Denique eandem opinionem quo ad mandatorem sequuti sunt Dect. cons. 234. & cons. 482. Hippo. cons. 7. nu. 54. & consil. 67. & in fine. Tho. Gram. cons. 20. Paul. Paris. cons. 161. lib. 4. quorum opinio humanior, & tutior est, secundum Lud. Carr. in pract. crim. homicid. §. circa. nu. 73. quamuis Barth. Cæpola in cons. 34. probare multis rationibus nititur, hunc mandatorem puniendum fore pœna ordinaria homicidij. Ego potius probarem priorem sententiam: nisi percussio mandata maxime offenderet eius qualitate inspecta, voluntatem mandantis in homicidium directe ferri, aut saltem ita proximam fuisse homicidio, vt vel nulla, vel modica ordinariæ pœnæ remissio sit indulgenda, ex his quæ Bal. eleganter no. in Lex mandati. C. mandat. & in l. non ideo minus. vlt. col. C. de accus. Ang. in Malef. in gl. Sempronium mandatorẽ. q. 10. Iaſ. post Paul. Aret. Rom. & Alex. in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. col. vlt. ff. de acquir. hæred. etenim si mandatur, percussionẽ eo instrumento fieri, vt difficilimum sit modum adhibere, aut manum sisterare, quin homicidium sequatur, constabit plane mandatorem maxime voluntatem in homicidiũ direxisse. Et quibus illud, lector optime, tibi sit constitutissimum, in casu d. c. vlt. homicidium esse voluntarium, non casuale.

Solet tamen ad illius c. decisionem adnotari, mandatorẽ non teneri de actu per mandatarium perpetrato contra mandati formam, aut præter illam, vbi facilimum illi fuit mandati limites, & fines obseruare. Nempe, si mandator iusserit mandatario, quod Sempronium extra prætorium, & publicam domum percuteret: is vero illum intra prætorium percusserit: tenebitur quidem mandator de percussione illata extra prætorium, non autem de ea, quæ intra prætorium contigerit. si diuersa foret pœna cõstituta: quod notant Bal. in d. l. non ideo minus. col. vlt. Fel. in cap. sicut dignum. de 2. de hom. post Ananiam ibi. Hip. in d. consil. 67.

Sic sane vbi delictum alteri demandatum non tendit ad homicidium, nec potest tendere id per se, aut immediate, non tenebitur mandator de homicidio sequuto. Huius conclusionis erit exemplum in eo, qui iusserit aliquam fœminam rapi causa libidinis, attamen mandatarius in rapu ipsam fœminam occidit, non tenebitur de hoc homicidio mandator: licet teneatur de raptu. siquidem raptus causa libidinis fit, nec dirigitur ad ipsius mulieris occisionẽ immediate, nec per se. licet per accidens fuerit ipsa fœmina occisa. ita equidem respondit eleganter Dec. in cons. 234. in vlt. Tho. Gram. cons. 20. idem colligitur ex Bart. in d. l. diuus. ad l. Corn. de sicar. ad finem. Nec refert quod hoc in casu dum operam rei illicitæ imputari debet quicquid fuerit eo actu, etiam præter eius intentionem sequutum, propter eius culpam, quam habuit, minime præcauens, quæ poterant inde accidere. c. tua nos. in princ. c. sicut ex literarum. c. significasti. de homic. illud enim procedit quantum ad subiectum, circa quod versatur ipsa malitia illicite operantis, & quantum ad ea, quæ illi obiecto per se & immediate iunguntur, aut necessario sequuntur: non autẽ quo ad illa, quæ per accidens oriũtur à re illa mala, cui opera datur. quia illa, quæ per accidens euenit ex opere aliquo, & tãquã effectus remoti proueniũt ab illo, nõ imputantur agenti, nec ad malitiã, nec ad bonitatẽ, quemadmodũ inferius tractabitur, vbi de homicidio casuali agemus, & superius tantisper attigimus. Atque hęc quo ad pœnã ordinariã, & ciuilem, aut criminalem procedunt: quia quo ad irregularitatem fortasse non erit ita plane hæc interpretatio admittenda. Cum enim ratione debeat attendi non tantum opus illicitum, cui datur opera: sed ipsius operis periculum ad homicidij euentum,

cum, quem mandator ex qualitate personarum, loci, & aetatis cogitare debuisset. Huius enim culpæ causa profecto irregularis erit censendus, & quo ad istam irregularitatis pœnam eidem imputatur, licet casu contigisset. quod alibi hac in relectione examinabimus.

Cæterum ad latiorem intellectum text. *in d.c.vlt.* est advertendum, non tantum procedere in mandato expresso: sed & in mandato † tacito, vt mandatori homicidium imputetur, quo ad irregularitatem, etiam si præmissa fuerit protestatio de non occidendo quenquam: secundum Matthiam. *tract.* 188, & sensit Corse. *in sing. in verb. præceptum.* erit exemplum huius conclusionis, quod solet adduci ex Bart. *in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit, alias §. pater Scio. ff. de acquæren. hæredit.* de illo, qui passus iniuriam dixit filio, vel famulo: nō regrediaris in domum meam, donec ipse aliquid nouum audiam de te. Nam Bartol. & plerique alij censent, subesse hic mandatum tacitum de offendēdo illum, à quo dominus accepit iniuriam. text. optim. *in c. ex literis. de exces. prælat.* vbi Anch. & Abb. Roman. *in sing.* 711. Maria. Socin. *in c. audientiam, de homicidio. nu.* 74. quorum *Opinio Communis* est, vt testatur Ludou. Carrer. *in practica criminali titul. de homicid. §. circa. nu.* 37. quo in loco latissime hanc opinionem explicat post Iason. *in cap.* 1. C. *de seruis fugit. nu.* 28. vbi Bald. Dec. *consil.* 334. *ad finem.* Hippoly. *consil.* 132. *col.* 3. Anania *consil.* 59. Idē Iason post alios *in dict. §. sed quid si mandauit.* quos legito: sed præcipue Ludouic. Carrer. Etenim & in hoc mandato præsumpto locum obtinet rspōsio textus *in d.c.vlt. de homic. an* 6.

Postremo illud obseruandum est, an Bart. *in consil.* 188. cōgrue satis induxerit tex. *in d.c. vlt.* ad probationem eius assertionis, qua ipse asseuerat, posse impune occidi eum, qui poterat impune offendi: quasi sub permissa, vel mandata offensione, & homicidium mandatum censeatur. Ego equidem existimo, non esse certam hanc inductionem: siquidem *in d.c.vlt.* non est mandator irregularis ex eo, quod mandatum censeatur dedisse ad occasionem: sed quia homicidium secutum fuit immediate & per se ab illo actu, qui mandato continetur: aut saltem propter culpam, quā mandator habuit directam, vel indirectam ad ipsum homicidium, quod sequutum est. Qua ratione non probatur *in d.c.vlt.* opinio Bart. quam & ipse tenet *l. 3. §. vlt. ff. de adimen. legat.* Imola, & ibi fusius Alexand. *in l. in suis. col.* 1. *& 2. ff. de liberis & posthum.* poteritque eadem opinio probari ex his, quæ notantur *in cap. 1. de homicid. in 6. & in c. felicis. de pœnis. eod. lib. ca.* 1. *de falsoma. Authen. nauigia. Cod. de furtis. Authent. item quæcunque. C. de episcopis & clericis.* Regia *l. 3. tit. 27. part. 7. l. 3. §. vltim. ff. de sicariis.* notant Cyanus *in leg. reos. Codic. de accusatio. qu. 6.* Angelus *consil.* 14. & plerique alij tractantes de bannitis.

Quarto ex præmissis ipse infero quid dicendū sit in hoc tractatu irregularitatis de eo, qui homicidium, cui mādatum non dederat, nec consilium, nec auxilium, nec fauorem,* ratum habuit: an hic sit censendus irregularis? plane, & hunc non esse irregularem tenent glos. *in cap. si quis viduam. in verbo, consilio.* 50. *distinct.* Speculator. *tit. de dispensatio. §. vltra. vers. quid si agenti. nu.* 51. Hippol. *in singul.* 148. qui quidem indistincte, & generaliter hanc opinionem exponunt. Nihilominus Felin. *in ca. sicut dignum col.* 4. hanc sententiā probat, vt homicidium commissum non est nomine ratū habentis: etenim vbi homicidium esset perpetratum nomine ipsius, qui ratum habet, tunc is foret irregularis secundum eundem: & idem sequuntur Alber. Trotius, *de vero & perfecto clerico. lib.* 2. *cap.* 22. Ludouic. Carrer. *in practica criminali, tit. de homicidio. §. circa. num.* 196. sensit Nicolaus Plouius *de irregularitate.* 26. *regula*, quibus suffragatur textus *in capit. cum quis. de sententia excommunicationis, in* 6. quo decisum est, excommunicationem canonis comprehendere eum; qui iniuriam illatam eius nomine clerico ratam habuerit. Ego potius probarem glossæ, & Speculat. sententiam, indistincte asserans, non contrahi irregularitatem ex sola ratihabitione eius homicidij, quod iam commissum ab alio fuerit, siue nomine ratum habentis, siue alterius cuiusque ad cuius opinionis probationem vtar aliquot rationibus, quæ rem istam faciliorem efficiant. Et primum constat, irregularitatem non contrahi, nisi in casibus expressis in iure, *cap. si qui. de sententia excommunicationis, in* 6. in iure verò Pontificio nullibi expressum est, ex ratihabitione homicidium committi, & ita commissum irregularitatem inducere: igitur non contrahitur in hoc casu irregularitas. Quod si dixeris, ratihabitionem mandato comparari, & eidē æquipollere: *regul. ratihabitionem. de reg. iuris. in* 6. *l.* 20. *tit.* 5. *part.* 3. est enim ratihabitio facti nostro nomine gesti comprobatio. *reg. ratum. de regu. iuris. l. quo enim. versi* 1. *ff. rem ratam habe.* responderi satis poterit, eam regulam procedere in vniuersum, quoties specifica decisio minime requiratur: tunc etenim non est satis argumentatio ex ratihabitione, quæ mandato per æquipollens, non in specie comparatur, nec idem est cum mandato. *l. Manlius. l. si hæred. §. vltim. ff. de cond. & demon.* vnde licet ex mandato irregularitas contrahatur, non idem erit in ratihabitione: cum ad irregularitatē iure requiratur specialis ea de re cōstitutio. Quod semel adnotauimus, & iterum admonemus. Deinde, quo manifestior sit hęc opinio, illud constitutissimum esse censemus, ad irregularitatem esse necessariam homicidij culpā *c. si aliquis. de homicid.* is vero, qui ratū habet homicidiū iam cōmissum, vere nullam habuit culpam homicidij quo ad ipsum actum. Nam licet peccauerit per ratihabitionē peccato homicidij, animo tātum, & voluntate peccatum cōmisit: cum actus iam præcesserit, nec potuerit habere causam ob animo, aut voluntate postea sequuta: animus autē solus sufficiens non est ad irregularitatem constituendam eo casu, quo in exteriorē operationē non fuerit deductus: nec item eo, quo actus exterior ab eo animo nō potuit procedere, nec causam ducere: qualis casus hic noster est, de quo agimus. Non tamen diffitemur, quandoque ius Pontificium, hūc animū ad punitionē considerasse propter fictionem, ex qua ratihabitio mādato æquipollet, & trahitur retro. vt *in d.c. cum quis de sententia excommunicationis in* 6. verum, quia idem nondū est quo ad irregularitatem constitutum, opinamur, non esse quenquam ob ratihabitionem irregularem.

Cæterum ad huius argumenti apertiorem vim oportet expendere, cuius effectus † sit ratihabitio in delictis. Nam 5
Dynus *in regul. ratihabitionem. de regulis iuris, in* 6. distinguendū esse censet inter delicta, quæ ex mandato possunt mandātis nomine per alium fieri: & quæ per alium mandatoris nomine fieri non possunt: in primis etenim scribit, ratihabitionem mandato æquipollere, & similem esse, atq; omnino maximum effectum operari: non sic, in vltimis, in quibus ratihabitio nullum effectum operatur. Qua de re est optima glos. *in l. hoc iure. §. deiecit. ff. de regu. iuris.* glos. *in l. 1. §. deiecisse. alias §. sed & si cum quis in verbo mandato. ff. de vi & vi armat. & in c. sciant cuncti, de electione. in verbo. alios lib.* 6. quas sequūtur Abbas *in c. mulieres. n.* 6. *de sentent. excommunic.* Ioan. Andr. & Francus *in d. regul. ratihabitionem.* idem fere Bartolus sensit *in l. sed si vnius. §. si seruus. 2. col. ff. de iniuriis.* & alij pleriq; quorum specialem hoc in loco mentionem omittimus, quia Bart. idem *in d. §. sed etsi cum quis.* hanc differentiam improbat ex eo, quod & homicidiū semel cōmissum ab occidente, non potest à ratum habente committi: & ideo idem in eo erit, quod in adulterio, præsertim quia in adulterio & homicidio potest fieri iniuria, & quo ad istam ratihabitio satis in vtroque operatur: cum iniuria hæc nomine alterius fieri possit: quippe quæ & eius causa ob iniuriam scilicet inferendam poterat mandari ab eo, qui adulterium ratum habuit. Sed quid Dynus post glos. senserit, ita accipiendum est, vt sciamus, esse quædam delicta, quæ procedunt à libidine, & appetitu ipsiusmet delinquentis, & ideo committuntur ad explendam ipsius auctoris libidinē, nec hac ratione possunt nomine alterius fieri: vt adulterium, stuprū, fornicatio. sunt & alia crimina, quæ perpetrantur quādoque, & perpetrari possunt nō solum ad explendum ipsius delinquentis appetitum, desiderium, & libidinem: sed & ad satisfaciendum alterius voluntati, vt homicidium, furtum, & his similia. Priora equidem crimina secundum gl. Dynum, & alios, non pertinent ad ratihabitionē: posteriora vero pertinere possunt, si alterius nomine fiant. Hic plane est sensus glos. Dyni & eorum, qui eos sequūtur: vt explicat Salyce. *in leg. non ideo minus. nu.* 32. *C. de accusationibus.*

Nos autem in hac controuersia illud iure probatissimū esse censemus, in quocunq; crimine non esse ratihabitionem puniendam pœna ordinaria, & criminali ipsius delicti. quod Salycet. *sensit in dict. l. non ideo minus.* & probatur ea ratione, qua constat, ratihabitionem mandato æquipollere per fictionem, vt omnes Doct. fatentur, præsertim Bart. *in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. num.* 4. fictio autem ab æquitate procedit. *l. postliminium. ff. de capti.* igitur *cessante æquitate fictio cessabit*: & ita ratihabitionis retrotraductio: sicuti in specie ista notant Alexand. *consilio.* 78, *libro* 5. *num.* 21. & Deci. *in l.*

semper qui non prohibet. in fin. ff. de reg. iur. quamobrem adhuc in atrocioribus criminibus censeo, non esse locum pœnę ordinariæ propter ratihabitionem, siquidem omnes authoritates, quibus probatur, ratihabitionem in delictis puniendam esse, non in ordinaria pœna, sed in extraordinaria loquuntur. quidquid aliquot Doctores scripserint *in ca. 1. de homic. d. in 6* & tradiderit perplexe Ludo. Carrer. *in pract. crimi. tit. de homicidio. §. circa. nu. 195.* etenim æquitas, quæ dictat ratihabitionem in delictis retrotrahi, eadem persuadebit, non debere ordinaria pœna ipsius delicti puniri eundem ratum habentem ex hac legis fictione.

Secundo existimo ex mente Bart. & aliorum deduci, quod ratihabitio idem operetur in crimine adulterij, & similibus, quod in aliis: si ad iniuriam inferendam potius quam ad satisfaciendum libidini committantur. sic ipse ratum habens non punitur pro adulterio, vt adulter, sed pro iniuria ex adulterio illata. idem explicant Salycet. & Bald. *in d. l. non ideo minus. 12. quæst.* Ludouic. Carrer. *in dict. §. circa. nu. 190.* notat Felin. *in d. c. mulieres. col. 2.* vbi asserit, punitionem istam ad extraordinariam pœnam arbitrio iudicis pertinere.

Quibus illud libenter adijciam, maximam esse discriminis rationem inter censuram excommunicationis, & irregularitatem. Nam excommunicatio fertur in percutientes clericum ob iniuriam ipsi percusso, & ordini ecclesiastico illatam. hęc vero iniuria etiam infertur per ratihabitionem eius percussionis, quæ nomine ratum habętis fuerit illata: atq, ideo *in dict. c. cum quis.* iuste excommunicatio statuitur aduersus ratum habentem percussionem clerico illatam. Secus autem quo ad irregularitatem, quæ in hac materia homicidij requirit actum occisionis, vel mutilationis membri culpa præuia contingentem: sicuti passim *in rubr. de homicid.* probatur. Qui quidem actus non contingit per ratihabitionem vere, nec vera culpa eum præcedit. His accedit, quod ratihabitio nusquam in criminibus operatur effectum principalem, aut culpa dignum notabili, quoties ad ipsum crimen requiritur præuia machinatio, tractatus, aut dolus. Etenim in hoc casu non est ad pœnam sufficiens ratihabitio. cuius assertionis probatio constat *in cap. 1.* vbi glo. & Panor. *de conuers. infidel.* non enim ratihabitio habet effectum machinationis in mortem coniugis ad impediendum matrimonium: quia ea machinatio præcedere debet, atque actum præuium requirit. atque ideo ratihabitio non potest eandem punitionem inducere. quod not. Domin. *in c. cum quis. de sent. excommunicationis. in 6.* & est communis opinio *in c. 1.*

illud prætermittendum non est, quod si quis † ratũ ha- 6
beat crimen eius nomine non commissum, minime incurrit excommunicationem, nec irregularitatem: licet peccet. Nec enim est dubium, hanc ratihabitionem peccatum esse: quod probat tex. *in d. cap. cum quis. 2. eius parte.* vbi Ioan. And. Domi. & Francus existimant, hoc peccatũ esse veniale, non mortale, quæ quidem interpretatio falsissima est: quia delectatio actus mortalis mortale peccatum est: sicut & veniale erit, si fit ipsa delectatio de actu veniali. text. *opt. in c. sed pensand. 6. distinct. c. sicut. de pœn. dist. 1. ca. presbyteri. 34. d. ff. c. non oportet. in 2. de consecrat. dist. 5.* not. S. Tho. & Caiet. *1. 2. q. 84. art. 8. & 2. 2. qu. 154. art. 4.* demum in hac specie, quã tractamus, hoc ipsum tenet Caieta. *in summa, in verbo spectacula.* & aduersus Ioan. And. & alios expressim Martinus Azpilcueta *in c. inter verba. 11. q. 3. co. 46.* quod notandum est, ne quis decipiatur frequentissima Canonistarum opinione.

Hæc igitur explicare libuit in tractatu ratihabitionis quo ad pœnam irregularitatis, scio etenim plerumque in ea errari ex eo, quod pœna ista cæteris similis existimetur: cum tamen passim compertum sit, eam non esse omnino ad aliarum pœnarum rationem censendam: siquidẽ proprias, ac peculiares habet conditiones, ex quibus est quælibet hac in re controuersia definienda.

§. SECVNDVS.

De vulneribus à pluribus inflictis.

SVMMARIA.

1 *Consilium, quando irregularitatem inducat: & quid quo ad alias pœnas committi criminis.*
2 *Auxilium, vel opem præstans homicidio, quandoque irregularis censetur.*
3 *Pluribus eundem hominem vulnerantibus, an omnes sint irregulares, vel homicidæ?*
4 *Vulnus ab vno illatum, quando ei imputetur ad homicidium, si vulneratus ab alio exanimatus fuerit?*
5 *Vulnus mortiferum ab vno tantum illatum: an omnes præsentes confitium efficiat irregulares?*
6 *Animus occidendi an consideretur, vbi vulnus mortiferum non est, & vulnerans vulneratus ab aliis occidatur?*
7 *Qui non obuiat homicidio ab aliis committendo, an sit irregularis?*
8 *Homicidium commissum à famulis, vel consanguineis, an imputetur ei cuius gratia perpetratum fuerit.*
9 *Mors secuta ex imperitia medici vel culpa vulnerati, an efficiat vulneratum irregularem?*

QVinto colligitur irregularem esse eum, qui consilio homicidio, aut mutilationi dederit. text. *in c. si quis vadiam. 50. distinct. c. 2. de cler. pugnant. in duello. c. sicut dignum. §. clericos. de homicid.* quod probatur, quia regulariter ex consilio in delictis quis tenetur. *c. nuper de sent. excommunic. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. l. sæpe. ff. de ver. signif.* vbi hoc tradi solet. quibus in locis omnes iuris vtriusq; interpretes in hoc conueniunt, † quod ex consilio quis teneatur ad pœnam crimi- 1
nis, & irregularis sit, si consilium datum fuerit ei, qui alioqui non erat illud crimen committurus. etenim in eo tota versatur controuersia, qui consilium dedit ei, qui nihilominus erat facturus. Nam text. elegans *in l. non solum. §. mandato. ver. Attilicinius. ff. de iniur.* probat, ex consilio quem nõ teneri, vbi is, cui præstitum est, erat delictum illud alioqui facturus. ad idem opt. text. *in l. sæpe. ff. de verbor. signif. gl. in ca. sicut dignum. §. qui vero.* & ibi text. *de homic.* gl. *in c. per. de sent. excommuni.* glo. *in §. ope. Inst. de oblig. quæ ex delict. nascun.* Bart. *in d. l. sæpe.* & Fran. *in reg. nullus de regul. iur. in. 6.* Deci. *in l. consil. ff. de reg. iur.* Fel. *in d. §. quia vero.* Abb. Felin. & Deci. *in c. 1. de offic. deleg.* quorum *Opinio Communis*, eamq; Iaf. sequitur *in §. asliones. nu. 3. de actionib.* Attamen *in d. §. qui vero. in princ.* constat, etiam hoc consilium puniendum fore: siquidem inibi puniuntur qui regi alioquin facturo consilium dederunt. Dynus item *in dict. regul. nullus ex consil.* Bartol. *in d. §. si mandato. col. penult.* Imol. *in Clement. 1. de pœnis col. 5.* Angel *de Maleficiis. in verb. Sempronium mandatorem. q. 22.* In specie tenent, ex consilio quem puniendum esse, siue ille, cui præstitum fuit, erat alioqui facturus, vel non. Hoc ipsum Bal. in criminibus atrocioribus falsi admittit *in l. 1. col. 2. C. de seruis fugit.* per text. *in c. fœlicis. de pœnit. in 6.* cui opinioni refragatur Felin. *in d. c. 1. de offic. deleg.* contrarium probans *ex d. c. sicut dignum.* vbi cum ageretur de homicidio Archiepiscopi, fit distinctio quo ad punitionem, an ille, cui consilium datum est, esset alioqui facturus, vel non. Et profecto prior Baldi sententia minime probatur *in d. c. fœlicis* quidquid dicat Deci. *in d. c. n. 9.* secutus Bald. quę etiam sequuntur Hippol. *in singul. 665.* & Ludouic. Carrer. *in pract. crim. ti. de homicid. §. circa. nu. 164.*

Verum distinctio præmissa communi omnium fere cõsensu recepta est: nam & eam esse communem opinionẽ fatentur Alber. *in l. ob. hac verba. ff. de his, qui notant. infam. num. 3.* Deci. *in d. c. 1. nu. 9. & in d. l. consilij. ff. de reg. iur. num. 4.* Fel. *in d. cap. sicut dignum. nu. 7.* Lud. Carrer. *in d. §. circa. num. 163.* & verè hæc sententia iure magis probari poterit in hunc equidẽ sensum, quod dans consilium alioqui non facturo eadem pœna puniatur, secundum omnes: is vero, qui consilium dederit alioqui facturo, puniatur sane, sed mitiori pœna, iudicis arbitrio: quemadmodum Deci. *in d. l. consilij. & in d. cap. 1.* expressim tenet post Ang. *in l. is, qui opem. ff. de furtis. & in l. in furti. §. ope. ff. eod.* Cæpol. *cons. 27. col. penult.* idem not. Ludou. Carrer. *in d. §. circa. nu. 163.*

Quamobrem etiam in atrocioribus eadẽ distinctio admittenda est: ita tamen, vt in his criminibus consulens alioqui facturo, non ordinaria pœna delicti, sed extraordinaria, maiori tamen quam in aliis communibus delictis puniendus sit. Atque hoc ipsum ex mente Bald. & aliorum ipse deduco: tametsi quidam expresse contrarium notauerint. Sic sane text. *in dict. §. ope.* dum dixit, ex consilio non teneri quem furti, est intelligendus, quod pœna ordinaria non teneatur, sed mitiori, qui furti committendi consilium dederit, qui alioqui furtum commissurus erat.

Sed si quis consilium dederit alioqui facturo, & is non commiserit crimen in eam personam, cui consilium datum est, sed in aliam: non est consulens aliqua pœna puniendus, secundum Bald. *in c. 1. col. 4. quib. mod. feud. amit.* cuius opinio est de pœna ordinaria intelligenda: quasi velit Bal. post Ifern. ibi, aliud dicendum fore, vbi quis consilium dederit ad crimen committendum in ipsamet persona, cui consilium datur.

datur: vt eo casu consulens teneatur pœna ordinaria, etiã si esset alioqui facturus qui consilium accepit. Nempe si quis consilium dederit, seruo, vt fugiat à domino : vel alicui fœminæ coniugatæ, vt adulterium committat. *l. 1. §. per eum ff. de seruo corrup.* qua in re ipse censeo inuestigandum esse, an pœna sit certa per legem statuta contra consulentem, vt tunc ea sit consulens puniendus alioqui arbitrio iudicis, quemadmodum paulo ante explicuimus. fit igitur, non esse Baldi sententiam omnino certam. In eo vero dubio, in alioqui facturus esset delictum is, cui consiliũ præstitum est, præsumitur eum absque cõsilio non esse facturum, quod notant Ange. *in l. 1. ff. de eo, per quem factũ erit. in princ.* Bald. *in l. 1. C. de seruis fug.* Felin. & Deci. *nu. 10. in d. c. 1.* idem Deci. *in d. 1. cons. nu. 9.* & Feli. *in d. c. sicut dignum. nu. 12.* Bald. *in l. 1. opera. nu. 76. C. qui accus. non possunt. & in c. 1. §. iniuria de pace iur. firm.* Hippol. *in sing. 218.* idem *in l. 1. §. Diuus ff. de sicar.* & probatur ex eo, quod in dubio nemo præsumatur delictum cõmissurus. *l. merito. ff. pro socio. gl. in l. qui iurasse. §. si pater ff. de iureiur.* Hæc vero distinctio, an esset quis alioqui facturus, vel nõ, minime habet vim, nec est admittẽda in mãdate: is etenim tenetur etiã si mandatarius alioqui sine mãdato esset delictũ illud cõmissurus, quia fit hoc in casu crimẽ ipsius mandantis causa, & respectu: quemadmodum in specie notat Bart. *in d. l. non solum. §. si mãdato. col. vlt. ff. de iureiur.* cuius opinionem asserit eam secutus communem esse Ias. 2. C. *de seruis fugitiu. nu. 22. idem in l. si quis bona. §. sed quid si mandauit. num. 16. ff. de acquirend. haered.* Ludou. Carrer. *in d. §. circa. nu. 75.*

Est igitur in hoc tractatu obseruandum, irregularitatẽ contrahi ex consilio, quando non esset alioqui facturus, nec homicidium commissurus is, cui consilium, præstitũ fuerit: quod not. Hostien. & Abb. *in c. ex literis. de excess. prael. col. vlt.* Fel. *in dict. c. sicut dignum. de homicid. nu. 12. & in d. c. de offic. de leg. nu. 13.* text. opt. *in d. c. ex literis.* & est communis opinio Doct. *in cap. ad audientiam. de homic. not.* Alber. Trotius *de vero & possib. cleric. lib. 2. c. 21. nu. 7.* late tradebat de cõsilio Maria. Socin. *in dict. cap. ad audientiam. nu. 70.* vbi quo ad irregularitatem plures quæstiones examinat, quas & Albert. Trot. atque alij tradidêre. Quod si quis consilium dederit alioqui facturo, ita tamen, vt ex iniquo is sit deterior factus, videtur fortasse, hunc irregularem esse propter homicidium inde secutum. Nam Innoc. & Doct. *communiter in c. nuper. de sen. excom.* probare conantur, hoc consilium sufficere ad iuris canonici excommunicationem. idem Syluester *in verb. excommunicatio. 8. q. vltim. & in verb. excommun. 4. vlt. q.* quibus suffragatur text. optim. *in d. cap. sicut dignum. §. qui vero.* in eius prioris parte.

Quod si ex prauo ad homicidium consilio non fuerit occisus, is aduersus quem tractatus præcesserit, sed ipsemet, cui consiliũ datũ est, nihilominus erit cõsulens irregularis, secundum Card. *in c. ad audientiam. num. 3. de homicid.* Ioan. And. Anch. Domi. & Franc. *in c. vlt. de homicid. in 6.* Feli. *in d. 1. sicut dignum.* Alber. Trot. *in d. c. nu. 9.* quam opinionem censet veriorem esse Maria. Socin. *in dict. c. de audientiam. num. 80.* tametsi Speculat. *in tit. de dispensatione. §. iuxta. num. 43.* contrarium notauerit. multa equidem de consilio lector percipiet ab his, quæ à præcitatis authoribus traduntur : & à Ludo. Carrer. *in dict. §. circa. nu. 140.*

2 Sexto subsequitur ex his, † an præstans opem, vel auxilium homicidio sit irregularis? Et quo ad aliam punitionẽ generaliter obseruandum est, auxilium, & opem tunc pœna ordinaria criminis puniri, cum ipse auxiliator cooperatur simul in ipso delicto: quod apertissimi iuris est: siquidem in hoc casu potius est quis dicendus criminis auctor, quam auxiliator. idem erit vbi præstat quis auxilium, vel opem per eum actum qui proximam dedit crimini causam, & immediatam: ita quidem, quod absque eo auxilio delictum non fuisset effectum. *l. 1. C. de rapt. virg. l. nihil interest. ff. de sicar. cap. solicis. de pœnis. in 6. l. si quenquam. Cod. de episcop. & cleric. x. de offic. deleg. cap. sicut dignum. §. illi autem. de homicid. l. 10. titu. 8. part. 7.* optimus text. *in l. item Mela. §. si alius. ff. ad l. Aquil.* quod si quis ita opem, vel auxilium præstiterit delicto, vt non dederit proximam facinori causam, puniendus erit pœna extraordinaria, probat tex. *in l. vnica. C. de rapt. virgi.* ibi, *eos coniuncti. & in d. c. solicis*, ibi, *simplici fauore. & in d. c. sicut dignum. §. illi etiam. l. is qui opem. ff. de furt. l. 1. & 2. C. de his qui latro. occult.* quam distinctionem tenent Salyc. *in d. l. vnica. C. de rapt. virgin. fol. vlt.* Feli. *in d. cap. sicut dignum.* Gandinus *in rubr. de homic. col. 2.* Abb. Felin. & Deci. *in c. 1. de offic. deleg.* Hippol. *in l. si. in rixa. ff. de sicar. num. 34.* post alios veteres, quorum hi Doctor. meminêre: atque ita esse hanc *Opinionem Communẽ* fatetur Soci. *cons. 188. lib. 1. col. 4.* eandem sequitur Ludou. Carrer. *in pract. crim. §. homicidium. nu. 69.* Hippol. *in singul. 15 apud hos auctores. & gloss. in d. l. nihil interest.* comperiet quis varia, & plura huius distinct. exemp. de quo & Paulus Parisius tract *in cons. 154. nu. 20. li. 4.*

Quatenus vero ad irregularitatẽ pertinet, ipse opinor, fauorem præstitum, seu auxilium datum post commissum delictum minime considerandum fore: nisi fuerit causa proxima, vel inducens ad committendum delictum. Alioqui etenim illud sit constitutissimum auxilium, tunc irregularitatem inducere, quando id fuit causa proxima delicti cõmittendi. sic sane, quod delictum eo auxilio, vel ope cessante, nec præstita nequaquam foret perpetratum : aut quando quis vere cooperatur delinquenti: quemadmodũ apud omnes est in confesso. idem ergo censerem, quoties auxilium, faciliorem aut tandem audaciorem efficerit ipsum delinquentem ad criminis executionem, quod probatur *in d. c. sicut dignum. §. qui vero. & §. clericos. de homicidio.*

Septimo hac eadem ratione agendũ erit de vero & proprio intellectu text. *in cap. significasti. in 2. de homic.* quo in loco tractatur de pluribus eundem hominem vulnerantibus, qui mortem tandem obierit, an omnes percussores sint censendi irregulares.

Primus casus hac in quæstione proponitur : † quoties 3 plures consulto eundem hominem fuerint aggressi : & is ex vnico tantum vulnere mortuus sit : tenentur omnes, etiam qui non percusserint, de homicidio, & eius pœna erunt puniendi. notat eleganter Bart. *in l. rixa. col. 1. ff. de sicar.* & ibi Ange. Cynus & Salyc. *in l. quotiens. C. de vi pub. qu. vlr.* Gandinus *tit. de homic.* & Carolus Molin. *in Alex. cons. 13. lib. 1.* Tho. Grammat. *cons. 4. & dec. 15.* Lud. Carrer. *in pract. crim. tit. de homi. §. 2. n. 68. ac numer. 75. & §. circa. num. 445. & est §. 6.* quibus adde Matth. de Afflict. *in constitutionibus. Neapo. lib. 1. rub. 14. num. 28.* & Alber. *in d. l. in rixa.* atque ibidem Hippol. à Marsil. qui tenẽt hanc opinionem Bar. idem probant Innoc. & Dd. *in d. cap. significasti.* ex quibus ipse opinor esse hanc *sententiam communem.* idem erit, vbi vnus percusserit & occiderit, cæteri autem auxilium & opem homicidio proximam dederint: sicuti paulo ante explicuimus. & sane hic primus casus manifeste ostendit, omnes istos irregulares esse: quod probatur ex ipsa Bart. & aliorum sententia, quæ magis communis apparet: & hos omnes censet homicidas esse, pœnaque homicidij puniendos fore.

Secundus casus exponitur: cum vnus fuerit à pluribus in rixa subito contingẽti, non præmisso consilio vulneratus: & constet, quod ex tot vulneribus sit læthale, & quis id intulerit: in hac equidem specie tenebitur qui vulnus læthale intulit de homicidio, cæteri de percussione. text. celebris *in l. item Mela. §. sed si seruum. ff. ad leg. Aquiliam. & in dict. l. si in rixa.* vbi omnes hoc ipsum adnotarunt. & item tenent Canonistæ *in d. c. significasti. leg. Styl. 57.* & item hi Doctor. quorum proximo in casu mentionem egimus. Zasius *libro 2. sin. intellect. cap. 6.* Pyrrhus Anglebermæus post consuetudines Aurelianenses *cap. 1. colum. 3.* & tandem hæc est omnium fere *Communis Opinio* : ex qua deducitur, quid dicendum sit quo ad pœnam irregularitatis, etenim qui tenetur de homicidio, erit irregularis: cæteri vero ab ea erunt immunes: quod potest colligi ex *d. c. significasti.* & ex his, quæ inibi traduntur.

Tertia subiicitur species, * quando quis ab vno fuit læ- 4
thali vulnere affectus, & demũ ab alio exanimatus, & occisus. Nam priorem percussorem de vulnere, posteriorem de homicidio teneri, probat text. *in dict. l. item Mela. §. Celsus scribit. ff. ad leg. Aquil. dict. l. Styl. 57.* text. ad idem optimus *in l. huic scripturæ. §. si seruus ff. ad leg. Aquil.* quibus opponitur ex aduerso text. *in l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & in d. cap. significasti.* quibus in locis constat percutientem læthaliter, & irregularem esse, & de homicidio teneri, licet ab alio fuerit percussus exanimatus priusquam cuetus prioris vulneris appareat. qua ratione gloss. *in d. l. ita vulneratus*, *in verb. teneri.* Florent. post alios ibi: idem Floria. & Alber. *in dict. §. Celsus.* Matth. de Afflict. *in constitut. Neapolit. lib. 1. Rub. 13. nu. 26.* distinguere conantur ita, vt sic constiterit, ac certum sit primum vulnus esse læthale: & ex eo percussum moriturum: tunc teneatur vulnerans de occisione, etiam si postea vulneratus ab alio fuerit exanimatus. ita etemim processit text. *in dict. leg. ita vulneratus.* quod si dubium sit primum vulnus esse lethale:

ita quod nō sit certum ex eo mortē sequuturam, licet appareat mortiferum: & percussus fuerit aliis illatis vulneribus exanimatus: hoc casu, non tenebitur primus percussor de occiso, sed de vulnerato: atque ita intelligendus est text. *in d. §. Celsus. cum similib.* eandem distinctionem sequitur Ias. *in l. si ab hostio ff. solut. matr. n. 9.* Cæpol. *cautel. 5.* Lud. Car. *in pract. crim. tit. de homicid. §. 2. n. 68. & seq.* gl. *in d. l. huic scripturæ. in verbo, mortiferæ.* Ioan. Igeus *in l. 1. §. si quis in villa. n. 66. ff. ad Syllania.* quorum distinctio videtur frequentiori Doctorum calculo recepta. idcirco & secundū hanc distinctionē erit iudicandū de irregularitate, vt quoties vulnerans teneatur de occiso, etiā si irregularis sit: non sic alio casu. quod not. in specie Card. & Anan. *nu. 31. in d. c. significasti.* Contrariū tamē in pœna irregularitatis tenuerunt glo. Ioan. Andr. & Abb. ibi: quos sequitur Gonsalus à Villadiego *in tract. de irregularitate. c. de percussore. col. 3.* quasi iure Pontificio quo ad irregularitatē, per text. *in d. c. significasti*, certum sit, quod percutiens mortifere sit irregularis, etiam si vulneratus ab alio fuerit exanimatus: quamuis certum nō sit, imo dubium, ipsum vulneratū ex priori vulnere moriturum, si ab aliis non foret iterum percussus, & exanimatus: quam *Opinionem* dicens eam esse *Communē*, sequitur. Ioā. Igneus *in d. §. si quis in villa.* & profecto hæc sententia tutior est: tametsi vere dicisio text. *in d. c. significasti.* sit intelligenda secundū iuris Cæsarei distinctionem: ex qua poterit perpendi, quod *in d. c. significasti.* quo ad istum tertium casum clericus minime censetur irregularis, quoties apparet, vulnus ab eo illatum non fuisse læthale, irregularis vero censetur, vbi constat, vulnus ab eo illatum fuisse læthale, vel de hoc extat dubium, attamen neutro casu discerni potest, quo ex vulnere percussus perierit, ex primone, ah ex secūdo, vel tertio: tūc enim iustissime constituitur irregularitas: quemadmodum statim dicemus. At si primum vulnus fuerit læthale, & constiterit, ipsum percussum extinctū fuisse, & exanimatū ex secundo vulnere: hæc quæstio minime definitur *in dict. c. significasti.* secundum Anani. ibi. & ideo est definiēda ex prima distinctione, quā adduximus ad iuris ciuilis intellectum.

Est tamen adnotandum, quod Zasius *l. 2. singul. intellect. c. 6.* aduersus communem distinctionem existimat, minus cōgruam esse illam differentiā, quæ in vulnere ipso læthali fit: nempe, vt sit aliud vulnus lęthale simplex, aliud vulnus læthale, ex quo mors certa sit. Scribit etenim, paria iure censeri, quod vulnus sit læthale, & quod certū sit aliquem ex vulnere mori. text. singularis *in dict. l. ita vulneratus. in vers. sed & hi. & vers. igitur.* Nec requiritur secundum in iure quo ad naturalia ea certitudo, quæ nō fallat, sed ea sufficiat, quæ communiter contingere solet. *l. iura ff. de legi. gloss. in l. iuris gentium. §. pactorum. ff. de pactis. versic. vt personale.* Potest igitur in iure certū esse, quod vulnus sit mortale certitudine positiua, & ciuili: potest tamen vulneratus ex vi naturæ superuiuere. *li. 1. ad finem. ff. ad Syllan.* non igitur consideramus certitudinem, quæ per occulta naturæ fundatur, sed quæ ex communiter accidentibus veniat, & ex verisimilibus procedat. Idcirco ipse Zasius aliter hanc controuersiam dirimere conatur, existimans, vulnerantem mortifere non teneri de occiso, sed tantum de vulnere quoties vulneratus demum fuerit ab alio percussus, ex eaque percussione statim exanimatus. *dict. §. Celsus.* teneri ante vtrunque de homicidio, si ex percussione posteriori non fuerit statim mors secuta, & percussus exanimatus. *d. l. ita vulneratus.* Ex quo hoc procedit, vbi non potest apparere, nec apparet, an ex posteriori, vel ex priori vulnere sit vulneratus extinctus: licet constet, quod posterior ictus mortem à primo vulnere illatam accelerauerit: sicut *in eadem l. ita vulneratus* probatur, & hæc quidem de posteriori vulnere manu hominis illato. Nam si mors sit secuta post priorē percussionem, non manu hominis, sed alio euentu: primus percussor tenebitur de vulnere tantum. *l. huic scripturæ. §. si seruus ff. ad leg. Aquil.* quia casus fortuitus postea cōtingens non patitur apparere, an hic vulneratus expriori vulnere occiderit. Hæc Zasius. cuius sententia non omnio mihi certa est. Nam & in hoc vltimo casu, sicut fortuitus casus non patiebatur apparere, an hic vulneratus occiderit ex priori vulnere: ita & posterior percussio manu hominis illata minime permittit scire, an primum vulnus percussum exanimauerit, & occiderit. igitur parratio parem constituit vtrumque casum: deinde iuris certitudo sufficiens non est ad punitionem ordinariam homicidij, nisi sequatur vere mors: Etenim etiam si vulnus læthale sit, non licet pœna homicidij punire vulnerantem priusquā mors fuerit secuta: poterit enim contingere, quod vulneratus læthaliter non moriatur, vt modo dicebamus: probat hoc ipsum text. *in d. l. huic scripturæ. §. si seruus.* Nec erit in hoc casu percussor irregularis, si mors non fuerit secuta, licet vulnus apparuerit mortiferum. ex quibus mallem ipse communem opinionem sequi: tametsi videam eam satis dubiam esse.

Quarta cō stituitur species, quādo vnus est à pluribus percussus: & tandē ex vulneribus illis mortē obtenit: nec constet, eū potius ex vno quam ex alio vulnere mortuum esse: tunc equidē omnes percussores de homine occiso tenebuntur. *dict. §. item Mela. §. sed si seruum versicul. si plures. & in dict. l. ita vulneratus. in princip. gloss. in l. si in rixa. ff. de sicar.* & ibi Bart. *col. penult. versic. si vero non potest.* Andr. de Isern. & inibi disputat Matth. de Afflict. *in const. Neapol. lib. 1. Rubr. 13. nu. 26.* Ludouic. Carre. *in d. §. 2. nu. 69.* Ioā. Igne. *in dict. l. 1. §. si quis in villa. nu. 50.* quo ad irregularitatē probat text. *in dict. c. significasti. nu. 10. l. styli. 57.* Videant *si discerni* text optim. *in c. vlt. 23. q. 5.* notat Soci. *in c. ad audientiā. de homic. nu. 46.* sed quod omnes percussores in hoc casu puniantur pœna extraordinaria, non ordinaria ob incertitudinem, notant Alex. *cons. 15. lib. 1.* & Hippolyt. *cons. 110.* qui vere probari eorum opinio: cum illud certum sit, omnes hos percussisse, & percussum ex his vulneribus mortem obiisse. qua ratione certum est, omnes percussores eū occidisse. Non me latet, quibusdam videri, hanc opinionem quam ipse probaui, à multis damnatam esse. sed contendi libenter, eos non huius quarti casus quæstionem, sed sequentis definire, licet Matthæ. de Afflict. *ad si. quæst.* videatur probare opinionem Alex. & itidem Anch. *cons. 216.* cuius verba Anania *in d. c. significasti.* refert, *nu. 24.*

Quintus casus proponitur: † quoties quis vno tantum vulnere læthali fuerit percussus, nec appareat à quo: cūtamen plures in conflictu rixæ cū eodem contenderint: vel fuit à pluribus multis vulneribus, quorum vnum tantū est mortiferū, vulneratus: nec cōstat, quis id vulnus intulerit. & sane in hoc casu, omnes puniendos fore pœna extraordinē arbitraria, & neminē ex eis ordinaria probat Regial. *styl. 55.* optime tenēt Anch. *in d. cons. 216.* Anan. *in d. n. 24.* & ibi Feli. *nu. 9. gloss. in d. §. sed si seruū. in verb. plures.* Alex. *in d. cons. 15. li. 1. & cons. 14. li. 3.* Hippol. *in sing. 227. idē in rubr. C. de probat. n. 418. & in cons. 110.* Io. Igneus *in d. §. si quis in villa. n. 50.* Paul. Paril. *in cons. 148. li. 4. n. 3.* dicens hāc *Opinionē Communem* esse. idē fatetur ea secutus Ludoui. Carrer. *in d. §. 2. nu. 75.* hoc ipsum tenent Gandinus *tit. de homicid. 4. col.* Alberic. *in d. l. vlt. ff. de sicar.* & ibi Hippo. *num. 4.* Specu. *tit. de homicid. Rubr. de insult. & percuss. col. 6. & titu. de pœn. colum. vlt.* Ioan. de Imol. *in hac constitutione, si furiosus. col. vlt.* Dec. *in l. fauorabiles. nu. 6. ff. de regu. iur.* & licet gloss. *in d. §. si seruum.* velit simpliciter neminem puniendum in hoc casu, est intelligenda quo ad punitionem ordinariam secundum omnes, Sic gloss. *in capit. cupientes. in verb. qui culpabiles. de elect. in 6. & in cap. quiescamus. 42. distinct.* quæ sententia, omnes hoc in casu puniendos: & Bartol. *in dict. l. vltim.* obtinebunt quo ad pœnam extraordinariam.

Quo ad irregularitatem vero, etsi gloss. *in d. cap. quiescamus.* sentiat hanc quæstionem expressim decisam esse *in d. c. significasti.* tamen Ioan. Andr. ibi & plerique alij dubitarunt. Nā & Specula. *in tit. de dispensatione. §. iuxta, num. 52.* hanc quæstionem indecisam reliquit. Sicut & Hosti. *in tit. de homicid. §. qua pœna.* tenentes, quemlibet relinquendum, & obligandū suæ conscientiæ, vt ipse qui scit, se vulnus læthale dedisse, irregularem seipsum censeat & iudicet. Idem tenent Hostiensis, & Cardin. *in dict. cap. significasti.* vbi Ioan. Andr. atque Anania *num 22.* & fere omnes hoc ipsum probant, & sequuntur, idem Nicol: Plouius *de irregularit. regu. 28.* Maria, Socin. *in dict. cap. ad audientiam. nu. 46.* qui tamen post alios admonet, in dubio quo ad forum conscientiæ constitendum esse, quod quilibet ex his abstineat à diuinis, & se existimet irregularem esse: quod videtur admodū rationi consentaneum ex *d. cap. ad audientiam.* cuius intellectum nos attigimus *in 1. huius operis parte, num. 3.* & profectò secundum inibi tradita ipse in hac controuersia potius accederent, etiam in foro exteriori, opinioni eorum, qui probant hos omnes irregulares fore censendos: sic etenim placuit gl. *in d. c. quiescamus.* & hanc opinionē tutiorē appellat Bartho. Brixien. *in quæst. dominicali, alias venerali. 15.* præsertim hanc sen-

sententiam ipse admitterē eo casu, constat, omnes istos percussisse occisum. *c.vlt.* 23. *q.* 5. & in hoc casu expressim tenent Ioā. And. Gofred. Anani. *nu.* 22. Cardin. *col. penul.* Anton. Abb. & Henr. *in.d c.significe.* quorū *Opinionem.* sequitur asserens eā *magis Communē* esse. Alb. Trotius *de vero & profect. claristo.2.c.26.n.6.* licet præcitati Doctores, quorū ad prioris opinionē authoritatē memini, in specie ista contrarium, præter Ioā. Ab Anani. Cardin. & Ioā. Andr. voluerint. & gl. *in c.solite in 1.11.q.3.* fitq; ab eis citata extrauagans quędā cōstitutio Greg. IX. pro huius quæst. decisione: quā Henr. censet reuocatam fuisse.

6 Octano infertur ad *eiusdem ca.significe.* veram interpretationem quid dicendum sit in eo, † qui animo occidendi aliquem percusserit, & is ita vulneratus, fuerit ab aliis occisus statim. Nam Rom. Pontif. *in d. c.significasti.* inter multa quæ considerat ad hoc, vt percussor sit liber ab irregularitate propter homicidiū statim ab aliis commissum, pendit, quod is non habuerit voluntatē occidēdi: quasi is sit censendus irregularis, si ab eo vulneratus animo occidendi, non tamen mortifere, statim fuerit ab aliis examinatus: quod notat Innoc. *in d.c.significe.* vbi gl. *in verb. habuerit,* adnotauit ex eo capite, quod volūtas imputatur in homicidio, quod ad irregularitatem, cuius contrarium non semel in hac relectione adnotauimus. Igitur non est ita indistincte probandum, quod Innoc. & gl. *in d.ca.signic.* ex eo textu deduxerunt à contrario sensu: cum id sit receptissimæ sententiæ maxime contrarium. quamobrem Panorm. & Anania ibi, & Soci. *in d.c.ad audientiam.nu.*45. cēsent text. *in d..c.significasti.* intelligendum fore, quoties habens voluntatem occidendi, opem, vel auxilium, aut fauorem occisoribus dederit iuxta textum *in c.sicut dignum.* §. *vlt. de homicid.* hic idem intellectus colligitur ex Ioan. And. eodem Innoc. Hostiens. & Henr. *in c.significe. colu.*3. aut sane procedit opinio Innoc. vbi quis † potuit occisum à morte liberare, & noluit, nec liberauit: quasi reus sit homicidij, qui potuit hominem liberare à morte, & non liberauerit. *c.sicut dignum.* §. *illi etiam de homicid.*, quod in specie notat Hostiens. *in d.c.significasti.* cuius opinioni suffragatur textus *in c.quanto.de sent.excom.* vbi probatur, non tantum esse excommunicatum eum, qui clericum percusserit: sed & eū, qui, cum posset, noluit manifesto facinori obuiare. Qua in re illud est obseruandum, iure Pontificio teneri quem ab altero, si commode possit, iniuriam propulsare, & eum ab ea defendere ac liberare *cap.non inferenda. & c.vltim.* 23. *q.*3. *ca. dilecti. de sentent.excomm.in 6.versic. & quidem.* alioqui reus erit ipsius criminis, quod non ita iure ciuili obtinet, secundū quod non erit reus iniuriæ illatæ, nec tenebitur qui proximum commode potuit defendere ab iniuria & homicidio: nec tamen defendit *l.*1. §. *sed in eo. ff. ad Sylla.* vbi glos. & Bart. *in l.culpa caret. ff. de regu.iuris* Abbas, & Doctor. Communiter *in c.*1. *de offic. delegat.*, ego vero *in regul: peccatum de regul. iur. in 6.2. part.* §. 3. *nu.*4. probare conatus sum, nullam in hoc constitui posse differentiam inter ius canonicum & ciuile. Imo vtroque iure verum est, quod quis teneatur proximum ab iniuria defendere, si commode id fieri possit: licet pœna statuta nō sit aduersus eum, qui id agere omiserit saltem ordinaria regulariter: sicuti tradidēre Deci *in dict.c.*1. *de offic. delega.* Alberic. *in l.metum.* § *. sed licet. ff. quod metus caus.* Fortun. *in l.vt vim. ff. de iustit. & iur. ad finem.* Ioan. Igneus *in l.*1. §. *serui appellat. ff. ad Sylla.nu.*125. Gratus *consil.*1. *nu.*47. *lib.* 1. Hadria. *quodlibet.*1. *ar.*2. *col.*4. eademq; opinio probatur à sensu argumenti ex cōtrario *in dicta l.culpa caret.* potest autem quis commode iniuriam à proximo repellere & propulsare, quando secundum bonos mores. sine dedecore, ac sine rubore hoc agere posset, vt notat Felin. *in d. c.quāta.* & sine scandalo, ex his quæ idē Felin. tradit. *in c.*2. *de hæret.* quōd est arbitrio boni viri maturius iudicandum. Sic denique ipse punirem saltem pœna arbitraria extra ordinem istam delidiam, ac negligentiam, etiam in foro seculari. Nihilominus dubium erit non ita facilis solutionis, an ex hac cōmissione oriatur obligatio ad restitutionem: id vero. *in dict.regul.peccatum.* nos explicuimus. Superest igitur exponere, sitne quis propter culpam istam censendus irregularis. Nam canonis excommunicatione afficitur is, qui clericum potuit à percussione & iniuria defendere, nec tamē defendit: vt probatur *in d.c.quāta*, vbi gl. Abb. & Henr. post alios, id respōsum intellexere, quoties quis habet potestatē publicā aut priuatā iure familię in ipsum percussorē. Etenim *Commu.omniū Senten.* decisum extat, in his casibus locū fore excōmunic. atq; eis omnino conuenire rationē text. *in d.c.quantæ.* idem erit in eo, qui dolore desinit obuiare percutienti clericū: Nam ex eo dolo, cum posset cōmode à clerico iniuriā auertere, excommunicatus erit propter manifestā percussionis culpā: sicuti Innoc. Panor. & Henri. voluerūt post alios *in d.c.quantæ.* Aufrer. *in clem.*1. *de offic.ordin.reg.*3. *declarat.*7. tradit late Ludou. Carrer. *in tract. tit. de homid.* §. 6. *nu.*18. & §. 6. *nu.*63. ex quibus poterit defendi. Hosti. & aliorum opinio, vt deniq, in his casibus quibus constat, excommunicationē canonis locū habere, in eādē etiā pœnā, & vitiū irregularitatis cōstituamus propter eandem rationem & authorit. tex. *in d.c.sicut dignū.* §. *illi etiā.*

Nono subsequitur hic oportune verus intellectus ad tex. *in c.Petrus. de homic.* vt proponitur quæstio elegans, † an 8 homicidiū ab aliquibus perpetratū imputetur eorū consanguineo, cuius causa homicidæ ipsam occisionem aggressi sunt: nempe in vindictā iniuriæ illatæ? qua in controuersia aliquot distinguam ad faciliorem eius intellectum.

Primum etenim potest contingere, quod quis dederit causam rixæ, & eius amici, famuli vel cōsanguinei alterū cū eo cōtendentem & pugnantem occiderint, prater eius voluntatem, imo contra eius prohibitionem & tunc esse istum irregularem, notant *Communiter* Doctor. *in c.Petrus.* Gonsalus à Villadiego *de irregul.c.de percussore.col.*8. Marian. Socin. *in d.c.ad audientiam.de homic.nu.*50. pro hoc citates text. *in d.c.Petrus.* vbi ab irregularitate excusatur qui ignorauit, vel prohibuit: quia nō dedit causam cōtentioni, nec rixę, imo ipse occisus fuit in culpa illius inimicitiæ, & pugnæ. Hæc tamen communis opinio contrariam habet glos. *in c.vlt.* quam Bal. *in l.data opera. C. qui accusa.non poss.col.pen. & in l.* 1. *col.*4. *C. de seruū fugitiuu.* Hippol. *in l.vnic. C. de raptu.virg.nu.*81. nisi dixeris secutus Felin. *in d.c.Petrus.* hanc glos. procedere quo ad pœnam exteriorem ordinariam, non quo ad irregularitatem. Aut forsan glos. illa procedit, vbi quis nō dedit causam rixæ, nec fuit in culpa: quia alter fuit pugnæ, aut contentionis aggressor. & licet communis opinio dubia sit, tutior tamen apparet ex eo, quod is, quem cōmunis sententia iudicat irregularem, dederit rixæ causam, eiusque culpam habuerit.

Secundus casus posset constitui, quando potuit prohibere, & prohibuit, & profecto cum ipsius causa, & ob iniuriam ei illatam homicidium fiat: posset que id commode prohibere, visus est maxime consentire, si non prohibuerit, & culpam inde homicidij ad irregularitatem cōtraxit: quod mihi probat text. *in d.c.Petrus. ad fin.* quid glos. ibidem senserit. hoc ipsum probat ex his, quæ in proxima illatione diximus.

Tertius proponitur casus, quū quis dedit causam rixæ, eoque pugnante inimici alterius accesserunt, & eum occiderunt ratione propriæ inimicitiæ, non vt negotium istius agerent. & Gonsallus à Villadiego *in d.c. de percussore. col.*8. tenet hunc esse irregularem. Cuius opinio admodū dubia est, tum propter text. *in c.significasti. in 2. de homicid.* qui tamen tractat de causa rixæ iustissima: tum etiā quia hac in specie Panormit. contrarium probat *in dict. cap. Petrus.* & Socin. *in dict. cap. ad audientiam.nu.*50.

Quarto illud cōstituitur, quoties quis præsens fuit tractatui habitu super occidēdo eius inimico ab eius seruis, aut cōsanguineis, & tamen tacuit. Nā ipse censeo, hunc esse irregularē: nō enim est hæc simplex taciturnitas; sed ita contingens, vt ad consensum accedat, propterea quod tractatus fiat eius causa *arg.c.constitutis. de testib. in primo. leg. qui patitur. ff. mandat. Clementi.* 1. *de procur. l.filius familias. ff. ad Macedonia.* atq; ita in hoc casu definire videntur glos. *in vers. contra prohibitionem.* Abb. Felin. & alij *in dicta c. Petrus.* quibus accedit quod Iason notat *in leg. de pupillo.* §. *si quis ipsi pratori. nu.*14. *ff. de noui operis nunciatio.* scribens, quod si dominus, vel consanguineus scit quid facturi sint famuli, vel consanguinei in vindictam iniuriæ sibi illatæ, aut eius causa, & nō prohibuerit, consentire delicto videtur.

Quinto, in eadē specie mihi probatissimi iuris est, teneri illū, cuius gratia homicidium fieri paratur, eo meliori modo, & forma, quibus potuerit crimē hoc impedire, etiā si nec fuerit præsens tractatui: sed tantum scientiam eius habuerit, & fuerit ad vitandū crimen necessaria eius tractatus reuelatio: alioqui erit irregularis, præsertim si malo

zelo hanc reuelationē omiserit. quod caute est considerā-dum ex Henric. *in d.c. Petrus.* tametsi varie Innocen. & alii ibidē *in hac quæst.* respōderint. etenim sēper est culpa istius inpecienda, vt eum iudicemus irregularem.

Imo & in omnibus his casibus non tantū erit locus irregularitati, sed & alijs criminis cōmissi pœnis: quod deducitur ex *d.c. constituatis. & in ca. sicut tutis de simonia.* Felin. *in d.c. Petrus.* Bald. *in c. veritatis. de dol. & cont.* licet non omnino sit pœna ordinaria infligēda: saltē corporalis, aut criminalis.

Decimo, ex his poterit, examinari, quod notat Guliel. Laudunēsis *in hac Clem. 1. in glo. vlt.* scribens, irregularē esse. eum, qui alterum percusserit. licet non mortifere, si propter eam percusionem ex imperitia medici, aut ex malo corporis regimine obierit. hoc ipsum tenent Ludou. Car. *in pract. cri. tit. de homicid. §. 6. nu. 322. vbi limitat.* idē notat. Hēric. *in d.c. significasti. in 2. de homi. col. 2.* quibus aduersus Caiet. *in 2a. 2æ. quæstio. 64. art. 8.* ex hoc inquit, † excusatur non intendens occidere percussor ab homicidio, quando mors ex mala cura, vel regimine sequitur. sed quia quo ad irregularitatem superius diximus esse voluntariū homicidium, quod sequitur ex vulnere illato, licet percutiens non habuerit animum occidendi, cum habuerit animum vulnerandi: saltem hæc volūtas fertur in homicidiū magis, vel minus indirecte iuxta percussionis & instrumenti qualitatē: ipse veriorem esse opinor opinionē Guli. & Hēric. nec enim negari potest, hunc vulneratū mortem obijsse ex vulnere, vt fere causa propinqua. Nam ex eo secuta fuit mors: siquidem non illato illo vulnere percussus minime ex ea causa mortem obijsset. Quod præmissa percussoris culpa satis est ad irregularitatem ex homicidio constituendam. *c de catero. de homic* text. ad hanc decisionē in specie singul. *in c. tua nos. in princ. de homic.* etenim quod non fuerit adhibita diligētia in medicamine vulneris, per accidēs ad mortem pertinet: ipsum autem vulnus directe, & per se mortem intulit. At *in c. exhibita. de hom.* nullam habuit culpam is, qui ab irregularitate excusatur, quia si culpam aliquam habuisset in ipso vulnere inferēdo: profecto irregularis foret iudicādus, si ex vulnere, etiā culpa medici, vel incuria infirmi, mors foret secuta: sicut inibi sentiunt Innoc. Abb. Ana. & Fel. post Host: quorum *Opinio Communis* est, in hunc sensum, quod illa Decretalis cōtineat ius commune, non dispensationem: & idem tenet gl. *ibi vlt. & in verb. corruens.* ex multis quidē: quia culpa defuit, & propter imperitiam medici, & negligentiam ipsius parentis in filii vulnere medendo. & curando. attamē Host. Henr. & Fel. sentiunt plurimū excusare medici imperitiam, & incuriā parētum etiam si aliquam culpā habuisset is, de cuius irregularitate inibi agitur: & præterea ætatem eius puerilē fuisse considerandā existiment: & deinde causam vulneris remotam esse Innoc Pan. & Ana opinātur, nō satis esse sufficientem excusationē ipsius medici imperitiā. si culpa præcessisset, propinqua ipsius vulneris: quid sit, omnes mihi in hoc conuenire videntur, vbi contigerit culpa propinqua vulneris, ex quo fuerit secuta mors, non excusari quenquam ex imperitia medici, nec ex inordinato regimine ipsius vulnerati. Quod si vulnus illatum esset adeo leue, quod nullo, vel modico medicamine percussus posset liber, & sanus euadere: & tamen vulneri appositum est venenum: tunc percussor, ni fallor, non esset iudicandus irregularis, quia ex veneno potius, quā ex vulnere percussus moritur.

His tamē addendū est, non imputari quo ad l. Aquil. nec quo ad pœnā ordinariam homicidiū vulnerāti. non mortifere, si id fuerit secutū culpa medici, vel vulnerati. *l. qui occidit. §. vlt. ff. ad l. Aquil. notatur in l. quod si nolit. §. si mancipium. ff. de edil. edict.* gl. quam ibi notāt Bal. & Dd. *in l. si. ab host. §. 1. ff. solut. matr.* quam dixit esse aureā Fel. *in c. presb. de hom.* est & ad hoc gl. *in d. §. si manci.* quam cōmendat Aret. *in §. vlt. Inst. de empt. & ven.* tradūt Bologn. *cons. 5. col. 3.* & Hipp. *in pract. §. & quia. n. 18.*

Ceterum Ang. *in d. §. si mancip.* scribit, quod vbi vulnus est in dubio an sit mortiferū, vel ne, & ipse vulneratus vocauerit ad medelam medicū imperitum, præsumendū erit, mortē cōtigisse culpa medici potius, quā ex ipso vulnere. idem sentiūt gl. Bar. & Dd. *in dict. l. si ab hostib. §. 1.* Flor. *in l. ait. lex. §. 1. ff. ad l. Aqui.* text. opt. *in l. si ex plagis. in princ. ff. eod. titul.* vbi probatur, percussorē non teneri de morte, sed de vulnere, si percussus adhibuit ad medelā incantatorem: quod Soci. notat *consil. 178. col. 4. l. 2.* Vnde illud est constituendum, vulnerantem in his casibus sēper teneri de vulnere. Sed quoad hanc decisionem Angel. oportet aliquot casus distinguere.

Primus equidem casus constat, quando est dubium, an vulnus sit mortale, aut appareat illud non esse mortale: tunc etenim obtinent ea quæ modo adnotauimus *in vers. his tamen. & in vers. caterum.*

Secundus casus proponitur, quoties cōstat iudicio medicorū, vulnus fuisse, & esse mortiferū: & in hac specie fuit percussus medicū non adsciuerit, aut tandem imperitū & moriatur, homicidiū percussori imputatur, nō tantū vulnus: sicuti sensit Alex. *in d.l. si ab host §. 1. col. 2.* eleganter Soc. *in d. cons. 178. col. 2. gl.* & Alber. *in l. huic scrip. ff. ad l. Aquil.*

Tertius casus constat ex primo. Nam vbi apparet, vulnus non esse mortiferum, & tandem mors fuerit secuta: præsumitur, eam ex culpa medici vel inifirmi processisse. quod notat Platea *in l. nec semel C. de re mil. li. 10.* Fel. *in d.c. pres. col. 2.* Soc. *in d. cons. 178. col. 2.* sensit Bal. *in d.l. si ab host. §. 1. & in d. l. qui occidit. §. vlt.*

Quartus casus cōtingit, quoties, quis moritur ex febri, & morbo accidenti ratione vulneris: tenebitur etenim percussor de homici. non tantū de vulnere. text *in d.c. pres.* vbi Felin. post gloss. & alios. & licet inibi tractetur de irregularitate, idem erit propter eandem rationem quo ad alias pœnas, quemadmodum docet Albe. *2. part. st. tit. 9. 37.* Lud. Carro. alios allegans *in pract. tit. de homici. §. 2. n. 74.* idē latius *in §. 6. nu. 522.* tametsi existimet, etiam in hoc casu non esse percussorem puniendum pœna ordinaria: quod elegāter tradit Cæpol. *cons. 62.* Qua in re iudicio medicorū maxime standum erit secundū eosdem, & Ripam *in tract. de post. inv. per. §. medicorum auxilio. n. 138.* Alex. *in l. si ita stipulatus essem decem. vlt. col. ff. de verb. obl.* Bolog. *in cons. 5. col. 8.* text. ad hæc, & similia *in l. mortuis.* & ibi Bart. *ff. loca.* Abb. &. Anan. *in d.c. pres.*

Quoties vero diximus, præsumi vulneratum obiisse ex culpa medici aut ipsius infirmi: atq; ideo non teneri percussorem de homicidio, sed de vulnere: id est intelligendum quo ad mortis pœnam, non quo ad alia. vt explicant Hipp. *in cons. 7.* Ludo. Gome. *in reg. cancel. de infirmis. q. 11.* vbi tractat de iudicio medicorū post Bart. *in l. vlt. ff. de sicar. n. 11.*

Quod si constet, vulneratū ex percussione mortem obiisse, tunc nihil refert ad punitionem, quod ex interuallo, vel intra breue tempus decesserit Bart. *in d.l. vlt. ad fin.* & ibi Hipp. *in 63. & in d. cons. 7.* Anch. Card. Abb. & Fel. *in d.c. pres.* Anan. *in c. 2. de cler. percuss.* tex. *in l. ait lex. & in l. si ex plagis in princ. ff. ad l. Aquil.* notat Pan. *in d.c. 2. de cler. percuss.* tametsi præsumptio non leuis, sit, mortem ex vulnere non esse secutam, quando percussus ex interuallo mortem obierit: præsertim post quam semel conualuerit. text. opt. *in d.c. presb. & in d.c. si quæ fœmina. 50. distin. in l. 1. Cod. de emenda. seruo.* sed hoc est semper iuxta medicorum iudiciū censum: vt Bart. & alii notant. *in dict. c. vlt.* Anch. *in cons. 283.* Bolog. *in d. cons. 5. col. 2.* & denique ita visū est omnibus his I. V. Doctoribus quorū ad hanc decimam illationem mentionē fecimus. Nec enim aliter poterit commode quæstio ista definiri quæ omnino notanda est, quo ad irregularitatis pœnam, & quo ad homicidij vel vulneris illati ordinariam aut extraordinariam punitionem.

§ TERTIVS.
De abortu, bello & homicidio.

SVMMARIA.

1 *Irregularis est, qui abortioni causā dederit: & ibi de huius criminis natura.*
2 *Bellum iustum, vel iniustum, an efficiat quem irregularem: & an clericus possit pugnare propria manu?*
3 *Dispensare quis possit super irregularitate contracta ex homicidio voluntario?*
4 *Episcopus potest dispensare cum homicidio voluntario, occulto tamen.*
5 *Quis potest dispensare cum homicida casuali, quo ad irregularitatem.*
6 *Episcopus potest dispensare cum homicida voluntario, quo ad retentionem beneficii.*
7 *Homicida beneficio ecclesiastico priuandus per sententiam, an possit interim ante priuationem eidem beneficio renunciare.*

VNdecimo, ad hunc irregularitatis tractatum admodum pertinet inquirere de eo, qui abortioni causam dederit, an & † homicida sit, qui abortionis crimen commiserit, eidem causam exhibens? cui quæstioni prænotāda sunt pluchra Ciceronis verba in oratione pro Aulo Cluentio: cuius pars refertur à Iurisconsulto *in l. Cicero. ff. de pœnis.* Etenim cū actū esset de punitione fœm[illegible] cuiusda, quæ ob pecuniā fœtū nōdum animatū potionibus sumptis abegit, subdit Cic. Nec iniuria, quæ spem parētis, memoriam nominis, subsidium generis, hæredē familiæ, de-

gnatum Reipub. ciuem sustulisset. Hæc Cic. cui & Tertul. cocinit *in Apologetico, c.9.* Nobis verò, inquit, homicidio semper interdictò, etiam conceptum vtero, dũ adhuc sanguis in hominem delibatur, dissoluere non licet. Homicidij festinatio est prohibere nasci. Nec refert, natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet. Homo est, & qui est futurus, etiam fructus omnis iam in semine est. Hæc inibi. Nihilominus quoad irregularitatem, necessariũ est, quòd fœtus tempore abortionis sit iam in vtero animatus: alioqui non est propriè homicidium, quòd irregularẽ efficiat dantem abortioni causam. text. *in c. sicut.* vbi gl. & Dd. *de homicid.* gloss. *in c. si aliquis eod. tit.* quã ibi sequuntur Doct. & esse hanc *opinionem communem,* fatetur Albertus Trotius *de vero & perfecto cleric. lib. 2. c. 14. nu. 6.* Idem colligitur ex multis, quos ad hoc citat Ludouic. Carrer. *in pract. crim. tit. de homicid. §. 1. n. 24.* & probatur *in c. Moyses. & seq. 32. q. 2.* Homicidium etenim à cæde hominis dicitur, *c. homicidium. de pœnit. dist. 1. c. homicidium. 15. 5.* Homo autem non dicitur sine anima, *cap. in quadam. de celeb. miss. c. cum Christus. de hæretic. d. in lege Falcidia. §. placuit. ff. ad l. Falc. Fœtus* autem dicitur *animatus,* si masculinus sit, die quadragesimo à conceptione: si fœmineus, die octuagesimo ab ipso conceptu. gloss. *in summa. 5. dist.* quam sequuntur *communiter* Doct. *ibi, & in d. c. sicut. & in d. c. si aliquis.* Alberic. *in 3. part. fatur. q. 59.* & gloss. *in clement. 1. de summa Trinit. in verb. simul.* Plinius verò *lib. 7. c. 6.* in fœmineo scribit partum esse animatum nonagesimo die: in masculino, quadragesimo. & hæc quidem de anima rationali. Anima etenim nutritiua, seu vegetatiua, qualis est in plantis, adest fœtui, etiam ante idem quadragesimum: quia crescit, vt explicat sanctus Th. *in 1. par. q. 76. ar. 3.* scribens, quòd fœtus prius habet, vt est animal, animam, quæ est sensitiua tantum, qua ablata, aduenit perfectior anima, quæ est simul sensitiua, & intellectiua. antea verò, quam sit animal, habet animam nutritiuã, seu vegetatiuam: & prius est animal, quam homo, secundũ Aristotelem *de generat. animal. lib. 2. c. 11.* id est, prius habet animam quæ est sensitiua tantum, quam adueniat perfectior, quæ sit intellectiua.

Non oberit communi opinioni text. *in d. c. si aliquis.* vbi responsum est, teneri vt homicidam eum, qui abortioni fœtus nondum animati causam dederit. Nam verè homicida non est nec propriè homicidium ex hoc contrahitur: licet punitio locum habeat extraordinaria: nempe exilij, *l. si mulierem. ff. de sicar.* vbi Hippol. Felin. post alios *in d. c. si aliquis. l. diuus. ff. de extraordin. crimin.* nos item hac de re tractauimus *libr. 2. variar. resolut. c. vlt. nu. 10.* quo in loco diximus, pœna ordinaria, & sic morte puniendum fore eum, quòd abortioni fœtus animati causam dederit, *l. pen. C. de sicar. d. l. diuus.* secundum alium intellectum. Igitur qui abortioni fœtus nondũ animati causam dederit, homicida verus non est, ei tamen admodum similis, & ideo punitur vt homicida, pœna quidem extraordinaria: & mortale crimen ac peccatũ committit, secundum Abb. & *communem, in d. c. sicut. de homici.* eaque ex culpa homicida quodammodo dicitur à Tertulliano *in d. c. si aliquis.*

Quod verò adnotauimus, morte esse puniendũ, qui abortu fœtus animati causam dederit: tunc obtinet, quando id dolo fecerit: alioqui si non eo animo quis fœminam prægnantem percusserit, vt abortus sequatur: qui tamen præter intentionem percutientis contigerit, non erit locus pœnæ ordinariæ, sex extra ordinem is puniendus erit pro modo culpæ, *arg. l. in l. Corn. ff. de sicar.* quod not. Fel. *in d. ca. sua.* & Alb. *in 3. par. statu. q. 59.* vbi expressim explicat, animũ & dolum ad abortionem colligi ex ipsamet percussione, & eius qualitate. Idem in specie istã euidentius Caiet. deducit *in 2. 2. q. ari. 8. in respons. ad 3.*

Hinc est omnino pensitandũ, quod scribit Ioan. à Neapol. *quodlib. 10.* etenim respondet, non esse homicidam, imo à culpa excusari, qui vel potionibus, vel alio remedio abortioni fœtus nondum animati causam dederit, ad ipsius prægnantis salutem: cum certum sit, eã ex puerperio moriturã, quasi liceat impedire fœtus nondum animati lucem ad effugiendam mortem matris iam equidem animatæ. Quod non ita licet, si constet, fœtum iam animatũ esse, vel de hoc dubium sit: quemadmodum ipse Neap. not. & Flor. *3. part. tit. 7. c. §. 2.* ex quibus erit intelligẽdum, quod Maria. Soc. & Fel. probare tentarunt *in d. cap. si aliquis.* tasseuerantes, licitum esse abortioni causam dare ad effugiendam mortem prægnantis ex puerperio morituræ.

Duodecimo ex præcedentibus colligitur, quid tenendum sit in ea quæstione, qua quæritur, an [1] sit irregularis, qui neminem occiderit, fuit tamen præsens in prælio, in [2] cuius conflictu aliquis occisus est, cui quæst. & illa proxima est, an clericus possit in bello pugnare? & profectò ex S. Tho. & ibi Caiet. *2. 2. q. 40. ar. 2.* Abb. Card. Henr. Ana. Fel. & aliis, *in c. pen. de homicid.* Flor. *3. part. tit. 28. c. §. 6.* potest hac in quæst. primum responderi, clericum posse præsentem esse in bello iusto, & hortari milites ad pugnam, text. *in d. c. petitio. de homic.* vbi gl. *in c. quod in dubiis. de pœnis.* non tamen pugnare: imo peccaret grauiter, si pugnaret propria manu, cum hoc non sit ei licitum. *c. clerici. & c. seq. 23. q. 8. c. ex multa. de voto.* quod si esset clericus in minoribus constitutus, posset absque peccato in bello iusto propria pugnare manu, sicut & laicus. nec esset irregularis, etiãsi propria pugnaret manu, modò aliquem nec occiderit, nec membro mutilarit: siquidem clericus adhuc in sacris constitutus, & cui non licet propria pugnare manu, irregularis non est, si pugnauerit in bello iusto, nec tamen quenquam occiderit, aut mutilauerit. etiãsi in eo conflictu fuerint plures occisi, aut membris mutilati. text. opt. *in d. c. petitio.* quo in loco apparet, esse quem irregularem, si adhuc in bello iusto propria pugnauerit manu, & aliquem occiderit, aut membro mutilauerit. Idem probat gloss. *in c. scisciatis. 7. quæst. 1.* & est *communis omnium opinio.* Quod si Romanus Põtifex alicui clerico permitteret, vt propria in bello pugnaret manu, & is in conflictu belli aliquem occideret, non erit irregularis censendus, secundum omnes, quia is id permisit, qui potest super irregularitate contracta ex homicidio dispensare, quem admodum statim dicemus.

Sed & id, quod modò probauimus: nempe, posse clericũ absq; irregularitatis pœna in bello iusto hortari milites: quidam verum esse censent, vbi hæc adhortatio fiat ante belli conflictum, quasi minimè liceat absque irregularitatis periculo in ipso belli iusti conflictu milites exhortari ad pugnam, ex qua homicidia & mutilationes membrorũ sequantur: sic sane visum est Inno. & Hostien. *in d. ca. quod in dubiis.* Henr. *in d. §. petitio.* & Sylvest. *in verb. bellum. 3. §. 2.* à quibus ipse dissentio aliorum mentem sequutus: quippe qui videam, hanc differentiam verbalem esse, non realem. Nã & præter alia text. *in d. cap. petitio.* ad irregularitatem constituendam expressim definiuit, non esse satis, quod quis fuerit præsens bello iusto simul cum ipsis militibus, & pugnauerit: sed requirit, quod aliquem ex hostibus manu propria interfecerit, membroue mutilauerit. & tamen potest quis in prælium & pugnæ conflictum exire, quin & in ipsa pugna alios eius socios ad strenuè pugnandum hortetur. Igitur etiamsi clericus in bello iusto hortetur ad præliandum in ipso conflictu pugnæ non erit irregularis: imo etsi hostem percuteret, immunis adhuc esset in hac specie ab irregularitate: sicut *in d. c. petitio.* palàm constat.

Sed si quis in bello iusto propria pugnaret manu, eo casu, quo sibi liceret, nempe, vbi si non pugnaret, patria euerteretur ab hostibus, vel exercitus deleretur: esset q; ea pugna in bello iusto meritoria: & aliquem occideret, aut membro mutilaret, irregularis erit censensus, si clericus sit, secundum Caietan. *in 2. q. 40. ar. 2.* Attamen Panorm. Anan. & Dd. *in d. c. petitio.* dum ad *illius c.* responsum rationem decidẽdi reddidêre, contrarium præmittunt: & denique huius quæstionis vera decisio pendet ab his, quæ statim *in 3. huius Relectionis parte* dicentur, super gloss. *in verb. Sum.*

Quod si bellum in iustum sit, qui in eo pugnauerit, auxilium aut opem dederit, irregularis erit, si inde secuta sit mors hostis, aut membri mutilatio, *c. sicut dignum. §. vlt. de homicid.* vbi hoc notant omnes. Idem & Abb. & Doct. *in d. c. petitio.* Marian. Socin. *in d. c. ad audientiam. num. 90.* Consal. à Villad. *de irregularit. c. de homicida. col. 4.*

Postremo de homicidio, quoad irregularitatẽ, illud superest examinare, quis [3] possit per dispensationem hoc vitium tollere? & sanè de homicidio voluntario, vel casuali acturus, quod generaliter de omni irregularitate iam præmisimus, & de hac itidem in specie adnotabimus: scilicet irregularitatem homicidij, etiam voluntarij causa contractam, iuris esse tantum humani & positiui, *cap. non inferenda. 23. quæst. 3.* vbi Ambros. refert, Moysen AEgyptium quendam interfecisse: idem constat *Exod. cap. 2.* & tamen is altare Deo erexit, & consecrauit. *Exod. cap. 31. & c. 1. de consecrat. distinct. 1.* vnde gloss. *in summa. 21. distinct.* scribit, lege diuina veteris

teris Testamenti homicidam non prohiberi sacerdotio. idem glos. *in d.c. de consecr. dist.* Nec quicquã refert, quod Dauid Rex 2. *Reg. c.* 7. à Domino audierit: *Non ædificabis mihi templum, quia vir sanguinis es.* Nam etsi Moyses sanguinem per homicidium effuderat: non tamen ita sanguinolentus, vt Dauid dici potuit: propter multum sanguinem effusum à Dauid Rege. quod apparet ex *ca.* 22. *Paralipomenon.* Et præterea Dauid præparabat ædificare illud vnicum templum apud Iudaicum populum, quod præfigurabat Ecclesiam Christianam, quæ in pacis vnione & concordia, ac charitate fundata est, *c.* 4. *ad Ephes.* Sollicitè, inquit, Paulus, seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnde constat, irregularitatem ex homicidio non esse nec fuisse inductam lege veteri diuina: quod si veteris Testamenti lege diuina fuisset instituta, hodie post legis Euangelicæ institutionem minime vim legis ea institutio haberet: nec ex ea dici posset, hanc irregularitatem iure diuino inductam esse. Ius diuinum legis Euãgelicæ nihil hac de re statuit: idcirco sequitur, hanc irregularitatem iure Pontificio humano statutã fuisse: quemadmodum voluerunt Innocent. & DD. *in c. nisi cum pridem. de renunciat.* Idem Innoc. & alij *in c. ad audientiam. de homicid.* Palud. *in 4. sent. dist.* 25. *q.* 3. *col. vlt.* Flor. 3. *part. tit.* 28. *c.* 2. §. 6. & esse hanc opinionem communem, fatetur Sylvest. *in verb. irregularitas. in fin.* tametsi Panorm. *in d.c. audientiam.* & ibi Marian. Socin. 3. *quæst. princip. dl.* teneant, irregularitatẽ propter homicidium iure diuino fuisse inductam, quę quidem opinio minime potest iure probari.

Hic plane constat, Romanum Pontificem posse dispensare super hoc vitio irregularitatis ex homicidio contractæ: sicut dispensare potest aduersus alias humanas leges, & Pontificias. quod probant Innoc. Host. Abb. Anan. & *communiter* Doct. *in c. sicut dignum. §. vlt. de homicid. & in d.c. ad audientiam. nu.* 95. Flor. *in d. §.* 6. Gonsal. à Villad. *de irreg. cap. vlt.* dicens, hanc opinionem communem esse, quam etiam sequuntur Sylvest. *in d. verb. irregular. ad fin.* Alber. Trot. *in tract. de vero & perfecto cler.* 2. *lib. c.* 26. Thomas Ferrarius *eant.* 44. Ludouic. Gomez. *in tract. expectatiuarum. nu.* 88. [In hoc tamen conueniunt omnes, difficillime obtineri hanc dispensationem à summo Pontifice, nisi pro eo, qui religiosus sit, vel esse velit in aliquo mendicantium religiosorum monasterio: quod ita fieri, asseuerant Lud. Gomes. *in d.c. nu.* 88. & Ioan. Staphil. *de literis gratiæ & iustitiæ. fol.* 193. *col.* 2.]

Idem in praxi receptum est, quoties homicidium voluntarium sit occultum omnino. Nam Rom. Pont. consueuit cum hoc homicida dispensare: saltem vt in susceptis ordinibus ministret: quemadmodum fatetur Ludoui. Gomez. *in d. nu.* 88. id vero mirum non est: siquidem Episcopus dispensare potest cum homicida voluntario, si is sit omnino occultus, quoad ministeriũ altaris in susceptis ordinibus: Auctore Archid. *in c. de his* 50. *dist.* & Fred. *cons.* 168. Anchar. *in reg. peccati venia. de reg. iur. in* 6. *col.* 3. text. opt. *in ca. nisi cum pridem. de renunciat. vers. si tamen culpa latet.* simul & ex reg. quæ adnotari solet ex *c. nuper. de sent. excom.* quam & in dispensationibus probant Ioan. de Ligniano, Calder. & Panorm. *in c. at si clerici. §. 1. nu.* 5. *de iud.* post Innoc. *in c. dilectus. de tempor. ordin.* vbi Bellamera eandem opinionem sequitur, sed Archid. opinionem quoad susceptos, & suscipiendos ordines sequitur Ang. *in verb. homicid.* 5. *q.* 1. ex Panor. eam deducens *in cap. ex tenore. col.* 3. *de tempor. ordinat.* eandem Ang. sententiam veriorem esse censet Alfons. à Cast. *lib.* 2. *de potestate leg. pœna. c. vlt. vers.* 3. *princ. conclus.* qui, dum egregie quæstionem istam explicat, tandem probare conatur, nullam in hac specie contrahi irregularitatem: quasi iura Pontificia statuentia irregularitatis pœnam homicidis, minime eos homicidas complectantur, qui omnino sunt occulti, & quorum homicidium probari non potest aliter, quam per eorum confessionem, quo fit, vt iuxta eius rationes necessaria non sit in hoc casu dispensatio Episcopi. adducit ad hoc text. *in cap. ex tenore. de tempor. ordinat.* cui censet non obesse text. *in cap. vltim. eodem titul. & in cap. inquisitionis. in princ. de accusat.* quippe qui loquantur in eo casu, quo crimina occulta non sunt, sed possunt in iudicio saltem paucis testibus probari.

Non verò arbitramur, posse humana Pontificia constitutione induci irregularitatem in pœnam criminis exterioris, etiam occultissimi, quod nullis probari testibus valeat. nec video in hoc quicquam vrgere grauiter, vt contrarium defendi possit. hanc opinionem multis probarem, nisi & eam alioqui iã non semel in his, quæ hactenus scripsimus, doctissimorum virorum authoritate communitam tradidissem.

Deinde illud mihi cõstitutissimum est, ius Pontificiũ irregularem constituere; & efficere homicidam exteriorẽ, etiamsi is occultissimus sit, adeo quidem, vt nullis testibus homicidium exterius probari queat. Hoc enim ipse decreta irregularitas, etenim propter homicidij actum inducta fuit absque distinctione, an is occultus vel publicus sit.

Hoc ipsum euidentius fit, si consideremus, esse quædam crimina grauia quidem, & ideo digna depositione ab ordinis ministerio, eaque perpetua. quæ tamen siue occulta, siue publica sint, non efficiunt eorum auctorem irregularem: nempe adulterium, falsi crimen, simonia in beneficio acquirendo commissa, periurium: vt not. *in ca. tua. de purgat. c. at si clerici. §. vlt. de iudic.* in his equidem criminibus est intelligendus textus elegans *in d.c. ex tenore.* quo decisum est, non esse quemquam prohibendum à ministerio suscepti sacri ordinis, nec ad alios promotione: si crimen occultũ sit, id est, nondum in iudicium deductum per probationes, nec notorium, aut publicum alioqui. quasi Romanus Pontifex responderit, non esse puniendum quem ob delictum occultum in his, quæ pertinent ad sacros ordines, ea pœna, qua puniretur, si id crimen notorium aut probatum in iudicio foret. Idem constat *in c. de his. in* 1. 50 *dist.* & probatur in regula expressim tradita *in c. vlt. de tempor. ordin.* quas reponsiones, & iuris Pontificij decisiones ipse procedere video, etiamsi hæc crimina non essent omnino occulta, sed possent duobus testibus aut tribus probari: modò notoria non sint, nec in iudicio probata: sicuti satis in specie probat text. *in d.c. vlt.* Alia verò crimina sunt, quæ ipso iure impediunt ordinis suscepti executionem, & ad maiores promotionem: vt homicidium, simonia in ordine commissa, & his similia. in his profectò criminibus, etsi ea omnino sint occulta, nec possint testibus probari, irregularitas adhuc iure Pontificio contrahitur. Hoc constat ex his, quæ prima huius operis parte de Sodomiæ crimine diximus & deinde *in d.c. vlt. de temp. ord.* vbi apparet, homicidium post peractam pœnitentiam adhuc impedire suscepti ordinis ministerium, & ad maiores promotionem, etiamsi nec notorium sit, nec in iudicio probatum: sub hoc autem homicidio & illud continetur, quod est omnino occultum, modò exterius sit: igitur & hoc impedit sacri ordinis ministerium, & promotionem ad eundem. Eadem opinio constat *in c. nisi cum pridem. §. per sonæ. de renunciat.* quo in loco glo. *in verb. latet.* & Anton. à Butr. hoc ipsum plane adnotarunt, & post alios Gonsal. à Villad. *de irregularit. c. dixi etiam. & ca. dix.* vbi Henr. *in c. vlt. de tempor. ordin.* tenent omnes *in c. inquisitionis. de accusat.* Nec refert, posse delictum, probari, vel non, modo ad actum exteriorem suapte natura probabilẽ processum sit: vt lege humana & Pontificia is actus comprehendatur. tametsi referat quandoque, an sit occultus, vel notorius, quoad plures iuris effectus. Præter hæc mihi satis erit, quod ex homicidio exteriori cõtrahatur iure canonico irregularitas. qui autem dixerit, hęc iura humana nõ esse intelligenda de homicidio omnino occulto per accidens. id necesse quidem erit, vt probet. Ex quibus ipse colligo ex authoritate adhuc Panorm. Ang. & sequacium, ex homicidio vtcunque occulto contrahi irregularitatem, ab Episcopo tamen delebilem. Etenim ipse Panorm. in hac specie contractam esse irregularitatem fatetur, licet ea sit ab Episcopo delebilis per eius occultam dispensationem. quod Ang. & alij ita intellexerunt. tametsi Sylvest. *in verb. homicid* 3. §. 3. opinatur, hanc irregularitatem & in hoc casu non posse tolli per Episcopi dispensationem. Sed & Synodus Tridentina *sess.* 4. *sub Iulio III. cano.* 7. statuit, homicidam voluntarium non esse promouendum ad sacros ordines, nec ad beneficia, etiamsi homicidium non fuerit in iudicio probatũ, nec alia ratione publicum, sed occultum. Videtur enim tollere sacrosancta Synodus dispensationem Episcopis. quamuis & ille Canon, si Episcopis voluit interdicere dispensationem quoad ordines suscipiendos, fortassis intelligendus sit in homicidiis, quæ licet sunt occulta, possunt tamẽ probari, nec sunt omnino occulta. Ipse etenim omnino occulta hac in quæstione appello facilioris intellectus gratia, quæ nullis testibus probari possunt, nec aliter, quam per confessionem ipsorum delinquentium, tametsi exteriori opere contigerint. Quibusdam tamen potius placebit, generaliter

ceraliter à Synodo Tridentina hoc in Canone prohiberi Episcoporum dispensationē, quo ad ordines suscipiendos: vt tandem non sit admittendum, quod Ang. ex Panor. adnotauit. Nam & eadem Tridentina Synodus *sess. 24. ca. 6.* expressim Episcopis interdicit dispensationem circa irregularitates ex homicidio voluntario, etiam occulto prouenientes.

Hinc illud mihi dubium est, quod idē vir doctissimus Alfonsus à Castr. *in d. c. vlt. 3. concl. vers. ex hac.* opinatur, asseuerans, filium presbyteri ex coniugata ita occulte genitū, vt non possit aliunde probari, quam per parentum assertionem, posse sine dispensatione promoueri, & beneficium, curam animarum habens, recipere. Contrarium siquidem tenent Anton. *in cap. 1. de filiis presbyter.* & Gonsal. à Villad. *in materia de irreg. c. dixi vlterius, quod illegitimi.* Atque ideo super hac decisione cogitandum amplius esse censeo.

Solet tamen Romanus Pontifex quandoq; dispensare cū voluntario homicida, etiā publico, quoad altaris ministerium: hoc demum addito, quod intra triennium minime altari ministret: & deinde extra locum, in quo homicidiū perpetrauit. Sic sane referunt & testantur Ludou. Gomez. *in d. reg. de annali. q. 42. nu. 88.* & Ioan. Staphil. *in d. fol. 193.* qui etiā scripsere, consueuisse summum Pontificem absoluere clericum à reatu homicidij, ac omnis labis & infamiæ macula eius occasione contracta, vt in pristinos honores restituatur. poteritque hic homicida obtinere ex vi huius absolutionis beneficium simplex, si id sibi conferatur, *c. 2. de cleric. pugnant. in duello* non tamen huic licebit, nisi aliud in absolutione fuerit expressum etiam in obtentis ordinibus alteri ministrare: quod ipse Ioan. Staphil. adnotauit.

Dispensat† verò solus Papa cum homicida casuali, vt in sacris ministret, vel ad sacros ordines promoueatur. Panorm. *in c. continebatur. de homicid.* idem & Dd. maxime Mariā. Soc. *nu. 95. in cap. ad audientiam. eod. tit.* Regia *l. 51. tit. 6. part. 1.* licet tamen Episcopo dispensare cum quocunque homicida, vt in minoribus ordinibus iam susceptis possit ministrare: quemadmodum ex *c. ad audientiam. & c. continebatur. de homicid. & c. 2. de cleric. pugnāt. in duello.* notant *in d. c. 2.* Host. Ioan Andr. Innoc. Gardin. & Anan. quorum *opinio magis communis* est: tametsi quoad homicidium voluntarium nullibi probetur, & ita eam in homicidio casuali tantum admittunt Abb. *in l. 2.* Socin. *num. 95.* & Felin. *col. vlt.* & ibi quoq; Anan. *in d. ca. ad audientiam.*

Cæterum hæc intelligenda sunt quoad ministerium ordinis. Nam† quoad beneficium simplex obtinendum, potest cum homicida, etiam voluntario, Episcopus dispensare. text. *in d. c. 2. de cler. pugnant. in duello.* vbi frequentissimè eius interpretes hoc adnotarunt. Socin. item, & Fel. *in d. ca. ad audientiam.* Ioan. Staph. *de literis grat. & iustit. fol. 78.* qui secus esse censent quoad beneficium curam animarum habens, arg. text. *in c. 1. de filiis presbyt. in 6.* tametsi Anan. *in d. c. 2.* etiam quo ad hoc, teneat posse Episcopum dispensare.

Quod si quis beneficium simplex habens, homicidium commiserit, posset que ex dispensatione Episcopi illud retinere: tametsi etiam nondum mota lite, nec accusatione instituta, alter hoc beneficium impetraret in euentum priuationis, non posset Episcopus dispensare, vt homicida illud beneficium retineret: quia ex præmissa impetratione ius quoddam alteri iam sit quæsitum: nec ipse Papa absque huius iuris derogatione visus foret alteri præiudiciū facere quod Do. voluit. *in cons. 105. co. vl.* vbi hoc aliquot rationibus probat & sequitur Ioā. Staphil. *de luteris grat. & iust. fol. col. 2.*

Verum ad huius conclusionis intellectum præmittendum est, homicidam, etiam voluntarium, non esse ipso iure priuatum beneficio ecclesiastico, sed priuādum per sententiam. tex. *in c. clericis, ne cler. vel monach.* notat Innoc. *communiter* receptus *in c. cum nostris. de conces. præb.* nam & eius opinionem communem esse, asserunt Anan. & Felin. *in cap. inquisitionis. col. 1. de accusat.* Anto. Corse. *in sing. verb. sententia.* notāt Capell. Tholosan. 207. Felin. *in c. 2. col. 3. de rescript. & in c. scisitatum. col. 1. eod. tit.* Præpos. *in c. studeat. 50. distin.* Ioan. Bernard *in prax. 47. 98.*

7 Item est ad hoc ipsum adnotandum† eum voluntarium homicidam, quique per sententiam priuandus est beneficio, posse interim adhuc pendente accusatione eidem beneficio renunciare, priusquam condemnetur, gloss. elegās *in c. vltim. pendent. in verb. finita lib. 6.* quam Dd. inibi sensim probant. & Ferrat. *cautela 44. gl. in reg. Cancell. 27.* Rebuff. *in tract. de pacificis possess. nu. 261.* Feli. *in d. c. inquisitionis. col. 3.* Rota *in antiquioribus, quinta, de re iudic.* Ludou. Gomez. *in regul. de annali possessore. q. 42. nu. 3.* Chassan. *in consil. 44. nu. 22.* Philip. Prob. *in additionib. ad Monach. in c. Alma mater. de sent. excom. num. 6.*

Quidam tamen existimant, hanc renunciationem impediri, si quis prius impetrauerit à summo Pontifice beneficium homicidæ in euentum priuationis. quod Domin. *in d. cons. 105.* tenet in hac specie, opinatus, renunciationem istā nullam esse in hunc sensum, vt possit postea lis tractari, & lata priuationis sententia, renunciatio fiat inutilis. Contrarium tamen in hoc ex dicta gl. probare conati sunt. gloss. *in d. reg. Cancell. 27. col. 4.* Chassan. *in d. cons. 44. num. 22.* Ioā. Staphil. *de literis gratiæ & iustitiæ. fol. 64.* Probus *in d. nu. 6.* Rota *præciata 5. in antiqu. orib. tit. de re iud.* Anton. Butr. *in consil. 33.* Aufrer. *in additionib. ad Capell. Tholos. decis. 436.* Lud. Gomez. *in reg. de annali q. 42. nu. 4.* quibus multum accedit decisio AEgidij à Bellamera, *decis. 739.* Horum *opinio magis recepta* est, sicuti ex prædictis auctoribus apparet. Nec iure admittendum est, quod ipse Domin. probare vult: nempe, post hanc renunciationem, aut aliam vacationem beneficij aliter, quam per priuationem contingentem posse iudicem procedere ad priuationem. Etenim hic processus iam inutilis erit, cum ipse, aduersus quē priuationis sententia ferenda est, nō obtineat, nec possideat beneficium: atque ita visum est. Rotæ *in nouis. 491.* & Ludou. Gomez. *in d. reg. de annali. q. 42. num. 5.* sic nec ipsius Dominici altera ratio vrget, scilicet quod non possit fieri renunciatio, nec dispensatio in præiudicium eius, cui ius quæsitum est. Nam illud est verum, vbi agitur de præiudicio iuris purè quæsiti: non autem vbi ius quæsitum est conditionale & incertum: secundū Rom. *cons. 256.* Lud. Gomez. *in d. q. 42. & in reg. de non tollendo iure quæsito. q. 3.* quo in loco multa ad hoc allegat.

Cæterum, quod Anton. à Butr. *in d. consil. 43.* addit, hāc renunciationem esse nullā, quoties ea facta fuerit post scientiam prioris impetrationis: quasi ea in fraudem fiat. *ca. 2. de renunciat. in 6.* mihi dubiū est, imo falsum videtur. licet Aufrer. *in d. decis. 436.* & Felin. *in c. in nostra. num. 38. de rescript.* idem scripserint Antonium sequuti. Nā qui renunciat, iure suo vtitur, & ideo nullam fraudem committit: quippe qui sibi ipsi consulturus, vel amico, vel consanguineo, eidem beneficio renunciet, non vt noceat impetranti. Etenim *in d. c. 2.* manifestè colligitur fraus renunciantis, qui non, vt sibi consuleret, sed vt impetranti noceret maximis cōiecturis ad id existentibus, renunciat beneficio. atque ideo in ea specie fraus excluditur: habetque rationem aliquam illa decisio à *l. filiæ meæ.* vbi Bald. *ff. solut. matrimo.* not. Boër. *in tract. de legato. fol. paruo. 16.* quibus addendus est Barb. *in consil. 60. lib. 4. colum. 1. & 2.* Potissimè hæc Butrij opinio nōn sibi satis cōstat. siquidem ipsemet opinatur renunciationem istam factam ab ignorante, validam esse, etiamsi prior impetratio haberet decretum irritans, & tamen hoc decretum adhuc ignorantes afficit, *c. dudū. de præbend. in c. 1. §. adiiciebatur. de conces. præbend.* vbi hoc communi omnium consensu receptū est, & traditur *in ca. si eo tempore. de elect. in 6. in gloss. ignorantes. & in c. si postquā. de præben. eod. lib.* per Card. *in clem. 1. q. 18. de elect.* & alios, *plerisque in locis.*

Igitur Dominici responsum non est ita simpliciter admittendum: sed tunc demum, quando in prioris impetrationis literis expressim sit appositum, quod renunciatio lite pendente facta ab ipso priuando cedet in vtilitatem impetrantis: cuius clausulæ meminēre Ioan. Staphil. *in d. fol. 64.* & Probus *in d. c. Alma mater.* Soletque concedi, ac literis clausula ista adscribi post primam priuationis sententiam, non antea: vt ipse Staphilæus testatur, & nisi fallor, ex hoc minimè tollitur Episcopo dispensandi potestas: ipsaq; dispensatio impediet priuationis sententiam: quidquid contrarium senserint Domin. & Ioan. Staphil. *in d. fol. 78.* Nuper tamen Carol. Molin. *in reg. Cancell. 18. nu. 55.* communē opinionem improbat, vbi ea renunciatio fit in fauorem certæ personæ: cuius sententia fortassis iure & æquitate præualet ob fraudem, quæ in hac specie manifesta videtur. idcirco lector optime cogitabis.

His verò, quæ de dispensatione super hac irregularitate diximus, illud libenter adiecerim, quod in proximam cōfert vtilitatem, nempe posse dispensare in hac irregularitate contracta ex homicidio, quod per iudicem, aut iustitiæ ministros fuerit commissum, eum qui potestatem habuerit dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio

dio casuali. Nam quoad hoc, homicidiū istud casuale censetur, quippe nullam culpam, imo meritum habeat. quod Caiet. adnotauit *in summa. in verb. irregularit. in fin.* tametsi hoc homicidium voluntarium vere sit, licitum tamen, vt satis constat. Atque hæc dicta sint de homicidio voluntario, de irregularitate ex eo contracta, & de dispensatione super hoc impedimento impetranda, à quo scilicet petenda sit. Reliquum erit de homicidio casuali tantisper agere, ad pleniorem huius tractatus examinationem.

§. QVARTVS.

De homicidio casuali.

SVMMARIA.

1 *Homicidium casuale quid sit? & quando ad irregularitatem sufficiat, numer. 10.*
2 *Irregularitas oritur ex homicidio casuali cum distinctione operis illiciti, & liciti, & ibidem de Medicis, quæ in hoc §. latius explicatur, quam fuerit à Doctoribus tradita.*
3 *Chirurgus, an irregularis sit & de Medicis Chirurgis q. clericis: & an medicus imperitus puniatur de morte ægroti? & de sagitta à vulnerato extracta.*
4 *De ludente cum fœmina prægnante illicite, ita vt abortus sequatur. & inibi intellectus cap. sicut homicid. & num. 10.*
5 *Si equitans puerum triuerit, quatenus teneatur. item si Magister discipulum castigans modum excedat? Item, si campana pulsativ causam mortis dederit & de his vide etiam num. 9. & inibi intellectus cap. dilectus. de homid & num. 10.*
6 *Si in lusu licito ex lapidis ictu quis vulneratus mortuus fuerit & inibi intellectus cap. exhibita. de homic. & ibi de actu disci, perpensus Homeri locus.*
7 *Sphæra ludus apud Homerum exponitur ad Iulij Pollucis interpretationē aduersus Erasmum.*
8 *Diligentia summa excusat irregularitatem in homicidio casuali, & inibi intellectus cap. continebatur. de homicid.*
9 *Latissima culpa, an efficiat quam irregularem? si in chartarum lusu aliquis occisus sit? item si adulterij occasione vir vxorem interfecerit.*
10 *Multa aduersus communem Canonistarum distinctionem de opera licita, & illicita ad casuale homicidium traduntur & inibi vera resolutio,*
11 *Habens in domo vrsum, leonem, canem, aliamve feram, an sit irregularis, si ea hominem occiderit.*

1 HOmicidium † autem casuale illud dicitur, quod casu præter intentionem committentis, vel causam dantis contigerit. Nam secundum Aristot. 2. *Physic. Casus est causa agens præter intentionem.* cuius rei gratia subiiciam hoc in loco S. Thom. *dist.* 2. 2. *q.* 64 *art.* 8. ea, inquit. quæ casualia sunt, simpliciter loquendo, non sunt intenta, nec voluntaria. Et quia omne peccatum est voluntarium, secundum Augustin. consequens est, quod casualia in quantum huiusmodi, nō sunt peccata: contingit tamen id, quod non est actu, & per se voluntarium, vel intentum, secundum quod causa per accidens dicitur remouens prohibens. Vnde ille, qui non remouet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat remouere, erit quodammodo homicida voluntarius. Hæc Thomas, qui statim sequitur & probat communem Canonistarum distinctionem, quæ solet in homicidio casuali adhiberi in hunc sane modum, vt qui dederit operam rei illicitæ, si casuale homicidium sequatur, irregularis sit: siue adhibuerit diligentiam, quam potuit, ne sequeretur: siue negligens fuerit. Is verò qui dederit operam rei illicitæ, tunc denique sit irregularis, cum non adhibuit eam diligentiam, quam potuit & debuit adhibere, ne homicidiū casuale sequeretur. Hanc opinionem ex pluribus iuris Pontificij decisionibus exponit glos. *in c. sicut dignum. §. vlt. in verb. consilium. & in cap. continebatur. de homicid.* & vbique Dd. communiter: Caiet post S. Thomam *in d. art.* 8. vbi eleganter scribit, hanc distinctionem quoad irregularitatem esse admittendam, non tamen quoad peccatum: siquidem ille, qui dat operam rei illicitæ, si adhibuit diligentiam, quam debuit, & potuit, ne homicidium casuale sequeretur: & nihilominus casu id contigerit, erit reus illius actus illiciti, cui dabat operam, non tamen homicidij, sicut nec quoad peccatum erit homicidij reus, qui dedit operam rei illicitæ, & aliquam absque dolo culpam habuit: tenetur tamen pœnitere. glos. Abb. & Anan. & Felin. *in c. ap. presbyterū. de homicid.* text. optimus *in cap. vlt.* 15. *quæst.* 1. Alfonsa Castr. *lib.* 2. *de potestate legis pœnalis. cap.* 14. *vers. secunda propositio.* & Dom. Sot. *lib.* 5. *de iustit. & iur. q.* 1. *art.* 9. eandem Canonistarum distinctionem sequuntur Albor. Trotius *de vero & perfect. cler. lib.* 2. *cap.* 17. Gonsal. à Villad. *de irregular. cap. de percussore, col.* 6. Soc. *in cap. ad audientiam de homicid. nu.* 48. & post alios Sylues. *in verb. homicid.* 2. *col.* 1. cui equidem distinctioni ad eius propositionem aptanda sunt aliquot iuris humani responsa.

Primum ad prioris partis exemplum adduci solet tex. *in c. tua nos. in princ. de homici.* etenim monachus, qui † tumoretu pietatis causa, ferro aperuit, quia vulneratus morte obiit, irregularis censetur: & tamen omnem diligentiam adhibuit, quā chirurgus peritissimus adhibere tenebatur. Etenim, vt medicus non teneatur de morte infirmi, aliquot sunt necessaria. Primum, quòd sit peritus in ea professione & arte. *l. illicitar. §. sicuti. ff. de offic. præsid.* Secundum, quòd admoneri infirmum, vt præcaueat ab his, quæ sibi sunt nocumento futura. text. *in d. c. tua nos.* Nec tamen tenetur semper & continuò adesse ægroto, secundum Hostien. Anchar. & Dd. *in d. c. tua nos.* nisi ægrotus propter maximum ægritudinis periculum custodia indigeret, tunc equidem tenetur medicus vel præsens esse, vel admonere, vt diligenter custodiatur. Sic Host. cēset *in summa. de etat. & qualit. §. ordo. vers. ex post facto.* quem refert & sequitur Ripa *in tract. de pœn. part. vlt. §. medicorum. num.* 48. quo in loco multa adducit de medicis imperitis, an & hi teneantur, si infirmus ob eorum culpam moriatur, Est enim text. *in d. cap. tua nos.* qui probat, hi mortem ægroti imputari. idem constat *in d. §. sicut.* vbi Alber. existimat, medicum imperitum, cuius causa ægrotus mortem obierit, pœna extraordinaria, non ordinaria puniendum fore. *l.* 3. *§.* 1. *ff. de sicar.* notat Ripa *in d. §. medicorū.* Iegia *l.* 6. *tit.* 8. *part.* 7. vt hinc meritò Iouianus Pontanus dixerit in Charōte, Liberius medici viuunt, vt quibus permissum sit, hominem impune occidere. Medicos enim non modò lex absoluit ab homicidio, verùm mercedem quoque eis statuit. Hæc Pontanus. Igitur cum in specie *d. c. tua nos.* † monachus fœminam illam admōuerit, vt à vento caueret, & ipsa vento exponens seipsam, mortem obierit, apparet, non alia ratione monachum illum censeri irregularem, quam quòd operam dederit rei illicitæ. non simpliciter, sed sibi: quia chirurgus esse non poterat. tex. *etiā c. sententiam sanguinis. ne cler. vel monach.* Nullus, inquit, clericus, ruptariis, ballistariis, aut huiusmodi viris sanguinum proponatur: nec vllam chirurgiæ artem subdiaconus, diaconus, vel sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit. Qua ratione Pan. ibi, *col. pen. & fin.* ac Paul. Paris. *cons.* 96. *col. vlt. lib.* 4. tenent, clericum in minoribus constitutum beneficium ecclesiasticum habentem irregularem esse, si ex chirurgiæ officio, cui operā dat, aliquis mortem obierit absque eius culpa, quippe qui artem sibi interdictam exerceat. Hic est ergo verus intellectus ad text. *in d. c. tua nos.* sicuti gl. sub obscure, & Dd. manifestē inibi tradiderunt. Quorum opinionē ipse censeo veram esse, quoties ægrotus moriatur ex causa alicuius adustionis, vel incisionis à chirurgo illatæ. Nam si chirurgus nullam adustionem, nec incisionem fecerit, & tamen ab alio vulneratus, aut alioqui ægrotus moriatur absque culpa chirurgi, vel si à chirurgo adustus, aut incisus, non ex occasione incisionis, vel adustionis, sed ipsa graui ac lethali ægritudine mortem obierit, nulla contrahitur irregularitas: quod dictis constat ex constitutionibus ad hanc rem paulò ante citatis. His omnibus illud libenter addiderim: quod clerici in minoribus constitutus ordinibus, chirurgiæ artem exercens, poterit coram seculari iudice cōueniri pro negligentiis, & culpis commissis in eius artis vsu. notat optime Ioan. Gallus *in quæst.* 150.

Hinc infertur, quòd si laicus, aut clericus in minoribus chirurgus esset, & iuxta artis peritiam chirurgiæ operam daret, atque ex aliqua incisione absque eius culpa ægrotus periret: non esset irregularis censendus: notant Card. *ad c. tua nos.* & Mari. Soc. *in c. ad audientiam. de homicid. num.* 31.

Sic & idem Card. *in d. c. tua nos.* 1. *col.* scribit, quòd si monachus, aut clericus exercet medici artem, & peritus esset, attamen absque eius culpa, casu infirmi & ægroti moriatur, non esset irregularis: quippe operam daret licitæ rei & quæ non est ei interdicta, *c. ad aures. de etat. & qualit.* Nam ibi consulit Romanus Pontifex, quod his ad ordines non promoueatur, si is conscientiam habet læsam alicuius culpæ quasi liberè permissum iure sit ad ordines sacros promoueri, vbi medicam artem absque culpæ suspicione exerceat.

Ex his etiam apparet, eum irregularem esse, qui infirmis & ægroti curam habens, dederit ei aliquam potionē absq; medicorum mandato, aut contra eorum prohibitionem, si ægrotus ex hoc mortuus fuerit: notant Innoc. & Dd. *in d. c. tua nos.* & Marian. Socin. *in d. c. ad audientiam. num.* 32.

Pari sanè ratione qui ægrotum in mortis agone nimio anxium

anxium in aliud reuoluat latus, vt citius moriatur, & ne magis crucietur mortis tormentis, irregularis erit, quod Socin. *in d.nu.* 32. scribit, ac Pan. *in c. sententiam sanguinis. ne cler. vel monach.* Gonsal. à Villad. *de irreg. cap. de percussore. col.* 5. post Spec. *tit. de dispensatione. §. iuxta. vers. quid si alius infirmum.*

Hi verò auctores, etiã irregularem esse opinantur eum, qui à vulnerato sagittã extraxerit, si ex hoc ipse vulneratus moriatur. Quorum sententiam ego admitterem, vbi in extrahendo sagittam, aliquam culpam habuerit, quia non seruauit modum ab huius rei viris peritissimis præscriptũ, vel operam dederit rei sibi illicitæ & interdictæ: alioqui non est omnino vera prædicta opinio.

Secundo, in eiusdem prioris partis probationem † exponditur text. *in cap. sicut. de homicid.* vbi illicite ludens cum fœmina prægnante, censetur irregularis, si ex hoc lusu casu contigerit fœtus animati abortio: tametsi nullam culpã in eo ludo homicidio præstiterit: sic etenim communis omnium Doctorum sensus illud responsum interpretatur, ex eo, quòd ludens cum muliere prægnante commercium carnale cum ea haberet, aut habere consueuisset. quasi hæc irregularitas minimè contraheretur à fratre, vel consanguineo, qui cum fœmina prægnante licitè eodẽ lusisset modo.. Sed & hanc posteriorem sententiam horum auctorum non aliter veram esse opinor, quam si quis cum muliere, etiam consanguinea, prægnante tamen, caute luserit: alioqui irregularis erit propter culpam in ipso lusendi modo commissam: quod boni viri arbitrio necessario est committendum.

Tertio ad idem conducit † text. *in c. dilectus. de homicid.* quo decisum est, non esse clericum irregularẽ, qui cum equitaret, absq; eius culpa puerum equi impulsu occiderit: quia operam dabat rei licitæ. igitur si operam illicitæ rei dedisset, & is casus cõtigisset, foret irregularis. Eadem fere responsio traditur *in c. significasti. in 1. eod. tit.* vnde si quis contra probitionem equitaret, ac denique daret operam rei illicitæ, & accideret, quod in præcitatis responsis contineretur, foret planè irregularis. quod Caiet. scribit *in d. q. 64. art. 8. vers. vnde si religioso.* de quo paulò pòst disputabitur. Obiter tamẽ est adnotandũ, hanc opinionẽ Caiet. deduci ex mẽte omnium Canonistarum, *in d. cap. dilectus. & in d. c. significasti.*

Posterior autem distinctionis pars constat. *ex eod. c. dilectus. & cap. significasti.* quibus apparet, dantem operam rei licitæ non esse irregularẽ, si absque eius culpa hominis mors casu sequatur. Hinc sane fit, vt casus cõtingens ex feritate equi, non imputetur sessori, qui nullam culpã habuit. Idem probatur ex *l. 1. in princip. ff. si quadrup. paup. fecisse dicat.* notat Bald. ad text. *in d. c. dilectus. ad hoc in consil.* 434. *lib.* 4. *l. idem iuris. §. 1. ff. ad leg. Aquil. §. impetu quoque. Instit. ad leg. Aquil.* Regia *lib.* 4. & 5. *tit.* 8. *part.* 7. *l.* 7. *tit.* 17. *li.* 4. *Fori. l.* 15. *tit.* 13 *lib.* 8. *ordin. & l.* 6. *tit.* 15. *part.* 7.

Ad eandem partem partinet text. *in c. presbyterum. de homic.* vbi magister operam rei licitæ præstans, & exhibens, si discipulum percusserit, culpam habens in excessu correctionis, est irregularis morte inde sequuta: propter culpã enim tenetur, quia excessit in correctione. *l. præceptoris. ff. ad leg. Aquil. l. sed & si. §. vlt. ff. eod. tit. l. item quæritur. §. idem Iulianus. ff. locati. l.* 9. *tit.* 8. tenebitur enim iuxta modum culpæ, vt in dictis legibus probatur. At si nullam habuerit in excessu culpam, nequaquam tenebitur de homicidio casuali inde sequuto: quod Dd. omnes videntur *in d. c. presbyterum.* adnotare, etiam quoad irregularitatem: quicquid Fel. ibi contrarium probare conetur, *num.* 3.

Tertio eadẽ posterior pars probatur *in c. ex litteris. in 2. & c. Ioannes. de homicid.* quibus in locis non est irregularis, qui dum pulsaret campanas, aut eas tolleret, casu quodam absque eius culpa homicidio causam dederit. etenim non est irregularis: quippe qui operã daret rei licitæ. quod si pulsatio campanarum esset aliqua ex causa illicita, profectò fierentur omnes vtrobiq, irregularitatem contrahi, si absque culpa pulsantis, vel campana, vel tintinnabulum cecidisset, & aliquem ad mortem læserit. Id verò mihi satis dubium est. ficuti statim tradetur: constat tamen irregularem esse, qui ad seditionem & arma pulsauerit campanã, & inde fuerit ex prælio inito aut pugna sequutã mors, cum maximam huic morti causam dederit.

Nec tamen admiserim, eum irregularem esse, qui campanã pulsauerit in signũ, quòd aliquis est furca suspendẽdus, aut à ministris iustitiæ iugulandus: tametsi contrariũ hortati sunt Dd. *in d. c. Ioannes.* & Socin. *in cap. ad audientiã. de homicid. num.* 58. falsum enim id est: cum hic nec causam propinquam. nec remoram dederit morti, aut homicidio. sic nec ille erit irregularis, qui ligna aut stramenta dederit ad comburendum hæreticum iam mortuum: quod si viuus foret comburendus hæreticus, esset irregularis, qui ligna aut combustionem ministraret, Card. *in hac clem. ad fin.* idem & Felin. *in c. sicut dignum. de homi. §. hi quoque* Socin *in d. c. ad audientiam. de homi. num.* 62. Palud, *in* 4. *sent. dist.* 25. *q.* 4. Spec. *tit. de dispensat. §. iuxta. num.* 45.

Quarto hinc deducitur † intellectus ad text. *in cap. exhibita. de homi.* vbi non censetur irregularis ille, qui misit ludendo lapidem in alium, & is à lapide fugiens, ac demum procedens in alterum lapidem caput offendens, culpa medici mortem obierit. Nam qui misit lapidem, operam dabat rei licitæ, nec aliquam culpam habuit, quam ipse præuidere potuisset. Idcirco homicidium casu contingens, ei minime imputatur. quod si culpam habuisset: quia lapidẽ ita grauem misit, vt non fugienti vulnus posset inferri periculosum, tunc irregularis esset, qui lapidem misit: sicuti notant Innocent. Abb. Anan. & Dd. ibi, quibus suffragatur in simili decisio Bart. *in l. si gemina. ff. arbor furtim cæsa.* de quo tantisper egimus *in hac part. §. 2. num.* 9. quidam tamen, præsertim Abb. & Anan. *in d. c. exhibita.* censent, ludum illum proiiciendi lapides esse licitum inter pueros, licet inter maiores esset reprobus, quia noxius. *l. nam ludus. ff. ad leg. Aquil.* Ego verò, quoties agitur de ludo proiiciendi lapides ad offensionem, opinor nec inter pueros, nec inter maiores licitum esse, quia noxius est, tametsi qui eo in ludo alterum occiderit, aut percusserit, non sit puniendus pœna ordinaria, si consuetudine is ludendi modus, eave pugna fuerit inducta: quod notant Anchar. *in c. cum venerabilis. de consuetud.* idem *in consil.* 283. Cremens. *in sing.* 199. Cæpol. *in concil.* 30. facit ad id gloss. *in d. c. cum venerabilis. & in c. denique. 4. dist.* vbi Præpos. gloss. *in c. sane. de temp. ordinat.* & quæ latè tradit Roch. Curt. *in c. vlt. de consuetud. fol. paruo.* 14. Hippol. *in l. 1. limit.* 19. *ff. de ficar.* Ias. & Purpur. *num.* 113. post Bartol. *in l. singularia. ff. si cert. pet.* ex quibus ipse colligo, consuetudinem prauam non excusare etiam in foro iudiciali à tota pœna: sed bene ab aliqua parte pœnæ: nempe à pœna ordinaria: notat & Mart. Azpilcueta *in c. consideret. §. tanto. de pœnit. dist.* 5. licet prædictæ gl. voluerint simpliciter consuetudinem iniquam excusare à pœna, non à peccato.

Potuit sane ludus proiiciendi lapides licere, si is cõtigerit ad vires corporis, & industriam experiundas: non quidem ad nocendum, sicuti de iactu disci solet adnotari: cuius Homerus meminit Odyss. 9. & sic *in lib.* 8.

Τὸν δὲ περιρρέψας ὑπὲρ εἰθαρὴς ἄπὸ χειρὸς,
βόμβησεν δ' λιθος· κὴ δίπτηξεν ποτι γαῖη
Φαίηκες Δολιχὴ ἐιτμοὶ ναυσίκλυτοι ἀνδρες
Λαὸς ὑπαὶ ῥιπῆς ὁ δ' ὑπίερπτατο εἰμασια πάντων.

Quem locum ita Latine tradidit Erasmus, *Chiliad. 3. centuria 5, prouerb.* 41. Rex aut asinus.

Versatum hunc valida submisit in aëra dextra
Intonuit lapis. ast in humum formidine sidunt
Phæaces gens gnara maris, ratibusque superba.
Ob saxi iactum. verum id procul omnia signa
Transuolat.

Erat autem discus lapis orbicularis, quem exercitij gratia iactare solebant plerumque. scribitq; Didymus in cõmentariis ad Homerum: discum habuisse in medio funẽ, quo contorquebatur, vt maiori impetu emitteretur. Huius ludi meminit & Martialis *lib.* 14.

Splendida cum volitent Spartani pondera disci,
Este procul pueri: sit semel ille nocens.

Item & Plautus in Bacchidibus:

Ibi cursu. luctando, hasta, disco. pugillatu, pila.

Hoc autem in loco libenter lectorem admoneo, Erasmum virum † alioqui Græcæ, & Latinæ linguæ peritissimum. in dicto prouerbio non satis diligenter Homeri locum expendisse. Etenim cum Iulij Pollucis ludũ de pilæ iactu explicaret: qui *li.* 9. ita inquit: Vrania verò sic habet, aliquis resupinans sese sphærã in cœlũ mittit. reliquis autẽ certamẽ erat, vt eam priusquã in terrã recideret, raperẽt: id quod in Phęacidis significare videtur Homerus. Hęc Pollux. Erasmus existimat. Pollucẽ Homeri locum citare, quẽ modò de iactu disci nos tradidimus: cũ satis differat à disci iactu ludus sphæræ, cuius Pollux meminit. Est igitur locus, quem Pollux indicat, apud Homer. *in eod. lib.* 8. *Odyss.*

Οἱ δ' ἐπὶ μὲν σφαῖραν ηχλυν μετὰ χερσὶν ἔλοντο
Πορφυρέην, τὴν ῥά σφι πολυβ⟨ό⟩της ποίησε δαίδαλα πάντα,
Τὴν ἕτερ⟨ος⟩ ῥιπτάσκεν ποτὶ νέφεα σκιόεντα
Ὑψόσε θάπτων, ὁ δ' ἐπὶ χθονὸς εὖ βε⟨βὼ⟩ς ἀείρας
Ῥηϊδίως μετέλεκε, πάρ⟨ε⟩στι δὲ δῶρα ἑκάστῳ.

Hæc Latinè ad verbum:

Hi igitur postquam pilam pulchram in manibus acceperunt
Purpuream, quam ipsis Polybus fecerat prudens:
Hanc alter iactabat ad nebulas umbrosas.
Flexus retro: alter autem a terra in alterum eleuatus,
Facile accipiebat, antea quam pedes ad pauimentum venirent.

Vtebantur autem & veteres disco ad hoc exercitiũ ferreo, isque appellabatur, authore Eustathio, *Solos*. Idem cõmemorat Lud. Cælius *lib. lect. antiq.* 13. *c.* 12. Hispani dicimus *Herron*. Tametsi innominatus Homeri interpres *Iliad. lib.* 23. has duas dictiones ita distinxerit, vt discus planus sit, ac latus: Solos verò rotundus, & orbiculatus.

Quinto, ex eadẽ conclusione deducitur vera interpre-
8 tio ad † text. *in cap. continebatur & in c. lator. de homicid.* etenim in priori casu homicidium casu contingens, irregularitatem induxit: in posteriori verò minimè: & tamen vtrobiq; dabat quis operam rei licitæ. Est igitur discriminis ratio ex culpa constituenda: siquidem eo casu, quo irregularitas inducta est, qui dabat operam rei licitæ, culpam habuit: quia non adhibuit diligentiam, quam debuit, in præcauẽdo homicidij casum: at in altera specie eam diligentiam adhibuit, atque ideo non efficitur irregularis, secundum *communem omnium sententiam*, post gl. ibid. quo fit, vt ex *d. ca. lator*. satis probetur, palæstræ ludum licitum esse etiam clericis. Constat sanè hunc ludum, & ei similes exercendæ virtutis causa licitos esse, *l. solent. ff. de aleæ lusu, & aleat.* imo si quis hoc in ludo vsus defensione, & natura ludi, ne victus euadat, alterum occiderit, non tenebitur de homicidio, *l. qua actione §. si quis. l. si ex plagis. §. cum pila. ff. ad leg. Aquil.* glos. Alber. & Ias. *in l. in executione. §. vlt. ff. de verborum obligat.* Dec. *consil.* 9. Socin. *cons.* 16. *lib.* 1, Hippol. *in pract. §. vlterius. num.* 9. qui ad hanc rem multa tradidere.

Ipse quidem opinor, ludos causa exercendarum virium tunc clericis saltem constitutis in sacris licere, quoties hi ludi non sunt communi hominum iudicio periculosi ad vulnera, vel mortem. quod ex multis probatur, quæ notari solent *in c. 1. & c. sententiam sanguinis ne cleric. vel monach. & in c. 1. de corneament.* Atque hæc dicta sint de his, qui operam dederunt rei licitæ: tamẽ censentur irregulares propter culpam commissam in non præcauendo ea, quæ poterãt homicidio causam dare. Nec tamen † culpa leuissima in hoc
9 casu est sufficiens ad irregularitatem: sicut probat text. *in c. quæsitum. de pœnit. & remiss.* vbi Panormit. hoc notat, & Gonsal. Villadieg. *de irregular. cap. de percuss. col* 7. Rauenna *in d. c. quæsitum*. Angel. *in vers. irregularitas. §.* 3. Sylvest. *in verb. homicid. 2. col.* 2. *& in §.* 23. & licet glos. *in c. significasti in primo, de homicid.* teneat, culpam leuissimam eius, qui rei licitæ operam dabat, imputari ad irregularitatem: exempla tamen, quæ illi opinioni aptauerunt Hostien. & Ioan. And. potius pertinent ad culpam leuem, quam ad leuissimam, atque ita ipsẽ opinor veriorem esse opinionem Abb. qui eam intelligit, vbi culpa leuissima contigerit in omittendo: nam si in committendo contigisset, sufficeret ad irregularitatẽ. text. opt. ad hoc *in c. consuluisti. 2. qu.* 5. & ibi glos. quibus accedit, quod leuissima culpa contingens in committendo, ad leuẽ culpam pertinet, glos. *in l. lege Cornelia. ff. ad Sylla.* cuius nos meminimus in Epitome ad quartum Decret. 2. *part. c.* 6. §. 8. *nu.* 13. posset etiam leuissima culpa sufficere ad irregularitatẽ, licet ad omissionem pertineret, vbi quis mercede conductus teneretur ad diligentiã exhibendã. quod probatur ex ratione text. *in l. qui mercedem.* & ibi Bart. *ff. locat.* Bar. & Paul. *in l. domus. ff. eod. tit.* ex quibus cõstat, teneri eum de leuissima culpa, qui mercede conductus, tenebatur ad diligentiã adhibendam. sic & in hac specie irregularitatis visum est Sylvest. *in d. verb. homicidium. secund. §.* 15. secunduma quæ sunt intelligenda, quæ tradita fuêre ab Anan. *in c. dilectus. de homicid. col. vlt. & vers. considera.*

Ex his ipse infero, homicidium à persona priuata commissum, nunquã imputari ad irregularitatẽ, nisi habeat aliquã peccati malitiã, & culpã. Nam qui omnino excusatur à peccato homicidij priuati, etiam excusabitur à pœna irregularitatis prouenientis ex homicidio priuato. *c. ad audientiam. de homicid.* cui accedunt & omnia, quæ paulò antè explicuimus. notant in specie illationẽ istã Palud. *in 4. sent. dist.* 35. *q.* 1. *ar.* 4. & Alfonsus à Castro *lib.* 2. *de potest. leg. pœnal. c.* 14. *vers. prima principalis conclus. & in vers. secunda propositio. & rursus col. vlt.* quia irregularitas homicidij, licet in persona publica constituatur sine peccato, cũ nihilominus sit voluntarium, in persona tamen priuata semper peccatũ, aut culpã aliquã exigit, siquidẽ alioqui esset omnino inuoluntarius homicidium, saltem casuale sine culpa, quod non inducit irregularitatem, vt constat *ex toto tit. de homicidio.*

Hinc etiam constat, quod licet alioqui causa propinqua, non remota, sit considerandæ, glos. *communiter recepta. in c. de cætero. de homicid.* glos. *in l. si mulier. ff. rerum amota.* & causa propinqua sit illa, quæ damnũ dat, non accedente alia extrinseca causa, *l. qui domum. ff. locati.* not at Abb. *in cap. diserationem. de eo, qui cogno. consanguin. vxoris sua.* quæ quidem causa dicitur alter immediata, vt explicat Dec. *in authent. præterea. C. vnde vir vxor. coluim.* 8. Bart. *in l. 1. ff. de act. & obligat.* Cagnol. *in rubr. ff. num. proœmio Pandectarum. col.* 1. omnium latissime Andr. Tiraquell. *in libell. de causa cessan. e. limitatione* 20. Eleganter Cicero ex Medeæ fabula, *lib.* 2. *ad Herennium, nu.* 68. *& in lib. de Fato*, ex eadem fabula, & ex his, quæ in eius prologo Euripides scribit, ligius item explicat Clemens Alexandrinus, *lib.* 8. *Stromatum*, attamen ad culpam aliquam, saltem eam, quæ sufficiat ad regularitatem constituendam, non est semper necessaria causa immediata, aut propinqua, imo sufficiet alia causa, modò sit non admodum, vel omnino remota, quod bonus vir arbitrabitur.

Cæterum de homicidio casuali contingenti ex eo, quod quis dabat operã rei illicitæ, illud est omnino *communi omnium sententia* definitum, vt irregularitatem inducat, etiamsi id casu, & præter voluntatem ac intentionem acciderit, si adhibita fuerit diligentia, quæ ad id præcauendum adhiberi potuit, ac debuit. Cuius conclusionis veritatem libet quadam argumentatione expendam. Etenim author irregularitas oritur ex illa culpa, quam quis habet in eo, quod operam dat rei illicitæ, aut ex illa, quę contingit in negligentia non præcauendi, quæ homicidio casualiporrant causam dare, non oritur ex posteriori, vt omnes fatẽtur, quia itidem constituitur irregularitas, etiamsi qui debat operam rei illicitæ, adhibuerit diligentiam, quam debuit, præcauendo, quæ nocere potuissent, & quæ præcauere potuit, ac tenebatur. Igitur irregularitas oritur ex priori culpa. Quod si ex priori culpa oritur id, mirum est cum ea culpa nullo pacto ad homicidium pertineat, sicuti diximus *in principio huius §.* Etenim qui illicite, & cõtra iuris prohibitionem equitaret, ac omnino adhibuerit diligentiam, quam debuit, ne equus alicui noceret in ipso incessu, & cursu, atque nihilominus casu minime præcogitato aliquem occiderit equus, erit hic reus illius contumaciæ, qua commisit, non tamen homicidij quoad culpam. vnde fit, vt debeat hic liber censeri ab irregularitate prouenienti ex homicidio à persona priuata cõmisso. Quod paulò ante probauimus. Rursus ex priori culpa hæc irregularitas oritur, patet multis in casibus eam esse constituendam, de quibus viri vtriusque iuris peritissimi merito dubitabũt, & pleriq; plane cẽsebũt nõ posse iure irregularitatẽ dari.

Primus in eo proponitur, qui aduersus prohibitionem illicite *charitas ad ludendum* cõficeret, ac demum qui eidem ludebat, alterum orta contentione occiderit. Etenim qui chartas fecit lusorias, operã dedit rei illicitæ, ex qua præter eius cognitionem mors contigerit, quam ipse nõ potuit præcauere maiori adhibita diligentia, & tamen in illa constituitur priori culpa, sed hunc non esse irregularem, probat optime Socin. *in d. cap. ad audientiam. de homicid. num.* 49. igitur prior illa culpa simpliciter non est sufficiens ad irregularitatem.

Secundo idem accidere potest in eo, qui cum artifex esset, ex ferro furto sublato ensem fecerit, & qui ab eo illum emerit, hominem occiderit, hic siquidem artifex nõ erit irregularis, vt notauit Alfonsꝰ à Cast *in d. lib.* 2. *de potest. leg. pœnal. c.* 14. *vers. hic tamen admoneo.* Quod si prior illa culpa sufficiens foret ad irregularitatem, profectò hic esset censendus omnino irregularis. quod est omnino falsum.

Tertio ad idem traditur exemplum de eo, qui vxorem alicuius per adulterium polluerit, & ex ea causa maritus eam occiderit, non enim erit irregularis adulter. & iamnõ esse hunc irregularem, idẽ vir doctissimus Alfonsus à

Castro

Castro esse in dictis verse. hic tamen admoneo. quia homicidiū hoc non sequitur per se, nec necessario ex adulterio, sed solū præter intentionem adulterij occasionaliter. Attamen si illa prior culpa ad irregularitatem sufficeret, dubio procul esset hic adulter irregularis.

Quarto ipse considero in specie *c. dilectus. de homicid. & cap. homicidas. eo. tit.* quòd si quis esset à iudice, vel superiore domum exire prohibitus, & is contempto hoc præcepto, extra domum *equitaret*, atque absque eius alia culpa equus calce aliquem occiderit, profectò hic non erit irregularis. quod si illa prior culpa, scilicet opera illicita esset sufficiēs ad irregularitatem, dicendum foret, hunc irregularem esse, idque Caiet. notauit, & asseuerat *in d. art.* 8. cuius nos paulò ante meminimus, nec tamen eius opinionē probamus.

Quinto, eadem est consideratio facienda ad tex. *in cap. ex literis in 2. & cap. Ioannes. de homicid.* siquidem qui tempore interdicti ecclesiastici *campanas pulsaret*, ad officij diuini signū, daret operam rei illicitæ, & tamen licet contingeret casu tintinnabuli aliquem occidi absque culpa aliqua ipsius pulsantis campanas. ita quidem, vt nulla possit alia notari culpa, quam quod illicite contra prohibitionem cāpanas pulsauerit ad rem diuinam, non esset meo iudicio censendus irregularis, tametsi contrarium respondendum foret, si diceremus, priorem illam culpam sufficere ad irregularitatem. Multa his similia possent exponi, quæ communē illam distinctionem, quoad eius posteriorem partem dubiam reddunt. idcirco nos conabimur in medium nostrā hac de re sententiam adducere, & eam lectoris iudicio libenter committere.

Illud sanè constitutissimum sit, *Euentus ex aliquo secutos opera*, minimè quidem à b operante præcogitatos, sed præter eius intentionem contingentes, imputari operanti, si illi euentus per se, & necessariò sequūtur ex priori opere, aut saltem vt in pluribus ex illo eueniunt, & euenire solent. hoc deducitur ex sancto Tho. 1. 2. q. 20. *art.* 5. cuius nos mētionem fecimus *in princ. huius 2. part. num.* 1.

Deinde illud prænotandum, casus * euenientes ex aliquo opere præter operantis intentionem, & ab eo nō prēcogitatos, esse per accidens, & indirectè voluntarios, aut ab ipso operante volitos, non per se, & directè, secundum Thom. *in 2. 2. q. 64. art.* cui cæteri consentiunt.

Item erit hic obseruandum, hoc voluntarium esse magis, vel minus indirectum, ac plus, vel minus habere voluntatis, aut volitionis, vt interim sic loquamur, directæ, secundum quod ipsum opus per se volitum magis, vel minus est aptum, aut ordinatum, seu periculosum, vt illi euētus sequantur, iuxta hoc etenim plus vel minus erunt censendi euentus contingentes ex eo voluntarij. quod cōstat ex his, quæ *in d. num.* 1. adnotauimus, & item *nu.* 2. Hoc ipsum & ipse Tho. sensit *in quæst. de ignorantia. 1. 2. q. 76. art.* 4.

Ex quibus deducitur, euentus ex hoc opere, non per se, nec necessario, nec vt pluries contingere solitos, sed per accidens succedentes, minimè imputari, nec directè, nec indirectè comprehendi sub volitione operantis, atq; ideo minimè fore considerandos, quemadmodum ex S. Tho. & Palud. nos tradidimus *in d. 2. in prin. huius 2. part.*

Igitur his ad amussim inspectis, & diligenter obseruatis, consequitur, homicidium casuale tunc demum ad irregularitatem imputandum fore, danti operam rei illicitæ, quando actus ille illicitus est ordinatus sua propria natura ad mortis læsionem, vel ad homicidium, vt explicat Socin. *in d. c. ad audientiam. de homicid. num.* 49. sentiunt Anchar. & Franc. *in c. vlt. de homicid. in* 6. Gonsal. à Villadiego *in tract. de irregularitate. cap. de percussore. col.* 3. aut quoties homicidium illud procedit ab illo actu illicito, per se quidem, & necessario, non per accidens. sicuti Alfonsus à Castro probat *in d. cap.* 14. aut saltem, vbi illicitum illud opus per se volitum est periculosum ex natura sua, aut saltem sæpe inde mors sequatur, aut frequenter. Quod posit huius operis primam editionem legi apud Dominicum Soto *lib.* 5. *de iustit. & iur. q.* 1. *art.* 9. Huc etenim tendunt omnes iuris Pōtificij decisiones, quæ statuerunt irregularitatem propter homicidium casuale sequutum, ex opere illicito etiam præter intentionem operantis, etiam adhibita per eum diligentia, quę adhiberi potuit. Idem plurimum cōfirmatur ex ratione text. *in c. vlt. de homicid. in* 6. dum inquit, illud homicidium sequutū præter intentionem imputari dari operi rei illicitæ, id est, mandato inferendæ iniuriæ, quia mandando in cui[illegible] fuerit, & hoc euenire posse, debuerit cogitare.

Qua ratione infertur, inter dantem operam rei licitæ, & illicite operantem, hoc esse discrimen quoad homicidium casuale, quod posteriori homicidium imputatur ex eo, quia culpam maximam habet, & contrahit dando operam rei illicitæ, simul & homicidium, vel membri mutilationem periculosæ, saltem frequenter, aut ex propria natura ad id ordinatæ per se quidem, & necessariò, priori verò non aliter imputatur, quam ex culpa commissa in hoc, quod non adhibuit diligentiam, quam adhibere tenebatur, & poterat, ad præcauendum, ne homicidium sequeretur. Hæc differentia constat ex his decisionibus, & constitutionibus, quæ iure Pontificio hac de re sunt statutæ.

Secundo deducitur, in hac controuersia, cum *actum dici illicitum*, * qui prohibitus fuerit ratione huius periculi ad homicidium vel mortem, aut membri absciſſionem. ita enim ipse colligo ex *cap. tua nos. in prin. de homicid.* iuncto *cap. sententiam sanguinis. ne cler. vel monach & cap. sicut. eod. tit. de homicid.* Aliquī si actus non prohiberetur ratione huius periculi, sed ex alia causa, profectò huius prohibitionis trāsgressio nullam nec minimam haberet homicidij culpam, quæ tamen vel aliqua necessaria est, vt homicidium priuato imputetur ad irregularitatem, quēadmodū superius attigimus.

Tertio subsequitur ex his, quòd si laicus *chirurgus* peritissimus, aliqua ex causa, quæ non respiceret imperitiam artis, sed pœnam aliunde infligendam, prohibitus foret à iudice ad tempus vti chirurgi officio, & is non obstante hac prohibitione secreto eadem vteretur arte, atque ob aliquam incisionem peritissimè factam, culpa ægroti mors sequuta sit, non erit hic irregularis: etenim hæc transgressio illicitā præcepti iudicis non pertinet ad culpā homicidij casualis, quia prohibitio non fit propter periculū homicidij, vt fit *in d. c. sententiam sanguinis.* quo clerici in sacris constituti prohibentur exercere chirurgicam artē, quia ex incisionibus & adustionibus solent homicidia euenire. Huius autem dubij decisio lectoris correctioni, vt & multa alia in hac materia per me definita, Doctoribus plerunque refragantibus committenda est.

Quarto infertur, quid dicendum de clerico, qui *venationi illicitæ* * operam dedit, & absque eius culpa, omni diligentia præmissa iaculo hominem confixerit, & occiderit, existimans, esse feram. Quemadmodum & Procrin vxorem Cephalus olim telo volatili confixit, auctore Ouidio *libr.* 7. *Met amorph. & lib.* 3. *de arte amandi.* an hic sit censendus irregularis? nam si hic casus contigisset ei, qui venari poterat, nec dabat operam venationi illicitæ, profecto respondendum foret, nullam contrahi irregularitatem, quod in specie colligitur ex eleganti *consil.* 58. Socini iunioris, *l. b.* 1. & tradit Alfonsus à Castr. *in d. libr.* 2. *de potest. leg. pœnal. cap.* 4. *vers. nec refert.* qui, & socin. sentire, in hac specie contrahi irregularitatem, si daretur opera venationi prohibitæ & illicitæ, etiamsi omnem venator adhibuerit diligentiā ad præcauendum homicidium. Quam sententiam ipse admitterem dubio procul, vbi venatio esset probibita ob pericula homicidij, mortis, aut vulnerum, quæ solent cōtingere ex simili venandi modo. At vbi venatio esset interdicta propter honestatem, vt clericis interdicitur, aut propter custodiam animalium, tunc non probarem, nec admitterem hanc opinionem, si nulla alia culpa in ipso actu contigerit, quam quod operam venator dabat interdictæ venationi. Quod rationem habet ab his, quæ modò notauimus *in verb.* 2. *deducitur.* Non enim illa culpa illicitæ venationis ad homicidium pertinet, sed tantū ad transgressionē præcepti de nō venando constituti, quę non sufficit ad irregularitatem ex homicidio priuato cōstituendam, vt paulò antè dicebamus: & id patet, quia si nō esset interdicta venatio, vt omnes fatentur. nulla cōtraheretur ex hac specie irregularitas: igitur irregularitas nō est dicenda ex illa culpa, quæ nulla ex parte ad homicidiū fertur, sed ad trāsgressionē præcepti, cuius violatio iuxta canonic. sanctiones nō producit irregularitatē.

Quinto libenter hinc deducam intellectum ad text. *in c. sicut de homic.* inquirēs. an irregularitas in ea specie deducatur ab ea culpa, quam inibi habuit, qui cū *fœmina ludebat inhoneste. & libidinis causa*, an ab ea, quæ cōmissa fuit ludendo fœmina prægnante, ita quidem, vt periculum abortionis possit inde timeri? & verè irregularitas non oritur à

priori culpa, sed à posteriori. Non à priori, quia illa minime propria natura ordinatur ad homicidij, aut aborsus periculum, nec ea quicquam pertinet ad homicidij vel abortionis euentum, & ad irregularitatem priuati homicidij aliqua est culpa necessaria, vt paulò ante probauimus. aut plane hæc culpa remota est admodum ab homicidio, seu abortione, quæ postmodum euenit. Deinde si prior hæc culpa foret sufficiens ad irregularitatem, sequeretur, eum irregularem esse, qui libidinis causa, aut lasciuiæ luderet cum fœmina, quam ignorantia inuincibili ignorabat prægnantem esse, li aborsus ex eo lusu foret sequutus. quod mihi admodum est dubium, nec iuri consonum videtur, Scio enim, hunc propter *iustam & inuincibilem ignorantiam* omnino immunem esse, & liberum à culpa abortionis, siquidem eam qualitatem ignorauit, quæ ad delicti culpam est necessaria, vt sciatur, ne actus sit omnino inuoluntarius. Igitur irregularitas non deducitur à priori culpa, procedit autem à posteriori, quialusus ille cum fœmina prægnante periculosus est, saltem frequentissimè occasionem præbet abortioni. Et idcirco illicitus, & incautus, ac proinde reprobus. Quamobrem irregularitas ex homicidio casuali hac in specie oritur ex eo, quòd quis dat operam actui ad mortem & occisionem periculoso, atque ideo prohibito.

Sexto, si illa prior culpa non est in hoc tractatu irregularitatis imputanda, dubia profectò videtur cõmunis omnium interpretatio ad text. *in d. c. sicut.* quam nos retulimus *hoc in §. vers. secundo in eiusdem prioris partis.* Etenim etiamsi frater, aut consanguineus cum fœmina prægnante incautè lusisset, vt lusit, presbyter ille, cuius Romanus Põtifex meminit *in d. c. sicut.* foret hic irregularis censendus, quia operã dabat rei illicitæ, & prohibitę ex eo, quod sit actus ad abortionẽ periculosus, nec potest absque aliqua culpa cõtingere, propter periculum inde verisimile.

Hæc sane sunt in medium proposita, non equidem contumaci asseueratione, sed vt lector ex his valeat, sublatis difficultatibus, frequentiorem Doctorum sententiã probare, ac defendere.

11 De eo autem, qui habet vrsum, leonem, vel canem, an † irregularis sit, si aliquod ex his animalibus hominem occiderit, respondendum erit, non contrahi irregularitatẽ, si hæc animalia cautè, & bene ligata custodiat. *l. 2. §. vlt ff. si quadrup. paup. feciss. dicat. d. item Mela. §. item cum eo. ff. ad leg. Aquil.* notant Innoc. Abb. & Doct. *in c. ad audientiam. de homicid.* Attamẽ ipse opinor, hunc esse irregularem, si hæc animalia habeat etiam ligata in via, vel in itinere, aut in alio loco publico. *l. hi enim. l. & generaliter. d. quæ vulgo. ff. de ædil. edict.* quarum meminit Lud. Rom. *in singul. 704.* ad hoc, quod hic vltimus casus puniendus, & legibus illis punitur pœna pecuniaria ducẽtorum solidorum.

Postremo in hac re obseruandum est, quod voluit glos. *in c. dilectus. de homicid. in verb. nec actu*, dicens, homicidium actu commissum, & tamen absque voluntate & culpa, imputari committenti, quoad ordines suscipiendos, non tamen, quoad susceptos. Cuius assertionis exemplum in iudice proponitur. Idem sensit Felin. *in cap. presbyterorum. nu. 3. de homicid.* sed tenenda est cõtraria opinio, imo iure verius est, nullam in hoc esse differentiam inter promotum, & promouendum. Nam ex homicidio contingenti absque voluntate & culpa, nulla oritur irregularitas, *c. si duo. & c. hi qui arborem 50. dist. cap. significasti. in prim. & c. dilectus. de homici.* Illud verò homicidium, quod à iudice cõmittitur, voluntariũ est, tametsi culpa careat. atque ideo prædictam glos. reprobat Abb. & Anan. *in d. c. dilectus.* idem Abb. & Anan. *in d. c. significasti.* illum text. ad hoc adnotantes. Quorum opinio mihi videtur frequentiori Doctorum cõsensu recepta. Quamobrem quoties irregularitas ex homicidio oritur, ea impediet promotũ in susceptis ministrare, & ad maiores ordines ascendere. At in eo casu, quo nulla deducitur nec contrahitur irregularitas, non impeditur quis ad maiores ordines ascendere, sicut nec impeditur in susceptis ministrare.

Hæc verò dicta sint de homicidio voluntario, & de casuali, à priuata persona commissis. Etenim, vt sæpius admonui, necessaria est ad irregularitatem ex eo cõtrahendam aliqua culpa. De homicidio à iudice commisso statim dicemus, prius præmittendo, quid dicendum sit de homicidio, cui accusator vel testis, aut aduocatus causam dederit.

§. QVINTVS.

An protestatio ab irregularitate excuset.

SVMMARIA.

1 *Laicus vel clericus absque protestatione, in criminali iudicio aliquẽ occidens irregularis est, si accusatus à iudice occidatur.*
2 *Protestatio accusatoris, etiam animum habentis, quod occidatur reus, non liberat ab irregularitate.*
3 *Protestatio ista excusat, etiamsi iudex inique reum morti tradiderit.*
4 *Protestatio ista an excuset accusantem pro aliena iniuria?*
5 *Aduocatus in causa sanguinis, an præmissa protestatione efficiatur irregularis? & quid de reste.*
6 *Inquisitores hæretica prauitatis qua ratione excusentur ab irregularitate, tradentes reos iudici seculari.*
7 *Iudex an ex duro carcere, morte sequuta, sit irregularis?*
8 *Episcopus, vel sacerdos, an possit esse delegatus Principis secularis in causa criminali?*

VLtimo quidem loco huius secundæ partis oportet expendere irregularitatem illam, quæ solet procedere ab excusatione criminali, ex qua mortis condemnatio, & eius executio sequitur. Est etenim celebris constitutio, *de homicid. lib. 6.* secũda, quæ statuit, ex hac accusatione, etiãsi mors sequatur, non oriri, nec induci irregularitatem, si accusator protestetur, quod ad vindictam sanguinis ad mortem quidem, vel membri mutilationem non procedatur, ea verò protestatione omissa, inibi probatur, accusatorem effici irregularem. Ad huius verò quæstionis examinationem, & perfectiorem intellectum libet hac in parte aliquot proponere, quę mihi vtilia fuêre pro totius huius tractatus resolutione.

Primo illud proponitur, quod licet laicis licitum sit pro delicto publico vel priuato ad mortis pœnam aliquem accusare. sicut ex sancto Thoma, & aliis probauimus *lib. 2. variarum resolutionũ, c. 10. nu. 7*, tamen vbi ex ea accusatione mors sequuta fuerit publica authoritate, erit † hic accusator censendus irregularis. Etenim si iudex irregularis est, qui cogitur iustitiam vnicuique ministrare, & punire nocentẽ, fortiori ratione accusator ipse, qui poterat eam accusationem quandoque pie omittere, irregularis erit. Nec deinde refert, quod accusare teneatur quandoque, quemadmodũ & iudex punire, siquidem homicidium authoritate publica contingens ad irregularitatem iudici, & accusatori imputatur absque vlla peccati culpa, imo plerumque eo casu quo meritoria sit ea accusatio, & publica punitio. Alioquin nec clericus ad mortem accusans, irregularis censendus foret, si publica punitio mortis non imputaretur laico ad irregularitatem, cum hoc homicidium voluntarium sit, licet ad vindictam publica authoritate consequendam pertineat. Nec alia ratione clerici prohibentur accusare simpliciter absque protestatione, quam quod eorum voluntas per eam accusationem manifestè feratur ad homicidium, vel membri mutilationem, hanc vindictam per accusationem petentium. Quod probatur *in c. tua nos. §. vltim. de homicidio.* vbi scholaris ille non iudicatur irregularis, etiãsi signa dederat, vt cognosceretur fur, qui postmodum mortẽ obierit ex punitione iudicis, quia illa signa nullũ genus probationis induxerunt, sed tantum aliquod leue indicium quidem causa remota fuit ad homicidium, quasi contrarium foret respondendum, si scholaris ille ipsum furem indicaret, sciens, quod quærebatur ad mortem. tunc enim contracta fuisset irregularitas, secundum Cardin. & Anan. *in d. c. tua nos. §. vlt.* Socin. *in c. ad audientiam. de homicid. nu. 52.*

Secundo adnotandũ est, hanc accusationem criminalẽ clericis prohibitam esse, vbi in ea tractanda est causa sanguinis, *cap. postulasti. de homicid.* & probatur *in d. cap. 2. col. in fi.* quod obtinet in causa publica, vel priuata. Idem secundũ quorundam intellectum probat text. *in cap. accusasti. de accusat.* vbi præter alia clericus accusator pœnitentiam agere tenetur, non tamen ita grauem, si pro bono pacis accusauerit. Hæc autem prohibitio iuris humani Pontificij est, non diuini, nec naturalis, quemadmodum deducitur ex his, quæ docet S. Thomas 2. 2. *quæst. 64. artic. 4.* notantin hac specie Domin. à Soto *in relect. de secreto. membro 2. qu. 5. conclus. 3.* & Martin. Azpilcueta *in relect. inter verba. 11. q. 3. coroll. 60.*

Tertio, eodẽ iure humano Põtificio statuta est irregularitas propter hãc accusationẽ criminalẽ simpliciter proposità clericis. quod cõstat *in d. c. 2. & in d. c. postulasti.* vbi est

omnium

omnium hac de re communis sententia, poterit tamen summus Pontifex per dispensationem hanc irregularitatem tollere, imo licitam facere clerico huius causę sanguinis actionem, & tractatum.

Quarto, iure ipso Pontificio statutum est, clericum cause criminalis accusatorem, etiamsi iudex ad mortem prœcesserit, liberum esse ab irregularitate, si in ipsamet accusatione protestetur, in ipsove iudicio, non petere ipsum eiusve criminis vindictã, quæ mortem aut membri mutilationem inferat. text. singul. *in d.c. 2. de homicid. in 6.* qui procedit, etiamsi nihilominus certum sit, iudicem mortem illaturum accusato. quemadmodũ notant Ioan. And. Abb. & Fel. *in d.c. postulasti.* Socin. *in d.c. ad audientiam. nu. 54.*

Quinto, hæc protestatio tunc necessaria est, cum clericus alicuius criminis, aut sceleris accusat quempiam apud iudicem secularem, nec tamen est omnino prętermittenda, vbi causa ciuilis per clericũ apud iudicem secularem tractaretur, licet ex accidenti contigerit. quod iudex secularis, eiusve ministri pro iustitiæ executione aduersariũ contumacem, & resistentem occiderint. text. celebris secundum intellectum Ananiæ & Dd. *in d.cap. postulasti.* quo in loco Anchar. Abb. & omnes hoc ipsum fatentur.

Sexto, hæc ipsa protestatio † ab irregularitate reddit accusatorem immunem, etiamsi accusator animum habeat protestationi contrarium: etenim irregularitas iure humano positiuo inducta est. nec ab interiori tantum animo procedit, quod iam sæpe admonuimus. actus verò in hac specie exterior eius est conditionis, vt iuxta Põtificias sanctiones, nullam inducat irregularitatem, sicuti probatur *in d.c.* atque ita Felin. tenet *in d.c. postulasti.* ex Ioan. Andr. *in d.c.* licet Anan. *in eod. c. postulasti.* contrarium notauerit, pro se citans Ioan. Andr. *in d.c. 2.* qui tamen potius contrarium probat, cum senserit ad consilium proprius, quam ad necessitatem pertinere, quod accusator animum habeat liberum ab hac mortis inferendæ voluntate, quo ad forum iudiciale exterius. 2

Septimo, eadem ratione accusator irregularis erit, si nõ præmiserit prædictã protestationem, etiã si in animo gerat, & voluntatem habeat, quod ille accusatus non occidatur, nec membro mutiletur. Nam sicut animus prauus non inducit irregularitatem, ita nec ab ea quenquam liberat. cum actus exterior ad homicidiũ tendẽs, irregularẽ agentẽ cõstituat. quod in hac specie visum est gl. cõmuniter receptæ, *in d.c. 2.* & procedit in conscientiæ foro adhuc, sicut & in iudiciali, secundum Cald. & Franc. *in d.c. 2.* licet contrarium notauerit Andr. Tiraq. *de leg. connub. post ipsu leges, in gloss. 5.* vbi contendit, & conatur excusare hunc clericum accusatorem, quoad Deum. id verò refragatur veritati, iuxta quam qui est irregularis in exteriori iudicio, & itidem irregularis erit in interiori.

Octauo, si ab accusatore * protestatiõ præmissa sit iuxta text. *in d.c. 2.* non imputatur ei quoad irregularitatem homicidium, nec mors accusato illata per iudicem iustitiæ limites. & ius ipsum excedentem. gloss. communiter probata *in d.c. 2. in verb. iustitia.* cui opinioni obiicitur, quod notant Dd. *in c. significasti. in 2. de homic.* tenentes quem esse irregularem, si ipse videns furem fugientem cum rebus sibi furto ablatis clamauerit, & vicini accesserint, ac furẽ occiderint, etiam contra clamantis protestationẽ. Hæc enim *opinio communis* videtur ex his, quæ notat Anan. *in d.c. significasti. nu. 36.* igitur eadem ratione & irregularis foret censendus, qui apud iudicem secularem aliquem ob crimen detulit, etiam præmissa protestatione, si iudex inique ipsum accusatum morti tradiderit. Sed Anan. *col. 3.* & Felin. *in d.c. significasti.* non omnino cõsentiunt cõmuni opinioni, siquidẽ de ea maxime dubitant, vt & Socin. dubitauit *in d. cap. ad audientiam. nu. 51.* Ego verò, licet vera sit opinio communis, quæ mihi satis est incerta, opinor maximũ esse inter hæc duo discrimen. Etenim qui clamauit aduersus furem, & priuatos homines interpellauit, vt sibi subuenirent, maiorem se quasi homicidij culpam habet, quam qui apud iudicem de homine scelerato conqueritur. Nam multo minor præsumptio constat, quòd iudex leges & iura minimè transgrediatur, quam quod priuati homines cõtra furem interpellati ab homicidio temperabunt. qua ratione mirum non erit, si priori casu nulla contrahatur irregularitas, posteriori vero ea iure Pontificio contracta sit. 3

Nono, ad eiusdem capitis interpretationem illud magis erit obseruandum, quod Anan. *in d.ca. postulasti.* notat, existimãs, non imputari accusatori, etiam non protestanti, mortem à iudice accusato reo contra ius & iustitiam illatam. Satis enim iustè & fincerè protestationem omittit accusator, qui secundum leges & iura optime censet, mortem accusato nequaquam fore inferendam.

Decimo, adeo protestatio excusat irregularitatẽ, vt nec irregularis sit accusator, nec clericus ex morte per iudicẽ reo illata, etiãsi ipsemet clericus reũ capiat, detineat, & iudici tradiderit ad punitionẽ, secundũ Franc. & Ioã. Vancheliũ, post alios *in d.c. 2.* Socin. *in d.c. ad audientiam. nu. 52. & 53.*

Vndecimo, præmissa * protestatio non prodest accusatori, nec eũ liberat ab irregularitate, vbi ipse reũ accusauit pro furto vel iniuria, nõ sibi, sed alteri illata, quasi constitutio *prædicti c. 2.* tunc locũ habeat, eũ accusatio proponitur pro iniuria ipsi accusanti illata, aut saltem suis, & propinquis, secundũ *communem, in d.c. 2.* vt sensit Felin. *in d.ca. postulasti.* quæ quidẽ opinio ita posset intelligi, quodnihilominus clericus protestatione facta possit absque metu irregularitatis delictũ aliquod præcogitatum, & denique tractatum in graue Reipublicæ dispendium, aut proximi dãnum, caute deferre ac denunciare in medelam potius, quã ad punitionẽ. Etenim etiãsi ex huius criminis inquisitione mors sequatur iure & iustitia illata, nõ erit delator irregularis, modò aliter, quam per denunciationem, huic malo obuiam iri non valeat. Quod in specie adnotarunt Caietan. *2. 2. q. 33. art. 7.* Martin Aupilcueta *in c. inter verba. 11. q. 3. co rollario 5* 8. quibus aliqua ex parte adstipulatur text. *in c. accusasti. de accusat.* ibi, *nisi pro pace.* Quo in loco significatur ab eius capitis authore, non esse illicitum, nec dignum canonicis pœnis, quod quis etiam clericus, deferat reum sanguinis & mortis pro quiete aut pace Reipublicæ. Huius verò inductionis argumentatione modo vtimur ad apertiorem conclusionis probationem, tametsi aliter intellerimus paulo ante text. *in d.c. accusasti.* 4

Duodecimo est adnotandum, non † sufficere prædictã protestationẽ ad liberandũ ab irregularitate aduocatum, qui aduersus reum in causa sanguinis patrocinaretur, eãdem protestationem præmittens, sicuti omnium consensu receptũ est, & notat post alios Ioannes de Imola *in c. 1. de postulando.* secus tamen erit in aduocato ipsius rei accusati. Nã etiamsi accusator talionis pœna damnatus fuerit, nõ erit irregularis, nisi esset clericus, qui ex hoc operam daret rei illicitæ, vt visum est Abb. *in c. sent. sanguinis. ne cleric. vel monach.* eidem *in d.c. 1. de postuland.* Gonsal. à Villad. *de irregul. c. de percussore.* Et sane, si recte perpendantur, quod Ioan. And. Anton. & alij tradidêre *in d.ca. 1. de postulando.* est huius quæstionis non facilis resolutio, idcirco ipse opinor hoc in casu considerandũ esse, quod licite quis accusat, & tamen, siue clericus sit, siue laicus, nõ præmissa protestatione, irregularis est, ea vero præmissa, liber est ab irregularitate. Sed etsi quis accusatus non tantum se defenderet, imo petierit itidẽ accusatorẽ calumniantem puniri absq; sæpe dicta protestatione, & accusator ex talionis pœna per iudicẽ occideretur, mihi placet eadẽ ratione hunc accusatum irregularẽ esse. Sic denique sicut aduocatus accusatoris, etiã protestatione facta, esset irregularis, eandem pœnam contrahit aduocatus rei accusati, si petierit accusatoris calũniam puniri talione, & accusator fuerit per iudicem occisus. Quod si accusatus tantum se defendat, nec petat accusatore talione puniri, nec eius calummiam pœna legis coërceri, nõ erit hic irregularis, quãuis nulla sit vsus protestatione. Etenim nõ video aliquã iuris Põtific. decisionẽ, quæ cõtrariũ efficaciter probet. igitur tota huius quæstionis controuersia in hoc est expẽdenda, an aduocatus ipsius accusati petierit accusatorẽ talione puniri. Nam si hoc ab eo petitũ sit, & iure talionis accusator sit per iudicẽ damnatus ad mortẽ, & occisus, erit aduocatus irregularis, siue sit clericus, siue laicus, etiamsi protestationem præmiserit. Nec refert defensionem accusari illicitam esse, quia & accusatio licita est. & nihilominus aduocatus accusatoris adhuc protestatione vsus cẽsetur irregularis. Itẽ mihi cõducit, quod clericus aduocatus defendens reũ accusatũ, dederit operã rei illicitæ, cum irregularitas in hac specie nõ procedat ex eo, quod datur opera rei illicitæ, vel ex culpa accusatoris, sed ex eo, quod ad eius petitionem iudex processerit in causa criminali, & mortem publica authoritate inflixerit, vel intulerit. Idcirco illud est obseruan- 5

dum, an accusatus, eiusve aduocatus petierit calumniam accusatoris puniri, vt accusatus præmittens protestationē, irregularis non sit, aduocatus verò, etiam ea præmissa, irregularitatem contraxerit. Quod si non fuerit hæc punitio petita, sed tantum detur opera defensioni iustæ ipsius accusati, non erit mors per iudicem ex talione accusatori illata ad irregularitatem imputanda, licet clericus sit aduocatus rei, nec vllam protestationem præmiserit. Siquidem defensio accusati per se non tendit ad mortem accusatoris, nec ad eam ordinatur. sed ad tutelam innocentiæ ipsius accusati. Damnatur autē ipse accusator ex eo, quod per calumniam alterum in iudicium sanguinis detulerit.

Decimotertio his omnibus est adijciendum, irregularitatem contrahi ab eo, qui testimonium in causa criminali dixerit, si ex eo mors fuerit illata, etiā præmissa protestatione, quod Felin. post alios notat *in d.c. postulasti.* glos. ad hoc optima, quæ in laico loquitur, *in c.1.51.dist.* & in clerico, glos. *in c. testimonium. 11.q.1.* notant Abb. *in c. de catero. col. 1. de testib.* & ibi Felin. vbi hæc est *communis omnium Dd. opinio* Idem not. Ioan. Crot. *in tract. de testib. nu. 69.*

6 Decimoquarto ex his † deducitur praxis illa, qua hæreticæ prauitatis inquisitores vtuntur, cum post condemnationem hæreticorum eos tradunt iudici seculari, eum rogantes, ne morte, aut mēbri mutilatione eos afficiat. quod textus probat *in c. nouimus. de verbor. signif.* Regia *l. 60. tit. 6. part. 1.* cuius praxis meminit Directorium Inquisitorum, dum refert sententiarum formulas, idq; satis tutum est, tametsi tutius foret, quod Inquisitores non traderent sic damnatos iudici seculari,, sed eos condemnarent coram iudice laico, atque ita damnatos à propria Iurisdictione dimitterent, vt denique statim Iudex secularis eos morti & igni traderet, sicuti Henric. notat *in c. ad abolendam. de hæret.* quem sequitur Ioannes Igneus *in l. 1. § cum domus. ff. ad Syllanianum. num. 17.* Etenim licet iudex iustissimè aliquem morti tradens proprio iudicio & sententia, dubio procul irregularis sit, *c. sententiam sanguinis ne cleric. vel monach.* tamen iudex, qui delinquentem iuxta Iuris Pontificij constitutiones tradit iudici seculari, protestans, ne eum morti tradat, aut mutilatione membrorum puniat, irregularis non est. Cuius rei exemplum constat in his omnibus casibus, quibus ecclesiastici iudices post actualem degradationem clericos seculari iudici tradunt, & dimittunt, vt apparet *in d.c. nouimus.* & idem erit in hac hæresis causa. Nec quidquam ad hanc rem pertinet, quod Specul. voluit *in tit. de dispēsatione. § iuxta. nu. 44.* qui Inquisitores ex eo ab irregularitate excusat, quod licitum sit absque metu irregularitatis mortem alteri cōsulere Martyrio pro fide suscipiendam, quam sententiam probant Innocent. Anton. Cardin. *numer. 5.* Socin. *numer. 79.* Felin. *in d.c. ad ad audientiam.* idem Felin. *in c. sicut dignum. de homicid. §. clericos.* Nam etsi hæc opinio vera sit, vt profectò verae est, distinctā rationem habet ab ea quæstione, quam tractamus, cum in eo casu de martyribus, cōsulat quis, & hortetur Christianum, & fidelem, vt pro defensione ac confessione fidei morti sese offerat. Nec cōsulit, quod seipsum occidat, nec quod alter eum occidat, esset enim tunc irregularis, sed quòd omnia tormenta & cruciatus patiatur potius, quam fidem Christi abneget, aut deserat, ac tandē, vt pro eius testimonio & defensione, iuxta temporis & rei necessitatem, cuique periculo mortis & tormentorū seipsum offerat. Hoc siquidem consilium Catholicum, & pium est, nec ex natura sua, nec per se ad mortem tēdit, imo nec periculosum est, nisi per accidens propter infidelium ac tyrannorum malitiam, præsertim, quia potest quis absque irregularitate in bello iusto hortari ad pugnam etiam periculosam ipsos milites, quemadmodum hac in secunda parte diximus. At inquisitores, qui hæreticum iudici seculari tradunt, tātum tractant de puniendo illo homine, qui perfidè Christi fidem, quā semel est professus, hæresi contracta reliquerit, quæ quidem punitio, licet pertineat ad defensionem fidei Catholicæ, nō tamen est similis illi defensioni, & testimonio, cui martyres seipsos exponunt, mortem propter hoc etiam subituri. Et sane si argumentatio speculatoris foret valida, sequeretur ex ea, posse absq; metu irregularitatis inquisitores iudici seculari consulere, vt hæreticos ei traditos morte afficeret. Quod verum non est, nec iure Pontificio probari potest.

Decimoquinto, Iudex ipse † ecclesiasticus maximo irregularitatis periculo se exponit, cum aliquem criminis 7 reum in eum detruserit carcerem, qui mortem sit breui tempore illaturus, vel ob eius humiditatem, fœtorem, & squalorem, vel ob alimentorum subtractionem. Quemodum notant Guilielm. à Monte Lauduno *in clem. 1. de pœnit. & remiss.* Abb. *in c. ad audientiam. de crimine falsi.* Anan. *in cap. de catero. de homicid. col. vlt.* Socin. *in c. ad audientiam. eod. tit. num. 57.* Flor. *3. part. tit. 28. c. 2. §. 6.* Ioan. Bernard. *in pract. crim. c. 129.*

Præter hæc omnino est obseruandum, posse † Prælatum absque vllo irregularitatis metu, si iurisdictionem habet temporalem, cōmittere causarum, vel alicuius causæ criminalis cognitionē alteri, vt is iustitiam faciat. Etenim etsi hic Iudex delegatus, aut ordinarius accusatum, vel reum morti tradiderit, non erit Episcopus, nec Prælatus, qui hāc legationem fecerit, irregularis. textus celebris *in c. vltim. de cleric. vel monach. lib. 6.* ex contrario tamen quæritur, an possit Prælatus vel clericus cognoscere de causis criminalibus ad puniendos laicos ex commissione Principis secularis, & profectò text. *in c. in Archiepiscopatu. de rapto.* probat, hanc cōmissionem validam esse, cum eius ratione possit delegatus de his causis cognoscere, ac sententiam ferre, modò à pœna sanguinis abstineat, quem textum præter ordinarios eius interpretes, censet singularem esse Aretin. *cons. 508. col. 3.* qui rursus *col. 5.* ex eo adnotauit, censeri huic delegato cōmissam causam quoad pœnam, etiam ordinariam criminis, iuxta eius qualitatem, licet ea sanguinis sit; quia tunc punitionem dimittet committens, & deleganti, si ipse non valeat de hac pœna iudicium dicere. nō enim ipse Princeps visus est pœnam sanguinis remittere ex eo, quòd causæ cognitionem delegauerit ei, qui eandem pœnam per sententiam infligere non potest. & tamen responsio textus *in d. c. in Archiepiscopatu.* procedit, quia ea commissio facta fuit in vtilitatem & commodum religionis Christianæ ad tollendum opprobrium illud, quod à Sarracenis Christi fidelibus fieri solebat, vt Panormitan. & Anan. ibi explicant. aut quia ex commissione imminebat vtilitas Ecclesiis, sicuti Panorm. notat *in ca. decernimus, de iudic. col. 3.* Tandem potest & tertio dici, hanc delegationem validam esse, quando est vnius tantum causæ, secundùm eiusdem Abb. *in c. clericis. ne cler. vel monach. 2. col.* sensit Innoc. *in ca. vnic. de obligat. ad ratiocin.* & est *communis opinio.* vt Ripa testatur *in d.c. de iud. num. 106.* Quarto, vtcunque fiat hæc delegatio, valida erit in hunc sensum, vt iudicium teneat, licet delegatus commissione vsus peccet grauissimè, quemadmodum latè notant Abb. & Dec. *nu. 7. in d.c. de iudic.*

TERTIA HVIVS RELECTIONIS PARS.

De delinquentibus ignoranter.

SVMMARIA.

1 *Ignorantia quatenus excuset ab irregularitate. & expenditur huius constitutionis ratio.*
2 *Furiosus committens crimen ante furorem an possit in furore puniri.*
3 *Ebrius hominem occidens, an sit puniendus, & an sit irregularis.*
4 *Ebrius an sit irregularis. vbi culpa sua inciderit in ebrietatem.*
5 *Infans, an sit irregularis si hominem occiderit, & an sit puniendus pro delicto? & quid de minori ætate?*
6 *Dormiens, an sit irregularis, si hominem occiderit.*
7 *Pollutio nocturna, quando inducat abstinentiam à celebratione, & communione Eucharistiæ.*
8 *Mutilatio membri æquipollet homicidio quoad irregularitatem, & quid dicatur membrum? item de auris, mammella, vel digitorum abscissione.*
9 *Percussor alterius membrum efficiens debile, an sit irregularis?*

SI furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit, & idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, † suum occidit, vel mutilat inuasorem. Hactenus constitutio Clementis Quinti in Concilio Viennensi, cuius interpretationem eo ordine explicabimus, vt quodlibet eius verbum ad sensum verum pro viribus deducamus.

Prænotandum tamen est, *Ignorantiam*, quæ priuat vsu rationis. excusare omnino ab irregularitate, præsertim ea, quæ ab homicidio procedit. Nam licet nullum peccatum exigeretur ad incurrendam irregularitatem, requireretur tamen, vt operationes illæ, à quibus oritur irregularitas, sint humanæ ex iudicio rationis, & non ex sola sensualitate procedentes. Homo etenim quatenus rationalis est, non quatenus sensualis, irregularitatē incurrit. Idcirco necessarium est ad eam, quod operationes illæ, propter quas affligi-

affligitur, sint rationabiles, hoc est, ab homine habente vsum rationis factæ. Maxime ista cõsideratio obtinet in homicidio commisso, à quo priuata authoritate non aliter irregularitas procedit, quam aliqua culpa præuia ipsius cõmittentis illud: si verò homicidium sit publica authoritate commissum, cum id voluntarium sit, ea voluntas satis est sufficiens ad irregularitatem, quo fit, vt semper ad irregularitatem contrahendam ex homicidio sit necessarium, quod id contigerit ex vsu rationis, quemadmodum ex hac constitutione deducitur, vbi eius interpretes hoc ipsum sensêre, ac notat optime Alfonsus à Cast. *libr. 2. de potest leg pœnal. cap. 14. vers. 1. principalis conclusionis.*

Igitur furiosus hominem occidens, irregularis non est, quippe qui nullũ habeat vsum rationis, & ideo omnino est inuoluntaria ea actio, denique abiq; vllo consensu procedens, ab omni culpa immunis. Cũ voluntas minime possit dari, nec constitui absque intellectu, & cognitione. debitæ culpa, quæ malitiam mixtam habet, non contingit absque voluntate. quibus constat, satis iustam esse constitutionem istam, quæ furiosum censet liberum esse ab irregularitate, etiamsi hominem occiderit, aut membro mutilauerit. Idem probatur multis authoritatibus, quibus palã est, furiosum nequaquam puniri ob delictum, & crimen ab eo commissum furoris tempore, text. *in l. illud. ff. de iniur. ca. illud. 15. q. 1. l. sed etsi quacunque. § 2. ff. ad leg. Aquil. l. pe. § vlt. ff. de pœnis.* de quo nulla est controuersia.

1 In hoc verò solet versari quæstio, an † qui ante furorem crimen commisit, possit iuste furore affectus pœna corporali puniri? & Bal. *in l. furiosum. C. qui testam. fac. poss. & in l. humanitatis. C. de impub. & alis.* asseuerat, hunc non esse puniendũ. nam ratio potissima pœnæ in hoc extat, quod afficiat afflictione ipsum puniendum, quę quidem ratio in furioso deficit manifeste, atque ideo eandem opinionem plures sequuti sunt, eamq; *communem* esse fatentur Ias. *in l. ex facto. nu. 30. & seq. ff. de vulgari.* idem Ias. *in d. l. furiosum. col. pen. & fin.* Lud. Carrer. *in pract. crim. t. 1. de homicid. § 6. num. 14.* qua ratione idem est dicendum, etiamsi processus legitime factus sit cũ delinquente, sanæ mentis tempore, si ante iudicij executionẽ furor aduenerit. Non enim conuenit potissima ratio pœnæ hinc punitioni, quæ in furiosum furoris tempore fit. sic denique in hac specie Bald. & alij probant, & est *communis opinio* adhuc in hoc casu, secundum Ias. in præcitatis locis, qui aduersus hanc sententiam opponit text. *in l. diuus. ff. de offic. præsid.* quo in loco Marcus & Commodus Cæsares respõderunt, furoris morbo non esse dandam veniam in criminibus puniendis. Ea verò responsio tunc obtinet, quando furor simulatur, & fingitur ad euadendam punitionem, vel vbi ob dilucida interualla maxima est præsumptio, crimen commissum esse tempore ipso, quo aderat illi sana mens, vt constat ex eiusdem responsi serie, de præsumptione tamen furoris, vel sanæ mentis, & eius probatione, obiter nos tradidimus *in Epitome, in 4. Decret. part. 2. c. 2. num. 5. & seq.*

3 Hinc autem quæstioni proxime accedit, quod * de *Ebrio* solet disputari, an is sit censendus irregularis, si hominem tempore ebrietatis occiderit? Nam & Zenzelinus, Cardin. nu. 9. Imol. *in hac clement.* existimant, eum irregularem esse. quos sequuntur Gonsal. à Villadieg. *de irregularit. cap. de percussore. col. 11.* Sylue. *in verb. homici. 3. q. 4.* quibus suffragatur text. *in c. inebriauerunt. & c. sane. 15. q. 1.* vbi probatur, ebrium delinquentem in ipsa ebrietate non esse omnino à culpa liberum, nec à pœna, quia saltem ex ebrietate vitium cõtraxit, culpamque commisit. Irregularitas autem satis procedit à culpa homicidij, licet ea nõ sit omnino perfecta, vt de casuali homicidio sæpissime diximus. Hoc ipsum comprobatur ex authoritate Iurisconsulti *in l. respiciendum. § delinquunt. ff. de pœnis.* quo in loco Bart. & Doct. ex eo adnotarunt, ebriũ delinquentem non esse omnino à pœna liberum, imo puniendum aliqua punitione propter culpam, quam habuit in ebrietatis causa, eritque locus pœnæ extraordinariæ, gl. *in d. c. sane.* Roman. *in l. 1. in prin. ff. de verb. oblig.* opt. text. *in d. cap. sane. & c. inebriauerunt.* Regia *l. 5. tit. 8. part. 7.* ex quibus authoritatibus hoc vnum satis constat, ebrium non puniri propter culpam criminis ab eo commissi, sed propter ipsius ebrietatis causam, in qua culpam habuit. Quod in specie post Roma. asseuerant Card. Alex. *in c. denique. 4. dist.* Abb. *in c. vlt. de malefi.* text. opt. *in l. omne. § per vinum. ff. de re milit.* Abb. *in cap. sicut nobis. de restitu.* & ibi Dd. Ripa. *in l. vit. q. 22. C. de reuoc. donat.* qui Bart. & alios subobscure loquentes ita intellexit, quo pacto & intelligendi sunt plures, quos ad hanc rem citat Lud. Carrer. *in pract. tit. de homicid. § 6. nu. 22.* sed quoad irregularitatẽ, illud sit constitutis similũ, eam ab ebrio occidente nõ contrahi, cum absque eius culpa, dolo quidem alterius inebriatus est, quod variis ex causis accidere potest, & in specie fatetur Marian. Socin. *in c. ad audientiam, de homicid. num. 15.* Rursus & hoc sit expeditũ, eũ esse irregularem, vbi ea intentione se inebriauerit, vt ebrius occideret. Hoc etenim homicidium voluntarium est, & ideo irregularitas ex eo contrahitur, quod Card. asserit *in hac clem. q. 8.* & id verũ esse, censet Alfons. à Cast. *de potest. leg. pœnal. lib. 2. c. 14. vers. prima principalis conclusio.* Lud. Carrer. *in d. § 6. num. 23.* Idem constat ex his, quæ de dormiente statim dicentur.

Superest igitur † difficultas in eo, qui culpam habuit e- 4
brietatis, an is ex hac simplici culpa sit irregularis, si aliquẽ occiderit? & ipse cẽseo. hunc nõ esse irregularẽ, quod multis probatur. Primũ, quia ebrius furioso similis est, *ca. vẽditor. 35. dist.* sed furiosus nõ est irregularis per h. c cõstitutionẽ. ergo nec ipse ebrius. Nec refert, quod per nimiã potationem acciderit ebrietas, & sic ex culpa ipsius ebrij. posset enim & furor cõtingere ex culpa furiosi. quod, præmittunt Doctores quidam, quorum Card. hic *qu. 6.* meminit, licet ab eis dissentiat. & probatur *in c. si quis insanierit. 15. q. 1.* & nihilominus haberet locum hæc cõstitutio. Secundũ eandem sententiam cõprobamus euidenter ex eo, quod homicidiũ ab ebrio cõmissum processerit ab eo, qui vsu rationis caret, & idcirco irregularitatem nõ induxit, quẽadmodũ manifestè constat in hac constitutione, quæ non aliam decidendi rationẽ habet, quam quod furiosus, infans, & dormiens nullum habeant prorsus rationis vsum, & sint à mente alienati. Deinde, vt contrariæ opinionis potissimã rationẽ effugiamus. est considerandũ, puniri ebrium non propter delictũ cõmissum in ebrietate, nec de ipso delicto, sed de illa ebrietate: quæ maiori est digna pœna, ex eo quod criminis causa fuerit, licet remota, vt statim dicã. Hoc patet *in c. inebriauerunt. 15. q. 1.* ex Augustino *lib. 22. contra Faustum Manichæum, c. 44.* inebriauerunt, inquit, Loth filiæ eius, & se nescienti miscuerũt. quapropter culpandus est equidem, non tamen quãtum ille incestus, sed quantum illa ebrietas meretur. Hæc Augustin. Idem testatur Ambros. *lib. de Abradam Patriarcha. c. 6.* ita scribẽs: Ideoque si qui per vinum deliquerunt, apud sapientes iudices, venia quidẽ facta donantur, sed leuitatis damnantur authores. Hactenus Ambrosius, quẽ Gratianus refert *in c. sane. 15. q. 1.* Idem ex Hieronym. ad Eustochium, *de custodia virginitatis.* & Origen. *Homil. 5. in Genesim,* probat Ioan. Arbor. *lib. 10. Theosophiæ. c. 3.* Quod si quis dixerit, ebrietatem per se nõ puniri, sed crimen ab ebrio cõmissum, tametsi leuiori pœna, quia si illud crimẽ nõ cõtigisset foret ebrietas impunita. Huic rationi respõdemus, delicta cõmissa in ebrietate, puniri non ex ratione propria, nec secundum se, qu a tunc sunt omnino inuoluntaria, sed ratione causæ quæ voluntaria fuit, & ab illa denominationẽ accipere. Non enim culpatur coitus Loth ratione & nomine incestus, sed nomine ebrietatis, velut circumstantia quæda ebrietati cõiũcta, quod diuus Augustin. manifestè fatetur, ac explicat B. Bonauent. *in 2. sent. dist. 22. ar. 1. qu. 3.* vbi ait, nec furiosum, nec ebrium, quauis vterq; illorum sit sua culpa vsu rationis priuatus. posse committere nouam culpam, sed omnẽ malum, quod durante furore vel ebrietate factum fuerit, scribit esse circumstantiã, quæ aggrauat ebrietatis, aut furoris peccatum, quẽ locum, retinens hanc opinionem in specie irregularitatis, citat optime Alfonsus à Castr. *libr. 2 de potest. leg. pœn. c. 14. vers. prima principalis conclusio.* Tandẽ quarto ad huius opinionis probationẽ oportet expendere, quòd in homicidio ab ebrio commisso sunt tres euentus, aut tres actus omino inspiciendi. Primus, ipsa potatio. Secundus, ipsa ebrietas. Tertius, ipsa hominis occisio. In primũ autẽ actum fertur voluntas directe. nẽpe, quia ebrius voluit bibere vinum immoderate. In secundum fertur voluntas indirectè, & per accidens, nõ equidẽ directe, & per se, quemadmodũ docet S. Th. *1. 2. q. 76. art. 4.* In tertiũ autẽ, hoc est, in ipsam hominis occisionẽ, nec per se, nec per accidẽs volũtas fertur, alioqui si adhuc indirecte fuisset volũtarius actus contingens in ipsa ebrietate, profectò imputaretur ebrio, cuius contrarium probatur *in d. c. inebriauerũt. c. sane. 15. quæst. 1.* Hoc ipsum nos adnotauimus *in 2. huius operis parte. in prim. numero 2.* His omnibus accedit, quòd ebrius,

etiamsi culpa sua inebrietur, illa culpa, quæ fuit in illa voluntate, volendo inebriari, aut non adhibendo diligentiã debitam ad vitandã ebrietatẽ, non est causa proxima, nec immediata illius occisionis, sed causa mediata, & remota. Nam illa culpa fuit causa ebrietatis: ebrietas verò causa occisionis: igitur culpa illa prima fuit causa mediata occisionis, & inde fit, vt cõsket, homicidiũ nõ oriri proxime, nec immediate ab illa culpa, sed ab ebrietate. Ex quibus aduersus Card. & alios probatur, nõ esse irregularẽ ebriũ, qui durante ebrietate hominem occiderit. etiamsi culpa eiusdem fuerit inebriatus, qui immoderatę potioni vini operam dederit.

Ad hæc præterea facit tex. *in c. quia diuersitatẽ. de conceſſ. præbend.* vbi excommunicato sua culpa, non imputatur, quod non possit conferre beneficium, nec interim ei currit tẽpus datum à iure ad beneficij collationẽ, quẽ text. præter Dd. ibi cõmendant, & notant Fel. *in c. 1. de præscript.* Ias. *in §. rursus. n. 26. de actionib.* & ibi Ludo. Gomez. *nu. 15.* Balb. *de præscript. 1. part. 6. part. princip. casu. 22.* Rochus Curt. *de iure patronat. in verb. competens. nu. 23.* Dec. *in c. 1. de iud col. 4. in lect. 2.* licet prædicta decisio procedat in impedimento iuris, in quo tollẽdo nulla sit culpa, nec negligentia, vt Felin. & Gomez. tradidẽre, atque Balb. post gl. *in d. c. quia diuersitatem.* Attamen illud sit huic quæstioni maxime commodum, quod culpa in eo casu minime imputatur ad euentum postea sequutum, quia ea fuit admodum remota, & mediatæ, sicuti Abb. explicat, tametsi non examinet in specie quæstionẽ istam de ebrio occidente, an sit irregularis, quoties ipse culpam in ebrietate contraxerit.

Postremo est illud ad hanc rem obseruandũ, quod culpa præcedens ipsam ebrietatem, non solum est remota, & mediata, atque ideo nec per se, nec per accidens inducens voluntarium homicidiũ, aut volitionẽ ad illud, & præterea nõ est ad homicidij euentũ periculosa, secundũ ea, quæ diximus *in huius operis. part. 2. §. 4. nu. 10.* ex quibus cõsequitur *hac in quæst.* respondendum fore, non contrahi ab ebrio irregularitatem ob homicidium cõmissum durante ebrietate, cui ipse causam ex propria culpa dederit.

Posset quidem vera censeri prior opinio Cardi. & aliorum, vbi ebrius consueuisset in ebrietate arma sumere, & homines percutere, atq; offendere. etenim tũc ipse ebrius per ipsam potionem immoderatam operam dat rei illicitæ, & ad occisionem ex his, quæ solent accidere, periculosæ. idcirco irregularis erit, secundũ ea, quæ *in d. §. 4.* latius scripsimus, & in specie ista no. Soc. *in d. c. ad audient. n. 15.*

Hinc deducitur, qualiter sit accipiendũ, quod scribit Aristot. *lib. 3. Ethic. c. 5.* vnde, inquit, ebriis duplices pœnę institutæ sunt. Nam, vt inibi Eustathius tradit, Pittacus vnus è septem Græciæ sapientibus ebrio delinquenti duplicem pœnã infligendã esse constituit. Alterã propter ebrietatẽ, alteram propter crimen in ebrietate commissum. Vtraq; vero pœna proprie ratione ebrietatis infligitur, siquidem secunda pœna adiicitur ob circumstantiam ex delicto in ebrietate commisso prouenientem, quæ circumstantia ipsam ebrietatem aggrauat, vt ex diuo Bonauentura adnotauimus. Ex his intelligẽda sunt, quæ scribit Ioã. Damasc. *lib. 2. de fide orthodoxa, c. 24.* asseuerans, ebrium minime excusari ex ignorantia, nec ex ratione inuoluntarij, si eius culpa ebrietas præcesserit. Est enim, inquit, crimen ab ebrio ex ignorantia commissum, non tamen inuoluntarie.

5 De *Insante* † itidem hæc constitutio apertissime statuit, eum non esse irregularẽ, si hominẽ occiderit. Cuius decisionis ratio est manifesta, quia hic non habet rationis vsum. & ideo non imputatur ei homicidium adhuc ad irregularitatẽ. vnde constat, homicidium priuatam nusquam imputari irregularitatem, nisi aliqua culpa homicidij præcesserit, quemadmodum nos semel in hac Relectione admonuimus. At in homicidio publica authoritate cõmisso satis est sufficiens ipsa occidendi voluntas, animusque in ipsam occisionem, licet iustam, destinatus, quod sensit Panorm. *in c. 1. de delict. pue.* quo in loco Host. existimauit, infantem irregularẽ esse, si etiam nondũ doli capax aliquẽ occiderit. cuius opinio reprobatur per hanc constitutionẽ, & merito. cum infans nullum habeat intellectum, nec vsum rationis ad discernendum id, quod agit, *l. infans. ff. de sicar. l. 1. C. de falſ. monet. l. 1. C. l. 1. ſi aduerſ. delict.* notat glos. *hic, in verb. infans.* Cardin. post alios *1. oppoſit.* qua ratione infans nec pœna criminali, nec alia pro delicto punitur, sicuti explicant omnes *in d. l. infans.* Angel. *de maleſic. in verb. ſcienter & dolose.* Bonifac. *in rubr. de homicid. in tract. de maleficiis.* Etenim cum in hoc homicidio nõ adsit volũtas occidendi, nec detur culpa aliqua, homicidij causam inducens, sequitur, non posse iure irregularitatẽ constitui. Est tamen hæc cõstitutio intelligenda, nisi infans esset doli capax, tunc enim propter culpa vtcunq; homicidio præuiã, esset irregularis, & denide, quia ratione doli voluntarius fuit homicida. sic late hanc cõstitutionẽ intellexẽre. Ioã. Andr. & Abb. *in d. c. 1. de delict. puer.* Hippo. *in l. ſi quis to. C. de ſicar.* Gonsal. à Villad. *de irregular. c. de percuſſore. col. 12.* Ludou. Carrer. *in pract. tit. de homic. §. 6. nu. 3.* Hippol. *in d. l. infans. & in ſingul. 628.* & Socin. *in d. c. ad audientiam nu. 12.* optim. text. ad hoc *in l. impuberem. ff. de furt.* tradit Dec. *in l. pupillum. & in l. fere. ff. de regul. iur.* hinc sequitur maiorẽ infantẽ non esse irregularem, si contigerit ei hominem occidere, modò non sit eo tẽpore doli capax, est puer sit, secundum glos. *in hac clement. in verb. infans.* quam sequuntur Doctores hic *communiter*, præsertim Anchar. Bonifac. & Imol. quorum opinionem defendit, asseuerãs cõmunem esse Gonsal. noster *in d. c. de percuſſore. col. 12.* & Ioan. Ign. *in l. 1. §. impubes. nu. 18. ff. ad Sylla.* eandem opinionem tenet Socin. *in d. c. ad audientiam. nu. 12. de homicid.*

Quis autem dicatur *Doli capax.* iudex prouidus, & discretus ex signis, ac variis circumstantiis arbitrabitur, quod de nos ostendimus *in Epitome ad 4. lib. decret. 2. part. c. 5.* illud vero non est prætermittendũ, quòd puer doli capax delinquens in ætate minori non est puniendus pœna ordinaria criminis, sed extra ordinem arbitrio iudicis. text. *in l. auctiliam. §. in delictis. ff. de minori l. diuus. ff. de term. mo.* glos. *in l. 3. C. de infans. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infam.* text. opt. vbi glos. & Dd. *in c. 1. de delict. puer.* notant Dec. *in l. fere. ff. de reg. iur.* Bald. *in l. etsi ſeuerior. C. de infam.* glos. *in c. 1. de ſent. excomm. &* ibi Dd. Card. *in c. 2 de delict. puer.* Lud. Carrer. *in d. §. 6. nu. 4.* Thom. Gram. *deciſ. 23.* Dec. *conſil. 535.* est ad hanc rem pulchra Regia *l. 8. tit. 31. part. 7.* quæ constituit, minoribus intra decimumseptimum annum delinquentibus minuendam fore pœnam ordinariam. Hoc ipsum obtinet adhuc post maiorem & perfectam ætatem, si crimen fuerit intra minorem ætatem commissum, non enim est inspiciendum tempus punitionis, sed commissi criminis. glos. notat *in l. ſciant. C. de legi. hared.* quam inibi Dd. probant. & Hippol. *in d. l. infans.* & idem *in l. de minore. in princ. nu. 62. ff. d. qu. & in l. ſi quis to. C. de ſicar.* Lud. Carrer. *in d. §. 6. nu.* S. quibus suffragatur text. *in ca. vlt. de ſent. excom.* Panorm. idem insinuat Iurisconsultus *in l. 1. §. fin. pœnit.* & ibi Bart. idem Bart. *in l. omnes populi. ff. de inſt. & inſt. nu. 4.* Lud. Rom. *in ſing. 574.* Abb. *in conſ. 56. lib. 2.* satis tamen est ad irregularitatem contrahendam, quod maior infante hominem occiderit, modò sit doli capax, quemadmodũ omnes fatentur in huius constitutionis Commentariis.

Subsequitur statim in hac constitutione, *Dormiens* † ipsius homicidij tempore, nempe quia dormiens aliquem occiderit, minime fore irregularem, quia is intellectu & ratione caret, ac furioso similis est. *c. merito cap. ſane. 15. qu. 1. cap. maioris. §. ità quærit. de baptiſmo. l. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi fornicarius.* vbi Floren. *ff. ad leg. Aquil.* qua ratione dormientis delictum minime punitur, nisi eo casu, quo ipse vigilans satis cognitum habebat, quod dormiens arma capiebat, & homines persequebatur. tunc enim si non adhibuit diligentiã, qua debuit, in præcauendo, ne dormiens alicui noceret, pronũciò puniendus erit, licet non pœna ordinaria, vt notant Anchar. & Cardin. hic. Alexand. *colum. 2.* & Iason post Roman. & alios, *in l. 1. §. adipiſcimur. ff. de acquirend. poſſeſſ.* Bartol. *in l. penult. ff. de parricidiis.* Hippol. *in l. 1. 10. limitatione. ff. de ſicar.* Bonifacius *in tract. de maleficiis. rubric. de inſultu. & percuſſ.* Dod. *in l. vt vim. ff. de iuſtit. & iur.* Ludouic. Carrer. *in pract. criminali, rubric. de homicid. §. 6. numero 25.* quorum *opinio communis* est, & inducit optimum intellectum huius constitutionis, siquidem & in hoc casu erit irregularitas plane contracta, vt notat optime Marian. Socin. *in d. ca. audientiam. nu. 14.* & idem sensẽre Cardi. Anchar. & Doctor. hinc potest autem contingere, vt quis vigilans adeo iracatur vehementer contra alium, vt illum occidere conatus fuerit, aut optauerit, licet efficere non potuerit, & hac occisionis cupiditate affectus dormiat, & postea plene soporatus somniet ea, quæ in vigilia acciderunt, & ab hac phantasia motus surgat adhuc dormiẽs, & capiat ensem, atq; accedat ad lectum, in quo alius dormit, & illum occidat. quidam etenim censent hunc irregularẽ esse, quod vitium est Paludin

4. sent.

4.sent.d.ſt. 32.*q.*1.*art.* 3. quia ex illa vehementi occidendi cupiditate aucta eſt imaginatio ſenſus, & creuit appetitus ſenſualitatis, quæ omnia cũ maneãt in dormiente, poſſunt hunc vero euentui cõſtat, cauſã dediſſe ipſum homicidam in vigilia, igitur ipſe irregularis eſt. ſed Doct. communiter in hac conſtitutione contrarium verius eſſe opinantur, vt facetur eos ſequutus Gonſalus à Villadiego *de irregularit. c. de percuſſore, colu.* 13. eandem ſententiam ſequuntur Marian. Socin. *in dict. c. ad audientiam de homicid. nu.* 14. & Alfonſus à Caſtro *l.* 2. *de poteſt legis pœnal. capitu.* 14. *verſic. prima principalis concluſio.* quibus accedit, quod homicidium commiſſum ab ebrio qui cauſam dedit ebrietati, non efficiat eum irregularem, ſecundum ea, quæ, paulo ante diximus. præter quæ facit ad hoc quod ita præcedens in vigilia cauſa non omnino certa, nec ſæpe efficiens imaginationis poſtmodũ ſequutę ab ea vero imaginatione proceſſit actus ille occiſionis exterior, idcirco ira contingens in vigilia eſt admodum remota cauſa. & ideo non eſt ſufficiens ad irregularitatem. ſic & pollutio nocturna domientis, & ſomniantis, per ſe peccatum non eſt, nec mortale, nec veniale. omne etenim peccatum dependet ex iudicio rationis, † quia etiam primus motus ſenſualitatis non eſt peccatum, niſi in quantum iudicio rationis reprimi poteſt, igitur ſublato iudicio rationis tollitur ratio peccati, in dormiente autem ratio non habet liberum arbitrium, nec iudicium, idcirco quod agit homo dormiens, qui non habet liberum iudicium rationis, non imputatur ei ad culpam, ſicut nec illud quod agit furioſus, aut amens. Hæc S. Thom. *in* 2. 2. *quæſt.* 154. *artic.* 5. qui de pollutione nocturna tractans ſcribit, eam non eſſe peccatum per ſe, nec mortale, nec veniale, quamuis procedit ab ingluuie, aut à praua vigilantis cogitatione, quia dormientis actus eſt. Erit tamen, ac poterit eſſe nocturna pollutio peccatum, vel mortale, vel veniale per rationem ad ſuam cauſam, à qua proceſſit, quia rationem habet culpæ ex parte cauſæ. quod ſanctus Tho. explicat *in d. articu.* 5. *& in* 3. *partic. quæſt.* 80. *articul.* 7. Ioann. Maior. *in* 4. *ſent. diſtinct.* 9. *quæſt* 2. poſt Thom. ibi. *quæſt.* 4. & Paluda. *q.* 2. Florent. 3. *par. tit.* 15. *c.* 6. §. 10. & Theologi *Communiter*, quibus ſuffragatur text. & ibi glo. elegans *in verbo, rea.* atque ibi Dd. *in c. teſtamentum.* 6. *diſt. inct.* ex diuo Gregor. *c.* 11. *interrogationum Auguſtini.* atque ideo propter hanc rationem culpæ, quẽ habet dormientis pollutio quo ad eius cauſam, debet abſtinere ſacerdos eo die à celebratione Miſſarum, quoties culpa eſt mortalis, idque neceſſario, ex conſilio autem, vbi cauſa fuit culpæ venialis, ſecundum Thom. *in d. art.* 7. Florent. *in d.* §. 10. Palud. *in* 4. *ſent. diſt.* 9. *q.* 3. & ibi Thom. 4. Sylueſt. *in verb. Euchariſtia.* 3. *quæſt.* 10. text. celebris *in dict. c. teſtamentum.* vbi gloſſ. *in verb humiliter.* indiſtincte non eſt intelligenda, ſed relata ad ipſum textum ſentit, ratione pollutionis nocturnæ à veniali culpa procedẽtis abſtinendum eſſe à communione, conſilio quidem, non præcepto. addit tamen Paluda. *in d. q.* 3. quem Sylueſt. ſequitur, & probare conatur Ioan. Maior. *in. d. quæſt.* 2. non eſſe mortale crimen celebrare, ac communicare poſt pollutionem nocturnam contigentẽ ratione cauſæ quæ mortalem culpam habeat, etiam intra decem horas, modo præmittatur communioni contritio, & confeſſio illius mortalis culpæ & pollutionis ex ea ſequutæ, quaſi nullibi ſit hoc præceptum, ſiquidem Gregorii reſponſio pertineat ad conſilium reuentiæ, non ad præceptum neceſſitatis. horum autem opinio mihi non placet, nec eſt probanda, cum ex ea ſequeretur poſſe ſacerdotem, qui nocte præterita dormierit cum fœmina, ſtatim celebrare præmiſſa confeſſione, & contritione, quod impium cenſeri ſolet. & iure Sẽnſetur & fortaſſis cum ante pollutionem pœniteret quis eius culpæ, à qua procedit, poſſet admitti opinio Palud. & aliorum, imo adhuc in hac ſpecie ipſe admonerem, vt quis, ſi commode fieri poſſet, abſtineret eo die à communione propter honorem qui maxime debitus eſt ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſacramento. Nam & Theodorus Archiepiſcopus Cantuariẽſis, qui teſtib. Beda. *lib.* 5. *Hiſtor. Angli*, & Rhenano *in arg. in lib. Tertullia. de pœnit.* conſtitutiones edidit ad modos obſeruandos, quib. expurgarentur peccata, idque opus pœnitentiale Theodorij à Gratiano, & alijs nũcupatur, pœnitentiã indixit ei, qui in ſomnis pollutus abſq; vlla eius culpa fuiſſet, ſicuti Burchardus tradit *li. decimo. ſeptimo, c* 40. & 41. Eundemque, æquum eſſe, vt eo die à communione abſtineat, admonet Iuſtinus Martyr, ſi eius eſt id opuſculum, de quæſtionibus à Gentibus Chriſtianis poſitis, *quæſt.* 21. Et Ioſephus *lib.* 17. *de antiq. capit.* 8. ſcribit, Matthiam ſacerdotẽ Hieroſolymitanũ die quodã ſolenni à ſacrificio abſtinuiſſe, quod nocte proxima in ſomniis cum vxore cõmercium carnale habere viſus fuerit. Igitur ſicut nocturna pollutio per ſe peccatum non eſt, niſi per rationem ad ſuã cauſam, quæ frequentiſſime ſolet pollutionis euentum efficere, atque ideo imputatur, ita homicidium dormientis, qui in vigilia animum habuit occidendi, per ſe peccatũ non eſt, nec imputatur, ratione autem cauſæ itidem imputari non debet, quia ea eſt admodum remota, & quæ non ſolet hos effectus producere, quamobrem opinio communis, quo ad intellectum huius conſtitutionis, verior eſt. Lectorem vero admoneo me in citando Iuſtino ſequutum fuiſſe Latinam Ioannis Perionij interpretationem. Nam Græce Iuſtinianus ſic ſcribit Δόλῳ δὲ μᾶλλον ἐοικὸς ἀπέχεσθαι. fortaſſis Latinus interpres hæc verba in hunc ſenſum accepit, vt æquum ſit à myſteriis abſtinere, tametſi ex rigore iuſtitiæ non teneatur.

Hac vero in parte adnotare libet actum dormientis non eſſe peccatum per ſe, niſi ad rationẽ cauſæ, à qua proceſſit, quoties quis ſomno vtitur, vt vinculo naturali liberi iudicij & arbitrij. Atſi quis ſomno vtatur, vt inſtrumẽto liberę malitiæ ad executionẽ mali ab ipſo vigilante deliberati, ita per ſomnum vt inſtrumentum exequatur ſcelus præcogitatum, nunc actus contingens in ſomno peccatum eſt eo modo, quo actus exterior in executione eſt peccatum. Peccatũ enim incipitur in vigilia & conſumatur per inſtrumentum ſomni executiue. Hoc autem peccatum per accidẽs eſt ratione excutionis in vigilia imperatæ, quemadmodum eleganter docet Caietan. 2. 2. *q.* 154. *artic* 5. ex hoc deducens, nocturnam dormientis pollutionẽ eſſe peccatum, vbi quis data opera ideo ſic dormit, vt polluatur. Eodem modo qui ita iraſceretur in vigilia, & demũ ſomno dat operam, vt aliquem occidat, vel offendat dormiens, profecto erit homicidij, & offenſionis reus, atque ideo puniendus vt homicida doloſus, ſicuti vult in hac ſpecie Bonifacius *in tract. de malefic. rubri de inſulta. & percuſſ. ad finem.* quem ſequitur Ludou. Ca. *in d. §. 6. n.* 25. quæ quidẽ ſententia maxime probatur ex ratione Cardin. Caietan. vnde in eo caſu non obtinet huius conſtitutionis deciſio, quia irregularis eſſet qui ſic dormiens hominem occideret. quod ſuperius de ebrio etiam probauimus. Sed & dormientes moueri. & ea quandoque facere, quæ fieri ſolent à vigilantibus, teſtis eſt Ariſtoteles *in lib. de ſomno. & vigilia.*

Deinde conſtat ex priori huius cõſtitutionis parte, † quo & ad irregularitatẽ, *Mutilationẽ membri* alicuius homicidio cõparari, & æquipollere, vt quemadmodũ hominẽ occidẽs dubio procul irregularis eſt, ita & irregularis erit, qui hominẽ membro mutilauerit. idem probatur *in c.* 1. *de Cler. pugnanti. in duello. c. in. Archiepiſcopatu. de ruptori. c. Clericus. ne Cleric. vel Monach.* alijs in locis, quorum meminit gloſſ. hic quæ *Singularis* eſt in hoc ſecundum Angelum *in verb. homicid.* 5. *quæſt.* 3. & Sylueſt. *in verb. homicidium.* 5. *quæſtio.* 3. ad cuius rei cognitionem oportet examinare, quod dicatur membrum, Bartol. etenim *in l. publicorum, nu.* 13. *ff. de public. iudic.* vbi Imol. & Doct. illa proprie dici membra cenſent, quibus diuerſo. & proprio officio corpus mouetur, aut iuuatur, vt oculo, viſu, pedibus ad progreſſum: auribus, ad auditum: manibus ad palpatum, naribus, ad odoratum: lingua, ad ſermonem. idem Bald. aſſerit *in* 6. 1. *de noua forma fidelit. nu.* 5. quod ſatis conſtat authoritate Ariſtotel. *lib primo. de partib. animalium, c.* 5. *& l. quarto. Meteororũ c. vlt.* optimus textus apud Iuriſconſultos *in l. idem Offilius. ff. de. adil. & in leg. non ſunt liberi. ff. de ſtatu. homi.* Membrum enim corporis particula eſt, quæ omnino circumſcriptionem habet propriam, nec omnino alijs coniuncta eſt, ſecundum Galenum, quem citat Ludouic. Cælius *l. lect. antiq.* 2. *c.* 21. Diuus Paulus 1. *ca.* 12. idem inſinuat dicens, membra in corpore diſtinctam operationem habere idem Apoſtolus *ad Romanos cap.* 12. Omnia autem membra, inquit, eundem actum habent. Hoc ipſum omnes plane fatentur, quorum ſtatim mentionem in hac quæſtione facimus. Igitur abſciſſio membri tunc fieri dicitur, cum corpus mutilatur, & membri porprium officium impeditur, vt notat Baldus *in l. ſeruũ fugitiui. ad finem, C. de ſeruis fugitiuis.* ſic ex eodem Bartolo. *in dicta leg. publicorum.* apparet, in humano corpore quaſdam partes eſſe, quæ proprie membra non

sunt, membris tamen opem ferunt, vt digitus manui, dens linguę, & gutturi. Alię vero partes sunt, quę decorem tantum corpori humano inducunt, vt barba viri mento, coma capiti, auricula auri. Aliæ item membrorum officia, & ornatus sunt, non membra secundum Bartolum, & *Communem.* quidam tamen has partes indistincte membra appellant. Nam Cicero *libro tertio, de finibus bonorum & malor.* partem quam libet corporis etiam quæ corpori peculare & distinctum non præstat obsequium membrū esse dicit. membrorum, inquit, id est partium corporis alia videntur propter eorum vsum à natura esse donata, vt manus, crura, pedes, vt ea, quæ sunt intus in corpore, quorum vtilitas quanta sit, à medicis etiam disputatur: alia autem nullam ob vtilitatem, quasi ad quendam ornatū, vt cauda pauoni, plumæ versiculores columbis, viris mammæ, atque barba. Hæc Cicero. Ex vera tamen, ac propria membri cognitione, aliquot hoc in loco speciatim inferam.

Primum non esse membri abscissionem, cum auricula scinditur, & amputatur, siquidem auris membrum est proprie, illa autem cartilago, quæ circa aurem est, auricula dicitur, potius ad ornatum auris, & membri tutelam, quam ad peculiare corporis obsequium pertinet, & ideo membrum non est, nec eius abscissio efficeret quem irregularem, quod Bald. sensit, dum *in dict. leg. seruū fugitiui ad fin.* scribit, tunc tantum dici membri abscissionem, cum corpus mutilatur, & membri proprium officium impeditur in totum. abscissio autem auriculæ, & cartilaginis parum impedit auris officium: nec enim sit auris vis quoad auditum debilior, idcirco membri abscissio non est. cui sententiæ suffragatur ratio text. *in dict. l. idem Offilius ff. de ed. l. edict.*

Secundo, dubium ex his videtur quod scribit Bald. *in leg. data opera. num. 75. Codic. qui accusare non possunt*, dicēs *Mamillam* in fœminis membrū esse. Etenim ea opinio vera est, quo ad significationem latam, non quo ad strictā, & propriā. Nec erit irregularis qui mamillā fœminæ abscinderet, vt ipse opinor, tametsi sciam: hoc dubium quibusdā visum iri.

Tertio ab eadem radice, procedit, non omnino certum esse, quod Caietan docet, 2. 2: *quæst. 65. artic. 1* existimans, *abscisionem Digiti* efficere irregularem ipsum abscindentem, quia digitus sit membrum. cuius contrarium constat ex Bartol. *in d. publicorum.* Imo. & alijs ibidem asserentibus digitum non esse membrum. idem tenuerunt Bald. *in d. c. 1. de noua forma fidelit. num. 5.* Felin. *in c. ego. N. de iureiur. colum. 2.* & idem *in c. cum illorū. de sent. excom.* Anton. Rube. *cons. 38.* Cassan. *in consuet Burgu. rub. 1. §. 5. versi. per hoc. idem not.* Card. *& omnes in hac Clem.* Gonsal. à Villadi. *de irreg. c. de percussore. col. 1.* & Dd. *in c. 1. qui Cler. vel. vouentes.* quorum *Opinio* aduersus Caiet. *communis* est, cui patrocinatur text. *in d. l. non sunt liberi. & in d. l. item Offilius.*

Quarto, proxime deducitur, nō esse eum irregularē, qui alteri eos abscinderit digitos, sine quibusipse mutilus facer dos esse nō potest, nempe tres digitos ad cōsecrationē necessarios propter honestatē. Nā qui hos digitos nō habet, irregularis est ob defectū maximū eius partis, quæ necessaria est ad honeste & decore celebrandū. qui vero eā partem, abscinderit, nō habet eam deformitatem, nec defectū, nec membrū abscidit. & ideo irregularis nō est. Hanc cōclusionem proponimus aduersus Bonifaciū hic *columna. 6.* Anani. *in capitu. cum ex. iniuncto. de hæret. columna. 4.* & Sylvest. *in verb. homicid. um. 3. quæst. 4. part. 3.* qui conātur probare, percussorem irregularem esse, quoties ex percussione percussus manet irregularis, aut nō potest esse sacerdos: Imo. Caiet. *in dict. quæst. 65. art. 1.* facilius existimat contrahi irregularitatem à mutilante, quam à mutilato. Siquidem secundum eum qui mutilat digitus alteri, est irregularis, non tamen semper est irregularis qui ipsius digiti mutilationē passus est. Quod constat ex his, quæ diximus de corpore vitiatis in prima huius operis parte. Et tamen hāc opinionē Caiet. quo ad eius argumentationē minime probamus. Nam qui alteri digitum abscinderit, irregularis non est: quia membrum non abscidit. Is vero qui pollicem abscissum habet impeditur ministrare in altari. & sacris ordinibus insigniri. ob deformitatem, & defectum digitorum.

9 Quinto. hinc poterit expendi, † an is irregularis sit, qui licet membrū alteri non abscinderit, tamen id membrum debilé exvulnere. ac percussione reddiderit? Et Panormitan. *in cap. cum illorum. de sentent. excom.* scribit, hunc irregularē esse: & id deducit ex hac constitutione, quasi Roman. Pontif. hic vt diuersa subiecerit mutilationem, & detruncationem: vt mutilatio pertineat ad vulnus, quod efficit membrum debile: detruncatio vero ad percussionem, quæ omnino membrum abscinderit idem notat Sylvest. *in verb. homicidium. 5. quæst. 5.* ego vero satis manifestum esse opinor, in hac constitutione non probari hanc indictionem Panormitai cum in ea tantum mentio fiat mutilationis, non autem detruncationis. & præterea Felin. *in d. cap. cum illorum. ad fin.* scribit, *num. 12.* idem esse detruncationem, & mutilationem. hoc ipsum probat gloss. vbi Panormitan. *in c. accusatus. de accusa. in verbo, debilitatus.* quę sensit, mutilū dici, cui membrū aliquod fuerit omnino abscissum. Sic apud Latinæ linguæ auctores mancus dicitur, qui membrum habet debile, & aridum: Mutilus autem, autem, cui membrū est abscissum. Atque ideo frequentiori doctorū sententia obtentum est, non esse irregularem eum, qui alterum mancum percussione effecerit: sicuti notat Cald. Abb. Cardin. & Præpol. *in c. 1. qui cleric. vel vouent.* Caldi. *hic. quæst. 31.* Gōsal. à Villadieg. *irregul. c. de pecussore. columna 1.* & Stepha. Aufreri. *in capel. Tolos. 207.* quorum *Sententiam opinor Communē esse*, & procedere etiam si membrum corpori adherens omnino inutile sit. Etenim adhuc hoc in casu nulla afficitur percussor irregularitate. Quidquid Sylvest. contrarium tenere conetur *in d. §. 5. versic. tertium.* Hæc autem diximus ad veram huius constitutionis interpretationem: quo facilius percipiamus, quid velit hæc constitutio, dum mutilationē similem esse vult occisioni quo ad irregularitatem. Nam post gl. hic Doct. varias hac in re quæstiones tradidēre, ex quibus has, quas modo exposuimus, elegimus: reliquas lector facillime obuias habebit, easque contingentibus casibus iuxta prænotatam resolutionem aptare commode poterit.

§ VNICVS.

De homicidio ad defensionem commisso.

SVMMARIA.

1 *Defensio iure naturali, diuino & humano licita est: nec imputatur homicidium ex ea.*
2 *Irregularis non est, qui aggressorem occiderit ad defensionem, ne membro aliquo mutiletur.*
3 *Excessus defensionis non punitur pœna ordinaria, licet irregularem efficiat ipsum homicidam.*
4 *Irregularis est qui poterat mortem fuga vitare, & occiderit aggressorem.*
4 *Irregularis an sit, qui ad alterius defensionem hominem occiderit?*
5 *Homicidium commissum ad rerum defensionem, an efficiat quem irregularem? quod late disputatur, simul & an liceat occidere furem aut rapto ad defensionem rerum.*

HVIVS constitutionis pars secunda, & quæ vltima est, definiuit nullam contrahi irregularitatem ab eo, qui ad eius necessariam defensionem suū occidit inuasorem, qua quidem decisione sopita est veterum hac de re cōtrouersia, siquidem ante hanc constitutionem quidam contrarium tenuēre, censentes hunc homicidam irregularem esse, quorum meminit gloss. *in capit. sicut dignum in verb. impliam. 3. tit. & in capit. de his 50. distinct.* sic & S. Thom. *2. 2. quæst. 64. artic. 7.* ante hanc constitutionem asseruit, irregularem esse eum, qui ad eius propriam ac necessariā defensionem inuasorem, aut aggressorem occiderit.

Horum autē opinio est hodie antiquata, omninoque per hanc constitutionem sublata: cum occidens inuasorē alter mortem vitare non valens irregularis non sit, nec quo ad susceipiendos, nec quo ad susceptos ordines. Cuius canonis ea est ratio, quod ad irregularitatem contrahēdam propter homicidium priuatum necessaria sit culpa homicidij saltem aliqua, sicuti superius non semel à nobis repōnsum est. Is vero qui ad necessariam vitæ defensionem aliquem occiderit, nullam culpam homicidij contrahit: ergo nec irregularis erit, quippe qui priuatum homicidium absque culpa commiserit. Naturali † etenim ratione vnicuique permissum est, seipsum ab aggressore defendere *l. vt vim. ff. de iustitia & iure.* vbi Accursius non considerās, hanc defensionem iure naturali permissam esse, addit, Iurisconsultum intelligendum fore iure fori, non cœli: qua in re refellitur per Paulum Castrens. Fortun. & alios. Non enim patitur humana cognitio iuris naturalis non ignara quidquam naturali ratione permitti, quod apud Deum qui ipsamet natura est, non sit idem permissum. Atq; ita sanctus Thomas. *in d. articul. 7.* inquit: Nec enim est necessarium ad salutem, vt quis actum moderatu tute-

tutelæ prætermittat ad euitandam occisionem alterius: quia plus tenetur homo vitæ suæ prouidere, quam vitæ alterius. idcirco apud Theologos hæc est receptissima sententia, quam tradit, & explicat Domin. Soto *lib. 5. de iustitia & iure, q. 1. art. 8.* Cui suffragatur quod Cicero *pro Milone* scribit: Est enim hæc iudices nō scripta, sed nata lex: quam nō didicimus, accepimus, legimus: verū ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti sed facti, non instituti, sed imbuti sumus: vt si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronum, aut inimicorū incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. silēt enim leges inter arma: nec se spectari iubent, cum ei, qui spectare velit, ante iniusta pœna luenda sit, quam iusta repetenda. Hæc Cicero. idem probatur *in c. significasti. 2. de homicid. c. delicto. de sent. excommun. d. 1. §. vim vi. & in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi armat. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. paupe. fecis. dicat.* tradidēre multa Bart. & Doctor. *in d. l. vt vim. l. scientiam. §. qui cū aliter. ff. ad l. Aquil. l. is qui aggressorem, & l. si quis percussorem. C. de sicar.* notat Angel. *de malef. in gloss. & dictus Titius se defendendo.* Hippol. *l. 9. limi. ff. de sicar.* Lud. Carrer. *in pract. crim. tit. de homic. §. 6. nu. 26.* ex quibus aliquot hac in parte repetam ad huius constitutionis interpretationem. illud sane præmittens, posse inuasum, etsi diligenter animi conscientiam examinauerit, ea quæ fecerit quæ ad salutem spiritualem sunt à fidelibus agenda, occidere inuasorem, quem sit esse in peccato mortali ob illam inuasionem, quod verum esse manifeste constat ex prænotatis, & tradit Domin. Soto *in d. art. 8.* licet contrarium falso responderint Gerson *in tract. de Eucharistia.* Abulens. *Matth. c. 5. q. 199.* & Gonsal. à Villadiego. *de irregular. cap. de percusso.* Horum etenim opinio falsa est: quā & Ioā. Maior reprobat *in 4. sent. dist. 15. q. 20.*

Primo ex his infertur, non esse irregularēm eum, qui alium occiderit, non tantum ad defensionem necessariam propriæ vitæ, sed & si se defendat ab alicuius membri mutilatione: quod in specie not. Cardin. hic, & Sylvest. *in verb. homicidium. 3. quæst. 4.* cum mors, & mutilatio membri æquipollentia sint hoc in tractatu, & quamuis Gonsal. à Villad. *de irregularit. c. de percussore. colum. 14.* discedat ab hoc intellectu Cardin. profecto verior est hæc interpretatio, quippe quæ descendat ab ea naturali defensione, quæ iure diuino, ac ipsius naturæ instituto licita fuit & est. Potest enim contingere, quod ex abscissione membri mors sequatur: ideo qui defendens seipsum ab abscissione membri aggressorē occiderit, puniendus non est, nec irregularis censetur: cū ei licitum sit propriam propulsare iniuriam, modo nō excedatur moderamen inculpatæ tutelæ. Nam hic excessus defensionem ipsam culpabilem, ac punibilem, reddit: quēadmodum constat *in l. 1. C. vnde vi. & in capitu. vt fama. §. vltim. senten. excommun. c. significasti. in 2.* vbi glos. & Doctor. *isto titulo.* qui text. probat irregularem esse, qui modum excesserit in defensione, Idemque in hac constitutione apparet, dum dicitur, mortem aliter vitare non valens, tametsi quo ad alias pœnas semper sit remittenda pœnæ ordinariæ pars, propter defensionem ab aggressione, etiam si modus defensionis excedatur. text. optimus *in l. si adulterium cum incestu. §. imperatores. ff. de adult.* quem dixit Singul. Iaso. *in dict. l. vt vim. col. 3.* Ioan. Baptista de sancto Seuerino *in tract. de debit. suspe. & fugi. col 1.* Aretin. *consil. 43. colum. 3.* commendarunt eandem concluſ. Anton. & Abb. *in c. olim. 1. de restit. spoliat. col. 7.* Dec. *in dict. l. vt vim* Abb. & Rauen. *in c. 1. de iniur.* Feli. *in d. c. significasti. col. vlt.* Hipp. *in l. 2. nu. 15. C. ad l. Corn. de sicar. in sing. 100.* hoc ipsum probat text. elegans *in c. significauit. de pœnit. & remiss.* cuius ad idem meminēre Felin. *in c. dilecti. de except. colum. pen. &* Bolog. *cons. 37. col. 2.* est & ad hoc gloss. *in sum. 23. q. 1.* & est *Communis Opinio*, vt fatetur Ludo. Carrer. *in pract. crim. tit. de hom. §. 6. num. 153.* quibus omnibus libentissime adijciam *l. 58. & 59. styli.* & Alex. idem tractantem *consil. 119. num. 12. lib. 7.* Thom. Gram. *dec. 5. & dec. 23. &* 89. ex quibus aliquot hoc in loco libet inferre, quo aliquantulum pateat, quanam ratione sit considerandā hæc propriæ vitæ defensio, ne tutelæ moderatæ modum excedamus, saltem quo ad pœnam irregularitatis, aliamue, quæ non sit criminis ordinaria. idcirco primæ illationi & secundam subijcio.

Secundo hinc deducitur, quid dicendum sit de illo, *qui filii insidiantem interfecerit?* Nam gloss. *in c. 3. de homic. in verb secularib.* respondit hoc homicidium non esse imputandum occidenti, quam opin. probare videntur Docto. ibi, Bald. *in Lucubr. Cod. de lib. caus.* idem *in leg. ff. locat. glos. l. 1. C. vnde vi.* quod late examinant quo ad pœnas temporales, Iason. *in d. l. vt vim. nu. 9.* Ang. *in d. glos. & d. Titius.* Hipp. *in sing. 40.* Ludo. Carrer. *in d. §. 6. nu. 92.* ex quorum dictis resolutionem ipse colligo, esse *in hac q.* considerandum mortis periculum ex alterius insidiis imminens ipsi occidenti: vt tandem ex hoc deprehēdamus, quota pœnæ pars sit ei remittenda, vel an omnino sit ab ipsa pœna liber, denique à culpa, quo possimus etiam iudicare, an sit hic censendus irregularis. Atque ita intelligenda sunt quæ Bartol. notat *d. l. 1. C. vnde vi.* & Carr. *in dict. §. 6. nu. 91.* Bart. *in l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad leg. Aquil.* illud ité Cicero *pro Milone.* Obliuisci non poteritis iudices, insidiatorem iure interfici posse.

Tertio apparet, eum esse irregularem qui percussorem ab eo fugientem occiderit. Etenim licet hic non sit pœna ordinaria criminis puniendus, quod omnes fere fatentur: attamen excessus hic necessariæ defensioni minime tribuendus irregularitatem inducit. Quod ipse colligo ex gl. *in dict. c. 3. isto titu. & Doct. hic & inibi:* siquidem satis est, ad irregularitatem non esse homicidium commissum ad necessariam occidentis defensione: sicuti omnes fatentur, præsertim Cardin. hic *q. 26.* licet quo ad pœnas sanguinis, & alias temporales possit asseuerari, hoc homicidium non esse omnino puniendum non pœna legis ordinaria.

Quarto deducitur ex his, an ille sit irregularis, qui poterat mortem vitare fugiendo, si omissa fuga inuasore occiderit? & gloss. *in hac Clement. Cardin. q. 26.* post alios tenere ac probare conantur, hunc esse irregularem. idem gloss. & ibi Doctor. *in c. suscepimus. de homicid.* Panorm. *in c. significasti. in 2. eod. tit.* idem *in c. 2. de vita & honest. cleric.* Sylvest. *in verb. excommunicatio. 6. q. 9.* quasi clericis non sit ignominiosum fugere ab aggressore: sicuti constat *in d. c. cap. suscepimus.* & hæc est cōmunis opinio maximam accipiens authoritatem ab huius constitutionis secunda parte, quæ tamen ità accipiēda est, si fuga non sit periculosa. Nam si fuga periculum induceret mortis propriæ, vel ex eo, quod inimici instarent à tergo, vel quia ipse aggressor facilius fugientem sequutus, & ex fuga maiorem capiens audaciam, & animum, ipsum occideret. Hoc etenim in casu non teneretur clericus fugere, nec foret irregularis, si omissa fugæ tutela occideret aggressorem. ita quidem visum est Felino. *in d. c. suscepimus.* Sylvest. *in verbo, homicidium. 1. q. 9. & in verbo, homicid. 3. qu. 4.* Hippolyt. *consil. 25. nu. 44.* Cardin. *in dict. q. 26.* idem sensere Abb. & Anania *in d. c. suscepimus.* quos sequitur Ludouic. Carrer. *in d. §. 7. nu. 131.* Hanc distinctionem veram esse censeo adhuc in ipsis clericis. Sed in eo, qui cum esset laicus tempore aggressionis, poteratque fuga mortem effugere, & nihilominus aggressorem occiderit, maius dubium videtur. Laicus siquidem non tenetur fugere, quia fuga est ei ignominiosa: secundum ea, quæ not. Bart. & alij *in dict. l. 1. Cod. vnde vi.* Imol. & Card. hic, quorum *Opinionem* asserunt *Communem* esse Alexand. *in consil. 109. nu. 4. lib. 1.* Iason. & Deci. *in dict. d. vt vim. ad finem.* & Lodoui. Carrer. *in dict. §. n. 131.* & probatur ex eo, quod potest quis aggressorem occidere ad vitandam iniuriam, quam vel alapa, vel fustibus sibi inferēdam aliter vitare non poterat, vt notat post alios Alexand. *in consil. 119. lib. 7.* Hippolyt. *in l. 1. 9. limit. ff. de sicar.* & Ludouic. Carrer. *in dict. §. 6. nu. 94.* Igitur poterit quis fugam omittere, quæ sibi iniuriosa est, & aggressorem occidere. Hoc autem obtinet quo ad pœnam temporalem, & quo ad eius diminutionē, ac moderamen. Nam quo ad irregularitatem mihi verius videtur, quod & laicus, cui ignominiosum esset fugere, homicidij culpam aliquam habeat, quæ etsi grauis non sit ratione honoris, nihilominus culpa est, quæ quoad irregularitatem sufficit, præsertim quod hæc constitutio tunc tātum liberat ab irregularitate, cum aliter mors vitari non potest. Quamobrem etiam in laico opinamur communem sententiam glos. & Dd. hic veram esse: quemadmodum & ipsimet Doctor. explicant. Huic opinioni accedit quod in specie tradit per Alex. *in d. cons. 119.* Carol. Molinæ. vbi existimat, esse illam defensionem immoderatā, & inhumanā, barbaris potius, quam viris ratione prædītis, & religione Christiana institutis conuenientem: & sane præter ipsum ego considero, iniquam esse hanc cōmutationem saltem non omnino æquam, quod ob tutelam honoris proprij vitam quis adimat alteri, præsertim ob honorem ad mores probos minime pertinentem, nec Reipub. vtilem, ac religioni Catholicæ commodum. quod poterit ex S. Tho. probari, *2. 2. q. 131. art. 1.* Adhuc tamen dubius ipse sum hac in contro-

controuersia ex his, quæ inferius à me tractabuntur, in quæstione de rebus defendendis.

Quinto, hinc perpēdi poterit huius cōstitutionis intellectus, quē gl. *hic in verb. suum.* tradit, scribens, non esse locum huic cōstitutioni, si quis occiderit aggressorē patris, fratris alteriusve cognati, aliter mortē illius vitare non valens. Nam, vt inquit gloss. hæc constitutio tantū excipit ab irregularitate occidentem aggressorem suum, aliter mortem propriam effugere non valentem: idcirco non obtinebit
5 in eo, † qui alterius mortem impendiens inuasorem occiderit. Huius gl. opinionem sequuntur Doct. hic maxime Cardi. q. 28. dicens, eam esse *Singularem.* eādem sequuntur Abbas & alij *in c. si vero. in primo de sententia excommunicationis, col. vlt.* idem Abb. *in c. clerici. in 1. de vita & honest. clerico.* Aufreri. *in Clement. 5. de offic. ordin. reg. 3. Fallent:* 1. Abbas. *in cap. olim. in 1. de restitutio. spoliat. num. 18.* Paulus de Castro *in leg. 1. §. ius autem gentium ff. de iustitia & iure.* Ias. *in l. vt. vim. nu. 30 ff. eodem tit.* Socinus *in c. ad audientiam. de hom. num. 36.* Gonsal. à Villad ego. *in tractat. de irregularitat. c. de percussore, col. 15.* gloss. *in summa 23. q. 8.* quorum *Sententia Communis* est: & tamen ex pluribus difficultatem habet. Nam excommunicatus non est, qui, defendens consanguineum, clericum percusserit, sicut not. Innoc. Abb. Henr. *col. 2.* Anchar. Felin & alij *ind. cap. si vero de sentent. excommun.* imo idem erit in defendente extraneum. *c. non inferēda. & c. fortitudo. 23. q. 3. c. dilecto. de sent. excommunicationis in. 6.* gloss. optima *in dicta Summa, 23. q. 8.* quibus in locis probatur licitum esse cuique proximum, & vicinum, ac denique eadem ratione extraneū ab iniuria inferenda defendere, textus optimus *in l. deuotum. C. de metallis. lib. 12. cap. olim. in primo de restit. spoliato.* vbi Abb. idem Abbas, Henric. & Doctores *Communiter in d. c. si vero.* hoc ex eo capite deduxerunt. eiusdem sententiæ authores sunt Bartol. columna penultima, & alij communiter, vt ibidem testantur Iaso. & Decius *in d. l. vt vim.* tradit leuissime Ludo. Carrer. *in practica criminal. d. §. 6. nu. 41: & sequent.* quod si licet cuiquam amicum, agnatum, & patrem defendere ab iniuria inferenda, vt impune possit aggressorem occidere: mirum profecto videtur, quod irregularis sit, qui absque vlla culpa priuatum homicidium commiserit, quemadmodū hac in re superius admonuimus. Ad hæc accedit textus *in l. quinta. §. item diuus ff. de sicariis,* vbi Iurisconsultus refert homicidium illud esse impunitum, quod quis commiserit. aut perpetrauerit ad defensionem propriam, vel suorum: aut ad pulsandam iniuriam à se, vel à suis. deinde *in d. c. dilecto. de sententia excommunicationis. in sexto.* Romanus Ponifex tractans, & præmittens licitum esse defendere proximū ab iniuria, & morte inferenda, etiam occidēdo agressorem vtitur ratione illa, scilicet: *Vim vi repellere licet:* quæ quidē ratio, vt constat, communis est ad defensionē propriā proximi, & extranei. quod ibidem sumus Pontifex insinuat. ex quibus aduersus communem sententiā probabilius est, quod non sit irregularis qui ad defensionē necessariā alterius, amici quidem consanguinei, vel extranei hominē occiderit. quā opinionem defendit & probat Fortun *in d. leg. vt vim. ff. de iustit. & iur. col. 9. vers. sed aduerte.* vnde apparet, admodum dubiā esse Caietani sententiā, quam ipse retuli *in 2. huius Relect. part. 3. nu. 2. vers. sed si quis in bello iusto.*

Sexto, ex his opportet expendere, an ille sit irregularis: qui hominē occiderit, nō ad proprię vitę necessaria defensionem. sed ad patrimonij & rerum tutelam: & sane probatur, hunc non esse irregularem: quia licitum est † cuique
6 defendere proprias res, & ad earum necessariam defensionem hominem inuasorem occidere: nempe eo casu, quo res aliter defendi non potest ab inuatione, & rapina gloss. Bartolus, & Doctor. *in l. furem. ff. de sicariis* textus optimus ad hoc *in lege. 1. C. vnde vi.* vbi Bartolus. idē Bartolus & Doctor. *in dict. l. vim.* gloss. *in c. 1. §. si quis hominem. de pace tenenda, & eius violat.* Angelus *in l. quoniam multa. Cod. ad legem Iuliam. de vi.* Hippol. *in dicta lex. furem. num. 5.* Regia *l. 4. titul. delos homez. illos, libro 8. ordin. [l. 4. tit. 23. lib. 8. Recopil.] l. itaque. §. lex duodecim tabularum ff. ad legem. Aquiliam. & in cap. 3. ad finem. de homicidio.* vbi probatur, licitum esse occidere furem diurnum, si se telo defenderit: igitur pro defendēdis rebus, pro capiendo fure, ne cum eis aufugiat, licitum erit eundem occidere. Pertinent & ad hoc aliæ authoritates, quarum meminit Chassan. *in consue. Burgun. Rubr. 1. §. 5. versi. quero quomodo. n. 11.* quam *Opinionem esse Communem* ex iure ciuili asserunt Iason & Deci. *in d. l. vt vim.* Ludou. Carre. *in pract. Rubr. de homicid. §. 6. num. 29.* tradit Ias. *in princ. de actionib. nu. 69.* imo idē erit iure canonico: cum absque expressa authoritate non sit constituenda differentia inter ius canonicum & ciuile: & præterea sicut iure ciuili licet cuiq; res proprias defendere: ita & canonico, vt probat tex. *in d. c. olim. in 1. de restit. spol.* licet quidam Dd. *in c. 2. de homicid.* per tex. inibi velint constituere præterea discrimen maximum in hac re inter ius canonicū & ciuile, quos sequitur Ludo. Carre. post alios *in d. §. 6. nu. 30.* Rursus nec iure defendi poterit, quod alij probare conantur, asseuerantes, hanc defensionem ad occisionem vsq; laudicio: quemadmodum sit gloss. *in princip. 23. q. 3.* not. Abb. Antonia & Fel. *in d. c. 2.* idem. Abb. *in c. olim. col. 7.* paulo ante citato. Nam si non licet pro defensione rerum aliquem occidere in diuino iudicio, eadem ratione non licebit in exteriori humano. Nec enim occisio iniusta ex Dei & naturæ instituto, potest licere, aut licita esse in iudicio exteriori, vel lege humana. Atque ita non placet hæc differentia licet Ias. & Dec. *in d. l. vt vim.* eam sequi, & admittere videtur. Sed & Caiet. *in 2. 2. q. 64. art. 7.* multis rationibus contendit ostendere adhuc in animæ iudicio, & ex diuino instituto licitum esse hominem priuato occidere pro rebus defendendis. idcirco qui contrarium ex nostris tenuerunt, habent non admodum sibi propitium Theologum magni profecto nominis.

Contrarium sane pluribus rationibus & authoritatibus magis probabile quibusdā visum est, potest enim illud primo constitui. quod etsi sit hæc defensio rerum ad mortem vsque iure naturali minime licita: fieri tamē potuit, vt lege humana non puniatur in exteriori iudicio, saltem ordinaria pœna. atque in hunc sensum defendi posset, quod est à plerisque proxime nominatis adnotandum. Sed hanc defensionem iuri naturali contrariam esse itidem iuri diuino & humano, probatur *in d. c. 2. de hom.* quo in loco licita censetur occisio aggressoris ab eo commissa, qui se & sua simul defendebat. Igitur foret illicita, si tantum sua, & sic res proprias defendens hominem occidisset.

Huic opinioni adstipulatur ratio text. *in c. 3. de homicid.* cuius hæc sunt verba ad interpretationem legum ciuilium, quibus permissum est, furem nocturnum occidi: non sic diurnum. Hoc est enim, inquit, quod ait, si orietur super eū sol: quia poterat discernere, quod ad furandum, non occidendum venisset & ideo non debet occidi. Hactenus diuus August. *super Exod. c. 84. q. in vetus Testamentum lib. 2.* ex quo deducitur, furem diurnum occidi nō posse, nisi se telo defendat: quia manifestum esse potest, quod non accesserit ad occidendum, sed ad furandum. Ergo pro rebus defendendis non potest quis licite occidi.

Tertio hanc eandem sententiam probat ratio quædam, qua S. Thom. vtitur. *2. 2. q. 64. ar. 7.* ex diuo August. *in lib. 1. de arbitrio,* quomodo, inquit, apud diuinam prouidentiam liberi sunt à peccato pro his rebus, quam cotemnere oportet, humana cæde polluti sunt? igitur non licet pro rebus defendendis aliquem occidere: ipse vero S. Thom. huic rationi satisfacit aliam quæstionem tractans in responsione ad primum, dum inquit, authoritatem Augustini accipiendam esse in eo casu, quo quis intendit hominem occidere pro his rebus temporalibus: non autem cum quis hoc ipsum agit, vt se vel sua defendat. Actus autem occisionis ad conseruationem rerum temporalium procedens, non videtur illicitus. Quia vnicuique licet res proprias defendere.

Quarto idem vlterius coadiuuatur ex eo quod vita hominis sit præciosior rebus. *c. suscepimus. de hom. l. sanc. C. de sanct. Eccles. d. c. 2.* sed sicut tenetur quis seipsum plus diligere, quā alterum, ita par est, quod teneatur plus diligere proximū, quam proprij patrimonij defensionem, & tutelam: ac tandem maiorem debeat habere rationem vitæ alterius, quā proprij patrimonij. Fit igitur, non esse licitum pro rebus defendendis aliquem occidere. Hæc vero argumentatio fit à Fortunio *in d. l. vt vim.* eademque poterit sequenti ratione confirmari.

Quinto, tenetur quis proprias res dare ad subueniendū periculo vitę alterius. *c. pasce. 85. distinct.* cum his, quę in simili argumento adduci solent. quasi teneatur præferre vitā proximi propriis rebus. ergo tenebitur quis proprias res dimittere potius, quam pro eis defendendis alteri vitam adimere. His vero rationibus Caiet. *in d. art. 6.* respondet

conce-

concedens, teneri quem potius diligere, & rationem habere vitæ alterius quam proprij patrimonij in communi non autem in particulari casu, quo cuiquam incumbit cura proprij patrimonij: non autem vitæ alterius. Et ideo non tenetur quis omittere defensionem rerum, quæ sibi propriæ sunt, & quarū particularis cura sibi imminet propter vitam alterius conseruandam: niæ itidem esset specialis casus, quo propter extremam alterius necessitatem incumberet eidem vitæ alterius tutela, vt *in d.c.pascе fame nutrientem.*

Sed & ad text. *in d.c.2.homicid.* respondetur, eam decisionem ita intelligendam fore, si non excludatur defensio rerum absque periculo personæ: siquidem in priori illius capitis parte responsum est, non licere cuiquam *furem occidere*, cum absque occisione capi cum rebus poterat, posteriori autem parte decisum extat, licitam esse occisionem, vbi fur aliter capi non poterat, quam per occisionem: & ideo dum ibi dicitur: *te & tua*, est text. ille intelligendus alternatiue, *te vel tua*: si aliter capi non poterat. Hunc enim sensum ratio illius decisionis insinuat sensitq; inibi Felin.

Præterea non oberit ratio deducta ex *d.c. pascе.* quippe quæ obtineat cum alter est in extrema necessitate, quam pascе vitare aliter nō valet, quam ex rebus meis, qui teneor tunc largiri eleemosynam. At in præsenti quæstione, qui meas res inuadit, nullam necessitatem vitæ patitur, vt ipse teneat dimittere proprias res potius, quam eas defendens possim occidere inuasorem. Sic sane Sylvest. *in verbo excommunicatio.6.quæst.9.* huic obiectioni respondet sequutus communem: & idem sensit Caiet. *in d.art.7.*

Verum quo facilius hæc quæstio expediatur, oportet memoria repetere, quæ de furibus occidendis leges humanæ priuatis permiserint. Extat enim lex duodecim tabularum in hæc verba: Fur manifesto furto deprehensus, si aut cum faceret furtum nox esset: aut interdiu se telo, cum deprehenderetur, defenderet, impune occiditur. Hæc sunt legis verba, cuius quidem legis Cicero *pro Milone* meminit, sic locutus: quod si duodecim tabulæ nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem, si te telo defenderit, interfici impune voluerunt. Eiusdem meminit Quintil. *lib.5. Orator. Institutionum. cap.* 10. Hanc legem & Iurisconsultus commemorat. *in l. 4. ff. ad legem Aquiliam.* quo in loco Caius Iurisconsultus addit, permissum esse cuiquam furem nocturnum occidere, modo id cum clamore testificetur. Sic & Vlpianus *in l. furem. ff. ad legem Cornel. de sicariis.* eandem legem ita interpretatur, vt hæc occisio licita sit ita demum, si parcere furi sine periculo vitæ quis non potuit. Ex quibus apparet, furem nocturnum occidi posse, cum sine periculo ei parcere non possumus: denique vbi dubium est, an accesserit ad furandum, an ad occidendum: sicuti Augustus interpretatur *in dict.c.3.de homic.* Idem notat Fortunius *in dict. leg. vt vim. 4.colum.8.* ad hoc allegans gloss. *in dict.l.furem. Et in dict.leg.4.* ex hoc aduersus communem opinatus non licere cuiquam alterum occidere pro rerum defensione, etiam si is laicus sit. Nam licet plerisque placuerit, non licere clericis aliquem occidere pro rebus defendendis: laicis autem hoc licitum esse ex *cap.suscepimus.de homicidio.* vbi Abb. hoc voluit. Idem Abbas *in cap.olim.in 1.de restitut.spolia.col.7.* Ludouic. Gomez. *in princip.de actionibus. num.54.* tamen hæc differentia non satis constat; quia nullam veræ iustitiæ rationem habet: præsertim quia *in d.cap.olim.* probatur licitum esse clericis proprias res defendere, & in earum defensione aliquem occidere. Quod constiterit, nocturnum furem accessisse ad furandum, non ad occidendum: tunc non aliter potuit is occidi, quam posset diurnus fur impune occidi: quemadmodum constat ex præcitatis authoribus. Fur autem diurnus occidi potest, si se telo defendat, non alias: idque constat *in d.c.3. & in d.l.4* idcirco hoc in loco est obseruandum, quanam ratione sit ad vnguē intelligendum, quod leges passim cōstituerunt, posse scilicet furem diurnum occidi, si se telo defendat.

Nos vero huius quæstionis resolutionem breuiter expediemus, plane veriti, ne quid ex varia Doctorum sententia supersit, quod rem istam difficiliorē efficiat. Quamobrem constituam aliquot casus pietate quadam in hoc iudicium Iurisconsultorum interpretatus.

Primus sit huius cōcertationis casus. cum quis occiderit furem nocturnum, dubitans an ad occidendum vel furandum accesserit, & non potuerit ei parcere absque periculo vitæ periculo. hęc etenim occisio licita est apud Deum & in iudicio exteriori quemadmodum ex lege 12. tabularum apparet, simul & ex diui Augu. interpretatione: idque fatentur omnes, qui quæst. istam disputarunt. Plato, item *Dial.9.de leg.* inquit, qui noctu furem domum suam ingressum interemit, mundus sit. Hoc & Solonis lege licebat, auctor Demosthen. in oratione contra Thimocra.

Secundo proponitur ea species, in qua contingit homicidium ad necessariam defensionem rerum, ne ab aggressore capiantur: & profecto licitum esse, hoc homicidium deducitur ex multis, quæ superius adducta fuēre, præsertim vbi raptor bonorum defendentem res proprias à rapina vult offendere quo ad personam: quemadmodū frequentissime accidere potest. Nam cum quis à raptore defendit res proprias, aut raptor abstinet à rapina: & tunc iam nullius occisionis casus aut ipse contendit adhuc inuito defensore res rapere, nō potest ea contentio expediri absque iniuria & damno personali defensoris: idcirco homicidium inde secutum pertinet ad defensionem personæ simul & rerum. Quæ quidem defensio, ipso Fortunio teste, licita est: idemque notant Fel. *in d.c.2. Dec. in d.l. vt vim. n.31.* & probatur ex eiusdē diui Aug. sententia *in d.c.3.* & Iurisconsultis asserentibus post ipsam legem 12. & tabularū, diurnū furem occidi posse, si se telo defendat. Hoc ipsum *Communis Opinio* probat, ac deniq, Caie. *in d.ar. 7.text.opt. in d.c.olim.*

Tertio, hinc deducitur, licitam esse occisionem raptoris quoties eat ad defensionem rerū, & personæ easdē res defendentis, quam ipse raptor offendere conatur, ne rerū occupationem impediat. Nec satis percipere valeo, quo pacto mihi licitum sit res meas defendere, ne à raptore capiantur, & sit illicitum pro rerum defensione raptorem occidere. Nam si ipse defendam res meas, & raptor hanc defensionem impediat per vim, non potest id aliter contingere, quam meipsum offendendo: quo casu iam defensio rerum ad defensionem personæ pertinet.

Quarto, ex his & illud manifestum fit, licere cuiquam furem diurnum res auferentem capere, & eum se defendentem à captione itidem occidere. hoc probat text. *in d.c.4.* ex Aug. text. item *in d.l.4. ff. ad l. Aqui.* & fatentur Fort. & alij. Siquidem iuste quis capit furem. & is inique se defendit: quamobrem occidi poterit, si se defendat, ne in ea defensione occidatur ab eo, is qui eum iuste capere conatur. qua argumentatione & ipse Fort. vtitur.

Quinto, inde constat sensus eius, quod Plato scribit *dialogo 9. de legi.* dicens, licitum esse cuiquam spoliatorem in defensionem suam occidere. Hæc etenim sententia est intelligenda secundum ea, quæ ad legem 12. tabularum hoc in loco tradita fuēre.

Sexto ipse vere, ni fallor, opinor, furem nocturnum, vel diurnum, de quibus manifestum sit ad furandum, non ad occidendum accedere, tunc occidi posse, cum seipsum defendit telo, ne capiatur. Occiditur enim tunc ea ratione, ne volentem eum apprehendere ipse fur occidat. Quæ omnia constant ex his quæ paulo ante tradidimus.

Septimo, vt discrimen furis nocturni à diurno constituatur, infero: nocturnum furem posse occidi nondum expectato an se velit defendere, ne capiatur. forsan enim propter noctis tenebras non posset hic conatus cedere in commodum & vtilitatem, nec in tutelam ipsius, cuius domum fur nocturnus aggressus fuerit. & deinde propter audaciam eius, qui forsan ad occidendū domum alterius aggreditur: de quo præsumendū nō est, quod sit permissurus, se tute capi: idcirco eius occisio licita censetur, nisi posset ipse fur absque periculo capi, vel posset quis ei parcere, nullum ex hoc salutis dispendium subiturus.

Octauo aparet, diurnum furem, qui capi posset tute, quique non se defendit telo, occidi non posse licite. constat enim hunc ad furandum, non ad occidendum accessisse: & ideo nisi se telo defendat, timendus non est. tute enim potest eius captio tentari. facillime enim fures capi solent. cum deprehenduntur quippe qui animo sint timidi admodum.

Nono, si recte & penitissime tractentur. quæ modo ex Iurisconsultis adduximus, dubium erit quod Sylvester notat. *in verbo. excommunicatio 6.quæst.9.* cuius verba subiiciam, si tamen non inuadit, & tamen tenere nequeo, nisi occidam: puta, quia fugit in equo meo, quem aliter habere nequeo, nisi illum sagitta occidam, forte non licet mihi in conscien-

conscientia occidere, nisi vt dicam limitãdo dicta Panor. quamuis etiam dici possit, hoc casu non esse contra legẽ Dei, aut naturæ occidere. quia quotidie de licentia Principis mouentur arma pro temporalibus. Hactenus Sylu. cuius posteriorem opinionem ipse opinor falsam esse. si quidem hic fur telo non se defendit, nec nocturnus est, nec alium aggreditur, imo fugit: igitur occidi licite non potest.

Imo ipse Syluester *in verbo. bellum.* 2. §. 7. hoc in casu cẽset contrahi irregularitatem à clerico, qui homicidium hoc commiserit.

Decimo non est prætermittendum, etiã præmissa *Communi sententia* non licere, nec licitum esse quem occidi pro defensione rei, quæ modici valoris sit, quemadmodũ notant Mathesilan. *notab.* 135. Abb. & Feli. *in d. c. 2. Iasi.* & Gom. *Insti. de actii. in prin. n.* 55. Hippo. *in d. l. furem. nu.* 8. *ff. de sicar.* argum. text. *in l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil.* quæ sententia maximam æquitatem habet.

Vndecimo, ad propositam huius constitutionis interpretationem adnotandum est, esse nihilominus irregularem clericum, qui pro necessaria rerum defensione hominem occiderit. quod, vt quibusdam placet, probatur *in c. 2. de homic. & in c. suscepimus. eo tit.* atque ita Pan. & Doct. *cap.* 2. Nicol. Plouius *de irregularitate. reg.* 37. Sylvest. *in verb. bellum.* 2. §. 7. Maria. Soc. *in c. ad audientiam. de homic. n.* 40. Gonsa. à Villadiego *de irregularitat. c. de percussore. col.* 14. quorum Opinio videtur maiori ac frequentiori Dd. calculo recepta. Hæc vero sententia non probatur *in d. c.* 2. quod superius ostendimus *in vers. sed & ad tex.* multo minus *in d. c. suscepimus.* quo in casu maximus contingit defensionis rerum excessus: cuius equidem rationem non potuit illud homicidium nec ob defensionem personæ, aut rerum necessariam, & moderatam à culpa excusari, saltem ea quæ sit sufficiens ad irregularitatem. vt glo. Abb. & Dd. ibidem tradidere. quamobrem hæc opinio cõmunis nõ potest habere certã authoritatem ex prædictis iuris Pontificij decisionibus.

Postremo igitur mihi magis placet, non esse censendũ irregularem eum, qui ad necessariam defensionem rerũ, furem aut raptorem occiderit his in casibus, quibus ea occisio iure licita sit, iuxta ea, quæ modo distinximus. quam sententiam existimo probari ex eo, quod hoc homicidio priuatum sit, & nullam culpam habeat, ex quo nulla oritur irregularitas, secundum ea quæ non semel hac in Relectione probauimus. & præterea quia occidens aggressorem ad defensionem mistam personæ & rerum irregularis non est, *c.* 2. nec occidens furem nocturnum, cui sine periculo parcere, non poterat c. 3. nec itidem occidens furem diurnum, qui se telo defendit, vt *in eodem cap.* constat. His etenim casibus non contrahitur irregularitas ex priuato homicidio, sicut nec in multis aliis, maxime in his, qui hac constitutione continentur, non alia ratione, quam quod ipse occidens nullam habeat, nec cõtraxerit culpam in hac priuata occisione, quamobrem vbi defensio rerum iustam ac licitam faciat, occisionem priuatã, consequens erit minime contrahi irregularitatem.

Hæc de irregularitate ad huius restitutionis intellectũ olim Salmanticæ publice dictauimus, quæ & nunc probo committimus, benigne, ac facile nostram sententiam mutaturi, si quid à iure deuium viris doctrina & eruditione præstantibus visum fuerit.

RELECTIONIS FINIS.

DIDA-